SFÂNTUL ISAAC SIRUL

CUVINTE DESPRE NEVOINȚĂ

EDITURA BUNAVESTIRE
1997

SFÂNTUL ISAAC SIRUL

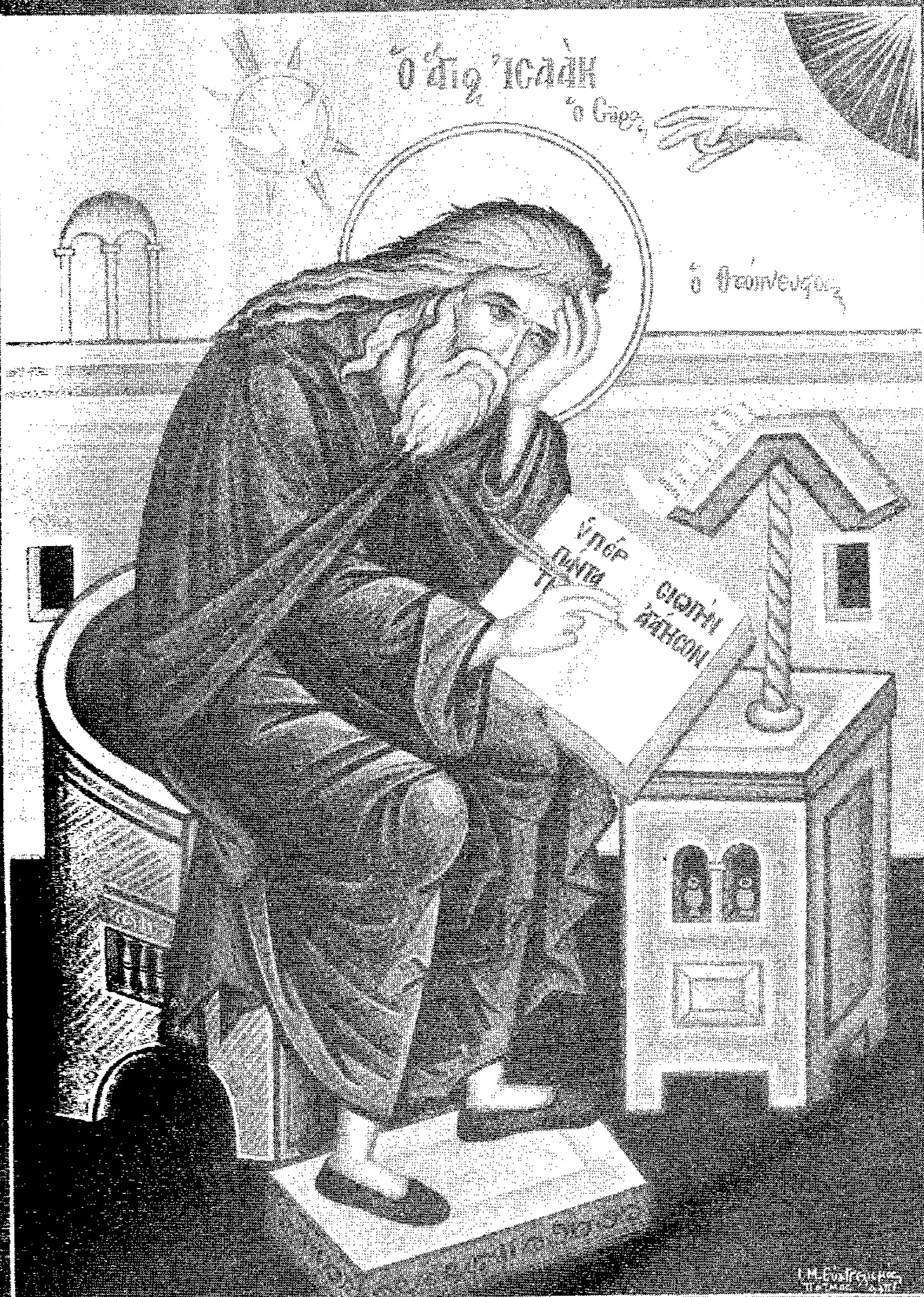
Inv. 95

CUVINTE DESPRE NEVOINȚĂ

Caragață Eugen

Tipărit
cu binecuvântarea Preasfințitului
IUSTINIAN
Episcopul Maramureșului și Sătmarului

Editura BUNAVESTIRE
Bacău, 1997

Ὁ ἍΓΙΟΣ ἸΣΑΑΚ
ὁ Σύρος
ὁ Θεόπνευστος
ὙΠΕΡ ΠΑΝΤΑ
ΣΙΩΠΗΝ ἈΓΑΠΗΣΟΝ

CUVÂNT ÎNAINTE

despre tăcere și liniște și despre viața cea pașnică, la care putem ajunge înainte de toate, prin înfrânarea limbii și prin blândețea inimii, întru care trebuie să se aducă și puțină laudă Sfântului Părintelui nostru Isaac Sirul, adăugându-se și scara cuvintelor lui, celor de Dumnezeu înțelepțite.

Mari și greu de vindecat sunt acele păcate, pe care le-a semănat în sufletele sărmanilor oameni întru tot vicleanul pizmaș al mântuirii și al vieții acesteia sfinte și nemuritoare și al cinstii. Care sunt păcatele? Sunt acele boli, pe care le-a îndrăgit și cu care s-a obișnuit însuși diavolul: adică părerea și trufia și înălțarea, slava rea și după ea, blestemata mândrie și defăimarea lui cea rea și minciuna. Căci răutățile vrăjmașului celui potrivnic au pus întru noi și plăcerea de sine și cumplita iubire de sine, apoi nemilostivirea și nerușinarea și nenumărata mulțime a celorlalte, cu anevoie de înșiruit. Pentru că iubirea de sine cea pătimașă, precum și nerușinarea, îndeamnă cu obrăznicie pe cei iubitori de rele, nu numai să grăiască și să lucreze cele necuviincioase și neauzite, dar încă să se împotrivească oricărei alte dumnezeiești învățături și sfătuiri și să nu asculte niciodată. Căci fiind împresurat de aceste ziduri, omul cel dintâi, cel zidit de Dumnezeu, și strămoșul nostru, n-a aflat chip de pocăință, după căderea în păcat, ci dimpotrivă, avea pe buze învinuirea. De aceea a și osândit și a clevetit el pe Eva — și Eva pe șarpe.

Băutorul de sânge și ucigătorul de frate, Cain, prins în aceleași curse, în care s-au prins strămoșii noștri, după jertfa cea neprimită și după săvârșirea omorului, se străduia să tăinuiască fapta în fața Domnului celui netăinuit, rostind cu nerușinare cuvinte zadarnice și mințind către Cel Prea-Înalt.

Tu însă, ascultătorule cel prea cucernic, vezi pre iubitorul de oameni Dumnezeu, care nu se arată iubitor de oameni numai atunci, când noi facem binele, ci și în vremea în care-L amărâm și-L mâniem pe Dânsul, cu câtă îndelungă răbdare suferă nelegiuirile noastre și chiar dacă ne pedepsește, tot cu milostivire o face. Deoarece, mințind Cain împotriva adevărului, (Domnul) încă suferă și se poartă cu bunătate, și nu-l arde pe dânsul îndată, ci cu multă înțelepciune îl învață să se pocăiască, să nu se împotrivească, să nu se grăbească la minciuni cu obrăznicie și să nu se trufească. De aceea zice către dânsul: „Ai păcătuit, taci". (Fac. 4, 6). Adică: „nu te mai obrăznici, nu mai turna ulei pe foc, stai liniștit și dă-ți seama de ce-ai făcut. Și după ce ai recunoscut-o, pocăiește-te de greșala ta. Vezi, iubitorule de liniște ascultător, cum s-a arătat cuvântul lui Dumnezeu cel dintâi dascăl dintre toți, călăuzindu-ne spre pocăință, pre cei ce mai înainte am păcătuit, și spre liniște pe cei ce am greșit Lui? Așa ne-a propovăduit nouă și Fiul Cel Unul Născut și Cuvântul și Dumnezeul nostru, în Evanghelii: „Pocăiți-vă". (Marcu 1,15). Și nu zice: „V-ați pocăit" ci zice: „Pururea vă pocăiți, oameni buni!" Căci voi până astăzi în viața aceasta, în cortul și în veacul acesta pururea veți păcătui, și până în clipa morții, în toată vremea și în tot ceasul trebuie să vă pocăiți (Ps. 45, II), ca unii ce cu ușurință ați căzut, făcându-vă vinovați și înclinați spre rău. De aceea încetați fărădelegile voastre cele prea rele și urâte lui Dumnezeu și cunoașteți, că Eu Dumnezeu sunt, Cel ce propovăduiesc. „Eu sunt Fiul lui Dumnezeu, Eu sunt Lumina

lumii" (Ioan 8, 12). „Eu și Tatăl suntem una în veci, din veacuri fără început" (Ioan 10, 30). „Eu sunt cel ce cerc inimile, cercetez rărunchii și creierii (Ier. 17, 10), cel ce socotesc casele cele ascunse, perii și nenumăratele stele ce le știu pe nume (Ps. 146, 4). Eu sunt Făcătorul celor făcute, care am măsurată și țărâna întregului pământ, și nisipul mării.

„Eu sunt Judecătorul care nu se lasă înșelat, cel tare și drept, cel ce nu iau mită, care știu cu de-amănuntul toate cele ascunse ale voastre și ale tuturor oamenilor mai înainte de nașterea și facerea lor, carele sunt dator a răsplăti fiecăruia, după faptele sale. Acestea le-a zis Mântuitorul propovăduind. Iar Dumnezeu și Tatăl Lui i-a zis lui Cain: nu te mișca, stai liniștit, taci, și nu te apuca să Mi te împotrivești, cu minciună și cu obrăznicie și nu te mai sili, prin primele vorbe și prin încâlcite contraziceri să te tăinuiești de fața Celui netăinuit. Că, deși la început frica de Mine nu ți-a oprit mâna cea ucigașă, când ai întins-o pizmaș, neomenos și zavistic, asupra lui Abel, care nu-ți făcuse nici o strâmbătate, și l-ai ucis în fața Mea, acum, măcar oprește-ți limba, încetează cu vicleșugul cel rău și cu minciuna, păzește-ți buzele, închide-ți gura și îi pune ușă și stai liniștit. Cutremură-te și suspină, și te căiește de îndrăzneala ta cea neomenească. Nu mai spune nici o vorbă, ci tăcut să plângi mereu. Căci limba cea slobodă, de obicei se fălește și zice cuvinte deșarte și mincinoase. Tu așadar taci și stai liniștit. Pentru că cel limbut nici când nu se îndreptează, nici cel vorbăreț, oricât de frumos ar grăi. Ci tu, în loc de cuvântări lungi, folosește-te de puțina cuvântare, pe care o însoțește înțelepciunea cea ascunsă, precum vorbăria este însoțită de prostie și de lipsa de învățătură. Căci este cu neputință să fugă de păcat, unul care taie la palavre, fiindcă se încumetă să afirme că sunt realități nu numai cele pe care le-a văzut și auzit, ci și cele pe care nu le-a văzut nici le-a

auzit. Și cum să nu-i fie tăcerea de folos aceluia, care din pricina limbii, alunecă cu rea voință și cu nebăgare de seamă, căzând în minciună câte odată, și alteori spre clevetire se înclină, și spre ocară, și spre prihănire, și spre cuvântul aproapelui, și spre învinuire, și spre pâră, și spre batjocură și spre hulă adeseori? Nimic bun nu se naște din toate astea, ci numai dușmănii și șopoteli împotriva altora, cuvinte întortocheate și răutăți ascunse, prihăniri mai rele și mai mari decât ocările, și ura cea neîmpăcată, ținerea în minte de rău cea desăvârșită (deplină) și de nevindecat, poate și cu totul nevindecată la unii, care au o răutate necontenită în inimă. Căci orice bârfitor, care nu-și păzește limba, prihănește și clevetește, momește și măgulește în multe feluri și cu vicleșug, și cu măiestrie, se schimbă de mii de ori pe ceas și se preface. Iubește adică pe cel fericit pentru fericirea lui lumească, și nu încetează să iscodească și să cerceteze cele din viața acestuia, și să le iscodească mult cu limba lui iscoditoare, ca să aibă materie în vremea drăceștilor lui flecăreli. Cel ce nu poate să stea liniștit, nu poate nici să se căiască și nu știe ce este pocăința, căci ea este ascultătoare de Acela, care a zis: „Îndeletniciți-vă și cunoașteți" (Ps. 45, 11). Și nu cunoaște nici așezarea cu pace a inimii și nici darurile care se nasc din curăția inimii. De va sta cineva în liniște, va înțelege.

• *În adevăr, îngereasca viață este cea liniștită și lină. Ba mai mult, ea este într-adevăr o imitare (urmare) a chipului Celui Dumnezeiesc. Căci numai prin gesturi liniștite sunt cârmuite oștirile dumnezeiești, cele de sus. Omul cel liniștit, chiar de ar ședea într-un loc întunecòs, lumina cea dumnezeiască ar lumina pururea în jurul lui. Ba mai mult, ar sta ca o cetate în vârf de munte, oricât ar căuta să rămână ascuns celor ce-l văd. Și viața lui strălucește oamenilor și din urmă. Cel care și-a agonisit sieși deasupra capului pe Cel ce-l strălucește cu negrăită lumină, ca*

unul, care cu liniște păzește toate dumnezeieștile porunci, spre slava Aceluia, Care a dat poruncile și din pricina căruia el a tăcut și stă liniștit. Netulburarea nu e una din poruncile Domnului, ci e cuprinsul și rezultatul lor, căci ea le cuprinde pe toate celelalte, cu marea putere a smereniei celei adevărate, prin care ne asemănăm cu Hristos, și cu care se găsește împreună. Și dacă cineva rupe o oarecare tăcere, ca să învețe astfel ceva, se va chema mic în adevăr. Cine nu știe să tacă, oare nu-i pornit să strige, și să se mânie, și să facă altele și mai rele, care să-l păgubească și pe cel care le face, și pe cel care-l ascultă?

Din neînfrânarea limbii nimeni nu s-a smerit, n-a fost mișcat spre lacrimi și spre umilință, prin dumnezeiasca mângâiere. N-a râvnit firea celor blânzi, n-a păzit dreptatea, n-a suferit să fie nedreptățit. N-a avut milă de cel ce-l ocăra și-l chinuia, apucându-se și el să ocărască și să chinuiască. El nu va ajunge curat cu inima, nici nu va agonisi pacea, care îmbrățișează toată mintea. Cu limba slobodă nu va suferi să fie gonit. Nu va răbda ocările, sau cuvântul, nu mai vorbesc despre cele pe nedrept îndreptate împotriva lui, ci nici măcar pe cele spuse de cineva, în chip de dreaptă mustrare.

De vei căuta sarea întregului pământ, cu adevărat sare este cel netulburat, și dreaptă călăuză a tuturor celor ce caută mântuire; și nu atât povățuindu-i cu cuvântul și călăuzindu-i spre mântuire, cât prin viața lui, prin caracterul lui liniștit, cel dres cu adevărata sare a blândeței. Căci cu blândețea lui îi primește și îngăduie pe toți. Căci ce altceva se cuvine omului cucernic, monahului, bătrânului și tânărului? Iar netulburarea și blândețea se va numi și înțelepciune și maică a tuturor virtuților. Și dacă cineva a ajuns cu știință și într-adevăr tăcut pentru Domnul, acela de fapt va fi un om cu răbdare, mult iertător, foarte priceput, viteaz cu sufletul și cu mintea, ca să sufere cu

bărbăție, și cu noblețe, ispite și primejdii, adică foamea și setea, goliciunea și bolile trupului, năvala patimilor, ocara și necinstirea, strâmtorarea și necazul, rănile, temnița, confiscarea averilor, sila, neodihna, și orice altă întâmplare, care se afla în felurimea ispitelor. Astfel, zdrobirea inimii, cuptorul cel lămuritor și arderea din cuptor; el va primi acestea, ca aurul în topitoare, ca să nu piardă smerenia cea înălțătoare, care poate da nevoitorului celui sârguitor curățire de păcate și cununa neveștejită a răbdării, pe care nădăjduiește s-o primească cu vrednicie, ca unul ce a viețuit după asemănarea lui Hristos.

În adevăr, toate le vântură limba neînfrânată. Iar cel tăcut niciodată nu se va împrieteni cu cei mult vorbitori, ci se va asemăna celor scurți la vorbă, cât va putea mai mult; va trece întotdeauna cu vederea multa vorbărie, lepădându-o ca pe o otravă de moarte. Fiindcă obișnuiesc să se nască din ea grăirea în deșert cea putredă, tot felul de clevetiri și răutăți, nebuniile, ocările, învinuirile și prihănirile, nerușinata îndrăznire, desfrânarea cea nestăpânită, iuțimea, împotrivirea și dezbinarea. Căci într-adevăr, nimeni nu poate posti sau citi, sau priveghea sau a se ruga cum se cuvine, fără liniște și fără tăcere.

Cel tăcut și netulburat, nu tremură în fața lanțurilor, nu se sperie de închisoare. El este deprins cu ele. Cel tăcut nu vrea să strige, nici când citește Psalmii. Cu nimeni nu vorbește aspru. Nu zice fratelui său: „nebunule". El nu va lua parte la lupte și la certuri, din care iese iuțirea și strigătul, și mânia și zavistia și omorul chiar, și la urmă iadul. Ci el se rușinează de toți și se îndepărtează, având pe Hristos pururea înaintea ochilor săi. Cel tăcut și iubitor de singurătate, nu poate ține minte, de are cineva ceva împotriva lui. Căci cum să vrea să se împace cu unul pe care nu l-a supărat nici cu cuvântul, nici cu lucrul? În adevăr el n-are nici un vrăjmaș, de la care să cerșească bunăvoință. Nu se

teme de judecători și de slujitorii lor (Mat. 5, 26), și scris este că nu va locui în temniță, nici nu va plăti cel din urmă bănuț. Cel liniștit nu jură niciodată, nu calcă jurământul, nu cunoaște jurământul mare, nici mic. Căci ca unul ce s-a lepădat de cuvânt, se sfiește și să spună „da", și se înfrânează de la a spune „nu". El nu se apucă să se împotrivească cuiva și, chiar ocările și palmele le primește în tăcere. Ba nici haina lui nu și-o cere îndărăt, dacă i-a luat-o oarecine, arătându-se și mai îndurat cu acela. Cel tăcut și netulburat de silă niciodată nu se teme. Pentru prieteni și pentru dușmani de-a valma se roagă și nu ia în seamă pe cel ce-i este dușman. Și fiind drag tuturor, se socotește pe sine nevrednic de dragoste. Cel tăcut și netulburat, când se roagă, nu închide numai ușa chiliei, ci își păzește și simțurile, și rațiunea o pune portar, ca să-i fie de pază, și se sfiește să deschidă prea tare buzele sale. Iară limba și-o mișcă numai în liniște și pe cât îi stă în putință rugăciunile le dă curate lui Hristos. Știind că Cel Neadormit ia aminte la cererea lui tăcută, el nu lasă cugetul său să primească multa vorbărie cea păgânească, urând cele pământești toate și socotind grija și învăluirea lor ca o nimica, păzind și făcând, pe cât se poate, numai voia Domnului. Cel tăcut și netulburat nu are vrăjmaș căruia să-i ierte greșelile. Căci el apără pururea pe orice om, care i-a greșit sau l-a necăjit, prin simplitatea, prin tăcerea și prin blândețea lui. Cel tăcut și netulburat, nu se încumetă să primească daruri, nu păzește nicidecum comori, fiindcă însuși cel netulburat este comoara nedeșertată și nejefuită. Cel tăcut și iubitor de singurătate, nu privește nimic cu patimă, și e cu totul lipsit de vicleșug, ca unul ce s-a umplut de lumină dumnezeiască, și stă în afară de întunericul cel drăcesc. Cel ce-și înfrânează limba, nu poate să slăvească în cântări pe doi domni, pe Dumnezeu adică, și pe oameni, ci se ridică întotdeauna asupra

lingușitorilor, urând lăcomia mamonei, pe care o ține departe de chilia sa.

Cel ce iubește pustia și liniștea, acela și-a pus toată nădejdea spre Dumnezeu, de Care s-a apropiat cu sufletul și cu trupul. Iubitorul de liniște nu și-a agonisit sieși moșii, și totdeauna rămâne sărac. El nu seceră, nici nu adună snopii. El nu se îngrijește de îmbrăcăminte, căci și-a agonisit sieși singură credința întreagă și buna nădejde către Cel Prea-Înalt. Omul cel netulburat urăște dresurile mâncărurilor celor felurite, căutând spre ființă pâinea cea cerească.

Cel netulburat și prea blând nu judecă pe nimeni pentru faptele cele rele, ci vede de-a pururi numai pe ale sale și în tot veacul varsă lacrimi fierbinți. Cel iubitor de liniște și de blândețe, de fel nu vede paiul aproapelui, nici nu se silește să placă cuiva în cuvinte, ci cu glas încet, cu rugăciune liniștită, cu pocăință și cu lacrimi se roagă neîncetat Domnului, să fie milostiv păcatelor fiecăruia, celor știute și celor neștiute, pe care, ca niște oameni le săvârșim pururea mici și mari. Cel netulburat și blând, nu cutează nici măcar să privească cele sfinte. Și acesta, cum să dea cele sfinte câinilor, când el abia, înfierat și tremurând se apropie de mărgăritare cu multă teamă? Cel ce cu adevărat iubește viața pustnicească, dorește să ia aminte la rugăciunile cele de cerere, la psalmi și la cântările cele de slavă, și la umilință și la lacrimile cele ce curg în liniște și în pocăință cuviincioasă. Și nu face altă cerere către Cunoscătorul celor ascunse și Iubitorul de oameni, ci se silește să facă în inima sa suișuri zilnice spre dragostea lui Dumnezeu, cum s-a scris (Ps. 83, 7) și să se păzească de pânda cea felurită a vrăjmașului și de toate gândurile cele necurate. Că numai pentru acestea se roagă el. Și pentru acestea bate la ușă și se roagă, să se păstreze neîntinat cu duhul și cu vorba, cu sufletul, cu trupul, și să i se

deschidă lui ușa milostivirii. Cel iubitor de liniște și de viață pustnicească, îndrăgește calea cea grea și plină de necazuri, care duce degrabă către viața cea veșnică. Cei mai mulți, lipsiți fiind de minte, fug însă de ea. Cel iubitor de liniște, trece cu vederea calea cea largă a pierzării, fiindcă este lată și neîmpiedicată și foarte plăcută celor leneși. Iubitorul de viață pustnicească și liniștită se silește să dea, nu roade rele, ci roade bune, și frumoase, spre mâncare cu folos oricărui înțelept. Căci el urăște putreziciunea, fiindcă ea alimentează focul.

Cel ce voiește să se asemene cu Domnul Cel blând și pașnic trebuie să iubească netulburarea și neîncetat să aibă pe buze Prea Sfânt Numele Lui și pururea să lucreze cu sete din tot sufletul, poruncile Lui, Cel blând și netulburat nu fără folos ascultă cuvintele cele mântuitoare, silindu-se, după putere, să și lucreze poruncile lui Hristos, ca o adevărată slugă a Sa. Cel netulburat și blând, și-a clădit casa pe stâncă și, făcându-se cu adevărat înțelept, revărsările de ploaie și suflările vântului celui tare, nu le ia în seamă. Cel netulburat și blând, din blândețea lui a gătit acoperământ Domnului și locaș cuviincios înțeleptește i-a făcut, și pe Iisus Mântuitorul L-a primit în blândețea și simplitatea sufletului său. În bărbatul cel liniștit și care iubește pe Domnul, vulpile nu vor afla vizuini și păsările cele rele, căzute din cer, nu-și vor face cuib. Cel netulburat și blând dorește să fie cu adevărat ucenic al Mântuitorului, el se întoarce de la gândurile cele întinate și moarte, oricât de vechi ar fi ele într-însul.

Cel tăcut și netulburat, primește putere și asupra duhurilor necurate, și pe acestea le gonește Duhul Sfânt, Cel ce locuiește în acela și grăiește prin gura lui. Cel netulburat și blând, când ar fi dat la moarte de frați, de părinți, de prieteni sau de rude, când ar fi în drum, ar merge cu bucurie, dorind să pătimească pentru Domnul. Iubitorul de pustie și de pace, fiind gonit din

țară, din sat sau din cetate pentru Domnul, pornește cu veselie spre altele. Căci el se supune poruncii Aceluia, Care a zis să suferim pururea astfel de rele, până la venirea Lui, după cum este scris (Mat. 10, 22). Cel blând și netulburat, arătându-se îngăduitor cu cei ce-i fac rău și-l necăjesc cumplit, se dovedește pe sine ucenic al lui Hristos, și, ca un drept, care pe nedrept suferă, se umple de veselie și de har. Cel ce viețuiește în liniște pentru Domnul, nu se teme de moarte, de care se înfioară și se cutremură toți, ci el și pre aceia, care îl ucid, îi iubește și-i primește cu bunăvoință, ca pe niște prieteni buni. Căci numai de Unul se cutremură, după cum se și cuvine, de Cel ce poate să piardă în gheenă și sufletul împreună cu trupul.

Cel blând și netulburat, **pururea e înconjurat de primejdii și e necăjit în tot felul,** *dar nu slăbește, nu se necăjește și rabdă nevoile și se bucură întru Domnul cel iubitor de oameni, Cel ce vede cele ascunse, ca un nebiruit.*

Cel tăcut și iubitor de pustie și de liniște, chiar dacă ar fi sfâșiat de oameni pentru Domnul, nu încetează să-și mărturisească credința, cu vorba și cu fapta și să se arate mărturisitor preastrălucit al ei, ca unul care arată la lumină, prin faptele lui cele bune, credința pe care a câștigat-o, pe care o ține vie, în adâncul inimii sale. Căci oricine are credință fără fapte, nu-i întărit și nici liniștit, ca unul care este lipsit de fapte, dar are doar cuvinte, și care mărturisește că credința lui e moartă (Mat. 10, 35). Cel tăcut și blând și liniștit, a luat sabia duhului, pe care i-a poruncit s-o ia Iubitorul de oameni, când S-a pogorât pe pământ, ca să despartă pe fiu de tată, pe fiică de mamă și pe noră de soacră. Căci, dacă n-ar fi primit sabia duhului, iubitorul de liniște nu s-ar fi lepădat totuși de odihnă și de voia cărnii lui, nici n-ar fi omorât în fel și chip simțurile lui. Cel netulburat și blând, cu adevărat a stârnit dușmănie între sieși și casnicii săi,

adică părinți, prieteni, cunoscuți, rude, obișnuiți și chiar în simțurile lui, și în obiceiurile vechi de altfel. Căci fiind cu totul pătruns de dragostea Domnului, nu-și îngăduie să iubească pe tatăl sau pe mama sa, pe fiul sau pe fiica sa, mai mult decât pe Mântuitorul său, ca nu cumva să se afle trădător al lui Hristos, și adunător al celor ce le-a risipit mai înainte. Dar ca un ucenic, prea bun și desăvârșit și vrednic de ACELA, Care l-a chemat, nu se rușinează să-și ia crucea (Marcu 6, 34) și să urmeze pe învățătorul cel bun, după cum s-a scris, ca să-și afle sufletul în ziua judecății, pe care în lumea aceasta l-a dat spre pierzare și moarte nefăcând voile cărnii.

Cel tăcut și netulburat l-a primit pe Dumnezeu Tatăl, și p[illegible] Fiul Lui ca pre Dumnezeu din Dumnezeu, l-a primit și pe Sfântul Duh, în chip nedespărțit de Dumnezeirea Treimii, și întru această Treime fiind păzit va lua seama și la proroc și la drept, și în credința sa el nu se va uita de-i mic sau mare, ci pe toți îi va primi în curată inima sa, ca pe niște ucenici ai lui Hristos. Și chiar de va adăpa și va hrăni pe un nedrept sau un necurat sau chiar un necredincios el nu-și va pierde plata sa viitoare. Cel tăcut și netulburat se supune deplin Celui ce poruncește: Veniți la Mine toți cei obosiți și împovărați (Mat. 11, 28), ca să luați jugul Meu prea bun și sarcina Mea cea ușoară și nedureroasă, spre odihna voastră. Și ca să spun pe scurt un lucru foarte mare și prea bun, iubitorul de singurătate, de netulburare și de blândețe, nu numai ucenic și următor îi este Mântuitorului nostru Celui de obște, ci și frate adevărat și împreună călător cu Dânsul, după cum s-a spus, căci și el întocmai ca și Domnul, Carele spune: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și odihnă veți afla sufletelor voastre“ (Mat. 11, 29), primește nu numai închisoare și lanțuri, ci și pălmuire și osândire și lovituri cu pumnul. Se lasă să fie biciuit pe spinare și scuipat pe

față. Ca un rob stă înaintea judecătorilor săi, aflându-se și în această faptă minunată, următor lui Hristos. Care este acesta? Să se țintuiască de lemnul Crucii, să se răstignească împreună cu Hristos, ca tot împreună cu El să se proslăvească. Ba caută să se străpungă cu piroane și să fie împuns în coastă, împreună cu Dânsul, și oțetul și fierea le gustă ca pe o hrană zilnică, întru amărăciunea sufletului său. Și primește ocări și batjocuri, și, — lucru de mare nevoie și mântuitor foarte, se roagă pentru cei ce-i fac rău și primește să moară fără cinste pentru ei.

Vezi dar, ascultătorule, cu câtă tărie a primit cel iubitor de singurătate și de liniște și cel prea blând în brazdele sufletului său sămânța prea sfântă a prea bunului sămănător, a lui Hristos, Dumnezeului nostru, și cum se străduiește să aducă rod după cuviință, cu spor, adică mai întâi un rod care se ridică la treizeci, pentru începători, apoi pentru mijlocii, cel de șaizeci, și apoi, pentru desăvârșiți, rodul cel însutit. Cu adevărat preabun știutor de carte se va numi cel netulburat, căci în mare cuviință a învățat și s-a deprins să călătorească în calea cea nerătăcită, care duce la împărăția Cerurilor. Cu adevărat acesta s-a deprins să arunce cele noi și cele vechi din visteria sa.

Așa s-a arătat și s-a cunoscut fericitul acesta Isaac, alcătuitor de osteneală și trudă, al sfintei și prea cinstitei spre mântuire cărții acesteia, și care, cu dumnezeiască pornire a arătat calea netulburării, spre trebuința doritorilor. De aceea, întâmpinându-vă, vă rog ca niciunul din voi să nu se lenevească, aplecându-se asupra scrierilor înțelepte ale înțeleptului acestuia și nici să le citească fără luare aminte, căci toate învățăturile lui sunt izvorâtoare de miere și mântuitoare, pline de Dumnezeiască înțelepciune și de Har. Cu adevărat multă înțelepciune și pricepere a avut bărbatul acesta dumnezeiesc și minunat. Deși toate ale lui, cum au fost dintru început, sunt ascunse, după cum se și

cuvine, în fața unor nevrednici ca noi. Dar cine este acest Isaac? Un cetățean al Cerurilor, înger pământesc, nu fiu, ci strănepot al aceluia, de Dumnezeu prea fericit și asemănător lui Dumnezeu, Avraam. Al lui Avraam cel iubitor de străini și supus întru toate iubitorului de oameni Dumnezeu. Și îl numesc pe acest Isaac, strănepot al lui Avraam celui mare, pentru chipul cum se teme de Dumnezeu și-L cinstește pe El, și cum îi ascultă poruncile în curățenie și desăvârșire. Se povestește, că Isaac acesta își trage spița neamului din Siria și a fost crescut în Edessa Mesopotamiei. Tot de acolo se trage, după cum aflăm din Sfintele Scripturi, mai sus pomenitul Avraam, cel iubitor de străini și minunat. Cuviosul, așadar, născut și crescut în Mesopotamia până la vârsta bărbăției, tot de acolo a scos și izvorul cel limpede și nedeșertat și pururea curgător al sfintelor și prea înțeleptelor Scripturi (după cum reiese din scrierile sale); și luptându-se în lupte ascetice mari și mai presus de fire, din hotărâre Dumnezeiască și prin descoperire, a dobândit Episcopia cetății Ninivei cele de Hristos iubitoare, căci era prea învățat și iubitor de faptă bună, mult sporit, cu adâncă cunoștință și dulce la cuvânt. Căci cine dintre cei din țara lui s-a arătat vreodată ca el, cu ură desăvârșită pentru actul păcatului, cel ce este vrednic de ocară, plin de defăimare prin faptă a păcatului, și vădindu-l prin scrierile sale, le-a adus tuturor în față ca să fie biruit (păcatul)? Și el n-a călcat această înșelăciune, spre sfârșitul vieții sale, nici la bătrânețe, ci în puterea tinereții, în prea frumoasa floare a vârstei, cu cinstitele sale picioare o a călcat pe ea, a subțiat-o și a măcinat-o, și în țărână i-a făcut sfârșitul. Apoi chiar în fața cea nerușinată a lui Veliar a aruncat-o, ca iarăși să o lingă pe vicleana ticăloasă și urâtă amăgeală, însuși prea vicleanul și necuratul și aflătorul ei, blestematul diavol, șarpele cel ce se târăște șerpuind.

Mare este, fraților, acest prea sfințit bărbat, nu numai pentru mintea și priceperea lui, ci și pentru viața lui pilduitoare

și mântuitoare. Cu toate că a trăit în vremurile cele mai de pe urmă, cu mult în urma cuvioșilor Părinților noștri celor mari, cei de la început: adică în urma celor din jurul Sf. Antonie, a toată lumea și Arsenie, Ammonie, Palamon și Pahomie și Pafnutie; cu toate că în timp a venit cu mult după aceștia, el n-a fost mai prejos de ei cu felul vieții ca unul care era părtaș cuvântului celui lucrător și de Dumnezeu luminat, și vieții celei de Dumnezeu ocârmuite și propovăduitoare, Căci cu totul asemenea îngerilor s-a aflat, precum adevărul arată, întru totul priceput și înțelept, cunoscător al Scripturii vechi și noi și a celei străine, precum le arată celor întregi la minte scrierile și învățăturile lui, pe care le-a desăvârșit el, prea înțeleptul, curatul, cuviosul, iubitorul de frați, de străini și de săraci, călăuza desăvârșită a înfrânării și dascălul netulburării, Isaac cel întreit mare și veșnic fericit. Căci era un foarte nevoitor sihastru, un pustnic iubitor de liniște și de singurătate. Și s-a lepădat pentru Hristos de lumea toată și de cele din lume, de patrie, de părinți, de rude, de trup, de însăși firea și simțirea omenească, așa ca nimeni altul. Căci în locul tuturor acestor bunuri, în sfânt sufletul său s-a sălășluit acest cinstit lanț al Duhului Sfânt, Cel din trei fire împletit, ferecat cu mărgăritar și cu aur, Dumnezeiasca înțelepciune, Cuvântul și puterea. Și cu, cuvinte potrivite, ne-a învățat cu fapta, cu lucruri și cu vorbe adevărate, și toată subțirimea (finețea) gândurilor celor ascunse a adunat-o și a dat-o la iveală, arătând ce este negru și ce este roșu în gânduri, adică minciuna cea rea și întunecată, spre deosebire de adevărul cel luminos ca soarele. Ca în strălucire de curată lumină să călătorească acei ce au îmbrățișat lucrarea liniștită cea spre mântuire și să nu cadă din moștenirea acelor nestricăcioase bunătăți, fiindcă s-au supus Mântuitorului, care a poruncit să aleagă cei cuminți partea cea bună, liniștită și fără de griji.

Deci repet, să nu se apropie nimeni de luminatele și dumnezeieștile scrieri ale acestui bărbat, având minte rătăcită. Căci cel pierdut cât de puțin în cele trupești, și învăluit în căderile vieții nu se apropie de cuvântul viu și puternic al acestuia. Căci unul ca acesta încă n-a scăpat de mânia cea viitoare, nici nu s-a supus poruncii Domnului, care zice să iubim pocăința și să dăm roade bune întru dânsa. Și de vreme ce nu vrea să se supună Celui ce cu toată înțelepciunea și priceperea ne mână spre mântuitoarea pășune, pentru ce se atinge ticălosul fără de grijă de cele neatinse, și de ce nu șade pe ascuns în răutățile lui, având în vistieria sa, după cum îi e obiceiul, grămadă mare de păcate, cumplite, cu răutate? Căci a păcătuit prin zgomot, prin agoniseala cea multă, care se lucrează în această viață, tulburată și necăjită, urâcioasă și urâtă, spurcată, plină de tot felul de păcate, care este partea mirenilor, fiindcă ei vor să umble — departe de calea cea strâmtă și grea — în mijlocul căii celei largi și late.

Însă cel ce dorește să scape de ucigașul diavol, și pofta cea urâtă să o lepede și capul să și-l scoată din mâna și din viclenele curse ale stăpâniilor celor depărtate și întunecate, și să vestejească cu iubirea de Dumnezeu pofta cea ațâțătoare, care biruie toate simțurile din afară și dinlăuntru, ca să nu suspine și să nu trândăvească la intrarea în câmpul luptelor (arena) ascetice și ca să nu se bănuiască pe sine-și de neputință în lupte și în împotrivire. Să nu se abată de la pornirea lui, care este pornită spre cele mai bune fapte. Să nu facă din viața ascetică cea minunată, o viață ca oricare alta. Să nu prefacă viața cea în chipul Crucii, într-o viață de răsfăț și de dezmierdare, iubitoare de trup, din pricina slăbiciunii și a lenei sale. Ba mai mult, oricât ar fi cineva de neiscusit și de nerăbdător la osteneală în lume, el să se silească a se arăta foarte iscusit și îndelung

răbdător, în vremea când se ridică asupră-i scârbele cele trupești și netrupești, în carnea lui și în duh, când cu adevărat se scoală asupră-i luptătorul. Pentru că toată ispita, pe care diavolul o face asupra noastră — oameni ticăloși — o face el ca să încerce răbdarea, sau pentru păcatele noastre, sau pentru mândria noastră, sau ca să sporim și mai mult și să învățăm smerenia, prin recunoașterea propriei noastre neputințe și a puterii nebiruite a Aceluia Care ne ajută nouă.

Multe sunt, și necuprinse, orânduielile Aceluia, Care toate ale noastre le vede și le pune la cale prin negrăite cuvinte și chipuri și prin socotințele Lui cele bineorânduitoare. De aceea cel ce dorește să fie încununat în urma luptelor sale, să urmeze, dintre ucenicii Mântuitorului, nu pe aceia, care au dat înapoi, — după cum am auzit în Evanghelii, ci pe aceia, care L-au urmat cu îndrăzneală, care nesmintiți au răbdat toate smintelile, câte s-au apropiat de Domnul nostru, de la începutul propovăduirii sale, până la patima Sa cea de pe urmă, cea de pe Cruce, și până la moartea Sa cea amarnică, și să urmeze pe acei ucenici, care după Sfânta și luminata Înviere, au înconjurat lumea toată și au propovăduit, și n-au fugit de luptele de tot felul și de ocara pe care o primea cu bucurie fiecare prin toate locurile, prin cetăți și sate și țări, până ce au întors pământului țărâna lor și duhul lor l-au dat în mâinile sfinte ale Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Dar bine le știm acestea toate și multe altele, și cei ce voim să citim scrierile dumnezeiești ale cuviosului acestuia, să ne silim să și lucrăm așa cum ne sfătuiesc cele citite. Căci neprefăcut adevăr se arată în toate aceste prea înțelepte scrieri, cu toate că ele cuprind o învățătură, o exercitare și o sfătuire în multe feluri. Căci prea bine arată cuviosul întreaga frumusețe a netulburării, și în chip slăvit fericește el slava cea mare a tăcerii, și mult defaimă el locurile și felurile și pricinile pentru care alunecă unii

din viața cea pustnicească, și de fel nu ascunde adevărul, vădind de unde și cum vin boalele cele sufletești, cum primesc lecuire și cum se tămăduiesc de tot. Dar cuviosul acesta nu numai astea cu iscusință și prea bine ne învață, ci și altele, lucruri tainice și ascetice (sihăstrești), despre vedenii, foarte înalte și mari, de mulți nevăzute, s-a silit el să ne descopere celor ce dorim să le învățăm, lucrând cu metode neștiute și cu cuvinte înțelepte.

Și să nu nesocotească oarecine, că acesta și-a scris cuvintele sale înțelepte și minunate, împotriva rânduielii pustnicești, cum este arătată ea în cuvintele marelui și dumnezeiescului Părintelui nostru Vasile. În adevăr, având cineva cunoștință și pricepere și experiență a scrierilor ascetice ale acestui mare Părinte, va afla cartea de față întru toate asemănătoare ale aceluia, nu numai la suprafață. Și mai mult va cunoaște că este de folos atât celor începători cât și celor sporiți și desăvârșiți. Căci la început și Prea Cuviosul acesta (ca și Vasile cel Mare) spune în prefața sa, că frica de Dumnezeu este cel mai bun început al virtuții și ca o temelie a ei, în conformitate cu cel ce a zis: „Începutul înțelepciunii e teama de Dumnezeu" (Pilde 1, 7), și această teamă se naște din credință, care nu se află între toți oamenii, ci numai întru acela, care bine au primit Dumnezeiasca sământă a marelui Semănător, cel ce a semănat în pământ bun, în pământ care a și rodit și a făcut roade, fie treizeci, fie șaizeci, fie o sută.

Iar cei ce într-alt chip au crezut, însă nu au înțeles cuvântul credinții, deși lor li se pare că astfel cred, și fără să aducă roade. Și din pricina aceasta a și intrat în inimile lor vicleanul și le-a furat sământa cea dumnezeiască, și cei lipsiți de rod din lipsă de teamă, s-au făcut asemenea căii, care a primit sământa cea dumnezeiască, și stă deschisă înaintea păsărilor cerului, și hrănește duhurile cele mici și necurate; iar alții s-au asemănat

cu locurile cele pietroase, în care a pierit sământa cea dumnezeiască, din pricină că pământul lor este puțin și rădăcina rămâne slabă, și fiindcă nu vor să-și rabde scârbe, necazuri, suspine și vătămări ale propriului lor trup. Iar ceilalți s-au făcut asemenea locurilor celor spinoase, celor ce au primit și ele cuvântul Dumnezeului și Mântuitorului nostru, când a propovăduit El; dar fiindcă avea grija veacului acestuia plin de deșertăciune și erau amăgiți foarte de bogăția lui, toată sământa se îneacă și rămâne neroditoare, netrebnică și fără folos. Și acestea, până aici sunt. Iar titlurile cuvintelor din cartea aceasta, se urmează, precum le înfățișăm în scară: AMIN.

ALE CELUI ÎNTRU SFINȚI
PĂRINTELUI NOSTRU

ISAAC SIRUL

nevoitor și pustnic,
cel ce a fost episcop
al iubitoarei-de-Dumnezeu
cetăți, Ninive

CUVINTE DESPRE NEVOINȚĂ

Cuvinte despre nevoință

scrise de el în graiul său și tălmăcite
de către părinții noștri
iubitori de înțelepciune și de liniștire,
Ava Patrichie și Ava Avramie,
care s-au liniștit în Lavra celui între sfinți
părintelui nostru, Sava.

I.

PENTRU LEPĂDAREA DE SINE ȘI PENTRU RÂNDUIALA MONAHICEASCĂ

Teama de Dumnezeu este începutul virtuții. Și se zice că ea este maică a credinței și vine în suflet, când se desparte mintea de grija celor lumești, ca să-și adune din risipire gândurile sale, îndeletnicindu-se cu orânduirea vieții de apoi. Căci nimic nu este mai potrivit pentru a pune temelie virtuții, decât să stea cineva departe de lucrurile vieții, și să petreacă în legea luminii cărărilor celor drepte și sfinte, pe care le-a însemnat și le-a numit cu Duhul, Cântărețul Psalmilor. Abia de se afla (și poate nu se afla de fel) om care să știe să poarte cinstea (și aceasta se întâmplă

fiindcă prea repede primește omul schimbarea) chiar dacă în purtări ar fi asemenea cu îngerii.

Începutul căii care duce la viață este să-ți îndeletnicești mereu mintea cu cuvintele lui Dumnezeu și să petreci întru neavere. Căci adăparea cu acelea îți ajută spre aceasta, adică, adăpându-te din cugetarea Cuvintelor lui Dumnezeu, mai ușor vei ajunge la neavere. Iar ajungerea la neavere îți va da ție răgaz să ajungi la cugetarea cuvintelor lui Dumnezeu. Și prin ajutorul acestora două, te ridici curând până la suișul spre zidirea a toată virtutea. Nimeni nu se poate apropia de Dumnezeu, decât numai care s-a lepădat de lume (s-a îndepărtat de lume). Și zic, lepădare de lucrurile lumii, nu ieșire din trup. Iară virtute însemnează, să fie cineva cu mintea gol de lume. Că inima nu poate să se liniștească, și să fie lipsită de năluciri, atâta vreme cât lucrează simțurile, nici patimile cele trupești nu stau în nelucrare, nici gândurile cele rele nu lipsesc, decât numai în pustie.

Atâta vreme cât sufletul nu se va îmbăta de credință în Dumnezeu, primind cu putere simțirea ei, el nici nu va putea tămădui neputința simțurilor, nici nu va putea să calce în picioare materia cea văzută, care este îngrădire a celor lăuntrice. Și nu simte că socotința este maică a stăpânirii de sine și rodul acestor două este slobozirea din lanțuri. Fără cea dintâi nu poate fi cea de a doua; iar cea de a treia merge drept unde este cea de a doua, ca și cum ele ar fi legate într-un singur frâu.

Când harul cu adevărat s-ar înmulți într-un om, atunci teama de moarte ar socoti-o un lucru de nimic din pricina setei de dreptate și multe pricini ar afla în sufletul său, pentru care se cuvine ca cineva să rabde nevoia din teama de Dumnezeu. Și el socotește ca lucruri de nimic toate, câte se pare că vatămă trupul și s-au așezat prin urmare, ca să fie suferite de noi, toate i se par de nimic în ochii lui. în comparație cu cele pe care le nădăjduiește

de acum înainte. Şi este cu neputinţă ca noi să cunoaştem adevărul fără ca ispitele să fie slobozite asupra noastră. Şi ca o încredinţare despre acestea, aflã cu de-adinsul din gând, că pe de o parte, Dumnezeu are multă purtare de grijă spre om, pe de alta, că nu există om, care să nu se afle sub purtarea Sa de grijă, şi că El priveşte cu strălucire, ca şi cum i-ar arăta cu degetul, mai ales către aceia, care au pornit să-L caute pe El şi suferă necazuri pentru El. Iară când s-ar înmulţi lipsa harului într-un om, toate cele pomenite s-ar afla aproape pe dos (contrarii), căci şi cunoştinţa din cercetare ar fi mai mare decât credinţa, şi nu s-ar întâlni în orice lucru nădejdea în Dumnezeu, şi nu s-ar pune la socoteală în aşa măsură purtarea de grijă a lui Dumnezeu, şi dimpotrivă, unul ca acesta este mereu pândit, de cei ce în întuneric pândesc, să sloboade săgeţile lor.

Teama de Dumnezeu este începutul vieţii celei adevărate a omului. Şi teama de Dumnezeu nu rămâne în suflet, împreună cu risipirea. Căci slujind inima simţurilor, ea nu mai simte dulceaţa lui Dumnezeu. Fiindcă cugetarea celor dinlăuntru este împiedicată de a simţi de organele cele simţitoare care-i slujesc ei.

Îndoiala din inimă bagă groaza în suflet, iar credinţa poate întări voinţa, chiar dacă ni s-ar tăia un mădular. În măsura în care pofta cărnii stăpâneşte întru tine, tu nu vei putea să fii cutezător şi netemător, din pricina multor împotriviri, care înconjoară pe cel aprins de dorinţă.

Cel ce umblă după cinste, nu poate scăpa de pricinile scârbirii. Căci orice om, în urma schimbării unor lucruri, îşi va schimba şi gândul, potrivit cu aceste lucruri. Dacă pofta, zice-se, este odraslă a simţurilor, să tacă cei ce susţin că-şi păzesc pacea inimii cu risipirea.

Nu este curat acela, care în osteneala şi în vremea luptei şi a nevoinţelor zice, că încetează gândurile lui cele ruşinoase, ci

este curat tot cel ce întru adevărul inimii sale, își curățește vederea minții sale, ca să nu privească fără de rușine spre gândurile cele desfrânate. Și chiar dacă seriozitatea științei lui, mărturisește un lucru sigur, de care s-a încredințat cu ochii săi, el lasă totuși sfiala, ca o perdea, în locul cel mai ascuns al inimii sale. Și fiind curat, se face fecioară și curățenia lui este păzită de credința în Hristos.

Nimic nu este mai potrivit pentru gonirea din suflet a obișnuințelor celor vechi și îndepărtarea amintirilor care se mișcă și se ridică în trup, aprinzând o văpaie de tulburare, decât este scufundarea în setea de învățătură și urmărirea adâncimii de gânduri ale Sfintelor Scripturi. Când gândurile s-ar scufunda în dulceața gonirii după înțelepciunea cea strânsă în cuvinte, ca într-o vistierie, cu puterea cu care se adapă din arătarea acestor cuvinte, omul ar lăsa în urmă lumea și toate ale ei — și le-ar uita și ar șterge din suflet toate amintirile, care pun în mișcare imaginile materialității lumii, și ar șterge imaginile acestea și din nevoia obișnuitelor gânduri, cu care noi cercetăm firea. Și sufletul însuși ar petrece în extaz (răpire), în întâlniri noi, cu marea Tainelor din Scripturi.

Și iarăși, dacă mintea ar înota pe fața apelor mării Dumnezeieștilor Scripturi și n-ar putea să-și scufunde gândurile în toată adâncimea lor, ca să priceapă toate comorile din adâncul lor, i-ar fi de ajuns să cugete la dorința după aceste adâncimi, și numai decât gândurile ar fi legate strâns într-un singur gând — al minunii — și ar fi oprite să alerge spre firea cea trupească, după cum a spus unul din purtătorii de Dumnezeu. Căci slabă este inima și neînstare să rabde răutățile, care o întâmpină în războaiele cele din afară și cele dinlăuntru. Și bine știți, că gândul cel viclean este și greu. Și dacă nu va zăbovi inima în cunoștință, ea nu va putea să rabde tulburarea năvalei trupești.

Și precum greutatea lucrului pe care-l punem la cântar se împotrivește prin înclinarea limbii furtunii vânturilor, tot așa se

împotrivește și sfiala prin înclinarea gândului. Și în măsura în care lipsesc din minte sfiala și frica, i se dă pricină minții să rătăcească mereu; și aici în măsura în care frica se depărtează de suflet împreună cu stăpânirea de sine, se mișcă încoace și încolo cumpăna minții. Și precum cumpăna nu se clatină ușor în suflarea vântului, dacă talgerile sunt îngreunate de greutăți, tot astfel nu se clatină ușor mintea, — chiar dacă ar încerca s-o clatine oarecine, — atunci când este îngreunată de teama de Dumnezeu și de sfială. Și cu cât în minte se mărește lipsa de teamă de Dumnezeu, tot pe atât se schimbă și se clatină mintea. Fii înțelept și-ți pune temelie a călătoriei tale teama de Dumnezeu și fără ocol în cale, peste puține zile vei ședea în ușa Împărăției.

În toate câte se întâmplă în Scriptură, cercetează scopul cuvântului, ca să te adâncești în tine și întru mare cunoștință să înțelegi adâncimea gândurilor sfinților, căci ei fiind călăuziți spre iluminare din Harul Dumnezeiesc, simt puterea ca o rază înțelegătoare, care trece prin mijlocul versetelor scrise de ei și ,care face deosebirea între cuvintele goale și între lucrurile spuse cu mare luare aminte și înțelegere sufletească.

Omul care citește stihuri mari, cu mintea goală, i se golește și inima și se stinge în ea sfânta putere, care dă inimii gustul prea dulce în minunata înțelegere a sufletului.

Fiecare obișnuiește să alerge spre rudele sale. Și sufletul, având părtășie cu Duhul, dacă aude vreun cuvânt, care are ascunsă în el putere duhovnicească, trece cu tot focul de partea Duhului. Nu însă pe tot omul îl trezește la umilire un lucru spus duhovnicește și care are ascunsă într-însul putere mare. Cuvântul despre virtute are nevoie de o inimă, care să fie goală de pământ și de orice vorbă pământească. Iară gândul unui om, a cărui minte se ostenește în cugetarea celor trecătoare, lucrurile virtuții nu-l trezesc, să dorească și să caute împlinirea acelor lucruri. Dezlipirea de cele trupești ne călăuzește, odată cu ivirea ei spre lipirea cea către Dumnezeu, deși de multe ori, în economia harului,

legătura cu Dumnezeu a fost înainte de dezlipirea de lume, precum dorința ascunde altă dorință. Rânduiala cea obișnuită a Providenței este alta, decât rânduiala cea de obște a oamenilor. Tu însă păzește rânduiala cea de obște. Iară dacă Harul o ia înainte, asta e treaba Lui (n-ai ce-i face, dacă însă n-o ia înainte, atunci tu călătorește în calea tuturor oamenilor, pe care ei merg după pilda primirii și suie-te la înălțimea turnului duhovnicesc.

Tot ceea ce se lucrează în contemplație, și se săvârșește prin poruncă specială, nu este văzut cu ochii trupului. Și tot ce se lucrează în faptă, este un lucru compus, fiindcă și acea unică poruncă, adică fapta, are nevoie de amândouă elementele, de contemplație și de faptă, de trupesc, adică, și de netrupesc. Căci îmbinarea celor două, una este. Lucrurile făcute cu grija să te ții curat, nu te opresc să-ți aduci aminte de păcatele cele din trecut, ci ridică din minte numai durerea amintirii. Și se face că de aici înainte amintirea va trece prin minte, cu folos. Lăcomia sufletului de a-și câștiga virtuți, covârșește cu mult partea văzută de pofta trupului, celui ce la același jug trage. Măsura împodobește orișice lucru. Căci cele fără de măsură, și cele socotite lucruri bune, se schimbă în lucruri stricăcioase.

Vrei să fii părtaș cu Dumnezeu în mintea ta, ca să primești simțirea acelei dulceți, care nu este robită de simțuri? Agonisește-ți ție milostenia, și când ea se va afla întru tine, va găti acolo chipul acelei sfinte frumuseți, cu care tu ai asemănarea. Îndeobște lucrul milosteniei, care mijlocește strălucirea slavei în vecie, împărtășește sufletului Dumnezeirea.

Unirea cea duhovnicească este o amintire nepecetluită, și ea se aprinde cu dor aprins în inimă, luându-și puterea de a se lega de la păzirea poruncilor, și asta nu după fire, ci cu măsură. Că în aceasta se află materie de contemplație, ca ea să fie mult întărită de aceasta. Din pricina aceasta, cade inima în teamă și nu-și închide simțurile cele îndoite, cele sufletești și cele trupești. Nu este altă cărare către dragostea duhovnicească, decât aceea

care începe cu mila, precum Domnul nostru a zis, spre desăvârșirea Tatălui. Că așa a poruncit celor ce-L ascultă pe El, să pună temelie mila.

Una este să vorbești din pățanie, și alta este să vorbești frumos. Căci știe înțelepciunea, chiar fără să fie pusă la încercare, să-și înflorească vorbirea, grăind despre adevăr, fără să-l cunoască și vădind cele despre virtute, cu toate că habar n-are de lucrarea ei. Vorba din pățanie este cămara de nădejde și înțelepciunea fără de fapte este zălog al rușinei.

Ca un meșter, care zugrăvește o apă pe pereți, și apa aceia nu poate să-i stingă setea, și ca un om care visează lucruri frumoase, așa este și cuvântul fără faptă. Cel ce din proprie experiență grăiește despre virtute, îl face pe cel ce ascultă, părtaș al virtuții lui, ca și cum i-ar împărtăși câștigul negustoriei lui. Și cel ce din câștigul său aruncă sămânța învățăturii în urechile ascultătorilor săi cu îndrăzneală, este asemenea cu bătrânul Iacov care grăia către înțeleptul Iosif: „Iată eu ți-am dat cu o parte mai mult decât fraților tăi. Și partea aceasta am luat-o de la Amorrei, cu sabia și cu arcul meu“ (Facere 48, 22).

Tot omul care petrece în stricăciune, și cel lipsit de cunoștințe, consideră viața aceasta vremelnică drept un lucru de preț. Bine a zis oarecine, că frica de moarte mâhnire aduce omului, pe care-l mustră conștiința, cine are însă bună mărturie înlăuntrul său dorește moartea ca pe o viață. Să nu socotești adevărat înțelept pe acela, care mintea și-o robește fricii și groazei, pentru viața aceasta. Socotește că visuri sunt toate câte se întâmplă trupului, bune sau rele. Că de toate acestea te vei dezlega, nu numai la moarte, ci de multe ori, înainte de moarte ele te lasă și se duc. Iară dacă sufletul tău se împărtășește de unele din ele, crede-mă că pe acestea le vei avea avuție în veacul acesta, și că se duc cu tine în lumea cealaltă. Și dacă sunt bune lucrurile tale, bucură-te și mulțumește lui Dumnezeu în cugetul tău. Și dacă sunt rele, mâhnindu-te suspină și caută să scapi de ele, până când mai ești

în trup. Să iei aminte cu de-amănuntul la orice spor, care se lucrează în tine, fie la arătare, fie în ascuns. Că ai de mijlocitori botezul și credința, întru care ai fost chemat de Domnul nostru Iisus Hristos spre lucrurile sale cele bune, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Căruia i se cuvine cinstea, mărirea și închinăciunea în vecii vecilor. AMIN.

II.

DESPRE LEPĂDAREA DE LUME ȘI DESPRE ÎNFRÂNAREA DE LA VORBIREA CU OAMENII

Când dorim să fugim de lume și să ne înstrăinăm de toate cele lumești, nimic nu ne desparte de lume și omoară patimile din noi, și nici nu ne trezește și nu ne înalță pe noi la cele duhovnicești, în așa măsură ca plânsul și mâhnirea cu socotință a inimii. Căci chipul sfielii se aseamănă cu smerenia dragostei. Și iarăși, nimic nu ne face să petrecem cu lumea și cu cele din lume și cu cei beți de ea și neașezați, și nimic nu ne îndepărtează în așa măsură de comorile înțelepciunii și de cunoașterea tainelor lui Dumnezeu, cum o fac râsul cu vorbărie și neluarea în seamă cea cu îndrăznire; și aceasta este meșteșugul dracului curviei. Și de vreme ce am pus la încercare înțelepciunea ta, o! prea iubite, cu dragoste mă rog ție, să te păzești de ispita vrăjmașului, ca nu cumva glumind cu vorbe, să-ți răcească sufletul din dragostea lui Hristos, care a băut fiere pentru tine pe lemnul crucii, și în locul dulceții acelei cugetări, în locul îndrăznelii către Dumnezeu, să ți-l umple cu mulțime de năluci, chiar în vremea când ești treaz.

Iară când vei dormi, să ți-l robească visurilor celor necurate, a căror putoare n-o sufăr Îngerii cei sfinți ai lui Dumnezeu, și astfel să fii pentru alții pricină de sminteală, și pentru tine însuți, ac al păcatului. Silește-te așadar să urmezi smereniei lui Hristos, ca mai mult să se aprindă focul, aruncat de Dânsul întru tine, care scoate din rădăcină toate mișcările lumii, că ele ucid pe omul cel nou și pângăresc curțile Domnului celui Sfânt și Atotputernic. Căci îndrăznesc să spun după Sf. Pavel (1 Cor. 3, 16): „Biserică a lui suntem". Să curățim deci Biserica Sa, precum și El este curat ca să binevoiască a se sălășlui întru Dânsa. Și s-o sfințim, precum Sfânt este și El. Și s-o împodobim cu toate faptele cele bune și de cinste. Și s-o tămâiem cu tămâia încetării voinței prin rugăciunea curată din inimă (a inimii pe care n-o poate face părtașul mișcărilor celor dese ale lumii. Și astfel sufletul va fi umbrit de norul slavei lui Dumnezeu, și lumina măririi Lui va străluci înlăuntrul inimii. Și se vor umplea de Har și de fericire toți locuitorii cortului lui Dumnezeu. Iar cei nerușinați și neobrăzați vor fi lipsiți de flacăra Duhului Sfânt.

Așadar, frate, umple-te pe tine de ocări zicând: „Vai de mine, suflet ticălos, că s-a apropiat despărțirea ta de trup! Pentru ce să te bucuri de niște lucruri pe care le vei părăsi și de a căror vedere lipsit vei fi în veac? Ia aminte la cele dinainte, și cercetează faptele tale, cum și ce fel sunt, și cu cine ai petrecut zilele vieții tale, și cine a primit rodul muncii de pe ogorul tău și cu luptele tale pe cine ai veselit, pentru ca acela să-ți iasă în întâmpinare, în vremea ieșirii tale. Și pe cine ai bucurat în călătoria ta, pentru ca să te poți odihni la limanul aceluia. Și pentru a cui bucurie te-ai nevoit cu osteneala, ca să vii la dânsul cu bucurie, pe cine ți l-ai făcut prieten în veacul cel de apoi, ca acela să te primească la ieșirea ta, în ce taină ai fost năimit, și cine-ți va răsplăti munca la apusul soarelui, la plecarea ta.

Tu cercetează, suflete, să vezi în ce pământ este partea ta, și dacă ai trecut prin ogorul care rodește amărăciune pentru cei ce-l lucrează pe el, dă glas și-ți strigă cu suspine mâhnirea sufletului, căci aceasta odihnește pe Dumnezeul tău mai mult decât jertfele și arderile de tot. Din gură să-ți izvorască cuvinte de tânguire, care bucură pe Sfinții Îngeri. Scaldă fața ta cu plânsul ochilor tăi, ca să se odihnească peste tine Duhul Sfânt și să te spele pe tine de tina răutății tale. Îmblânzește cu lacrimile tale pe Stăpânul tău, ca să vie la tine. Cheamă pe Maria și pe Marta, ca să te învețe cuvinte tânguitoare.

Strigă către Domnul:

Rugăciune: Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, care asupra lui Lazăr ai plâns și lacrimi de jale și de milostivire ai picurat peste el, primește și lacrimile mele cele amare. Cu patimile Tale vindecă patimile mele. Cu rănile Tale tămăduiește rănile mele. Cu sângele Tău curățește sângele meu și amestecă în trupul meu mireasma Trupului Tău celui făcător de viață. Fierea cu care ai fost adăpat de vrăjmași, să îndulcească sufletul meu luând de la el amărăciunea, pe care potrivnicul mi-a dat-o s-o beau. Trupul Tău cel întins pe lemnul Crucii, să ridice către Tine mintea mea, pe care dracii au tras-o în jos. Capul Tău, care pe Cruce s-a plecat, să înalțe capul meu cel pălmuit de vrăjmași. Preasfintele Mâinile Tale, cele țintuite pe Cruce de necredincioși, să mă ridice pe mine din prăpastia pierzării, precum preasfânta Gura Ta a făgăduit. Fața Ta, care a primit pălmuire și scuipare, să strălucească fața mea cea pângărită cu fărădelegile. Sufletul Tău, pe care pe Cruce l-ai dat Tatălui Tău, să mă călăuzească spre Tine cu harul Tău. Nu aduc inimă zdrobită în căutarea Ta, nici nu am pocăință, nici frângere, care amândouă întorc pe fii la moștenirea lor. Nu am, Stăpâne, lacrimi de mângâiere. Căci întunecatu-s-a mintea mea de cele lumești, și nu poate să caute spre Tine cu zdrobire. Răcitu-s-a inima mea în multe ispite și nu se mai poate încălzi la lacrimile iubirii către Tine. Ci, Doamne

Iisuse Hristoase, Dumnezeul și vistierul bunătăților, dăruiește-mi pocăință deplină și inimă zdrobită, ca să ies cu tot sufletul în căutarea Ta. Căci fără de Tine sunt străin de tot binele. Așa dar, Bunule, dăruiește-mi harul Tău. Tatăl, Cel ce Te-a scos pe Tine din sânul Său mai înainte de veci, să înnoiască trăsăturile Chipului Tău întru Mine. Eu Te-am părăsit, Tu să nu mă părăsești. Eu am plecat de la Tine, Tu pleacă în căutarea mea, și fă-mă să intru în imașul Tău și mă socotește în numărul oilor turmei Tale celei alese, și mă hrănește împreună cu ele din verdeața dumnezeieș-tilor Tale Taine. Căci inima lor curată îți este Ție sălaș și se vede în ea (se ivește) strălucirea descoperirilor Tale. Și strălucirea aceasta este mângâierea și odihna tuturor acelora, care pentru Tine s-au nevoit cu necazuri și cu chinuri de tot felul. De care strălucire să ne învrednicim și noi, cu Harul și cu iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Iisus Hristos în vecii vecilor. AMIN.

III.

PENTRU ÎNDEPĂRTAREA DE LUME ȘI CĂ NU TREBUIE SĂ NE ÎNSPĂIMÂNTĂM ȘI SĂ NE TEMEM, CI SĂ NE ÎNTĂRIM INIMA CU ÎNDRĂZNEALĂ SPRE DUMNEZEU, CU NEÎNDOITĂ CREDINȚĂ, CA UNII CARE AVEM PE DUMNEZEU STRAJĂ ȘI PAZĂ

Dacă te vei afla vrednic să petreci în singurătate, în împărăția căreia sarcinile sunt ușoare, să nu-ți dea ghies gândul tău cu teama, după cum îi este obiceiul, cu multe feluri de gânduri schimbătoare și trecătoare, ci să fii și mai mult încredințat, că este

Păzitorul tău împreună cu tine și cu deadinsul încredințându-te în înțelepciunea ta; că tu, cu toată zidirea, sub același Stăpân sunteți, Care toate cu o mișcare (gest) le mișcă și le clatină, îmblânzindu-le și chivernisindu-le. Și că niciunul dintre robii Lui nu poate să vateme pe vreun tovarăș de robie, fără vrerea Stăpânului, Care toate le îngrijește și le ocârmuiește. Și îndată scoală-te și îndrăznește. Și dacă vreunora dintre robi li s-a dat slobozenie, nu li s-a dat pentru orice lucru. Căci nici dracii, nici fiarele cele sălbatice, nici oamenii cei răi n-ar putea să-și plinească voia lor stricăcioasă și pierzătoare, dacă n-ar îngădui voința Ocârmuitorului și nu le-ar da El chip și putință. Că nu asta înseamnă a fi slobod, când poți să lucrezi orice. Căci, dacă ar fi fost așa, nici un trup n-ar fi viu. Că nu lasă Domnul zidirea Sa, ca să se apropie de ea stăpânirea diavolilor și a oamenilor, și să lucreze într-însa voia lor. De aceea mereu să zici către sufletul tău: iată, am paznic care mă păzește pe mine și nici o zidire nu se poate arăta înaintea mea, de nu i s-ar da poruncă de sus. Așa dar crede, că nu cutează să facă văzute ochilor tăi înfricoșările lor, și nici urechilor să le facă auzite. Căci de ar fi avut îngăduință de sus de la Cel Ceresc, n-ar mai fi fost nevoie de cuvânt, nici de cuvinte, ci voința și-ar fi plinit-o cu fapta.

Și iarăși, zi către tine: „de este voia Stăpânului meu, ca cei răi să stăpânească zidirea, eu primesc bucuros aceasta, căci nu vreau să zădărnicesc voia Domnului meu. Și astfel în ispitele tale te vei umplea de bucurie, cunoscând și cu adevărat simțind, că voia Domnului te ocârmuiește și te călăuzește. Deci întărește-ți inima ta cu nădejdea întru Domnul, și să nu te temi, nici de îngrozirile din vremea nopții, nici de săgeata care zboară ziua. Căci credința dreptului — zice — cea în Dumnezeu, și îmblânzește asemenea oilor fiarele cele sălbatice (Poate din Evrei 11, 33).

Nu sunt drept, zice, ca să pot nădăjdui în Domnul. Ci tu cu

adevărat pentru lucrarea dreptății ai ieșit în pustia cea plină de nevoințe, și cu aceasta te-ai făcut ascultător voinții lui Dumnezeu. Deci în zadar te nevoiești, când porți aceste nevoințe, căci nu voiește Dumnezeu nevoința oamenilor dacă nu-I vei aduce Lui, ca o jertfă a dragostei, osteneala ta. Fiindcă toți cei ce-L iubesc pe Dumnezeu arată aceeași socoteală — nevoindu-se pentru dragostea cea către Dânsul. Căci cei care binevoiesc să trăiască cu frica de Dumnezeu, în Hristos Iisus, iau asupră-le necazuri și prigonire sufăr; ci Domnul îi face să ajungă în stăpânirea comorilor Sale cele ascunse.

Despre sporirea, care vine din ispite, când le răbdăm pe acestea cu mulțumire și cu bărbăție.

A zis unul dintre Sfinți: „Era un sihastru oarecare, bătrân cinstit, și m-am dus odată la dânsul, că eram scârbit de ispite. Și era bătrânul bolnav și zăcea pe jos. Și eu, după ce l-am sărutat, m-am așezat lângă dânsul și i-am zis: Roagă-te pentru mine, Părinte, că foarte multă supărare am din ispitele dracilor. Iar el, deschizându-și ochii, a privit spre mine și a zis: Fiule, ești prea tânăr, și Dumnezeu nu sloboade ispite asupra ta. Și i-am zis lui: Deși sunt tânăr, am ispite, care se cuvin bărbaților în vârstă. Și el iarăși a zis: Așa dar voiește Dumnezeu să te înțelepțească. Și i-am zis: Cum să mă înțelepțească? În fiecare zi gust moartea. El mi-a răspuns: Taci numai că te iubește pe tine Dumnezeu. Și vrea să-ți dea Harul său. (Acesta era războiul cu somnul). Și iarăși a zis: Află, fiule, că timp de treizeci de ani am dus război cu dracii; și trecând douăzeci de ani nu primeam ajutor de fel. Iar când a trecut și al douăzeci și cincilea an, abia atunci am început să-mi aflu odihnă. Și în cursul anului s-a înmulțit odihna. Și

trecând al douăzeci și șaptelea și începând al douăzeci și optulea, odihna se împlinea și mai mult. Iar trecând și cel de al treizecilea, și ajungând spre sfârșit, așa s-a întărit odihna mea, încât nu-i mai știam nici măcar măsura, la care sporise. Și a urmat vorba: Că de voi vrea să mă scol la slujba mea, sunt lăsat să slujesc o singură slavă și numai decât sunt răpit la Dumnezeu și, de aș sta chiar trei zile, n-aș simți nici o oboseală. Iată ce nesfârșită odihnă s-a făcut prin lucrarea vremii celei îndelungate.

Că păzirea limbii nu numai trezește mintea către Dumnezeu, ci ajută și la înfrânare.

Era unul din părinți și mânca de două ori pe săptămână și ne-a spus nouă: În ziua în care vorbesc cu cineva, nu pot să-mi păzesc rânduiala postului, ca de obicei, ci sunt silit să dezleg. Și am înțeles că păzirea limbii, nu numai că trezește mintea către Dumnezeu, ci și lucrurilor celor văzute, care se lucrează cu trupul, ea le dă o mai mare putere în ascuns, ca să se săvârșească, și le luminează spre lucrarea cea ascunsă, precum au zis Părinții: că păzirea gurii trezește conștiința către Dumnezeu, dacă întru cunoștință tace oarecine. Sfântul acesta era foarte obișnuit să privegheze noaptea. Pentru că zice: În noaptea aceea, în care stau treaz până dimineața, după cântarea psalmilor mă odihnesc, iară după ce mă trezesc din somn, în ziua aceea mă fac ca un dus din lume și gânduri pământești de fel nu intră în inima mea și nici nu am trebuință de pravilele cele rânduite. Și toată ziua aceea o petrec în răpire.

Într-una din zile s-a întâmplat de am mâncat, că trecuseră patru zile, de când nu gustasem nimic, și m-am sculat pentru slujba de seară, vrând să mănânc apoi. Și m-am oprit în curtea

chiliei mele, când era încă soarele mult, și începând o singură slavă, am fost răpit de slujba mea și de atunci am rămas fără să știu unde sunt și am stat așa până ce în ziua următoare iarăși a răsărit soarele și mi-am încălzit fața. Și atunci când soarele tot mai tare mă supăra și-mi ardea fața, s-a întors spre mine mintea mea; și iată am văzut că era altă zi, și m-am bucurat în Dumnezeu, că Harul Lui atât de mult se revarsă peste om și de câtă mărime învrednicește El pe cei ce aleargă după Dânsul. Că Lui i se cuvine cinstea și marea cuviință în vecii vecilor. AMIN.

IV.

DESPRE POFTA LUMII

Adevărat este cuvântul Domnului pe care l-a spus El, că nu poate nimeni să-și câștige dragostea de Dumnezeu odată cu pofta de lume, nici să-și câștige părtășie cu Dumnezeu, cât timp este părtaș al lumii, nici să aibă grijă și de lume și de Dumnezeu. Când cele ale lui Dumnezeu le părăsim pentru slava deșartă, sau de sila trupului, mulți dintre noi se pleacă spre altele: unii s-au învoit să lucreze cele ale împărăției cerurilor, fără să-și aducă aminte de porunca Domnului, care zice:

Dacă aveți toată grija voastră către împărăția cerurilor, Eu nu vă voi lipsi pe voi nici de cele trebuincioase firii voastre celei văzute, ci toate se vor adăuga vouă. Că nu vă voi lăsa să vă îngrijiți de ele. De păsările cele lipsite de suflet, care pentru voi sunt zidite, să se îngrijească Dumnezeu, și de noi să nu aibă grijă? Nici de cum. Pentru cel ce se îngrijește de lucrurile cele duhovnicești, sau măcar de vreunul din acestea, cele trupești îi

stau pregătite fără să aibă grijă că ele țin prea puțin și i se dau la vreme. Iară cel ce mai mult decât se cuvine se îngrijește de cele trupești, fără vrerea lui, cade și de la Dumnezeu. Dacă însă ne silim să ducem grija celor ce sunt făcute pentru numele Domnului, El însuși se va îngriji și de trup și de suflet, pe măsura nevoinței noastre.

Însă noi să nu căutăm să simțim pe Dumnezeu în cele trupești, în loc să-L simțim în lucrurile sufletelor noastre, ci să îndreptăm toată lucrarea noastră spre nădejdea celor viitoare. Căci cine s-a dedat odată, din dragoste sufletească la virtute și dorește desăvârșit să o lucreze întru sine, acela nu se mai îngrijește iarăși de cele trupești, fie că le are, fie că nu. Și de multe ori îngăduie Dumnezeu să fie ispitiți cu acestea cei îmbunătățiți, și lasă să se ridice asupra lor rele din toate locurile, și îi lovește în trupurile lor ca pe Iov, îi sărăcește și îi îndepărtează de oameni, și îi lovește în toate ale lor; ci numai de sufletele lor nu se apropie vătămare. Căci dacă vom călători în calea dreptății, nu se poate să nu ne întâmpine mâhnirea și trupul nostru să nu se chinuiască în boală și în durere, și nu putem rămâne neschimbați, dacă iubim viața în virtute. Iară cel ce petrece cu pizmă și cu pierzare de suflet, sau în orice chip se păgubește, acela are osândă. Iar dacă umblând cineva în calea dreptății și făcându-și drum către Dumnezeu, înconjurat de mulți asemenea sieși, i se întâmplă vreo ispită de acestea, nu se cuvine să se întoarcă din cale, ci să primească fără cercetare și cu bucurie, și să mulțumească lui Dumnezeu, că i-a trimis un astfel de Har. Și pentru Dânsul s-a învrednicit să cadă în ispită, și să se facă părtaș la suferințele Prorocilor și ale Apostolilor și ale celorlalți Sfinți, care pentru calea aceasta au răbdat necazuri, fie de la oameni, fie de la draci, fie de la trup (căci fără voia lui Dumnezeu nu este cu putință să se întâmple și să vină acestea), pentru ca Dumnezeu să i se facă

pricină de dreptate. Că nu poate Dumnezeu să folosească în alt chip pe cel ce dorește să se apropie de Dânsul, decât numai dându-l în ispita pentru adevăr. Pentru că omul nu este vrednic de o așa mărime: să fie ispitit pentru cele Dumnezeiești, și să se bucure fără Harul de la Hristos. Mărturisește despre aceasta Sf. Pavel. Că lucrul acesta, — a fi cineva gata să sufere pentru nădejdea în Dumnezeu, — este atât de mare, încât cu adevărat se numește Har. Căci zice: „De la Dumnezeu ni s-a dat, nu numai să credem în Hristos, dar să și suferim pentru El" (Fil. 1, 15). Și precum scrie Sf. Petru în cartea lui: „Când pătimiți pentru dreptate, fericiți sunteți, căci de patimile lui Hristos v-ați împărtășit" (1 Petru 3, 14). De aceea nu în răsfăț ți se cuvine să te bucuri și în necazuri să te posomorăști la față, și să crezi că n-au ce căuta necazurile în calea lui Dumnezeu. Că din veac și din neam în neam, cu Crucea și cu moartea se calcă pe calea Lui. Și de unde îți vin acestea? Ca să afli că din Calea lui Dumnezeu ieși, și o ai părăsit pe ea. Că tu nu vrei să mergi pe urma sfinților, ci vrei să-ți gătești ție o altă cale, a ta, și fără pătimire vrei să petreci în acea cale.

Calea lui Dumnezeu este crucea de fiecare zi. Că nimeni nu s-a suit la ceruri cu răsfățul. Că știm bine, unde duce calea răsfățului. Pe cel ce din toată inima s-a dat lui Dumnezeu niciodată Dumnezeu nu-l scutește de grijă. Aceasta este a suferi pentru adevăr. Și din faptul că-i trimite Dumnezeu necazuri, cunoaște omul că se îngrijește Dumnezeu de el.

Pe cei care petrec întru ispite, nu-i lasă Providența să cadă în mâinile vrăjmașilor. Mai cu seamă, dacă sărută ei picioarele fraților, dacă acoperă vina lor și o ascund, ca pe o vină proprie. Cel ce voiește și dorește să fie lipsit de griji în lumea aceasta, și în același timp să petreacă întru virtute, acela nu urmează cărarea aceasta. Căci drepții nu se învoiesc spre fapte bune, numai cu

voia lor, ci și cu voia lor ajung în lupte mari, din pricina ispitelor, ca să li se pună răbdarea lor la încercare. Că un suflet cu frică de Dumnezeu nu se teme de nici o păgubire trupească. Pentru că un asemenea suflet nădăjduiește întru Domnul de acum și până în veac. AMIN.

V.

DESPRE DEPĂRTAREA DE LUME, ȘI DE TOATE CÂTE NE TURBURA MINTEA

Multă cinste a hărăzit Dumnezeu oamenilor prin îndoita învățătură prin care le-a dat lor să deschidă pretutindenea ușa cea închisă, ca să intre în cunoștința cea mântuitoare. Iar de vrei martor despre cele spuse, fă-te însuți martor, și nu vei pieri. Iară de vrei să cunoști acestea și din afară, ai alt învățător, alt martor, care te călăuzește în calea adevărului.

O minte turburată nu poate scăpa de uitare. Și uneia ca aceasta înțelepciunea nu-și deschide ușa. Unul care a fost în stare să înțeleagă bine că toate se sfârșesc la fel, nu are nevoie de alt învățător ca să se lepede de lume. Legea cea firească, dată de la început omului este contemplarea făpturilor sale. Iar legea cea scrisă este dată omului după călcarea poruncilor.

Cel ce nu se îndepărtează de bună voie de pricinile patimilor, acela fără voie este atras de păcat. Iar pricinile păcatului sunt: vinul, femeile, bogăția și sănătatea trupului. Nu doar că acestea sunt din fire păcate, ci că din pricina lor, firea cu ușurință înclină spre patimile păcătoase. Și iată de ce omul trebuie să se păzească de acestea cu tot dinadinsul. Dacă mereu îți amintești de neputința ta, nu vei trece hotarul străjuirii. Urâtă este sărăcia în fața oamenilor; în fața lui Dumnezeu e cu mult mai urât un suflet

trufaș și o minte risipită. La oameni avuția e prețuită; la Dumnezeu însă — un suflet smerit.

Când pui început faptei celei îmbunătățite, mai întâi pregătește-te pentru faptele ce vor veni asupra ta și nu te îndoi de adevăr. Că are obicei vrăjmașul, când vede pe cineva că începe o bună viețuire, înfierbântat de credință — să-l întâmpine pe el cu ispite felurite și înfricoșătoare, că doară — doară înspăimântându-se el, să se răcească din buna lui alegere și nici de cum să nu aibă căldură, ca să se înapoieze la lucrarea cea plăcută lui Dumnezeu. Și nu doar că are potrivnicul vreo putere ca aceasta, căci atunci nimeni nu ar mai putea lucra binele, ci fiindcă i se dă lui slobozenie de la Dumnezeu, precum am aflat de la dreptul Iov. Tu așa dar cu îndrăzneală întâmpină ispitele ce se aduc asupra faptelor tale bune, și pune apoi început lucrării acestora. Iar de nu te pregătești să biruiești ispitele, atunci depărtează-te de lucrarea virtuților.

Omul care se îndoiește de ajutorul lui Dumnezeu în lucrarea virtuții, se înfricoșează și de umbra sa, și rămâne flămând în vremea săturării și a îmbelșugării, și în liniștea lui se umple de furtună. Iar cel ce nădăjduiește în Dumnezeu, se întărește cu inima. Și în fața tuturor oamenilor se arată cinstea lui și lauda lui în fața vrăjmașilor lui.

Poruncile lui Dumnezeu sunt mai presus de toate comorile lumii. Și dacă le-ai câștigat înlăuntrul tău, afli pe Dumnezeu. Cel ce are grijă de Dumnezeu și l-a făcut pe Dumnezeu vistiernic. Și cela ce voile lui Dumnezeu le dorește, va fi călăuzit de Îngerii din Cer. Cel ce se teme de păcate, fără de piedică va trece cărarea cea plină de spaimă, și în vreme întunecoasă, lumină va afla în jurul și înlăuntrul său. Păzește Domnul pașii celui ce se teme de păcate și mila lui Dumnezeu îl ține în clipa poticnirii. Cine crede că păcatele sale sunt mici, cade în altele mai mari, și înșeptită osândă va lua.

Seamănă cu smerenie milostenia și milă vei culege la judecată. Acolo, unde l-ai pierdut, vei afla binele. Ești dator cu un bănuț lui Dumnezeu, El nu primește de la tine un mărgăritar, în locul acelui bănuț. Astfel, dacă ți-ai pierdut curățenia, nu

primeşte Dumnezeu milostenia ta (de la tine) cât timp petreci în curvie. Pentru că sfinţenia trupului voieşte El de la tine. După ce ai călcat porunca şi n-ai vrut să părăseşti luméa, te lupţi pentru altele? Ai lăsat în tine buruiana răutăţii, şi porneşti război cu altele?

A zis Sfântul Efrem, că nu cu veşmânt de iarnă vei lupta împotriva arşiţei din vremea secerişului. Şi ce seamănă fiecare, aceea va culege. Şi orice boală se vindecă cu leacuri potrivite cu ea. Şi tu, biruit poate de pizmă, cu somnul te sileşti să baţi război? Până când greşeala ta e mică şi are numai flori, smulge-o ca să nu mai crească şi să nu mai coacă. Nu fii fără grijă, când greşala ţi se pare mică: căci mai târziu vei afla în ea un stăpân neomenos şi vei merge înaintea ei, ca un rob în lanţuri. Cel ce încă de la început se luptă cu patima, degrabă o va birui pe ea.

Cine poate să rabde o nedreptate, chiar dacă îi dă mâna s-o înlăture, a primit mângâiere de la Dumnezeu, pentru credinţa lui într-însul. Şi cine smerit cu cugetul, rabdă prihănirea asupră-şi, s-a apropiat de desăvârşire şi uimeşte pe Sfinţii Îngeri. Fiindcă nu este virtute mai mare şi mai greu de îndeplinit, decât aceasta.

Nu te încrede în puterea ta, până ce, fiind pus la încercare, nu te vei afla neschimbat. În felul acesta încearcă-te în toate. Dobândeşte-ţi o dreaptă încredere în tine, ca să calci în picioare pe vrăjmaşii tăi, şi concentrează-ţi mintea, şi nu te bizui pe puterea ta, ca nu cumva lăsat fiind în neputinţa firii, să-ţi afli propria ta neputinţă. Să nu te încrezi nici în cunoştinţa ta, ca nu cumva prin mijlocirea ei să te prindă în cursă vrăjmaşul. Fii blând la vorbă, şi nicidecum nu vei fi necinstit (nu-ţi vei pierde cinstea). Dobândeşte-ţi grai dulce, şi pe toţi ţi-i vei face prieteni. Să nu te lauzi niciodată cu limba ta pentru lucrurile tale, ca nu cumva să te faci de ruşine. Căci de orice lucru s-ar lăuda omul, îngăduie Dumnezeu, ca el să se schimbe în privinţa acelui lucru, pentru ca astfel să se smerească şi să se deprindă cu smerenia. Din pricina aceasta trebuie să le laşi pe toate în seama Providenţei lui Dumnezeu, şi să crezi că nu este nimic neschimbat în viaţa aceasta.

Și devenind așa, ține-ți totdeauna privirea ațintită asupra lui Dumnezeu. Pentru că pe toți oamenii îi înconjoară acoperământul și purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Însă aceasta se arată acelora, care s-au curățit de păcate și pururea se gândesc la Dumnezeu. Și mai cu seamă atunci li se arată acestora purtarea de grijă a lui Dumnezeu, când pentru Dânsul sunt supuși la grele încercări. Că atunci ei simt grija lui Dumnezeu, ca și cum ar vedea-o cu ochii trupului, fiecare după asemănarea și felul ispitei în care se află. Și, spre îmbărbătare, unge pe cei ce se războiesc, cum a făcut cu Iacov, cu Isus al lui Navi, cu cei trei coconi, cu Petru și cu ceilalți sfinți. Lor li s-a arătat (purtarea de grijă a lui Dumnezeu) într-un oarecare chip omenesc îmbărbătându-i și întărindu-i spre evlavie. Iar de zici, că acestea cu orânduire dumnezeiască s-au dat sfinților și ei se învredniceau cu deosebire de astfel de vedenii, ia pildă de bărbăție de la sfinții mucenici, care câteodată singuri, altă dată mai mulți, în multe și felurite locuri, pentru Hristos s-au războit și, prin puterea care s-a pogorât asupra lor, au suferit în trupuri de lut cu bărbăție, tăieturile fierului și chinuri de tot felul — faptă care este peste fire. Că li se arătau lor Sfinții Îngeri în chip vădit, ca să afle fiecare, că din belșug vine asupra lor dumnezeeasca Providență, pentru că ei suferă în fel și chip, ispite și necazuri pentru Dumnezeu, ca să fie vădită vitejia lor, și vrăjmașii rușinați să fie, și cu cât se îmbărbătau sfinții prin vedenii de acest fel, cu atât și potrivnicii se grăbeau cu războiul și-și pierdeau mințile în fața răbdării acestora.

Și ce trebuie să spunem despre asceți, care străini erau de lume, și despre anahoreți, care cetăți au zidit în pustie, și lăcaș au făcut întru dânsa pentru Îngeri? Că Îngerii veneau la ei să-și gătească loruși sălaș, și se întâlneau unii cu alții, fiindcă slujeau aceluiași Stăpân și băteau același război. Iar ei au îndrăgit singurătatea și își aveau sălașul lor în munți, în peșteri și în crăpăturile pământului, din dragoste către Dumnezeu. Și, precum ei părăsind cele pământești, au îndrăgit cele cerești și au urmat Sfinților Îngeri, tot astfel după dreptate, — Sfinții Îngeri nu și-au ascuns fața lor de dânșii și voia acestora au împlinit-o toată. Ba, uneori se și arătau Îngerii pustnicilor, învățându-i cum trebuie

să trăiască, și uneori îi lămureau în nedumeririle lor; iar alteori îi mântuiau din ispite. Uneori sfinții îi întrebau pe Îngeri, ce trebuie să facă, alteori, Îngerii îi călăuzeau pe ei, scoțându-i din rătăcire. Iarăși, călcându-i vreo întâmplare cu primejdie, îi răpeau pe ei din mijlocul primejdiilor, apărându-i de șarpe, de pietre, de trasul în țeapă și de lovirea cu piatra; alteori, cum vrăjmașul pe față bătea război cu sfinții, în văzul ochilor li se arătau Îngerii, zicând că sunt trimiși în ajutorul lor, și multă îndrăzneală și bărbăție dându-le lor. Câteodată Îngerii săvârșeau tămăduiri printr-înșii, iar altădată, ei tămăduiau pe sfinți, dacă întru neputință cădeau. Și uneori slăbind trupurile sfinților de mult post, Îngerii le dădeau putere și tărie, prin punerea mâinii; și alteori Îngerii le aduceau mâncare, pâini, care erau calde, sau alte feluri de hrană. Și le-au prezis Îngerii, unora dintre sfinți, mutarea lor, și altora, felul mutării lor. Și de ce să pomenim atâtea fapte, care arată dragostea către noi și purtarea de grijă a Sfinților Îngeri, cea către drepți? Căci ei se îngrijesc de noi ca niște frați mai mari de cei mai mici. Și s-a zis, ca s-o știe toți că: „Aproape este Dumnezeu de cei ce întru adevăr Îl chiamă“ (Ps. 144, 19). Și multă este purtarea Lui de grijă pentru cei ce s-au lăsat în voia Lui și-L urmează din toată inima.

Dacă crezi că poartă Dumnezeu grijă de tine, de ce te îngrijorezi pentru cele vremelnice și pentru trebuințele trupului? Iar de nu crezi că-ți poartă Dumnezeu de grijă, și pentru aceea te îngrijești singur de trebuințele tale, atunci ești cel mai ticălos dintre oameni (Ps. 54, 25). Și la ce trăiești, sau vei trăi? Aruncă grija ta spre Domnul și El te va hrăni (Prov. 3, 25); și nu te vei îngrozi de îngrozirea care vine asupră-ți.

Dacă cineva s-a dăruit lui Dumnezeu are mintea liniștită. Că fără neagoniseală, nu poate sufletul să se desfacă de turburarea gândurilor; și fără pacea simțurilor, nu va simți sufletul pacea minții. Fără să intre în ispite, nu-și va înțelepți nimeni duhul și nimeni nu va cunoaște subtilitatea gândurilor, fără să citească până la istovire. Și nu se va mișca mintea spre tainele cele ascunse, dacă gândurile îi sunt răvășite; și fără de nădejdea cea din credință, sufletul nu are îndrăzneală în ispite; și inima nu poate nădăjdui în

Dumnezeu, fară să cunoască limpede acoperământul Său; și nu va avea sufletul parte de Hristos, decât dacă va gusta din patima Lui, întru cunoștință.

Pe cel mort, din milă în privința trebuințelor sale, socotește-l om al lui Dumnezeu. Că are grijă Dumnezeu de acela, care miluiește pe un sărac. Și comoară fără fund află acela, care ajunge sărac pentru Dumnezeu.

Nu are Dumnezeu trebuință de nimic, dar se bucură, dacă vede că-I odihnim Icoana și I-o cinstim, din pricina Sa. De va cere cineva un lucru pe care-l ai, să nu zici în inima ta: acel lucru îl voi lăsa sufletului meu, ca să mă bucur de el, iar lui îi va da Dumnezeu de aiurea cele ce-i fac trebuință". Că astfel de cuvinte nu spun drepții, care cunosc pe Dumnezeu; omul cel drept și bun cinstea lui nu o dă altuia, și nu lasă să-i scape nefolosit prilejul harului. Căci grija acelor săraci și lipsiți o are Dumnezeu (că Domnul pe nimeni nu părăsește). Tu însă te-ai întors de la cinstea, pe care Dumnezeu ți-a dăruit-o și ai îndepărtat de la tine Harul Său, dacă nu miluiești pe sărac. Când dai, așa dar, veselește-te și zi: „Slavă Ție, Doamne, că m-ai învrednicit să aflu pe cineva, pe care să-l odihnesc. Iară de nu ai ce dărui, mai mult te bucură și zi: mulțumindu-I lui Dumnezeu: „Mulțumescu-Ți Ție, Dumnezeul meu, că mi-ai dăruit mie cinstea și Harul acesta, să cerșesc pentru numele Tău, și m-ai învrednicit să gust din necazul cel pus în calea poruncilor Tale, după cum au gustat necazul și sfinții Tăi, cei ce au umblat în calea aceasta.

Și când ești bolnav, zi: „Fericit este cel învrednicit de la Dumnezeu, să fie ispitit în acele lucruri, cu care moștenim viața. Că pentru sănătatea sufletului, aduce Dumnezeu asupra-ne boalele. Pentru că a zis unul dintre sfinți: (și eu mi-am însemnat-o) că monahul care fără iubire de Dumnezeu slujește Domnului și fără sârguință se nevoiește spre mântuirea sufletului său, și fără de grijă petrece întru lucrarea virtuților, desigur că este lăsat de Dumnezeu să cadă în ispite, ca să nu rămână deșert, și din multa lenevire a lui, să se abată spre fapte rele. Pentru aceasta, așa dar, aruncă Dumnezeu ispite peste cei leneși și trândavi, ca să nu cugete cele deșarte, ci să se gândească la

ispite; și mereu face Dumnezeu așa cu cei ce-L iubesc, ca să-i deprindă, să-i înțelepțească și să-i învețe voia Lui. Și când ei se roagă Lui, nu-i ascultă pe ei curând, până nu slăbesc și nu află că acestea li s-a întâmplat lor din negrija și din lenea lor. Pentru că este scris: „Când veți întinde spre Mine mâinile voastre, Eu îmi voi întoarce ochii de la voi. Și când ruga voastră spori-va, Eu nu vă voi auzi“ (Is. 1,15). Că, deși pentru alții s-a zis aceasta, se potrivește și pentru cei ce părăsesc calea lui Dumnezeu.

Dar de vreme ce mărturisim că Dumnezeu este mult milostiv, pentru ce, când suntem în ispite, dacă batem și ne rugăm, nu suntem ascultați, și El trece cu vederea rugăciunea noastră? Răspuns la aceasta ne dă Prorocul, care zice: „Nu mâna Domnului este prea scurtă, ca să ne miluiască, nici urechea Lui este prea grea, ca să ne audă; dar păcatele noastre ne-au depărtat de Dânsul, și nelegiuirile noastre I-au întors fața Lui, ca să nu audă! (Is., 59, 1). Adu-ți pururea aminte de Dumnezeu, și-și va aduce și El aminte de tine, când vei cădea în necaz.

Firea ta e primitoare de patimi și multe sunt ispitele lumii acesteia și răul nu lipsește de la tine și izvorăște dinlăuntrul tău și de sub picioarele tale. Să nu ieși din locul unde te-ai așezat, și când Dumnezeu va voi, te vei slobozi de rău. Și pe cât sunt de aproape genele unele de altele, tot pe atât sunt ispitele aproape de oameni. Acestea cu înțelepciune le-a rânduit Domnul, întru folosul tău, pentru ca să bați la ușa Lui cu răbdare și prin frica necazurilor, să răsară în mintea ta pomenirea Lui și prin rugăciuni să te apropii de Dânsul, și inima ta să se sfințească, prin pomenirea Lui totdeauna. Când te vei ruga El te va auzi, și vei cunoaște că Dumnezeu este cel ce te scoate pe tine de la rău, și vei simți că El te-a zidit, îți poartă de grijă, te păzește, și pentru tine a zidit îndoita lume. Una adică, este o școală de vremelnică învățătură, iar cealaltă este casa ta părintească și veșnica ta moștenire. Nu te-a zidit pe tine Dumnezeu neprimitor de rele, ca nu cumva dorind Dumnezeirea, să moștenești tot pe acelea, pe care le-a moștenit Satana, care mai întâi a fost luceafăr. Și tot așa nu te-a făcut nici nemișcat, ca să nu fii ca firea cea neînsuflețită; și

făcând binele, să nu ai câștig și plată ca dobitoacele, când primesc binefacerile cele firești, care li se cuvin, căci lesne pot cunoaște toți, cât folos, câtă mulțumire și smerenie, se naște din apropierea acestor necazuri.

E limpede așa dar, că de noi atârnă, să ne nevoim pentru virtuți și să ne întoarcem de la păcate. Și în puterea noastră stă cinstea și necinstea, care ne vin pe urma lor. Că noi ne temem de necinste ca de un lucru de rușine; cu cinstea însă îi mulțumim lui Dumnezeu și tindem spre virtute. Pe acestea Dumnezeu ți le-a rânduit, ca să te învețe, ca nu cumva fiind tu slobod de ele, și neavând parte de necazuri, și mai presus de toată teama fiind, să nu-ți uiți pe Domnul Dumnezeul tău, și de la Dânsul să te abați, și să cazi în păgânie (închinare la mai mulți Dumnezei), precum mulți alții cu toate că pătimeau la fel cu tine, și erau bătuți cu aceleași necazuri, pentru o vremelnică și proastă stăpânire sau pentru sănătate au căzut nu numai în păgânie, dar nebunește au îndrăznit chiar să se facă pe sine Dumnezei loru-și într-o clipită. Deci din pricina aceasta te lasă Dumnezeu să fii în necazuri. Iată alteori te lasă în necazuri, ca să nu-L mânii pe El, prin vreo abatere; și atrăgând asupră-ți vreo pedeapsă, să pieri de la fața Lui. Căci trec peste necinstirea de Dumnezeu și peste hulire, care-și iau începutul într-o viață mai fericită și fără teamă, dar nici măcar despre cele pomenite mai sus să nu îndrăznească să vorbească cineva. De aceea iată că a înmulțit Dumnezeu pomenirea Lui în inima Ta, prin suferințe și necazuri; iar prin teama de cele potrivnice te-a trezit pe tine la ușa milostivirii Sale. Și izbăvindu-te din aceste necazuri, și de pricina lor, a semănat întru tine dragostea către Dânsul. După ce dragostea a semănat-o în tine, te-a lăsat să te apropii de cinstea înfierii, arătându-ți cât este Harul Său de bogat. Că de unde ai fi cunoscut Providența și grija Lui, de n-ai fi întâmpinat nici o potrivnicie? Că de cele mai multe ori dragostea de Dumnezeu poate spori în sufletul tău, dacă cugeți la Harurile Sale și dacă pomenești purtarea Sa de grijă. Toate aceste bunuri le câștigi din necazuri, ca să te înveți să mulțumești Domnului când ești în necaz. Adu-ți drept aceea aminte de Dumnezeu, ca și El să-și aducă aminte pururea de tine

și aducându-și aminte de tine și dăruindu-ți mântuirea pururea, să primești de la Dânsul toată fericirea. Nu-L uita pe El, risipindu-te în deșertăciuni, ca nici El să nu te uite, în vremea luptelor tale. În fericirea ta fă-te rob Lui, pentru ca să aibi îndrăzneală către Dânsul, în necazuri, prin neîncetata rugăciune a inimii.

Înaintea Domnului fii totdeauna curat, având vie pomenirea Lui în inima ta, ca nu cumva, zăbovind fără să-L pomenești, să te afli fără îndrăzneală, când vei intra la Dânsul; căci îndrăznirea către Dumnezeu se naște, din convorbirea sufletului cu Dânsul în neîncetata și multa rugăciune. Obișnuința cu oamenii și petrecerea împreună cu ei este după trup; iar împreunarea cu Dumnezeu se face prin pomenirea Lui în suflet, prin luarea aminte la rugăciune și prin arderea de tot. Iară petrecând mereu în pomenirea lui Dumnezeu, sufletul cade în uimire, și capătă darul minunilor, că „Se va veseli inima celor ce-L caută pe Domnul" (Ps. 104, 3). Voi cei osândiți, căutați pe Domnul, și vă întăriți cu nădejdea, căutați pururea în pocăință fața Lui, și în sfințenia Lui vă veți sfinți și vă veți curăți de păcatele voastre. Alergați către Domnul cei vinovați de păcate, căci El putere are să ierte păcatele și să șteargă greșalele; căci cu jurământ a zis Prorocul: „Pe viața Mea, zice Domnul, nu doresc moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu" (Iez. 33, 11). Și iarăși: Toată ziua am întins mâinile Mele către un norod neascultător și potrivnic" (Is. 65), și iarăși: „Pentru ce să muriți casă a lui Israel?" (Iez. 33, 11). „Întoarceți-vă către Mine, și Mă voi întoarce către voi" (Mal. 3, 6). „În ziua în care cel păcătos se va întoarce de la calea lui, și se va apropia de Domnul, și va face judecată dreaptă, **Eu nu-Mi voi aduce aminte de fărădelegile lui,** ci viu va fi și va trăi, zice Domnul; și dacă cel drept se va abate de la dreptatea lui și nelegiuire va săvârși, Eu nu-Mi voi aduce aminte de dreptatea lui, ci-i voi pune înainte poticnirea lui, și va muri în întunericul faptelor sale, dacă va stărui în ele" (Iez. 33, 14-15), și pentru ce? Pentru că păcătosul nu se va împiedica de păcatul lui, dacă vreodată se va întoarce spre Domnul. Și nici pe cel drept dreptatea lui nu-l va izbăvi, în ziua în care va păcătui, dacă în păcatul acela va stărui. Căci așa a grăit Dumnezeu cu Ieremia: „Ia o foaie de piele și scrie ce-ți voi zice Eu: „Din zilele lui Iosia, împăratul

Iudei, și până azi, toate relele pe care ți-am zis le voi aduce asupra norodului acestuia, se vor împlini, pentru ca omul înfricoșându-se să părăsească vicleana lui cale și întorcându-se să se pocăiască și atunci: Eu voi risipi păcatele lor“ (Ier. 36, 2-3). Încă și Înțelepciunea zice: „Tot cel ce-și ascunde păcatul nu va lua folos, iară tot cel ce-și mărturisește păcatul și-l recunoaște, milă va dobândi de la Dumnezeu“ (Pilde 28, 13). Și zice Isaia: „Căutați pe Domnul și după ce L-ați găsit, chemați-L; apropiindu-se El, să părăsească păcătosul calea sa și bărbatul cel nedrept gândurile sale și întoarceți-vă către Mine, că Eu vă voi milui pre voi“ (Is. 55, 6). „Căci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre și căile Mele nu sunt ca ale voastre“. Și mai zice: „De mă veți asculta așadar pre Mine, mânca-veți bunătățile pământului“ (Is. 1, 19). Și încă: „Veniți la Mine, și ascultați-Mă pe Mine și vii veți fi în sufletele voastre. Iar tu de vei păzi căile Domnului, și vei lucra voile Sale, atunci poți să nădăjduiești spre Domnul și să-L chemi, și la chemarea ta El va răspunde: „Iată-Mă sunt aici“ (Is. 55, 3).

Când vine ispita asupra celui nedrept, el n-are nădejde ca să cheme pe Dumnezeu ca să-l mântuiască, fiindcă în vremea odihnei (în vreme de neispitire), el s-a îndepărtat de la Dumnezeiasca voință. Mai înainte de a începe să bați război, caută-ți aliante, și mai înainte de a te îmbolnăvi, caută-ți leacul. Mai înainte de a te călca necazurile, roagă-te lui Dumnezeu, și în vremea necazului Îl vei afla pre Dânsul și El te va auzi, înainte de poticnire, cheamă-L și te roagă; și înainte de rugăciune pregătește-ți făgăduințele, ca niște merinde. Arca lui Noe pregătită a fost în timp de pace, și cu o sută de ani înainte cresta lemnul pentru ea. Dar în vremea urgiei cei răi au pierit, iar cel drept acoperit a fost.

Gura nedreptului se astupă prin rugăciune. Ca o conștiință pătată îl face pe om neîndrăzneț. Inima cea bună însă face pe om să verse lacrimi de bucurie în rugăciune. Cel pentru care lumea a murit (cei care sunt morți pentru lume), cu bucurie rabdă necazuri. Iar cei ce trăiesc pentru lume, nu pot să rabde nedreptatea; ei sau lăsându-se duși de slava deșartă, cad în mânie; și prostește se

turbură, sau cad pradă supărării. Cât de greu de împlinit este virtutea răbdării și câtă slavă are înaintea lui Dumnezeu! Cel ce dorește să împlinească această virtute, să fie adică năpăstuit și să răspundă la îndelungă răbdare, trebuie să se îndepărteze de ai lui și să se înstrăineze. Fiindcă virtutea aceasta nu poate fi dobândită în patrie. Că numai cei mari și puternici, care au murit pentru lumea aceasta și au pierdut orice nădejde de mângâiere în veacul acesta, sunt în stare să sufere durerea acestei virtuți, rămânând cu ai lor.

Precum Harul se apropie de smerenie, așa și durerea se apropie de trufie. Ochii Domnului se apleacă spre cei smeriți, ca să-i bucure pre dânșii; dar se întoarce fața Lui împotriva celor trufași, ca să-i smerească pre ei. Smerenia totdeauna milostivire află la Domnul, iar inima învârtoșată și puțina credință cu înfricoșări fi-vor întâmpinate. Micșorează-te pe tine în fața tuturor oamenilor, și ridicat vei fi deasupra fruntașilor din veacul acesta. Ia-o înaintea tuturor prin dragoste și plecăciune, și mai mult decât cei ce aduc în dar aur din Ofir cinstit vei fi.

Defăimează-te pe tine și slava lui Dumnezeu vei vedea-o întru tine. Căci acolo, unde crește smerenia, izvorăște slava lui Dumnezeu. Dacă pe față te vei sili să fii defăimat de oameni, Dumnezeu va face să fii slăvit. Și de vei avea smerenie în inima ta, în inimă-ți va arăta Dumnezeu slava Lui. Nu fii mare în micimea ta, ci lasă-te micșorat în mărimea ta. Sârguiește-te să fii defăimat și de slava lui Dumnezeu te vei umplea. Nu căuta cinstea, când pe dinlăuntru ești tot o rană. Pătează-ți cinstea, ca parte să ai de ea și nu o iubi pe ea, ca să n-o pierzi. Că fuge cinstea dinaintea aceluia, care gonește pe urmele ei. Și de fuge cineva după ea, pe acela îl urmărește și crainic al smereniei aceluia se face înaintea oamenilor. De te vei defăima pe tine însuți, ca nu cumva să fii cinstit de cineva, Dumnezeu te va descoperi norodului, iar dacă te lași ocărât pentru adevăr, Dumnezeu îngăduie tuturor făpturilor Sale să te laude. Și ele îți vor deschide ușa slavei Ziditorului tău și te vor preamări. Pentru că atunci ești cu adevărat după chipul și asemănarea Lui.

Cine a văzut un om care să strălucească prin virtuți, dar simplu să pară înaintea oamenilor, să aibă viață luminoasă, cunoștințe înțelepte și duhul smerit? **Fericit cel ce se smerește pe sine întru toate,** fiindcă acela se va înălța. Fiindcă cel ce se smerește pentru Dumnezeu în toate și se micșorează pe sine, pe acela îl va preaslăvi Dumnezeu. Iar pe cel ce flămânzește și însetează pentru Dumnezeu, pe acela îl va îndestula Dumnezeu cu bunătățile Sale. Și pe cel ce gol petrece de dragul Său, îl îmbracă Dumnezeu cu slăvita haină a nestricăciunii. Iar cel ce în sărăcie pentru Dânsul se află, află mângâiere în bogăția cea adevărată a Lui. De te umpli de ocară pentru Dumnezeu, se va înmulți slava ta în toată vremea vieții tale, fără ca tu să știi. Socotește-te pe tine greșit, ca toată viața ta să afli îndreptare. În înțelepciunea ta fă-te prost, și prost fiind, vezi să nu pari înțelept. Iar dacă înalță și pe un om simplu și neînvățat, câtă cinste crezi că aduce smerenia celor mari și cu vază?

Fugi de slava deșartă, și slăvit vei fi, teme-te de trufie și mărit vei fi. Că nu e dată oamenilor slava deșartă și nici trufia... Dacă de bună voie te-ai lepădat de lucrurile vieții acesteia, nici de cum să nu te certi cu cineva, pentru un lucru de nimic. Dacă ți s-a urât de slava cea deșartă, fugi de acei oameni, care o vânează. Fugi de cei iubitori de agoniseală, precum și de agoniseală. Depărtează-te de cei ce se desfătează și de desfătare însăși. Fugi de cei necumpătați și de necumpătare. Căci dacă amintirea subtilă a celor pomenite, pune în gânduri neorânduială, cu atât mai mult vederea și petrecerea în ele va aduce turburare? **Apropie-te de cei drepți, și prin ei, de Dumnezeu te vei apropia.** Caută să trăiești împreună cu oameni smeriți, ca să te deprinzi să te porți ca ei, Căci de este folositoare vederea (de este folositor să vezi) acestora, cu cât mai folositoare este învățătura gurii lor?

Miluiește pe cei săraci, ca printr-înșii să dobândești și tu milă. Ferește-te de cei gâlcevitori, ca să nu fii silit să ieși din liniștea ta. Rabdă fără îngrețoșare mirosul cel greu al bolnavilor și, mai cu seamă al săracilor, că doar și tu cu trup ești îmbrăcat. Să nu înfrunți pe cei cu inima mâhnită, ca nu cumva bătut fiind cu același toiag al mâhnirii, să cauți mângâierea și să n-o afli de

fel. Nu batjocori pe cei schilozi, fiindcă toți cu aceeași cinste vom merge în iad. Iubește pe cei păcătoși, dar urăște păcatele lor, ca nu cumva vreodată și tu să cazi în ispită, cum au căzut ei. Adu-ți aminte, că și tu pământean ești, și fă bine tuturor. Nu certa pe cei ce trebuință au de rugăciune și de cuvinte moi (blânde), de mângâiere nu-i lipsi pe ei, ca nu cumva să piară și sufletele lor să fie cerute de la tine. Ci fă ca medicii, care vindecă răcelile cu căldură și fierbințelile cu leacuri reci.

Silește-te să întâmpini pe aproapele tău cu o cinste, care să introducă măsura cuvenită lui. Sărută-i mâinile și picioarele, și le ține multă vreme cu multă cinste și mâinile lui le pune pe ochii tăi, și îl laudă pe el chiar de lucruri, pe care nu le are. Iară când pleacă de la tine, grăiește către dânsul toată vorba bună și de cinste.

Căci cu acestea și cu altele la fel, îl silești să se întoarcă spre bunătate, și să se sfiască de numele, cu care l-ai numit pe el. Și sămânța virtuții o vei semăna în el. Din acest obicei, dacă într-adevăr te obișnuiești așa, se întipărește în tine chipul bunătății, și multă smerenie dobândești întru tine, și fără de nici o osteneală, împlinești cele mari. Nu numai atât, dar chiar dacă are oarecare scăderi, fiind cinstit de tine, se va tămădui de ele, rușinându-se din pricina cinstei pe care i-ai arătat-o lui. Așa să te porți totdeauna, adică să fii binevoitor cu toți, cinstindu-i pe toți. Și nu cumva să întărâți pe cineva, să nu-l pornești spre ceartă, nici pentru credința, nici pentru faptele lui cele rele; ci ferește-te de a dojeni și de a mustra pe cineva. Că doar avem în Ceruri Judecător fără părtinire. Iară de vrei pe aproapele să-l întorci către adevăr, întristează-te pentru el și cu lacrimi de dragoste grăiește către dânsul un cuvânt două, și să nu te aprinzi de mânie împotriva lui, că semn de vrăjmășie se va vedea în tine. Că nu știe dreapta să se mânie, sau să se întărâte, sau să se mustre pe cineva în chip pătimaș. Arătarea dragostei și a cunoașterii este smerenia, care se naște dintr-o conștiință bună, în Hristos Domnul nostru, a Căruia este Slava și Puterea, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

VI.

DESPRE FOLOSUL PE CARE-L AVEM, CÂND FUGIM DIN LUME

Într-adevăr mare și grea și anevoioasă este lupta, care se face cu fapta. Și oricât de nebiruit de tare s-ar face omul, când se apropie de dânsul pricinele de asupreală ale războaielor și ale luptelor, și mai ales la ivirea războiului celui nevăzut al diavolului, frica se lipește de om și-l face iute la cădere. Fiindcă cu cât nu se depărtează omul de acele lucruri, de care se teme inima lui, cu atât vrăjmașul are putință să vină împotriva lui. Și dacă omul numai puțin va moțăi, curând-curând îl va pierde pe el. Căci atunci, când sufletul va fi biruit în vătămătoarele întâmpinări ale lumii, aceste întâmpinări însile îi dau imbold spre păcat, și sufletul e firesc să fie biruit, când este întâmpinat de ele. Așa dar, Părinții noștri cei de demult, cei umblați pe aceste cărări, știind ei că mintea nu e totdeauna sănătoasă și nu poate să păzească aceeași rânduială, fără să se abată de la ea, nici nu poate să se ferească mereu, și vine o vreme, când nu poate să vadă, ce anume o vatămă pe ea, întru a lor înțelepciune au socotit, să se îmbrace în sărăcie, ca într-o platoșă, fiindcă sărăcia de multe lupte slobodă este, precum s-a scris (pentru ca omul fiind lipsit, să scape de multe păcate). Și s-au dus Părinții în pustie, în care nu sunt lucruri, fiindcă ele sunt pricinele patimilor. Pentru ca nici măcar în ceasul neputințelor, să nu găsească pricină de cădere, adică pricină de mânie, de poftă, de pomenire a răului și de laudă. Ci dimpotrivă, toate acestea să le fie ușoare, din pricină că s-au dus în pustie. Că s-au zidit în pustie, și s-au întărit ca într-un turn nebiruit, și fiecare din ei au putut în bună liniște să-și sfârșească lupta, fiindcă simțurile n-au găsit ajutor ca să se unească cu cele potrivnice nouă, la ivirea celor ce ne vatămă sufletul. Căci mai bine să murim în luptă, decât să trăim în cădere. AMIN.

VII.

DESPRE RÂNDUIALA ÎNCEPĂTORILOR, DESPRE AȘEZAREA LOR ȘI DESPRE CELE CE SE CUVIN LOR

Aceasta este rânduiala cea înțeleaptă și plăcută lui Dumnezeu: să nu rătăcim cu ochii încolo și încoace, ci să privim cu ochii mereu înainte; să nu grăim în deșert, ci numai cele de trebuință; să ne mulțumim cu haine sărăcăcioase spre trebuința trupului nostru. Tot astfel să căutăm mâncările cele hrănitoare, și nu plăcerea pântecelui. Să ne împărtășim din toate câte puțin, să nu disprețuim unele mâncări, iar pe altele să le alegem, dorind să ne îndestulăm numai cu ele. Dreapta socoteală e cea mai mare dintre virtuți. Iară vin nicidecum, afară numai când ești cu prietenii și când ești bolnav sau slăbit. Dacă vorbește cineva, să nu-l întrerupi, contrazicându-l ca un prost, ci ca un înțelept ține-ți firea. Și ori în ce loc te vei afla, socotește-te pe tine mai mic, și fă-te slugă fraților. Să nu stai gol în fața cuiva, nici să nu te apropii de trupul cuiva, decât numai când e neapărată (nevoie) trebuință. Nici să nu îngădui cuiva să se apropie de trupul tău fără pricină binecuvântată, precum am zis. Ferește-te de îndrăzneală ca de moarte; fă-ți bună rânduială în ce privește somnul, ca să nu se depărteze de la tine puterea care te păzește și ori în ce loc ai dormi, de este cu putință să nu te vadă nimeni. Să nu scuipi în față cuiva, iară dacă șezând la masă, te îneci, întoarce-ți fața ta și tușește, și apoi mănâncă și bea cu cumpătare mai departe, precum se cuvine copiilor lui Dumnezeu.

Să nu-ți întinzi mâna ca să iei ceva dinaintea fraților tăi, cu nerușinare. Iar dacă stă la masă cu tine un străin, poftește-l să mănânce odată și încă odată, și dă la masă cu orânduială, iar nu cu neorânduială. Șezi cuviincios și strânge-ți haina pe tine, ca nu cumva să-ți desvelești trupul. Când caști, acopere-ți gura ca să nu se vadă și ține-ți răsuflarea, ca să treacă.

De vei intra în chilia mai marelui tău sau a prietenului sau a ucenicului tău, pune strajă ochilor tăi, ca să nu vadă cele ce sunt în chilie, și dacă gândul tău te zorește să privești, să nu-l asculți și să nu faci așa; căci unul care cu nerușinare face așa, străin este de chipul monahicesc și de Hristos, Cel ce ne-a dat acest chip. Să nu cauți după locurile în care se află vasele din chilia prietenului tău. Ci cu toată liniștea deschide și închide ușa ta și pe aceea a prietenului tău. Să nu intri pe neașteptate la nimeni, ci după ce ai bătut, din afară și ți s-a dat voie, cu evlavie să intri.

Să umbli încet, afară de nu este vreo nevoie să te grăbești. Fă-te către toți ascultător, în tot lucrul bun, numai de cei agonisitori, de cei zgârciți și de mireni, să nu asculți, ca nu cumva să faci lucru drăcesc. Cu blândețe vorbește tuturor și spre toți privește cu cumpătare, ca nu cumva să-ți umpli ochii de chipul cuiva. Când mergi pe drum, să nu iei înaintea celor mai mari decât tine; și dacă prietenul tău rămâne puțin în urmă, așteaptă-l pe el. Căci cel ce nu face așa, este nebun și se aseamănă cu porcul, care nu are lege. De va sta prietenul tău de vorbă cu cineva, cu care s-a întâlnit, așteaptă-l pe el și nu-l fă ca să se grăbească. Cel sănătos să zică mai curând celui bolnav, să facă nevoia lor.

Să nu certi pe nimeni de greșala lui, ci pe tine socotește-te pricinuitor și vinovat de acea greșală; să nu te ferești să faci lucruri oricât de smerite, cu smerenia cugetului, dar nici să nu le ceri să le faci. De ești silit să râzi, nu te feri — dar să nu se vadă dinții tăi. De vei fi nevoit să vorbești cu femei, întoarce-ți fața de la privirea lor și astfel stai de vorbă cu ele. De călugărițe fugi, ca de foc și ca de o cursă a dracilor, și ferește-te să te întâlnești cu ele, să vorbești cu ele și să le privești, ca nu cumva să se răcească în inima ta dragostea de Dumnezeu, să-ți pângărești inima cu noroiul patimilor, chiar dacă ți-ar fi surori după trup, ferește-te de ele ca de niște străine. Să nu ai nici un amestec cu ai tăi, pentru ca să nu se răcească în inima ta dragostea de Dumnezeu. Fugi de îndrăznirea către cei mai tineri și de întâlnirea cu ei, cum ai fugi de prietenia cu diavolul. Să nu aibi pe nimeni părtaș al tainelor

tale și cu nimenea să nu stai de vorbă, decât numai cu acela, care se teme de Dumnezeu, care pururea cu luare aminte petrece; care sărac este în acoperământ, dar bogat în tainele lui Dumnezeu. Ascunde față de toți tainele și faptele și luptele tale. Să nu stai cu capul descoperit în fața nimănui, decât în caz de nevoie; cu bună rânduială ieși să-ți faci nevoia, și oarecum cu evlavie față de Îngerul tău păzitor și cu frica de Dumnezeu s-o faci, și silă fă-ți până la moarte, chiar dacă inima te-ar durea.

Mai bine să mănânci otravă de moarte, decât să stai la masă cu femei, chiar de-ar fi ele maică-ta sau soră-ta. Mai bine cu balaur să locuiești decât să dormi sub același acoperământ cu unul mai tânăr decât tine, măcar frate de ți-ar fi după trup. Dacă tu, fiind pe drum, cineva mai mare te cheamă, zicându-ți: hai să cântăm, — fă ce-ți zice. Dar și de nu-ți spune, tu în tăcerea limbii tale, cu inima preamărește pe Dumnezeu. Să nu stai nimănui împotrivă, nici să nu te iei la luptă, nici să nu minți, nici să nu juri în (pe) numele Domnului Dumnezeului tău. Să fii defăimat, iar să nu defaimi. Să fii nedreptățit, iar nu să nedreptățești. Mai bine cu trupul să se strice cele trupești, decât să ne păgubim de cele sufletești. Să nu te judeci cu nimeni, ci osândit fiind rabdă, ca unul care nu a luat osândă. Să nu iubești în sufletul tău vreun lucru din lume și pleacă-te celor mai mari și fruntașilor, dar fugi de amestecul printre ei. Căci aceasta este o cursă în care cei leneși se prind spre pieire. Vai de cel lacom la mâncare și care de pântece se îngrijește, că mai bine să vâre în măruntaiele lui cărbuni înfocați, decât prăjiturile celor supuși.

Varsă-ți mila ta peste toți, și fii sfielnic cu toți. Păzește-te de vorbă lungă, căci se stinge din inimă pornirile cele cu gândul, care vin de la Dumnezeu. Fugi de discuția în jurul dogmelor, ca de un leu înfuriat; să nu intri în astfel de vorbe, nici cu fii de-ai Bisericii, necum cu străinii. Și să nu mergi în cărările celor mânioși

și arțăgoși, ca nu cumva de mânie să ți se umple inima ta si sufletul să ți-l stăpânească întunericul rătăcirii. Să nu locuiești împreună cu cel trufaș, ca să nu fie luată din sufletul tău lucrarea Sfântului Duh și să se sălășluiască în el toată patima cea rea. De te vei păzi în acest fel, și mereu te vei îndeletnici cu gândul la Dumnezeu, atunci fiule, cu adevărat sufletul tău va vedea întru sine lumina lui Hristos, și în veac nu va pieri. Că a Lui este slava și stăpânirea în veci. AMIN.

VIII.

DESPRE RÂNDUIREA CU DE AMĂNUNTUL A JUDECĂȚII

Ia aminte la tine, dragul meu, totdeauna și vezi ce parte au în lucrul tău de fiecare zi, necazurile care te întâmpină, locul pustiu în care petreci, agerimea minții tale, împreună cu puterea cunoștinței tale, îndelunga ta liniște cu leacurile cele multe, cu ispitele adică, rânduite ție de adevăratul Doctor, spre tămăduirea omului celui dinlăuntru. Ispitele sunt câteodată de la draci, câte odată de la bolile și durerile cele trupești, câte odată de la spaima din gândurile sufletului, când îți aduce aminte de înspăimântările vremii de apoi, câte odată în altoirea și dobândirea darului fierbințelii și a lacrimilor celor dulci, și a Harului celui duhovnicesc împreună cu altele, ca să nu lungesc vorba.

Oare în toate acestea vezi tu, că a început rana ta să se vindece și să se închidă? Adică patimile început-au să slăbească? Fă un semn și intrând înlăuntrul tău, vezi ce anume patimi au

slăbit inima ta, și care anume au pierit și s-au dus cu totul, și care au început să tacă din pricina însănătoșirii sufletului tău și nu fiindcă mai au teamă, și care patimi au învățat să se plece din pricina minții, și nu că le-ar lipsi patimilor pricini. Și iarăși ia aminte și vezi, de nu cumva dinlăuntrul ranei tale celei putrede, a început să răsară trupul cel viu, adică pacea sufletului. Și care anume dintre patimi mereu întâmpină silă, și în orice vreme, și sunt ele trupești sau sufletești, sau amestecate; și se mișcă ele în *întunericul uitării, ca niște neputincioase, sau cu putere se ridică* ele împotriva sufletului; și vin ele ca niște stăpâni sau ca niște furi, și cum se poartă cu ele mintea, împărăteasa care domnește peste simțuri. Când i se ivesc patimile și încep vreun război, se luptă oare mintea împotriva lor, și, ținându-se tare, le face oare de slăbesc, sau nici nu se uită la ele și nici nu le pune în socoteală? Și care din patimile cele vechi s-au șters, și care sunt de curând alcătuite? Iară dintre patimi unele ating fantezia, altele ating simțurile, fără fantezie, altele se mișcă în amintirea nepătimașă și fără de gânduri și fără de ațâțare. Și iarăși din acestea putem afla măsura unui suflet.

Primele dintre aceste suflete, n-au ajuns încă la așezare. Fiindcă aceste suflete mai duc luptă, ori câtă tărie ar arăta în luptă. Iară aceasta o spune Scriptura în felul ei, zicând: „S-a așezat David în casa lui și l-a odihnit pre el Dumnezeu de toți cei din jurul lui“ (1 Împ. 7,1). Și aici nu e vorba numai de o singură patimă, ci împreună cu patimile firii să înțelegi și pofta și mânia și iubirea de slavă, cea care aduce în închipuirea noastră anumite obrazuri, și ne trezește pizma și pofta. La fel este și patima iubirii de argint, când sufletul în ascuns se împărtășește de dânsa, chiar dacă n-ar ajunge în faptă, dar închipuiește în minte obiectul patimei, ca pe un chip al strângerii de avuții, și îndeamnă sufletul să cugete în acel chip și îi strecoară și pofta să-l câștige pe el, împreună cu celelalte.

Dar nu toate patimile bat război prin momeală. Că sunt patimi, care se înfățișează sufletului numai prin necazuri (la vreme de necaz): negrija, trândăvia, și mâhnirea nu atacă sufletul prin momeală în slăbiciunea lui, ci numai greutate pun asupra sufletului. Iară tăria sufletului se arată prin biruință asupra momelii vrăjmașilor și prin cunoașterea cu de-amănuntul a tuturor acestora, și omul trebuie să aibă, vădite semne, ca să simtă la fiecare pas pe care-l face, în ce pământ a început să calce sufletul său, în pământul Canaanului sau dincolo de Iordan.

Ia aminte și la aceasta. Oare e în stare cunoștința să judece acestea, în lumina sufletului, sau le judecă în întuneric, sau nu le judecă de loc? Sau afli oare, că gândurile au început să se curețe? Poți oare să-ți aduni gândurile în ceasul rugăciunii? Și care patimă îți turbură mintea, când se apropie de rugăciune? Simți oare că puterea neturburării a umbrit sufletul cu blândețe, cu liniște și cu pace pe care în chip neobișnuit a adus-o înainte? Și nu se răpește mintea ta fără de voie în gânduri netrupești, pe care simțurile nu pot să le tâlcuiască? Și nu se aprinde în tine neașteptata bucurie, care taie orice vorbă? Și nu izvorăște din inimă neasemănată dulceață, spre desfătarea ei, și trage la sine toată mintea, din toate.

Din vreme-n vreme se întâmplă în tot timpul o desfătare, care nu atinge simțurile; iar limba omenească n-o poate spune, până când omul nu va socoti toate cele pământești că sunt cenușă și gunoi. Din cele amintite, cea dintâi desfătare a inimii câte odată vine în ceasul rugăciunii, câte odată când citim, câte odată din cugetarea neîntreruptă, și se încălzește mintea, din cugetare lungă. Iar cealaltă desfătare se întâmplă de multe ori fără de acestea. Câte odată în lucruri de puțină însemnătate, și de multe ori în timpul nopții, în același fel: că vine între somn și trezie, când dormim și începem să ne trezim, îl crede că a ajuns în Împărăția Cerurilor.

Și iarăși vezi, dacă are putere sufletul, să micșoreze desfătările trupești, prin puterea nădejdii, care a pus stăpânire pe inimă și care întărește simțurile cele lăuntrice, prin credința negrăită în adeverirea celor nădăjduite. Și vezi dacă inima ta s-a deșteptat și fără să îngrijească de ale ei, nu mai este robită de cele pământești, ci neîncetat petrece în lucrarea, care i se cuvine ei, cea care este împreună cu Mântuitorul nostru.

Obișnuiește-te să deosebești chemarea ei de povestire, când vei asculta. Iară gustarea grabnică din aceste desfătări, dă sufletului necontenita liniște pentru a lucra mereu și statornic. Pentru că din lenea și trândăvia celor ce le primesc, pier desfătările și nu mai vin curând. Doar pentru ele îndrăznește să zică omul, bizuindu-se pe mărturia conștiinței sale, ceea ce a spus și fericitul Pavel: „Încredințat sunt, că nici moartea, nici viața, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici toate celelalte, nu vor putea să mă despartă de dragostea lui Hristos“ (Rom. 8, 38), Căci nu vor avea această putere nici necazurile cele trupești și, împreună cu ele, cele sufletești, nici foame, nici prigoană, nici goliciune, nici singurătate, nici închisoare, nici primejdie, nici sabie, încă nici îngerii Satanei, nici puterile lui cu multe feluri de rele măiestrii, nici momeala slavei deșarte, cea care ne momește spre Satana, nici clevetirile, nici ocările cele cu prăpăd, toate în zadar făcându-se.

Și dacă toate aceste semne, frate, în sufletul tău n-au început, sau să se înmulțească, sau să lipsească într-un fel nevoința ta, și necazurile tale și liniștea ta însăși, trudă fără folos este. Și chiar minuni de s-ar face prin mâna ta, și morții de i-ai scula, tot zădărnicie ți s-ar socoti. Deci, de acum înainte mișcă-ți sufletul tău, și cu lacrimi roagă pe Mântuitorul tuturor, să tragă perdeaua de pe ușa inimii tale și să smulgă întunericul viforului de patimi de pe cerul dinlăuntrul tău, ca să te învrednicești a vedea raza zilei, și să nu fii ca un mort, care veșnic stă întru întuneric. Ajută-mă Iisuse!

Privegheri îndelungate și citire de mătănii multe, făcute una după alta, curând vor da bunătățile acestea, celor nevoitori. Și cei ce le-au aflat, așa le-au aflat.

Și cei ce iarăși voiesc să le afle, trebuie să petreacă în netulburare, cu priveghere, citire și mătănii, și mintea lor să nu fie legată de nimic, și de nimeni, afară de sufletul lor. Ci cu lăuntrică lucrare să lucreze. Dar și între lucruri, găsim pentru multe o simțire amănunțită prin care putem judeca și despre celelalte.

Cel ce șade în netulburare, și a aflat prin încercări bunătatea lui Dumnezeu, nu are trebuință de multă încredințare și sufletul lui nu este bolnav de vreun fel de necredință, precum pățesc cei ce se târguiesc cu adevărul. Că de-ajuns îi este mărturia minții lui ca să-l încredințeze pe el, mai mult decât l-ar încredința cuvintele fără de număr și fără rost. A Dumnezeului nostru să fie slava și mare cuviință în veci. AMIN.

IX.

DESPRE CONCIZIA ȘI BUNĂTATEA RÂNDUIELII ȘI VIEȚII MONAHICEȘTI ȘI CUM SE NASC VIRTUȚILE UNELE DIN ALTELE

Din lucrarea cea zilnică se naște căldura cea nemăsurată, care arde în inimă din amintirile cele învăpăiate, cele ce se ivesc din nou în minte. Iar lucrarea aceasta împreună cu paza subțiază

mintea prin căldura lor și îi dau darul vederii. Iar vederea aceasta dă naștere gândurilor fierbinți, despre care am vorbit, în adâncul vederii sufletului. Și asta se numește contemplație. Și contemplația aceasta dă căldură și din căldura aceasta, care iese din darul contemplației, izvorăște șiroiul de lacrimi. Și mai întâi, câștigul este mic, adică omul de mai multe ori pe zi lăcrămează și iarăși încetează, și abia pe urmă vine plânsul cel neîncetat și din plâns neîncetat sufletul dobândește pacea gândurilor. Și de la pacea gândurilor sufletul se ridică spre curățenia minții. Iar prin curățenia minții ajunge omul să vadă tainele lui Dumnezeu. Fiindcă ascunsă este curățenia în pacea pe care o avem din partea luptelor. Și după acestea ajunge mintea să vadă descoperiri și semne, precum a văzut Iezechia Proorocul. Că acestea închipuiesc cele trei rânduieli (poate trepte) prin care sufletul se apropie de Dumnezeu. Începutul tuturor acestora este punerea înaintea lui Dumnezeu cu bunătate, și chipul neschimbat al lucrării celei netulburate. Și în acest chip se dobândește prin plecăciune multă, și prin îndepărtarea de cele lumești. Si nu-i nevoie să înșir unul câte unul chipul acestor lucruri? Că sunt cunoscute de toți. Dar fiindcă arătarea lor, departe de a fi păgubitoare, este cred eu, de mare folos, nu trebuie să ne lenevim, ci să le arătăm pe ele.

Ele sunt foamea, cititul, privegherea nopții întregi, cu luare aminte, după puterea fiecăruia, facerea de multe mătănii, care e bine să se împlinească de mai multe ori pe zi, și la fel noaptea. Și deodată să se facă cel puțin treizeci de mătănii. Apoi să ne închinăm cinstitei Cruci, și să ne îndepărtăm. Sunt unii, care fac mai mult decât astea, după a lor putere. Alții fac o singură rugăciune în trei ceasuri cu mintea trează cufundân-du-se în rugă fără silă și fără răspândire a gândurilor pe fața lor.

Și prin amândouă aceste chipuri se arată și se ivește mulțimea bogăției de bunătăți, adică de Har, care fiecăruia din oameni după vrednicie se împarte. Iară care este felul rugăciunii celeilalte, și cum petrecem fără silă și slobozi într-însa, am crezut că nu e bine să arăt, și să dau pe față prin grai viu sau prin scris, rânduiala ei, ca nu cumva citind oarecine și neînțelegând nimic

din cele citite, să creadă că fără folos s-au scris; iar dacă s-ar afla cineva să le știe pe acestea, el m-ar defăima, zicând că nu le știu rostul lor. Și urmarea ar fi într-un caz, cârteală, iar în celălalt batjocură. Și eu aș fi socotit străin de aceste lucruri, după cuvântul Apostolului, ca despre unul care poruncește. Iară cel ce dorește să afle aceasta, în calea scrisă mai sus să călătorească, și să facă așa, ca lucrul să urmeze gândului. Și când va ajunge cu gândul la acestea, singur de la sine le va învăța, fără să aibă trebuință de învățător. Căci s-a zis: șezi în chilia ta, și de la sine ea te va învăța toate. Iară slava să fie a Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

X.

DESPRE FELUL CUM SĂ PĂZIM DESĂVÂRȘIREA VIEȚII MONAHICEȘTI ȘI SĂ PREAMĂRIM PE DUMNEZEU

Trebuie să fie monahul, prin toate purtările și lucrurile sale, chip de folosire celor ce-l văd pre el, ca, prin virtuțile sale cele multe, cele strălucitoare ca niște raze, vrăjmașii adevărului văzându-le fără voia lor să mărturisească și ei, ca din creștini o nădejde cu temei, neschimbată și nevăzută, de mântuire, și de peste tot să alerge către dânsul, ca să se mântuiască. Pentru ca Biserica să-și ridice coroanele împotriva vrăjmașilor ei, și mulți să râvnească fapta lui cea bună, și să iasă din lume, iar el să se facă cinstit înaintea tuturor din pricina desăvârșitei sale vieți. Fiindcă viața monahicească este slava Bisericii lui Hristos.

Așadar, trebuie să aibă monahul purtări bune în toate felurile, adică să treacă cu vederea cele văzute, să se îndepărteze de

agoniseală, desăvârşit să dispreţuiască trupul, să postească în chip înalt, să petreacă în netulburare, să ţină în bună rânduială simţurile, să-şi păzească vederea, să îndepărteze de la sine toată vederea vreunui lucru al veacului de acum, să fie scurt la vorbă, să se curețe de aducerea aminte de rău, să fie simplu în judecată, să fie bun şi întreg la inimă, iar la minte priceput, isteţ şi ascuţit. Să cunoască monahul, că netrebnică este viaţa aceasta şi trecătoare, iar viaţa cea adevărată, cea duhovnicească, este aproape. Să nu fie cunoscut de către oameni sau să fie dispreţuit. Să nu lege prietenie sau să aibă ceva comun cu vreun om. Să aibă aşezare netulburată. Pururea să fugă de oameni şi neîncetată răbdare să aibe la rugăciuni şi la citiri. Să nu iubească cinstea, nici să se bucure de oaspete. Să nu se lege de viaţa aceasta. Să sufere cu vitejie încercările. Să fie slobod de poftele cele lumeşti, şi să nu iscodească, şi să nu-şi amintească obiectele acestor pofte. Să se îndeletnicească pururea cu gândurile în partea adevărului. Să aibă faţa serioasă şi zbârcită. Ziua şi noaptea să plângă neîncetat. Şi, ceea ce e mai mult decât acestea toate, să-şi păzească întreaga înţelepciune şi să se curețe de lăcomia pântecelui, atât în lucruri mari, cât şi în lucruri mici. Şi iată acestea sunt virtuţile monahului, ca să le zic pe scurt, care mărturisesc pentru dânsul, că este mort lumii şi aproape de Dumnezeu.

Aşadar, grija noastră să fie mereu, să le dobândim pe ele. Iar de va întreba cineva, ce folos am, că le-am descris în parte numai şi nu de tot şi că am vorbit despre ele pe scurt, voi răspunde că era nevoie să se facă aşa, pentru că acela care se grijeşte de viaţa lui, când va căuta în sufletul său pe vreuna din virtuţile pomenite, şi va afla că este lipsit de dânsa, va cunoaşte de aici puţinătatea sa în toată fapta cea bună şi descrierea mea îi va fi spre aducere aminte. Iar dacă cititorul are întru sine toate virtuţile pomenite, atunci va cunoaşte şi pe celelalte, pe care nu le-am

amintit. Și se va face sfinților pricină, ca să preamărească pe Dumnezeu. Și încă de aici îi va găti sufletului său loc de odihnă, înainte de ieșirea lui din viața aceasta. Iară slava să fie a Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

XI.

CUM CĂ NU SE CUVINE CA ROBUL LUI DUMNEZEU, CARE S-A SĂRĂCIT DE CELE LUMEȘTI, ȘI CARE A IEȘIT SĂ-L CAUTE PE EL, SĂ ÎNCETEZE CĂUTAREA, DIN PRICINĂ CĂ N-A PUTUT AJUNGE SĂ CUPRINDĂ ADEVARUL, ȘI NU TREBUIE SĂ SE RĂCEASCĂ FIERBINȚEALA SETEI LUI DE CELE DUMNEZEIEȘTI ȘI A CERCETĂRII TAINELOR LOR, ȘI ÎN CE FEL SE OBIȘNUIEȘTE MINTEA SĂ SE AMESTECE CU ADUCEREA AMINTE A PATIMILOR.

Sunt trei trepte de sporire ale omului. Treapta începătorilor, cea mijlocie și cea a celor desăvârșiți. Cel de pe treapta întâi, deși gândul îi este pornit spre bine, totuși mintea mai are mișcări pătimașe. Treapta a doua este la mijloc, între pătimire și nepătimire. Și se mișcă într-însa gândurile cele de-a dreapta de-a valma cu cele de-a stânga. Și izvorăște în același timp lumină și

întuneric, cum s-a spus. Și cel în treapta mijlocie de va începe puțin să citească Dumnezeieștile Scripturi și să-și închipuiască gândurile cele Dumnezeiești, prin închipuirea cărora el se aprinde de adevăr după puterea lui, și se păzește cu paza cea din afară, din care se naște și păzirea lăuntrică și lucrul după cuviință, atunci el va fi tare după ispitele patimilor. Iară de va hrăni focul cel firesc cu cele pomenite și nu va lăsa departe căutarea, cercetarea și dorul după ele, chiar dacă nu le-a văzut pe ele, totuși hrănindu-și gândurile cu semnele Dumnezeieștilor Scripturi, și ținându-le strânse, ca să nu se abată spre stânga, și să nu primească, în loc de adevăr vreo sământă drăcească, își va păzi foarte sufletul său cu dorul. Și va cere de la Dumnezeu cu durere și cu răbdare rugăciune, iar Dumnezeu îi va plini cererea și îi va deschide lui ușa Sa, mai cu seamă din pricina smereniei sale. Fiindcă celor smeriți în cugetul lor li se descopăr tainele. Iară de va muri el cu această nădejde, chiar dacă de aproape nu va vedea de fel pământul acela, dar cred că împreună moștenitor va fi cu drepții cei de demult, care nădăjduiau să ajungă la desăvârșire și n-au ajuns s-o vadă, după cuvântul Apostolului, care zice, că în toate zilele spre nădejde au lucrat și spre nădejde au dormit (Ev. 11, 39). Și ce să spun, dacă n-ar ajunge omul în pământul făgăduinței, adică în chip vădit să cuprindă adevărul, pe măsura puterii lui firești? Oare din pricina aceasta este oprit de la intrarea în țara făgăduinței și rămâne în treapta cea din urmă a cărei întreagă punere înainte este înclinată spre cele de-a stânga? Și fiindcă n-a cuprins adevărul întreg, oare rămâne omul în neamul cel prost al treptei cele de pe urmă, oare nici nu le cunoaște, nici nu le dorește pe acestea? Sau i se cuvine să se ridice la calea cea mijlocie, despre care am vorbit? Că deși omul n-a văzut pământul făgăduinței decât ca într-o oglindă, dar de departe a nădăjduit spre el, și din pricina acestei nădejdi a fost pus împreună cu părinții lui. Și cu toate că nu s-a învrednicit aici de darul desăvârșirii, totuși fiindcă mereu a vorbit de dânsul, și mereu mintea s-a îndeletnicit cu el pe de-antregul, și cât a trăit, mereu l-a dorit, de aceea a putut el să curme gândurile cele viclene. Și

cu nădejdea aceasta inima lui cea plină de Dumnezeu, iese din lumea aceasta.

Tot lucrul care are întru sine smerenie, este cu bună cuviință. Pentru că îndeletnicirea cea netrupească a minții, cu povața înțelegerii Sfintelor Scripturi, spre setea de Dumnezeu, pune gard înlăuntru, între suflet și gândurile de viclenie, și păstrează în suflet amintirea bunătăților viitoare, ca să nu se lenevească mintea în negrija ei, și, în locul celor mai bune, să se încurce cu lucrurile lumești. Fiindcă din acestea curând se răcește fierbințeala mișcărilor celor minunate ale minții, și cade sufletul în dorințe zadarnice și fără rost. Iară slava să fie a Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

XII.

DESPRE FELUL ÎN CARE SE CUVINE SĂ ȘADĂ ÎN NETULBURARE OMUL CU DREAPTA SOCOTEALĂ

Ascultă, prietene, dacă vrei să nu se zădărnicească lucrarea ta, și zilele tale să nu fie lipsite de dobândă, spre care nădăjduiesc cei ce cu socotință petrec în netulburare, tu, când începi acest soi de petrecere, să-l începi cu socotință, să nu faci aceasta din plăcere ca să nu fii la fel cu mulțimea; ci pune-ți un gând în minte, și el să-ți fie îndreptar în lucrurile vieții tale. Și întreabă pe cei ce cunosc din experiență, nu numai din știință; și să nu te lași până ce nu vei fi iscusit în toate cărările și lucrurile liniștii. Și la fiecare pas pe care-l faci, cercetează, dacă umbli pe cale, sau

dacă te-ai abătut afară din cale, umblând pe vreo cărare lăturalnică. Şi numai din lucruri vădite, să nu crezi că se desăvârşeşte adevărata petrecere în linişte.

Dacă doreşti să afli un lucru şi să ajungi prin experienţa ta la el, fă-ţi semne şi asemănări în ascuns în sufletul tău, la fiecare pas pe care-l faci, şi vei cunoaşte din aceste semne, fie adevărul Sfinţilor Părinţi, fie rătăcirea vrăjmaşului. Ajungă-ţi aceste câteva cuvinte, până ce te vei înţelepţi în calea ta. Când, în linişte fiind, vezi că în mintea ta, cugetul poate să lucreze nesilit cu gândurile cele de-a dreapta, şi nu se sileşte să se stăpânească pentru unele gânduri, atunci să ştii, că dreaptă este liniştirea ta.

Şi iarăşi, când slujeşti, dacă în anumită parte a slujbei tale, te-ai îndepărtat de răspândirea gândurilor tale, cât poţi mai mult, şi dintr-odată ţi se taie stihul de pe limbă şi se revarsă în suflet lanţurile tăcerii, fără învoirea lui, şi tăcerea se face statornică în suflet, atunci să ştii, că ai înaintat în calea liniştirii, şi că îndoită blândeţe ai câştigat întru tine. Că simpla liniştire pare un lucru fără de preţ între faptele dreptăţii. Iar petrecerea în simplitate se socoteşte de cei înţelepţi şi socotitori, ca un mădular singur, despărţit de ajutorul celorlalte.

Şi iarăşi, dacă vezi, că fiecare gând care se mişcă în sufletul tău, fiecare amintire şi fiecare privelişte din timpul liniştirii tale, îţi umple ochii cu lacrimi, şi lacrimile curg fără silă pe obrajii tăi, să ştii că începe să ţi se deschidă un gard, spre pierzarea vrăjmaşilor tăi.

Şi dacă din vreme în vreme afli, că gândul tău s-a cufundat în tine, şi nu se mai grijeşte de cele din jur, mai mult decât cere rânduiala obişnuită, şi asta ţine vreme de un ceas, sau şi mai bine, şi după aceasta vezi că mădularele tale cad într-un fel de slăbiciune mare, şi că domneşte pacea peste gândurile tale, şi că acestea nu se mai trec de fel, să ştii, că norul a început să-şi întindă umbrele peste cortul tău.

Iară dacă, după ce o vreme vei fi petrecut în linişte, vei afla că gândurile rup în bucăţi şi stăpânesc sufletul şi ele îl iau cu sila

în tot ceasul, iar mintea este călăuzită de ele spre cele făcute de ea, sau că tot mereu dorește să cerceteze deșertăciunea, să știi că zadarnică este osteneala ta în liniște și că sufletul tău petrece în răspândire. Și vin pricini în suflet atât din afară, cât și dinlăuntru, din nebăgare de seamă la bunacuviință, la priveghere mai ales și la cetire, și curând pune-ți în rânduială lucrul tău.

Iară dacă, la începutul acestor zile, nu vei afla pace de răul ațâțării spre patimi, să nu te miri. Căci dacă sânul pământului rămâne fierbinte vreme îndelungată, după ce au trecut peste dânsul razele soarelui, și dacă iarăși mirosul dresurilor și fumul smirnei, odată revărsat în aer, vreme îndelungată rămâne, până ce se risipește și piere, cu atât mai mult patimile, cele obișnuite, ca și câinii, să lingă de sânge la măcelărie, dacă ar fi opriți de la obiectul obișnuinței lor, ar sta la ușă, lătrând până ce s-ar risipi puterea obișnuinței lor celei vechi.

Când lenea va începe să intre pe furiș în sufletul tău, și de aici înainte el se întoarce spre întuneric și casa ta este aproape plină de întuneciune, tot mai des se arată semnele următoare: simți înlăuntrul tău, pe ascuns, că slăbești în credință, iar cele văzute prisosesc, nădejdea ți se împuținează și prin aceasta păgubești pe aproapele tău și tot sufletul se umple de cuvinte de prihănire, din gură și din inimă asupra tuturor oamenilor și lucrurilor și chiar asupra lui Dumnezeu, și asupra gândurilor și a simțurilor, care-ți ies în cale, și te cuprinde teama de durerile trupului, și prin aceasta micimea de suflet te va stăpâni, și din ce în ce sufeltul tău ți se va umplea de teamă încât și de umbra ta te vei îngrozi și vei tremura. Căci ți-ai acoperit credința ta (și nu vorbesc despre credință, ca temelie a mărturisirilor tuturor credincioșilor, ci despre acea putere înțelegătoare, care cu lumina minții întărește inima și cu mărturisirea conștiinței dă imbold în suflet nădejdii către Dumnezeu, pentru ca să nu-și poarte sufletul grija lui, ci s-o arunce spre Dumnezeu, iar el să rămână liniștit de griji), cu necredința.

Iară când vei păși înainte cu sufletul, vei afla aproape de tine aceste semne: Te vei întări cu nădejdea întru toate și cu rugăciunea te vei îmbogăți și pururea vei avea de câștigat în mintea ta din toate, câte-ți ies în cale și neputința firii omenești o vei simți și te vei păzi de o parte a acestei neputințe, — de mândrie; și din partea cealaltă, ochii tăi vor trece cu vederea păcatele aproapelui tău. Și vei petrece cu dorul de a ieși din trup, spre pornirea în care vom fi, în veacul viitor. Și vei crede, că pe bună dreptate ți se întâmplă sie-ți, pe față și pe ascuns, toate obișnuitele necazuri. Vei cerceta cu de-amănuntul cele din jurul tău, ca să nu te lași dus de părere. Mărturisi-vei despre toate și despre toate vei mulțumi. Și iată, acestea sunt semne, pe care le au cei trezi, care se păzesc și petrec întru netulburare, dorind să ajungă la adevărata rânduială.

Cei trândavi nu au trebuință de semnele acestea care abia de se văd și sunt pândiri ale căderilor, pentru că ei sunt departe de virtuțile cele ascunse. Dacă vreuna din ele începe să se aplece de-o parte în sufletul tău, ia aminte în clipa aceea, în ce parte a început să se plece. Că îndată o cunoști, din ce neam este. Iară nouă să ne dăruiască Dumnezeu cunoștința adevărului. AMIN.

XIII.

ESTE DE FOLOS CELOR CE SE LINIȘTESC SĂ FIE LIPSIȚI DE GRIJI, ȘI LE ESTE PĂGUBITOR SĂ INTRE ȘI SĂ IASĂ.

Un om plin de îngrijorare nu va putea să fie blând și liniștit. Pentru că felul lucrurilor, prin care el suferă, îl silește să se miște înspre acele lucruri și să gândească la ele, fără să vrea el, și

risipesc seninătatea și liniștea lui. Așadar, călugărul trebuie să se pună înaintea feții lui Dumnezeu și vederea lui pururea către Domnul neabătută s-o întindă; așa să facă, dacă în adevăr vrea să-și păzească mintea, și să-și curețe și să-și schimbe mișcările cele mici care șerpuiesc într-însa, și să învețe cu liniște să socotească toată intrarea și toată ieșirea, căci înmulțirea grijilor la monahi, semn este de lenevire în lucrarea poruncilor lui Hristos și arată că ei greșesc către cele Dumnezeiești.

Fără de negrijă, să nu cauți lumina în sufletul tău, nici pace și liniște să nu cauți în lenevirea simțurilor tale, și dacă te îngrijești de lucruri, nu-ți mai înmulți grijile tale, că vei afla numai risipire în mintea sau în rugăciunea ta. Iar fără de rugăciunea neîncetată, nu te poți apropia de Dumnezeu. Și dacă altă grijă te roade în suflet, după osteneala rugăciunii, numai decât vine risipirea în cuget.

Dacă în rugăciunea ta, verși lacrimi, te bați cu palmele pe cap și te tăvălești pe jos cu foc, atunci focul dulceții acestora se trezește înlăuntrul inimii tale, și cu slăvită uimire zboară spre Dumnezeu inima ta și strigă: „Însetat-a sufletul meu, după Tine, Doamne, Cel ce tare ești și viu" (Ps. 41, 3). Când voi veni să mă arăt înaintea feții Tale, Doamne? Cel care a băut odată din vinul acesta, numai acela știe în ce ticăloșie a căzut, și ce lucru neprețuit s-a luat de la dânsul, pentru lenea lui.

Vai, cât este de rea vederea și vorba celor ce se liniștesc! În adevăr, fraților, este mai rea pentru ei, decât pentru cei dezlegați de liniștire! Că precum tăria înghețului, căzând pe neașteptate, arde și usucă vârfurile buruienilor, tot așa adunările de oameni, oricât ar fi de mici, oricât ar părea că sunt făcute spre bine, usucă florile virtuții, cele din amestecul cu inima de curând înflorite și care îmbracă în moliciune și în gingășie pomul sufletului, crescut lângă izvoarele de apă ale pocăinței. Și precum răceala prea

mare a brumii, căzând peste răsadurile proaspete, le arde pe ele de tot, așa și întâlnirea cu oamenii arde rădăcina minții, din care tocmai a început să înverzească verdeața virtuților. Și dacă vorbim cu oamenii, care într-o parte știu să se înfrâneze, iar în alta, au scăderi, te păgubești sufletește, cu cât mai mult te păgubești stând de vorbă cu proști, cu nesocotiți, ca să nu mai vorbesc de mireni? Căci precum un om de neam mare și cu cinste, la beție își uită de Domnul și de cinstea lui, și necinstește tagma lui, și-și face cinstea de râs din pricina gândurilor celor străine, care au năvălit asupră-i din puterea vinului, tot astfel se tulbură înțelepciunea sufletului, prin vederea oamenilor și prin convorbirea cu ei, și-și uită de felul păzirii lui, și se șterge din gândul lui ținta voinții lui și se dezrădăcinează din el toată temelia așezării celei slăvite.

Întâlnirea cu oamenii și cu risipirea, care din pricina răspândirii se întâmplă la cel ce se liniștește, sau și numai apropierea de ele, adică vederea și auzirea, sunt de-ajuns pentru el, ca cele ce intră și ies prin ușile văzului și ale auzului, pricină de rătăcire și de tulburare a minții din cele Dumnezeiești, să i se facă lui; și dacă o clipă poate să facă atâta pagubă unui călugăr înfrânat, ce să spunem, când petrece mereu și îndelung zăbovește întru aceasta? Căci răsuflarea care se ridică din măruntaiele noastre, nu lasă mintea să primească cunoștința cea dumnezeiască, ci o întunecă precum ceața care se ridică din pământul cel umed, întunecă văzduhul. Și trufia nu știe că umblă în întuneric, și nu cunoaște gândurile înțelepciunii. Căci cum ar și putea să cunoască ceva, când ea este în întunerecul ei? Pentru aceasta, prin bezna gândurilor ei, trufia se înalță mai presus de toți, fiind mai proastă și mai neputincioasă decât toți și neputând să învețe căile Domnului. Și Domnul își ascunde voia Lui de dânsa, pentru că ea nu vrea să meargă în calea celor smeriți. Iar slava să fie a Dumnezeului nostru în vecii vecilor. AMIN.

XIV.

DESPRE SCHIMBAREA CARE SE ÎNTÂMPLĂ, CELOR CE CĂLĂTORESC ÎN CALEA LINIȘTIRII, CEA DE DUMNEZEU ORÂNDUITĂ

Cel ce s-a înțeles cu mintea lui să petreacă în netulburare, pe sine însuși să se întocmească în așa fel, încât zilele câte le mai are să le trăiască în lucrarea și în rânduiala liniștirii. Și dacă ți s-ar întâmpla, — precum de obicei se întâmplă în rânduiala liniștirii, care de Dumnezeiescul Har este dată, — să se amestece înlăuntrul sufletului tău cu întunerecul și precum razele soarelui, care se acoper de aburul norilor de pe pământ, să-ți fie sufletul lipsit de mângâierea cea duhovnicească pentru puțină vreme, și să se amestece pe dinlăuntru cu lumina harului, din pricina norului de patimi, care-l urmărește, și să fie luată de la tine, după puțin, puterea care dă bucurie, iar asupra minții să se ridice ceața neobișnuit de deasă, — atunci tu să nu te tulburi în cugetul tău și să nu dai mână de ajutor, neputinței sufletului tău, ci rabdă și citește cărțile de învățătură, și silește-te spre rugăciune, cerând ajutorul.

Și el va veni îndată fără să știi tu. Că precum se dezvelește fața pământului prin razele soarelui din bezna văzduhului, care o stăpânea, tot astfel poate rugăciunea să dezlege și să risipească din suflet negura patimilor, și să strălucească mintea cu lumina socotinței și a mângâierii. Căci acestea se nasc de obicei în amintirile noastre, și mai cu seamă atunci când sunt hrănite din Dumnezeieștile Scripturi, și din trezvie, care face să strălucească mintea. Pentru că îndeletnicirea minții cu scrierile sfinților umple

sufletul de uimire necuprinsă și de Dumnezeiască bucurie. Iar slava să fie a Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

XV.

DESPRE CEI CE SE LINIȘTESC, CÂND ÎNCEP EI SĂ PRICEAPĂ, UNDE AU AJUNS CU LUCRUL LOR, ÎN ARCA CEA NESTRABATUTĂ, ADICĂ ÎN PETRECEREA CEA LINIȘTITĂ, ȘI CÂND POT SĂ AIBĂ O MICĂ NĂDEJDE, CĂ AU ÎNCEPUT FAPTELE LOR SĂ RODEASCĂ.

Am să-ți spun un lucru, dar să nu te îndoiești de el, nici să nu-l disprețuiești, ca fiind de mică însemnătate, fiindcă adevărați sunt cei, care mi l-au încredințat mie. Pentru că eu adevărul ți-l spun, și în aceste cuvinte ale mele, și în toate câte le spun. Chiar de ar fi să te spânzuri de limbă, să nu crezi că ai ajuns la ceva în rânduiala ta, dacă n-ai dobândit darul lacrimilor. Căci până atunci, lumii slujești într-ascuns, adică cu cele lumești petreci, și lucrul lui Dumnezeu îl face omul tău cel dinafară. Iar cel dinlăuntru este încă neroditor. Rodul lui începutul și-l are în lacrimi. Căci, când ajunge-vei în țara acestora, să știi că a ieșit mintea ta din temnița lumii acesteia și a pus piciorul în calea spre veacul cel nou, și a început să simtă mireasma văzduhului celui nou și minunat. Și atunci lacrimile încep să curgă. Că iată s-a apropiat nașterea pruncului celui duhovnicesc.

Pentru că Harul, mama cea de obşte a tuturor, se grăbeşte să nască în suflet cu taină Dumnezeiescul chip spre lumina veacului celui viitor. Iar când soseşte vremea naşterii, îndată începe mintea să se mişte spre unele din cele de dincolo, precum se mişcă şi răsuflarea, pe care pruncul o trage în mădularele mamei, şi cu care el creşte. Şi, fiindcă nu suferă lucruri neobişnuite, pruncul numaidecât îşi mişcă trupul ca să plângă — un plâns amestecat cu dulceaţă de miere. Şi pe cât creşte trupul cel dinlăuntru, pe atât se sporeşte curgerea lacrimilor. Şi, rânduiala aceasta a plânsului, despre care am vorbit, nu este la fel cu plânsul care vine la anumite soroace, celor ce se liniştesc... Pentru fiecare care petrece în linişte cu Dumnezeu, primeşte mângâiere din vreme-n vreme. Şi anume: uneori, când este în contemplaţie; alteori, din cuvintele Scripturii, iar alteori, şi prin vorbele rugăciunii. Dar eu vorbesc despre acea mângâiere, pe care o primeşte cel ce plânge neîncetat, ziua şi noaptea.

Tot cel ce a aflat, în adevăr şi cu de-adinsul, adevărul acestor chipuri, în liniştire l-a aflat. Că vreme de doi ani şi mai bine, ochii lui se fac izvor de apă, iar după aceea intră el în pacea gândurilor, şi din pacea gândurilor intră în acea odihnă, despre care vorbeşte Sf. Pavel (Evr. 4, 3), precât îngăduie firea. Iară din paşnica odihnă, începe mintea să vadă tainele. Şi atunci Duhul Sfânt îi descoperă minţii cele cereşti, şi Dumnezeu se sălăşluieşte, într-însa, şi roadă a Duhului ridică în ea. Şi dintr-aceasta simte sufletul schimbarea pe care o va primi înlăuntrul său, în firea sa, cu înnoirea părţilor sale, dar simte numai nelămurit, ca într-o ghicitoare.

— Am scris acestea spre pomenirea mea şi a celor ce le vor citi, şi le-am scris aşa, precum le-am luat din adâncurile Scripturilor şi din gurile care grăiesc adevărul, puţin şi din experienţă. Ca să primesc ajutor prin rugăciunile celor ce se vor folosi din ele. Că, cu multă osteneală le-am scris.

Ascultă iarăși, și cele ce-ți voi spune acum: un lucru pe care l-am aflat dintr-o gură nemincinoasă. După ce vei intra în pământul păcii gândurilor, atunci ți se ia ție mulțimea de lacrimi, și de aici înainte — îți vin ție lacrimi cu măsură și în vreme cuviincioasă. Acesta este adevărul adevărat spus pe scurt, care este crezut de întreaga Biserică.

XVI.

DESPRE FELURILE VIRTUȚILOR

Asceza (pustnicia) este maică a sfințirii și din sfințire se naște cea dintâi gustare, din simțirea tainelor lui Hristos. Și aceasta se numește prima rânduială pentru cunoașterea duhovnicească. Nimeni să nu se rătăcească în vrăji și năluciri. Pentru că nu poate sufletul necurat în curată împărăție să intre, nici să fie cu duhurile sfinților. Fă să strălucească frumusețea curățirii tale, în lacrimi și în post și în liniștea singurătății. O supărare mică, pe care o suferi pentru Dumnezeu, este mai bună decât un lucru mare, pe care-l săvârșești fără supărare. Fiindcă o supărare de bună voie arată o credință călită în dragoste. Iară lucrul fără nevoință cu conștiința întunecată se face. De aceea, în supărări au fost ispitiți sfinții pentru dragostea către Hristos, și nici de cum în vreme de liniște. De aceea, lucrul făcut fără de osteneală este dreptatea celor din lume (mirenilor); că ei fac milostenii cu lucruri din afară, și de aceea, nu au nici un câștig înlăuntrul lor. Tu însă, ostenitorule, care urmezi patimilor lui Hristos, nevoiește-te întru tine, ca să te învrednicești să guști din slava Lui.

Căci dacă vom pătimi împreună cu El, tot împreună cu El slăviți vom fi. Nu se va proslăvi mintea împreună cu Iisus, dacă

nu va pătimi trupul pentru Hristos. Așadar, cel ce disprețuiește slava omenească se învrednicește de slava lui Dumnezeu, și trupul lui proslăvit va fi împreună cu sufletul. Căci slava trupului este supunerea înțelegătoare către Dumnezeu; iar slava minții este vederea cea adevărată către Dumnezeu (a lui Dumnezeu). Supunerea cea adevărată este îndoită cu fapta și cu ocara, când trupul suferă, pătimește și inima împreună cu el. Dacă nu-l cunoști pe Dumnezeu, nu poți să ai dragoste pentru El. Și nu poți să-l iubești pe Dumnezeu, dacă nu l-ai văzut. Iar vederea lui Dumnezeu (contemplația) izvorăște din cunoașterea Lui (din a-L cunoaște pe El). Căci contemplația nu-i înainte de cunoaștere.

Rugăciune

Doamne, învrednicește-mă să Te cunosc și să Te iubesc, dar nu prin acea cunoaștere, care se naște cu răspândirea minții, din încercări, ci mă învrednicește de acea cunoaștere, în care mintea văzându-Te, să proslăvească firea Ta, într-o contemplație care fură din minte orice simțire a lumii acesteia. Învrednicește-mă să mă înalț din vederea voinței, care naște nălucirile, și să le văd în nevoința Crucii; căci este o a doua răstignire, — a minții — cea care face să înceteze, cu slobozenie, lucrarea gândurilor, ca să poată mintea să Te vadă, mereu într-o vedere peste fire. Pune în sufletul meu sporirea dragostei către Tine, pentru ca să ies din lumea aceasta, pe urmele dragostei Tale. Fă să înțeleg smerenia Ta, în care ai petrecut pe pământ, în haina mădularelor noastre, pe care ai îmbrăcat-o prin mijlocirea Prea Sfintei Fecioare, pentru ca și eu cu dulceață să primesc smerenia firii mele, necontenit și neuitat pomenind-o pe aceea (a Ta).

Sunt două feluri de răstigniri: una este răstignirea cu trupul; a doua, înălțarea spre contemplație. Și cea dintâi se naște din

slobozirea din patimi; a doua din lucrarea săvârșită în duh. Nu se supune mintea, dacă trupul nu i se supune ei. Mintea împărățește, când trupul se răstignește. Și iarăși, nu se va supune mintea lui Dumnezeu, decât dacă liberul arbitru se supune rațiunii. E foarte greu să lămurești lucurile acestea înalte, începătorului, care este în vârsta pruncieì (Ecl. 10, 16): „Vai de tine, cetate, al cărei împărat este mai tânăr decât tine“!

Cel ce se supune lui Dumnezeu, curând ajunge de i se supun lui toate. Celui ce se cunoaște pe sine, i se va da cunoașterea tuturor lucrurilor. Căci cunoașterea de sine împlinește cunoașterea tuturor. Și în supunerea sufletului tău, ți se vor supune ție toate. În clipa în care smerenia stăpânește în viața ta, sufletul tău ți se supune ție și împreună cu el ți se supun toate. Fiindcă pace de la Dumnezeu se naște în inima ta. Și cât timp vei petrece fără de ea, vei fi gonit (ținut departe) nu numai de la patimi, ci adesea de la orice întâmplări reale. Adevărat, Doamne, dacă noi nu ne smerim, nu înceta de a ne smeri Tu pe noi. Căci smerenia cea adevărată este maică a cunoștinței și cunoștința cea adevărată este maică a ispitelor.

XVII.

DESPRE TÂLCUIREA FELURITELOR VIRTUTI SI CARE ESTE PUTEREA FIECĂRUIA ȘI PRIN CE SE DEOSEBESC.

Virtutea cea trupească în liniște curățește trupul de materia lui. Iar virtutea minții smerește sufletul, și-l strecoară pe el,

curățindu-l de gândurile cele grosolane și pieritoate pentru ca mintea să nu cugete acele gânduri cu împătimire, ci să se miște mai mult spre contemplație, care-i este aproape. Și această contemplație apropie sufletul de o exercitare a minții, care se numește contemplație neformală (fără chipuri). Și aceasta este virtute duhovnicească. Că ea ridică mintea din cele pământești, ca s-o apropie pe ea de cea dintâi contemplație a duhului (cu duhul), și potrivește mintea după Dumnezeu și după contemplarea slavei celei nespuse, care este tot una cu mișcarea gândurilor despre mărirea Firii lui Dumnezeu și golește mintea de lumea aceasta și de simțurile ei. Și din acestea ni se împlinește nădejdea aceea a noastră, cea strânsă într-o visterie și află deplină încredințare a adeveririi ei (Gal. 5, 9). Și iată încredințarea despre care vorbește Apostolul, adică împlinirea (adeverirea), de care se bucură mintea în gândurile ei, în nădejdea cea făgăduită nouă. Ascultă acum, ce este și cum este fiecare din acestea.

Viețuirea cea trupească este după Dumnezeu. Iară lucrurile trupului sunt cele ce se fac, spre curățirea trupului, în lucrarea virtuții prin lucruri văzute prin care se curățește omul de spurcăciunea trupului. Iară rânduiala minții este o lucrare a inimii, care neîncetat se face, din grija judecății, adică a dreptății lui Dumnezeu și a hotărârilor Sale, și rugăciunea cea neîncetată a inimii și gândul la Pronia și la purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care este în această lume, totdeodată particulară și generală, este și păzirea de patimile cele ascunse, ca să nu ne iasă cumva vreuna dintre ele în cale, în partea cea ascunsă și duhovnicească a sufletului. Aceasta este lucrarea inimii, care se numește rânduiala minții. În această lucrare a rânduielii, care se numește acțiune sufletească, inima se subțiază și se depărtează de viața cea ticăloasă, care este împotriva firii. Și de la aceasta începe să înțeleagă inima, și să gândească, în contemplația lucrurilor simțite, care sunt făcute spre trebuință și spre creșterea trupului nostru, și

prin mijlocirea cărora se dă putere celor patru elemente ale trupului.

Iară povățuirea cea duhovnicească este o lucrare fără de simțuri, și despre ea au scris Părinții, când mintea sfinților primește această viețuire, atunci contemplația ipostatică și materia cea grosolană se ia din mijlocul ei, și de atunci contemplația devine înțelegătoare. Căci eu numesc contemplația ipostatică zidirea cele dintâi firi (firii celei de la început). Și de la vederea ipostatică se ridică ușor cineva la viețuirea cea singuratică, care este, ca să vorbesc lămurit, a se minuna sufletul de Dumnezeu. Iar aceasta este începutul bunurilor celor viitoare, care se vor da nouă, în slobozenia vieții celei nemuritoare, celei de după înviere. Că acolo firea cea omenească fără încetare se minunează de Dumnezeu, și nimic nu gândește despre zidiri. Că dacă în lume ar fi vreun lucru asemenea cu Dumnezeu, atunci mintea s-ar micșora și spre el, adică uneori s-ar mișca spre Dumnezeu, alteori spre acel lucru asemenea lui Dumnezeu. Dar fiindcă toată frumusețea care se naște, când se înnoiesc sufletele spre viața viitoare, este mai prejos de frumusețea lui Dumnezeu, cum poate mintea să iasă în contemplarea ei, din privirea frumuseții lui Dumnezeu? Sau ce? Moartea o mâhnește? Dar greutatea trupului? Dar aducerea aminte de ale sale? Dar trebuința firii? Dar primejdiile și protivniciile? Sau răspândirea fără de știință? Sau nedesăvârșirea firii? Sau faptul că este înconjurată de stihii? Sau întâlnirea cuiva cu cineva? Sau lenea? Sau oboseala cea istovitoarea a trupului? Nici de cum. Și cu toate acestea se fac în lumea aceasta, încă în clipa, când s-ar descoperi minții patimile și s-ar oglindi slava în ochii ei, îndată mintea s-ar pierde în uimire. Și de n-ar fi pus Dumnezeu lucrurilor acestora hotar în viața aceasta, cât timp trebuie să zăbovim în ele, și dacă le-ar fi îngăduit în toată viața omului, mintea n-ar fi trebuit să iasă din contemplarea

lor. Şi cu atât mai mult acolo, unde toate acestea nu sunt (în viaţa de veci). Că nemărginită este această virtute. Şi care nu vom fi în fiinţă în curţile Împărăteşti, în lucrurile (faptele) noastre, dacă prin viaţa noastră ne vom învrednici de aceasta?

— Cum dar poate mintea să iasă şi să se depărteze de contemplaţia aceea Dumnezeiască şi minunată şi să se pogoare la alt lucru? Vai nouă! Că nu cunoaştem sufletele noastre şi nici viaţa spre care avem chemare. Şi socotim că au un preţ viaţa aceasta de neputinţă, şi rânduiala celor vii şi necazurile lumii, şi lumea însăşi, şi relele ei şi odihna ei.

Rugăciune.

Ci, Doamne, Iisuse Hristoase, Tu singur eşti puternic. Fericit este cel ce numai la Tine şi-a căutat sieşi spirijin, şi suişuri a pus în inima sa. Feţele noastre Tu întoarce-le Doamne, de la lume, la dorirea după Tine, ca să vedem ce este lumea, şi să nu ne încredem într-o umbră, ca şi cum ar fi adevăr. Înnoindu-ne pe noi, înnoieşte, Doamne, în mintea noastră sârguinţa dinainte de moarte, pentru ca în ceasul ieşirii noastre să cunoaştem, cum a fost intrarea noastră în lume şi ieşirea noastră din ea, până să sfârşim lucru pentru care am fost chemaţi în viaţă, după Sfânta voia Ta. Şi după aceasta să nădăjduim cu gândul plin de nădejde să primim mărirea, pe care, după Scripturi, a gătit-o dragostea Ta, la a doua înnoire. Şi pomenirea ei s-o păzim prin credinţa în taine.

Despre curăţirea trupului, a sufletului şi a minţii.

Curăţirea trupului este o sfinţire, care urmează după spurcăciunea cărnii. Curăţirea sufletului este slobozirea din patimile cele ascunse, care se înfăţişează gândului. Iară curăţirea

minții se face prin curățirea Tainelor. Că se curăță mintea de toate câte cad sub simțuri din pricina grosimii lor. Copiii cei mici sunt curați cu trupul, și nepătimași la suflet, totuși nimeni nu zice despre ei că sunt curați la minte (au mintea curată). Căci curățenia minții este acea desăvârșită petrecere în contemplația cerească, care fără de lucrarea simțurilor se mișcă în puterea cea duhovnicească (a sufletului) spre frumusețile cele de sus ale acelei lumi de minuni cerești.

Petrecerea în acestea împărțită este între duhurile subțiri, cu slujirea nevăzută, care au înțelegerea descoperirilor dumnezeiești, care se schimbă din ceas în ceas. Și Dumnezeul nostru să ne învrednicească pe noi să-L vedem pe El în goliciunea minții (curățenia?), și după aceea în vederea nemijlocită, în vecii vecilor. AMIN.

XVIII.

CARE ESTE MĂSURA CUNOȘTINȚII ȘI CARE SUNT MĂSURILE CREDINȚII

Este cunoștință, care precede credința, și este cunoștință, care se naște din credință. Cunoștința, care o ia înaintea credinții, este cunoștința firească; iar cea născută din credință, este cunoașterea duhovnicească. Cunoștința cea firească este aceea, prin care deosebim binele de rău, care se și numește judecată firească, prin care cunoaștem în chip firesc binele și răul, fără învățătură. Dumnezeu a pus-o pe ea în firea cuvântătoare. Și prin învățătură ea sporește, și se adaugă. Nu este nimeni, care să nu o aibă. Și aceasta este puterea cunoașterii firești a sufletului cuvântător, să deosebească binele de rău, și puterea aceasta se mișcă în el (în suflet) neîncetat. Cei lipsiți de ea sunt mai prejos

de firea cuvântătoare. Iară cei ce o au pe ea sunt drepți la firea sufletului lor și nu prăpădesc nimic din cele ce Dumnezeu firii celei cuvântătoare i-a dăruit spre cinstea ei. Pre cei ce au pierdut cunoștința, care deosebește binele de rău, îi ocărăște Prorocul, zicând: „Omul n-a priceput cinstea, în care a fost. (Ps. 48, 13). Cinstea firii cunvântătoare este judecata (rațiunea) care alege binele de rău. Și pe bună dreptate pe cei ce o pierd pe ea, i-a asemănat cu dobitoacele cele necuvântătoare și iraționale. Prin rațiune putem noi afla calea lui Dumnezeu. Și aceasta este cunoașterea cea firească, cea care merge înaintea credinții, și ea este o cale către Dumnezeu. Și prin ea aflăm și deosebim binele de rău și să primim Credința. Și mărturisește puterea firii, că se cuvine omului să creadă în Cel ce toate acestea Le-a zidit și să creadă cuvintele Poruncilor Lui și să le facă pe acestea. Și din credință se naște teama de Dumnezeu. Și când frica de Dumnezeu se însoțește cu fapta, și, oricât de puțin, se ridică spre faptă, atunci dă naștere cunoașterii celei duhovnicești, despre care am spus că se naște din credință.

Cunoașterea firească, adică deosebirea binelui de rău, care de Dumnezeu a fost sădită în firea noastră, ne convine că trebuie să credem în Dumnezeu, care Le-a zidit pe toate. Și credința ne dă teamă, și ne silește pe noi teama, să ne căim și să lucrăm.

Și astfel se dă omului cunoașterea cea duhovnicească, adică o înțelegere a Tainelor, care dă naștere credinții în contemplația cea adevărată. Nu așa simplu, numai din credința goală se naște cunoașterea duhovnicească, ci credința naște frica de Dumnezeu, iar din frica de Dumnezeu, când începem s-o punem în lucrare, din lucrarea făcută cu frica de Dumnezeu, se naște cunoștința cea duhovnicească, cum spune Sf. Ioan Gură de Aur, că: atunci, când dobândi-va cineva voință urmând după teama de Dumnezeu, curând va primi și descoperirea celor ascunse. Și sfântul numește cunoașterea duhovnicească „descoperire a celor ascunse“.

Nu însă teama de Dumnezeu naște această cunoașteree duhovnicească (fiindcă ceea ce nu este sădit în fire, nu poate să fie născut) ci această cunoaștere se dă în dar lucrării făcute din frica de Dumnezeu. Când vei cerca lucrarea fricii lui Dumnezeu cât se cuvine, vei afla că aceasta este pocăința și în asta este și cunoașterea duhovnicească. Și iată pentru ce am zis, că, dacă prin Botez primim o arvună a acestui dar, prin pocăință cu adevărat primim darul întreg. Și darul despre care am zis, că-l primim prin pocăință este cunoașterea duhovnicească, cea prin lucrarea fricii dată acum în dar. Însă cunoașterea duhovnicească este o simțire a tainelor. Și dacă cineva simte Tainele acestea nevăzute și mult covârșitoare, de la acestea își ia numele cunoașterii duhovnicești, și se naște din simțirea aceasta o altă credință, care, departe de a fi protivnică primei credințe, o adeverește pe ea. Și ea numește această credință din contemplație (vedere). Vederea însă, are temeiuri mai bune decât auzirea.

Toate acestea se nasc din cunoașterea acea firească, care deosebește binele de rău. Și ea este sământa cea bună a virtuții, precum s-a spus. Dacă această cunoștință firească o acoperim cu voința noastră cea iubitoare de plăceri, atunci cădem din toate aceste bunătăți și cunoașterea firească se însoțește atunci cu o neîncetată îmboldire (mustrare) a conștiinței, cu o nelipsită amintire a morții (aducere aminte de moarte) și cu o oarecare grijă, care chinuiește sufletul, până când el iese din ea. După aceasta sufletul se mâhnește, se supără, se teme de Dumnezeu, se rușinează din fire, și pare rău de păcatele din trecut, se sârguiește după cuviință, își aduce aminte de calea cea de obște, și se îngrijește de merinde pentru drum, și cu lacrămi se roagă lui Dumnezeu, să poată intra drept pe ușă, — care trece dincolo de fire, — a defăimării celor lumești și a nevoinței celei multe pentru virtute. Toate acestea se află din cunoștința cea firească. Deci să-și alăture omul faptele lui de acestea. Și dacă se va afla în astfel de fapte, el merge în calea firii, și dacă se ridică mai presus de ele, și ajunge la dragoste,

însemnează că s-a ridicat mai presus de fire și pentru el nu mai este nici luptă, nici osteneală, nici frică de fel. Iată ce urmări are cunoștința cea firească. Și iată ce bunătăți aflăm în noi, dacă nu acoperim cunoașterea după fire cu voința noastră cea iubitoare de plăceri. Și întru acestea vom petrece până când vom ajunge la dragoste, care ne va slobozi pe noi din toate acestea. Să se alăture omul de cele zise și să se cerceteze pe sine, ca să vadă, în ce cale merge, — în calea cea împotriva firii, cea după fire, sau cea mai presus de fire. Iar din chipurile, despre care am vorbit, poate oricine limpede și grabnic să afle, ocârmuirea întregii sale vieți. Și dacă nu se află pe sine în calea pe care am numit-o după fire, și nici în cea mai presus de fire nu este, atunci să știe limpede, că a fost lepădat în calea cea împotriva firii. Iară slava se cuvine Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

XIX.

DESPRE CREDINȚĂ ȘI DESPRE SMERENIE

Om de nimic, vrei să afli viața? Ține înlăuntrul tău credința și smerenia, că întru ele vei afla milă și ajutor, și cuvinte spuse de la Dumnezeu în inima ta; vei mai afla pe păzitorul, care pe față și în ascuns cu tine petrece. Vrei tu să dobândești acestea ca pe niște cuvântări despre viață? În simplitate, nu în cunoștință, pornește înaintea lui Dumnezeu. Credința urmează simplității, iar subtilității unor gânduri sucite, îi urmează părerea. Și părerii îi urmează îndepărtarea de Dumnezeu.

Când te apropii pentru rugăciune de fața lui Dumnezeu, așa să te faci în gândul tău, ca o furnică, și cu animalele cele ce

se târăsc pe pământ, și ca un vierme și ca un prunc, care nu știe să vorbească. Și înaintea Lui să nu zici vorbe de cunoștință, ci cu copilărească îndrăzneală să te apropii de Dumnezeu, și mergi înaintea Lui, ca să te învrednicești de acea părintească purtare de grijă, cu care părinții învăluiesc pe copilașii lor cei mici. „S-a spus, că păzitor al pruncilor este Domnul“ (Ps. 114, 7). Poate un copil să se apropie de șarpe, să-l apuce de grumaz, și șarpele nu-i face nimic. Poate pruncul umbla gol toată iarna, pe când ceilalți sunt îmbrăcați și îmbrobodiți, și frigul se poate furișa în tot trupul lui. Dar el șade gol, în zilele de frig, de ger și de brumă, și nu simte durere. Căci trupul lui nevinovat, acoperit este într-o haină nevăzută, din acea purtare de grijă ascunsă, care îi ferește mădularele lui cele fragede, ca să nu se apropie de el vreo vătămare.

Acum poți să ai credința, că este o purtare tainică de grijă, prin care trupul cel gingaș, cel grabnic la orice păgubire, din pricina gingășiei lui și a neputinții în care petrece, este păzit în mijlocul atâtor protivnicii, fără să fie biruit de ele. „S-a zis, că păzitor al pruncilor e Domnul“. Și nu-i vorba aici numai de cei micuți cu trupul, ci și de cei ce sunt înțelepți în lume, dar își părăsesc știința lor, sprijinindu-se pe acea bogată înțelepciune, și făcându-se ca niște copii în voința lor, și atunci află ei acea înțelepciune, care nu se învață prin experiență. Și bine a zis înțeleptul de Dumnezeu Pavel: „Cel ce pare că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun ca să ajungă înțelept“(1 Cor, 3, 18). Tu însă cere de la Dumnezeu să-ți dea ție, să ajungi în măsura credinții. Și când simți-vei în sufletul tău desfătarea ei, nu-mi este greu să-ți spun iarăși că nimic nu te poate împiedica pe tine de a junge la Hristos. Și nu-ți va fi greu, să fii în tot ceasul răpit din cele pământești, și să rămâi ascuns de lumea aceasta deșartă, și neputincios, precum și de aducerea aminte de

faptele ei. Pentru aceasta fără de preget roagă-te, şi fierbinte le cere, şi cu multă sârguinţă le cerşeşte pe ele, până le vei primi. Şi iarăşi, să nu slăbeşti că te vei învrednici de acestea, dacă-ţi vei face silă în toate, şi cu credinţa vei arunca grijile tale în seama lui Dumnezeu, şi purtarea de grijă o vei schimba cu purtarea de grijă a Lui. Şi când voinţa ta va vedea, că cu deplină curăţenie a gândului ai crezut în Dumnezeu mai mult decât în tine, şi că te-ai silit să ai mai multă nădejde în Dumnezeu, decât în sufletul tău, atunci acea putere, necunoscută de tine, se sălăşluieşte în tine. Şi cu simţurile vei simţi puterea Celui ce în chip neîndoios este cu tine; aceasta este puterea, pe care simţind-o, mulţi au intrat în foc, fără să se teamă, şi călcând pe apă, ei nu s-au îndoit în gândul lor, întrebându-se de nu cumva se pot scufunda. Căci iată a întărit credinţa simţurile sufletului lor, şi ei au simţit, ca şi cum Cineva nevăzut i-ar fi sfătuit, să nu ia aminte la vederea lucrurilor celor îngrozitoare, şi nici să nu privească la priveliştea care întrece puterea simţurilor.

Dar oare ce ţi se pare, poate să primească cineva acea cunoaştere duhovnicească prin cunoaşterea cea sufletească? Dar nu numai că nu poţi să primeşti cunoaşterea cea duhovnicească prin cea sufletească, ba şi cu neputinţă este să o simtă cu simţurile şi să se învrednicească de ea vreunul din cei ce se sârguiesc să ajungă iscusiţi în cunoaşterea cealaltă, cea sufletească. Iar dacă unii din aceştia vor vrea să se apropie de cunoaşterea acea a duhului, ei nu vor putea câtuşi de puţin să se apropie de ea, până nu se vor lepăda de cunoaşterea cea sufletească, şi de sucita ei subţirime, şi de meşteşugul ei cel încâlcit, şi de nu vor avea înţelegerea pruncească. Şi multe piedici au, până să se obişnuiască cu ea, şi s-o înţeleagă, până când puţin câte puţin, ele se vor şterge. Simplă este cunoştinţa Duhului, şi nu străluceşte în gândurile cele sufleteşti, până ce mintea nu se va slobozi de

gândurile cele multe, și nu va ajunge să fie simplă în curăția ei, ea nu va putea simți cunoștința cea duhovnicească.

Rânduiala cunoștinței celei duhovnicești este să simtă desfătarea veacului celuilalt. De aceea ea disprețuiește multa gândire. Iar cunoștința cea sufletească fără mulțime de gânduri nu poate să cunoască, vreunul din lucrurile, care sunt primite de o minte simplă, după cum zice: „De nu vă veți întoarce și de nu vă veți face ca pruncii, nu puteți intra întru Împărăția lui Dumnezeu“ (Mat. 18, 3). Dar iată cei mulți nu ajung la această simplitate, dar totuși nădejdea în faptele lor cele bune, că li se va face parte în Împărăția Cerurilor; că știm, din fericirile Evanghelice, a căror felurime a hotărât-o Domnul, că felurile viețuirii ne-a descoperit Domnul, prin acele fericiri. Căci la fiecare măsură, de-a lungul întregii căi, pe care merge spre Dumnezeu, fiecare om deschide în fața lui Împărăția Cerurilor.

Acea cunoaștere duhovnicească însă, n-o poate nimeni primi, de nu se va întoarce și nu se va face ca un prunc. Că abia după aceea simte desfătarea Împărăției Cerurilor. Și ea nu se află în lucrarea gândurilor, ci poate fi gustată prin Har. Dar până a nu se curăți omul, și nici s-o audă măcar nu poate, fiindcă nimeni n-o poate dobândi prin învățătură. Fiule, dacă vei ajunge prin credință la curăția inimii, care în locuri neturburate de oameni, se alcătuiește și dacă te vei ascunde de cunoașterea lumii acesteia, încât să nici n-o simți, dintr-o dată cunoștința duhului se va afla înaintea ta fără s-o cauți de fel. Căci zice: „Înfige un stâlp, toarnă deasupra untdelemn, și comoară afla-vei în sânul tău“. Iar dacă ești legat cu lanțul cunoștinții sufletești, se cuvine să-ți spun, că mai ușor ai putea să te deslegi din lanțuri de fier, decât din acelea. Și niciodată nu te depărtezi de cursele rătăcirii, și nu vei avea îndrăzneala cu pricepere și nădejde către Domnul, și pururea calci pe ascuțiș de săbii, și nici de cum nu vei putea să petreci

fără de scârbă. Cu neputință (știind că ești neputincios) și cu simplitate te roagă, ca să-ți trăiești viața cum trebuie înaintea lui Dumnezeu, că atunci fără de grijă te afli. Că mila urmează smeritei cugetări, așa ca o umbră unui trup. Deci, dacă vrei să petreci așa, să nu dai mâna cu niciunul din gândurile cele neputincioase. Și chiar de ar fi să te înconjoare toate păgubirile, și toate relele și toate primejdiile, și să te îngrozească, să n-ai grija lor, nici să nu le socotești pe ele.

Dacă te-ai încredințat, că poate Domnul să te păzească, și dacă mergi pe urma Lui, să nu aibi iarăși grija acestora, ci zi în sufletul tău: „De ajuns îmi este mie, să am între toate pe Acela, Căruia i-am încredințat sufletul meu. El știe, că eu nu sunt aicea". Și atunci de fapt vezi minunile lui Dumnezeu. Că El mereu se apropie să mântuiască pe cei ce se tem de Dânsul. Că, deși năvăzută, purtarea Lui de grijă îi înconjoară. Și fiindcă păzitorul cel ce este cu tine, nu se vede cu ochii cei trupești, nu trebuie să te îndoiești, de aceea, că El există. Căci de multe ori El se dezvăluiește și ochilor celor trupești, ca să-ți dea ție îndrăzneală.

Căci dacă se leapădă omul de orice sprijin văzut și de nădejdea în oameni, și cu credință urmează lui Dumnezeu, și cu inima curată, îndată Harul vine asupra lui și-și arată puterea prin tot felul de sprijin. Și începe de la cele văzute, și de la cele trupești și îi arată lui, sprijinul prin purtarea de grija cu care-l înconjoară. Ca să poată omul să simtă cât mai mult puterea purtării de grijă a lui Dumnezeu împrejurul său. Și prin asemănare cu cele văzute, să se încredințeze și pentru cele sufletești și pentru viața lui, cum se cuvine vârstei celei fragede a minții lui, că și atunci când nu s-a îngrijit, i s-au dat lui cele de trebuință, fără de oboseală. Și purtarea de grijă a lui Dumnezeu de multe ori face să treacă de la om năvălirile pline de primejdii, care se apropie

de el negândind el la acelea, şi Harul pe nesimţite le goneşte de la el printr-o mare minune, şi se îngrijeşte de el ca o mamă, care aripile şi le întinde peste copiii ei (puii ei), ca să nu-i vateme ceva. Şi omul vede cu ochii că s-a apropiat de el pieirea lui, dar a scăpat nevătămat. Şi astfel îi dă şi învăţătura celor ascunse, şi stă la pândă împrejurul lui, ca să ia seama la gândurile şi la judecăţile cele grele, cele de neînţeles. Şi cu mare uşurinţă le înţelege şi le află legătura lor, una cu alta, şi amăgirea din ele, şi de care se lipeşte cu sufletul şi cum se nasc una din alta şi fac sufletul să piară. Şi face de ruşine în ochii omului toată pânda dracilor, şi sălăşluirea gândurilor lor, şi sădeşte într-însul înţelegerea celor viitoare, şi face să răsară în simplitate inima tainică, pentru ca în toate să simtă puterea înţelegătoare a gândurilor celor subţiri, şi îi arată, ca cu un deget, ce-ar fi pătimit, de nu le-ar fi cunoscut pe ele. Şi înţelege omul de aici, că fiecare lucru, mare sau mic, de la Ziditorul său se cade să-l ceară prin rugăciune.

Iar când prin Harul Dumnezeiesc, i s-ar adeveri înţelegerea nădejdii în Dumnezeu, atunci omul ar începe să intre în ispite puţin câte puţin. Şi îngăduie Dumnezeu să-i fie trimise ispite, potrivite cu măsura lui, ca să poată răbda tăria lor. Şi chiar în ispitele acestea, apropie Dumnezeu de om sprijinul său în chip simţit, ca să fie cutezător, până ce puţin câte puţin câştigă omul iscusinţă şi înţelepciune, şi defaimă pe vrăjmaşii lui prin nădejdea cea către Dumnezeu. Că nu poate omul să se înţelepţească prin războaiele cele duhovniceşti, ca să-L cunoască pe Cel ce-i poartă de grijă, şi să simtă pe Dumnezeul lui, şi pe ascuns să se întărească în credinţa lui, decât numai prin puterea iscusinţii, pe care a primit-o.

Iar când vede Harul, că a început să-şi facă loc în gândul omului părerea, şi a început să se socotească pe sine un lucru mare, îndată îngăduie să se întărească ispitele împotriva lui, până ce-şi află neputinţa lui, şi aleargă şi şi-l păstrează pe Dumnezeu

întru sine prin smerenie. Şi aşa ajunge omul la măsura bărbatului desăvârşit, prin credinţă şi prin nădejdea în Fiul lui Dumnezeu, şi începe să se ridice către dragoste.

Căci atunci s-ar cunoaşte ca prin minune dragostea lui Dumnezeu către om, când ea ar lucra în mijlocul unor fapte care taie omului orice nădejde. Şi acolo îşi arată Dumnezeu puterea Sa, mântuindu-l pre el. Căci întru odihnă şi răsfăţ, omul nu află nici când puterea Dumnezeiască. Şi Dumnezeu nu şi-a arătat niciodată lucrarea Lui, decât în pământ neturburat, şi în pustie, şi în locuri lipsite de întâlniri cu oamenii şi de turburarea care vine din împreună locuirea cu ei.

Când vei pune început virtuţii, să nu te miri, dacă izvorăsc asupra ta din tot locul, necazuri aspre şi tari. Că nu se numeşte virtute aceea, care nu e însoţită de greutăţi în lucrarea ei. Că virtutea chiar de acolo îşi trage numele, cum zice Sfântul Ioan: că peste virtute cade de obicei greutăţile; şi se prihăneşte virtutea când cel ce o lucrează îşi trage răsufletul (se odihneşte). Încă şi fericitul Marcu monahul a zis: „Orice virtute care se lucrează se numeşte Cruce, când împlineşte porunca Duhului". De aceea, „toţi cei ce vor să trăiască cu teama Domnului vor fi prigoniţi în (numele lui) Iisus Hristos" (2 Tim. 3, 12). Şi: „Cel ce voieşte să vie după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia Crucea sa şi să-Mi urmeze Mie. Şi dacă cineva nu va voi să trăiască în odihnă, pierzându-şi sufletul său pentru Mine, acela îl va afla pre el" (Marcu 8, 34). Şi iată, de aceea ţi-a luat-o Domnul înainte, şi ţi-a pus înainte Crucea, ca să dai asupra ta o hotărâre de moarte, şi să trimiţi sufletul tău să iasă în calea Lui.

Nici o simţire nu-i mai puternică decât deznădejdea. Ea nu ştie să fie biruită de ceva, nici de cele de dreapta, nici de cele de stânga; şi când omul va tăia din mintea lui, nădejdea vieţii sale, atunci cutezanţa nu mai are margini. Atunci nu-i vrăjmaş, care să-i ţină calea şi nu-i necaz, care prin vestire, să-i facă sufletul să slăbească. Fiindcă orice necaz i s-ar întâmpla, este mai mic decât

moartea. Și doar el s-a învoit să primească moartea. Dacă în tot locul, în tot lucrul, în tot ceasul, și în orice vrei să faci, îți pui în gând ținta lucrului și te mâhnești pentru toate, nu numai că vei avea îndrăznire și te vei afla mereu fără preget, ca să te împotrivești oricărui lucru, socotit o greutate, ci, cu puterea gândurilor tale fug de la tine ideile înfricoșate și îngrozitoare, care prin obișnuință se nasc în om, din gândurile care vin în vremea odihnei. Și toate cele grele și aspre din calea ta, ușoare și lesnicioase ți se vor părea. Și adesea toate ți se vor întâmpla — întors de cum te-ai așteptat, ba poate niciodată nu ți se va întâmpla nimic, așa cum te-ai așteptat.

Bine știi, că nădejdea de odihnă pururea lipsește pe oameni de la pomenirea celor mărețe, de bunătăți și de virtuți. Dar nici măcar cei ce petrec trupește în lumea aceasta, nu pot să-și ajungă ținta voinței lor, dacă nu se hotărăsc în minte a lor, să sufere greutățile. Și de vreme ce experiența mărturisește despre aceasta, nu-i nevoie de cuvinte, ca să nu te încredințezi. Că în tot neamul omenesc, din trecut și până astăzi, nu-i nimic prin care omul să slăbească și să nu ajungă la biruință, decât numai greutățile, prin care el se lipsește de lucrurile cele bune. De aceea să zicem pe scurt: cu nimic nu-și arată omul disprețul față de Împărăția Cerurilor, decât prin nădejdea odihnei celei mici, celei de pe pământ. Și nu numai acestea le păzește, ci adesea chiar multe năvăliri, și cumplite ispite se pregătesc oricărui om, care-și face voia și gândurile lui pornite sunt spre acestea, fiindcă ocârmuitorul lui e pofta.

Și cine nu știe că și păsările în căutarea odihnei, se prind în laț. Și poate nu se deosebește mult cunoștința noastră de cunoștința păsărilor, prin asemănare cu cele ascunse, cu cele întâmplate în chip tainic în unele împrejurări, cunoștința prin care și dracul prin făgăduință și gândul odihnei, ne vânează pre noi, dintru început? Dar iată că prin firea gândului, care dorește să alerge după cuvânt, m-am rătăcit de la țintă, pe care am pus-o de la

început cuvântului meu. Voiam să arăt că, în ori și ce lucru trebuie să punem necazul ca țintă în gândul nostru pururea, ca să începem călătoria noastră cea către Domnul și sfârșitul acestei călătorii s-o sprijinim pe început și cu sârguință. Când voiește să pună început vreunui lucru pentru Domnul, de câte ori nu întreabă omul: „Oare este odihnă în lucrul acesta?“ Dar este cu putință să mergi spre odihnă, făcând chiar numai lucruri ușoare? Dar poate este în ea vreun lucru de necaz, vreo durere pentru trup? Și iată, sus și jos, nu căutăm tot odihnă? Ce zici omule, voiești să te sui la cer, și să primești Împărăția Cerurilor, și să fii părtaș cu Dumnezeu, și să ai parte de odihna cea de acolo prea fericită, și să trăiești împreună cu îngerii și să ai viață veșnică, și să mai stai să întrebi de are calea aceasta osteneală? O, minune!... Cei ce doresc lucrurile veacului acestuia trecător, trec peste valurile cele înfricoșătoare ale mării și cu îndrăzneală umblă în drumurile cele mai grele, și nici decum nu zic, că lucrul e anevoios și că e necaz în a-l isprăvi. Și noi la tot pasul cercetăm, de vom găsi odihnă. Dacă însă cu tot dinadinsul am avea în minte calea răstignirii, în toată vremea să ne gândim, ce necaz nu-i mai ușor decât răstignirea?

Dar știm cu toții să niciodată nimeni n-a biruit în vreun război și n-a primit cununa cea neveștejită, și nici pofta nu și-a putut-o birui, fie și în lucruri vrednice de laudă, și nici n-a slujit în lucrurile cele dumnezeiești, nici nu s-a desăvârșit în vreuna din mult slăvitele virtuți, decât acela care a putut să disprețuiască lucrarea necazurilor și a gonit de la sine îndemnarea spre odihnă, din care vin nepurtarea de grijă, lenea și spaima, care se întovărășesc cu slăbirea, în orice lucru bun.

Când se umple mintea de râvnă pentru virtute, atunci nici simțurile cele vădite, adică auzul, văzul, mirosul, gustul și pipăitul, nu se mai dau bătute, când e vorba să prindă lucrurile cele grele, cele de dincolo, dinafară de marginile puterii firești. Și în clipa în

care dorința firească se pune în lucrare, atunci viața trupului are un preț mai mic decât gunoiul. Că atunci când inima e plină de sârg spre viață duhovnicească, nici trupul nu mai simte durere, nici nu se teme de înfricoșări, ci îl ajută mintea împotriva tuturor ispitelor, să fie tare ca diamantul. Să râvnim și noi spre viața duhovnicească, după voința lui Iisus, și El va goni din noi toată trândăvirea, care naște o lenevire desăvârșită în mintea noastră. Din râvnă vine îndrăzneala, și putere sufletească și sârguință trupească. Și ce putere mai pot avea dracii, când sufletul își pornește râvna lui puternică și firească, împotriva lor? Și se zice iarăși, că din osârdie (bună voire) se naște râvna. Și când râvna își pune puterea ei în lucrare, atunci se întărește în suflet netemerea. Și chiar acele cununi ale mărturisirii, pe care le-au primit luptătorii și mucenicii, prin tăria lor, ei le-au dobândit prin îndoita lucrare a râvnii și sârguinții, care se nasc din purtarea voinții celei firești. Și se făceau nepătimași (nu simțeau) în durerile lor cele cumplite ale chinurilor. Dumnezeu să ne hărăzească și nouă o astfel de osârdie, după bunul său plac. AMIN.

XX.

DESPRE CINSTEA DE CARE SE ÎNVREDNICEȘTE SMERENIA, ȘI CĂ EA STĂ PE TREAPTA CEA MAI ÎNALTĂ

Vreau să-mi deschid gura, fraților, ca să vorbesc despre un subiect foarte înalt, smerenia; și sunt cuprins de spaimă ca unul ce știe că va vorbi despre Dumnezeu, așa cum îi îngăduie cuvântul său. Fiindcă smerenia este o haină a Dumnezeirii. Căci cu ea s-a

îmbrăcat și Cuvântul, când s-a făcut Om, și prin ea ne-a vorbit nouă, purtând trupul nostru. Și oricine se îmbracă în haina aceasta, într-adevăr se aseamănă cu Acela, Care din înălțimi S-a pogorât, învăluindu-Și desăvârșirea Măririi Sale și ascunzându-și slava în smerenie, ca nu cumva zidirea să ia foc, văzându-L. Fiindcă nu L-a putut vedea pe El zidirea, până ce n-a luat asupră-și o parte din ea, și așa a putut să vorbească cu ea; și nici n-a putut să asculte față către față, cuvintele gurii Lui. Căci nici fiii lui Israel, n-au putut să-I asculte graiul, când a vorbit către ei din nor, până ce au zis către Moise: „Să vorbească Dumnezeu cu tine și tu să asculți cuvintele Lui în locul nostru; dar cu noi să nu vorbească Dumnezeu, ca să nu murim" (Eșire, 20, 19).

Cum ar putea zidirea să-L vadă pe El față către față? (Eșire 3, 7). Atât de înspăimântătoare a fost arătarea lui Dumnezeu, încât mijlocitorul s-a arătat îngrozit și plin de teamă (Cf. Fapte 7, 32). Căci pe muntele Sinai s-a arătăt însăși desăvârșirea slavei. Și muntele întreg fumega și se cutremura de groaza descoperirii ce se făcea în el, și fiarele cele ce se apropiau de poalele lui, cădeau moarte. Și vreme de trei zile s-au pregătit și s-au curățit fiii lui Israel, după porunca lui Moise, ca să fie vrednici să asculte glasul lui Dumnezeu și să vadă descoperirea Lui. Iar când a venit vremea, și n-a putut să primească, nici vederea strălucirii Lui, nici glasul tunetelor Lui. Iar acum, când prin venirea Lui și-a revărsat harul peste lume, El nu s-a pogorât cu cutremur, nici cu foc, nici cu glas înfricoșat și îngrozitor, ci s-a lăsat încetinel, ca ploaia ce pică pe lâna oilor, și ca picătura ce cade moale pe pământ, vorbind cu noi în alt chip văzut. Și pogorârea aceasta s-a făcut atunci, când și-a acoperit Mărimea Sa, ca într-o visterie sub un înveliș de carne, și fiind îmbrăcat în firea noastră, a vorbit cu noi prin acel înveliș pe care bunăvoința Lui l-a lucrat în sânul Fecioarei de Dumnezeu Născătoarei Maria, ca noi văzându-L pe

El că este din neamul nostru și că stă de vorbă cu noi, să nu ne îngrozim de vederea Lui. De aceea, oricine s-ar îmbrăca în haina, prin care văzut S-a făcut Ziditorul îmbrăcându-Se în trup, acela s-a îmbrăcat în Hristos. Că a dorit să îmbrace asemănarea, prin care Domnul s-a făcut văzut zidirii Sale, și a petrecut împreună cu ea, prin omul său cel dinlăuntru și prin această asemănare să se facă văzut de tovarășii lui de robie. Și se împodobește cu ea, în locul unei haine de cinste și de slavă, venite dinafară. Și de aceea, pe orice om îmbrăcat cu această asemănare, văzându-l firea cuvântătoare și necuvântătoare, i se închină lui ca unui stăpân, ca să cinstească pe Stăpânul ei, pe care l-a văzut îmbrăcat în haina aceasta și astfel petrecând împreună cu ea. Căci care făptură nu se sfiește la vederea celui smerit? Dar înainte de a se destăinui slava smereniei în fața tuturor, prea puțin preț avea vederea ei, cea plină de sfințenie. Dar acum a răsărit mărimea ei înaintea ochilor lumii. Și orice om preacinstește această asemănare, ori în ce loc ar vedea-o. Că prin mijlocirea ei s-a învrednicit făptura să primească vederea (să vadă), Făcătorului și Plăsmuitorului ei. De aceea, nici vrăjmașii adevărului n-o defaimă pe ea, deși cel ce a dobân-dit-o este lipsit de orice lucru făcut, ci cel ce s-a deprins cu ea, este cinstit ca și cum ar purta coroană și haină de porfiră.

Pe cel smerit niciodată nu-l urăște vreun om, nici nu-l rănește cu vorba, nici nu-l disprețuiește. Ci fiindcă îl iubește pe Stăpânul lui, el este iubit de toți. Iubește pe toți, și toți îl iubesc pe el. Toți îl doresc și în tot locul unde se duce, îl primesc ca pe un înger al luminii, și-i dau cinstire. Înțeleptul și învățătorul, de-ar vorbi, sunt siliți să tacă în fața celui smerit. Că lui îi dau rândul să vorbească. Ochii tuturor stau țintă la gura lui, așteptând să grăiască vreun cuvânt. Și toți așteaptă cuvântul lui, ca pe al lui Dumnezeu. Vorba lui este la fel de scurtă ca a sofiștilor, care-și pun la încercare gândurile lor. Cuvintele lui sunt mai dulci auzului celor înțelepți, decât fagurul de miere pentru gâtlej. Chiar de ar fi

un om simplu la cuvânt, chiar de ar fi disprețuit și de nimic după înfățișare cel smerit este socotit de toți ca un Dumnezeu.

Cel ce cu dispreț grăiește împotriva celui smerit, și nu-l socotește pe acesta viu, este la fel cu omul care-și deschide gura sa împotriva lui Dumnezeu. Și cinstea lui rămâne cu atât mai mare, cu cât este mai prețuită în ochii lui de întreaga fire. Poate smeritul să se apropie de fiarele cele sălbatice; și când ochii lor li s-ar întoarce spre dânsul, sălbăticiunea lor s-ar îmblânzi, și s-ar apropia de el, ca de stăpânul lor și ar da din cap și din coadă, lingându-i mâinile și picioarele. Căci fiarele simt în el acelaș miros, pe care l-au simțit la Adam înainte de călcarea poruncii, când au venit ele să le pună el nume, în Rai, miros care s-a luat de la noi. Dar iarăși a fost înnoit și a fost iarăși dat nouă, prin venirea lui Iisus. Și acesta este mirosul cel cu bună mireasmă al neamului omenesc.

Și iarăși, poate smeritul să se apropie de animalele cele târâtoare, pline cu otravă de moarte și îndată ce ele ar simți apropierea mâinii lui și atingerea ei pe trupul lor, ar înceta amărăciunea de moarte, cea iute și aspră. Și el ar putea să le strivească în mână ca pe lăcuste. Poate să se apropie de oameni, și ei i-au aminte la el ca la Domnul. Dar oare numai oamenii? Ba și dracii, când împreună cu amărăciunea lor cumplită și cu toată trufia cea mare a minții lor, ajung la cel smerit, se fac una cu pământul. În răutatea lor, ei înnebunesc și se risipesc meșteșugurile lor și zădarnice se fac vicleșugurile lor. Și acum, după ce am arătat cât de mare este cinstea smereniei, cea de la Dumnezeu, și câtă putere este ascunsă într-însa, să arătăm ce este însă — și smerenia, și când se învrednicește omul s-o primească desăvârșit, așa cum este ea. Și să facem deosebire între cel ce se arată smerit și cel ce cu adevărat s-a învrednicit de smerenie.

Smerenia este o putere mistică (tainică) pe care la sfârșitul petrecerii lor întregi, o primesc sfinții cei desăvârșiți. Și nu se dă

puterea aceasta, decât numai celor desăvârșiți în virtute, prin puterea Harului, pe cât încape în marginile firii. Căci virtutea le închide în sine pe toate. De aceea să nu socotești smerit pe orice om, pe care l-ai întâlnit, ci numai pe cei învredniciți de viața despre care am vorbit.

Nu tot omul domol și liniștit din fire, sau blând, sau înțelegător a ajuns la treapta smereniei. Ci într-adevăr, smerit în cugetul lui este acela, care în ascuns are ceva vrednic de fală, dar nu se fălește, ci în gândul lui privește acel lucru ca pe-o pulbere. Și nici pe acela, care prin aducerea aminte a căderilor și a păcatelor, se smerește și-și aduce aminte de ele până ce i se frânge inima și mintea i se pogoară de la gândurile cele trufașe, pe care le are în amintire, nici pe acela nu-l numesc smerit cu gândul, deși și această aducere aminte vrednică este de laudă. Fiindcă așa unul mai are gândul mâhnirii și n-a dobândit încă smerenia; și prin meșteșuguri încearcă să și-o apropie. Și chiar dacă este un lucru de laudă, el încă n-are smerenie, ci numai vrea s-o aibă, dar n-o are. Smerit este acela, care n-are nevoie să născocească cu mintea pricini, pentru a se smeri. Ci el în toate, în chip deplin și firesc, are nesilită smerenie. Că el a primit în sine smerenia, ca pe un dar mare, care întrece toată zidirea și firea. Și în proprii săi ochi se crede păcătos, și de nimic și vrednic de toată defăimarea. Și deși a pătruns toate tainele întregei firi duhovnicești și s-a desvârșit în înțelepciunea tuturor făpturilor (lumii întregi) cu tot discernământul, el totuși crede că nu știe nimic. Și așa se crede în inima lui, nesilit de nimeni și fără meșteșuguri. Dar oare poate omul să se facă așa să-și schimbe în felul acesta firea?

Să nu te îndoiești, că puterea Sfintelor Taine, pe care a primit-o omul, desăvârșește într-însul acestea, putere care se mărește prin lucrarea virtuților. Aceasta este puterea, pe care au primit-o Sfinții Apostoli, în chip de foc. Din pricina ei, le-a poruncit Mântuitorul, să nu se departeze de Ierusalim, până ce nu vor

primi o putere de sus (Fapte 1, 4). Ierusalimul închipuie virtutea; iar puterea este smerenia. Şi puterea de sus este Mângâietorul, adică Duhul Mângâierii. Şi despre El se spune în Sfânta Scriptură, că tainele se descopăr celor smeriţi. De acest Duh, care descoperă şi vădeşte toate tainele. Se învrednicesc cei smeriţi să-l primească înlăuntrul lor. Şi de aceea unii dintre sfinţi au zis, că smerenia desăvârşeşte sufletul, ca să poată primi contemplaţia Dumnezeiască. Deci omul să nu îndrăznească să cugete cu sufletul lui, că iată a ajuns la măsura smereniei, înlăuntrul său, pentru vreun gând de umilinţă, pe care l-a avut în vreo clipă sau pentru câteva lacrimi, pe care le-a vărsat, sau pentru vreo însuşire adevărată, pe care o are din fire, sau o ţine în el cu de-a sila, fiindcă smerenia, care e plinirea tuturor tainelor, este şi păzitoarea tuturor virtuţilor. Că aşa unul a câştigat prin lucruri mici toate virtuţile, în locul acestui Har (al smereniei).

Dar dacă biruie omul toate duhurile cele potrivnice, şi nu-i scapă nefăcută nici o lucrare a virtuţilor, ci şi le-a dobândit pe toate, şi biruie şi supune toată tăria potrivnicilor, şi după toate acestea simte în duh, că a primit întru sine Harul, şi când, după cuvântul Apostolului: „Duhul mărturiseşte Duhului său" (Rom. 8, 17), aceasta este desăvârşita smerenie. Fericit cine a dobândit-o! Căci el în orice clipă sărută şi îmbrăţişează pe Domnul Iisus.

Însă de mă va întreba cineva: Ce să fac? Cum să dobândesc acest Har, şi în ce chip pot să mă învrednicesc de el? Iată, eu mă silesc, şi când cred, că am dobândit smerenie, văd că în mijlocul minţii mele se învârtesc gânduri potrivnice smereniei. Şi de aceea cad în deznădejde.

Celui ce le-ntreabă pe acestea, i se va da acest răspuns: „Ajunge ucenicului să fie ca dascălul său şi slugii să fie ca Stăpânul său"(Mat. 10, 25). Priveşte spre Cel ce ne-a dat poruncă smerenia. Căci El a zis: „Vine stăpânitorul lumii acesteia şi întru Mine nu va găsi nimic" (Ioan 14, 30). Vezi acum, că

prin desăvârșirea tuturor virtuților, este cu putință să dobândești smerenia. Să urmăm cu râvnă pe Cel ce a poruncit așa: „Vulpile au viziuni și păsările cerului au cuiburi, Fiul Omului, n-are unde să-și plece capul“ (Mat. 8, 20). Și doar a Lui e slava tuturor, celor ce s-au desăvârșit și s-au sfințit, și deplini s-au făcut în toate neamurile, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

XXI.

CUM SE FOLOSEȘTE OMUL ÎN APROPIEREA INIMII LUI DE DUMNEZEU ȘI CARE ESTE PRICINA, PENTRU CARE-I VINE LUI AJUTORUL; ȘI CUM VINE OMUL LA SMERENIE

Ferice de omul care-și recunoaște neputința. Fiindcă această recunoaștere i se face lui temelie și rădăcină și început a toată bunătatea. Căci de ar cunoaște cineva cu adevărat și ar simți propria lui neputință, atunci și-ar aduce imediat sufletul din lenea, care întunecă cunoașterea, și ca o comoară ar strânge pentru el paza. Dar nimeni nu-și poate simți neputința, decât numai atunci, când încetează o clipă să fie ispitit prin chinuri, fie trupești, fie sufletești. Că atunci asemănându-și neputința lui cu ajutorul de la Dumnezeu, va să-și dea îndată seama, cât e de mare ajutorul. Și iarăși, când își va vedea mulțimea meșteșugurilor, păzirea, înfrânarea, acoperirea și îndrăgirea sufletului său, prin care omul a nădăjduit să-i afle sufletului o bună nădejde, dar n-a putut. Sau dacă inima lui nu se alină din pricină, că-i e teamă și se cutremură

să înțeleagă și să afle, că frica aceasta a inimii lui arată și însemnează, că peste tot are nevoie de un altul, care să-l ajute. Că dinlăuntru dă inima mărturie prin frica aceea, care o lovește și o turbură, înlăuntrul ei, arătând că-i lipsește ceva. Și de aceea se învinovățește pe sine, neputându-se așeza cu nădejde. Că zice, ajutorul lui Dumnezeu ne mântuiește (Ps. 120, 2). Iar dacă cineva recunoaște, că are nevoie de ajutorul Dumnezeiesc, multe rugăciuni face. Și cu cât înmulțește rugăciunile, cu atât se smerește cu inima. Că tot cel ce se roagă și cere, trebuie să se smerească. Că: „Inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu o va urgisi" (Ps. 50, 19). Deci inima nu contenește să fie risipită, până ce nu se va smeri. Că numai smerenia face inima să se adune (concentreze). Iară când se smerește omul, îndată îl înconjoară mila și simte atunci inima ajutorul de la Dumnezeu. Că a aflat inima o putere a nădejdii, că se mișca într-însa. Iar când simte omul că, Dumnezeu este de față și-i ajută, atunci inima i se umple de credință și înțelege de aici, că rugăciunile lasă ajutorul să vină, că este izvor de mântuire și comoară de nădejde și liman de izbăvire în fața viforului, și lumina celor ce sunt în întunerec, și sprijin al celor neputincioși, și acoperământ în vremea ispitelor, și ajutor în răutatea boalelor, și pavăza de izbăvire în vreme de război, și săgeată ascuțită împotriva vrăjmașilor, și ca să spunem pe scurt, toate aceste multe bunătăți prin rugăciune intră în suflet. Și de-acum înainte, omul se desfătează prin rugăciunea cu credință. Iar inima lui strălucește de nădejde, și nu mai e oarbă ca mai înainte, nici nu mai grăiește deșertăciuni. Și când omul le-nțelege pe acestea, în felul acesta, atunci putem zice, că într-adevăr și-a dobândit în sufletul lui rugăciunea, ca pe o comoară. Și rugăciunea lui se schimbă de bucurie în glas de mulțumire. Și acesta e cuvântul spus de Acela, care a rânduit un chip pentru fiecare lucru. Că rugăciunea este o bucurie care înalță mulțumiri. Și e vorba de acea rugăciune, care se face în cunoștință de Dumnezeu, este adică trimitere de la Dumnezeu. Că acum omul

nu se mai roagă cu osteneală și cu trudă, cum se ruga mai înainte de a primi Harul acesta. Ci se roagă cu bucuria inimii și cu unire izvorăsc din el mișcări de mulțumire pururea, cu nespuse îngenuncheri, iar din mulțimea mișcărilor de cunoaștere, și din mirarea și din temerea sufletului în fața Harului Dumnezeiesc, omul își înalță dintr-o dată glasul său, lăudând și slăvind pe Dumnezeu și înalță mulțumire, și cu mare spaimă începe să grăiască.

Cine a ajuns până aici, de fapt, și nu cu închipuirea, și are puse înlăuntrul său semnele acestor lucruri, și face mulțime de deosebiri din pricină că are experiență, acela știe ce zice, că lucrurile sunt așa, și nu altfel. Acela să înceteze de a mai gândi la deșertăciuni, și să rămână la Dumnezeu prin rugăciune neîncetată, cu teamă și cu frică, nu cumva să-i lipseacă ajutorul de la Dumnezeu.

Dobândește omul toate acestea, dacă-și va recunoaște neputința proprie. Căci dorind el ajutorul de la Dumnezeu, se apropie de Dumnezeu, fiindcă petrece în rugăciune. Și cu cât omul se apropie de Dumnezeu prin punerea înainte (rugăciunea?), cu atât și Dumnezeu se apropie de om prin Har, și nu-și ridică Dumnezeu Harul de la om din pricina smereniei lui mari; căci el ca văduva, neîncetat strigă către judecător, să i se facă dreptate, și izbăvire de pârâși. Iată de ce Dumnezeu Preamilostivul oprește Harul de la om, ca să-i dea lui pricină, să se apropie omul de Dânsul, și pentru trebuințele lui, să rămână omul lângă izvorul folosinții. Și dintre cereri, pe unele i le împlinește Dumnezeu curând, pe acelea, prin care cere lucruri, fără de care omul nu se poate mântui; iar pe altele nu i le împlinește. În unele împrejurări gonește Dumnezeu de la om pârjolul vrăjmașului; iar în altele, îngăduie să fie ispitit, pentru că ispitirea aceasta, să-i fie omului o pricină a apropierii de Dumnezeu, precum am spus mai-nainte, și ca să se obișnuiască și să fie priceput în ispite. Și zice Scriptura: „Domnul a lăsat multe neamuri, și nu le-a pierdut, și nu le-a dat în mâinile lui Isus, fiul lui Navi, pentru ca prin ele să deprindă pe fiii lui Israel, și să învețe pe semințiile lui Israel să poarte

războiul“ (Jud. 3, 1. 2). Pentru că dreptul, care nu-și cunoaște neputința, umblă pe ascuțiș de spadă și nu-i de fel departe de prăbușire și de stricătorul leu, adică de dracul mândriei. Și iarăși, cel ce nu-și cunoaște slăbiciunea, lipsit este de smerenie; iar cel fără de smerenie, lipsit este de desăvârșire; iar cel nedesăvârșit, totdeauna se teme. Fiindcă cetatea lui n-are la temelie stâlpii (drugii) de fier, nici pragul de aramă al smereniei. Iară smerenia n-o poate dobândi, decât numai prin mijloacele ei, care de obicei zdrobesc inima și gonesc gândurile părerii. De aceea, adesea află vrăjmașul pricină, să abată pe om din cale. Căci fără smerenie lucrul omului nu se poate săvârși. Și pecetea duhului nu-i pusă pe actul lui de libertate, și rob este până în clipa de față, și mereu lucrează, însă numai de frică. Fiindcă fapta nimănui fără smerenie nu se-ndreptează, și nu învață nimeni fără să fie ispitit, iar fără învățătură (paideia) nu ajunge nimeni la smerenie.

Iată de ce îngăduie Domnul asupra sfinților pricini de smerenie și de zdrobire a inimii prin îndurerată rugăciune, pentru ca cei ce-L iubesc pe El să se apropie de El prin smerenie. Și de multe ori îi înspăimântă cu patimile firii, și prin alunecări spre gânduri rușinoase și necurate, și alteori îi lasă să fie disprețuiți, și ocărâți, și pălmuiți de oameni; câteodată îi îngrozește prin bolile și prin neputințele trupului, altă dată, prin sărăcie și prin lipsa celor de trebuință. Și câteodată îi înspăimântă prin durerile cumplitei frici, prin părăsire, prin lupta pe față cu dracii, prin care de obicei îi înspăimântă, și alta dată prin altfel de lucruri înfricoșate. Și toate acestea se fac, ca să aibă oamenii pricini, de a se smeri, și să nu cadă în dormitarea trândăviei; se mai fac acestea, fie pentru că nevoitorul zace bolnav, fie ca să trezească pe om la teama vieții viitoare. Și astfel oamenii vrând nevrând se folosesc din ispite.

Și nu afirm, că trebuie omul să-și piardă de bună voie vremea cu gândurile cele de rușine, ca să se smerească prin amintirea lor, nici să se grăbească să intre în alte ispite; afirm numai, că în lucrul lui bun trebuie să fie mereu teama, să-și

păzească sufletul său, și să cugete că este făcut (zidit, zidire) și prin urmare se poate lesne schimba. Că toate făpturile au trebuință de sprijinul puterii lui Dumnezeu; iar cel ce are nevoie de sprijinul altuia, arată prin aceasta, că este neputincios din fire; iar cel ce-și recunoaște neputința, numai decât se va și smeri, ca să primească cele de trebuință, de la Acela, care i le poate da. Și de ar fi cunoscut, și-ar fi văzut de la început neputința lui, și n-ar mai fi lenevit. Și de n-ar fi lenevit, n-ar mai fi ațipit și n-ar mai fi fost dat pe mâna necazurilor, ca să-l trezească.

Cuvine-se așa dar, ca cei ce călătoresc în calea lui Dumnezeu, pentru toate să-I mulțumească Lui, câte îi vin asupră-i, și sufletul său să-l ocărască și să-l prihănească, și să recunoască astfel, că nu l-ar fi părăsit, Purtătorul de grijă, dacă n-ar fi fost leneș — ca să se trezească mintea lui, sau fiindcă s-a trufit, și să nu se turbure pentru aceasta și să părăsească câmpul de luptă, și nici să nu înceteze de a se mai prihăni, și să nu se îndoiască răutatea lui (să nu se facă de două ori mai mare). Că nu este nedreptatea la Dumnezeu, cel ce plin este de dreptate. Lui I se cuvine slava în veci. AMIN.

XXII.

DESPRE FELURILE NĂDEJDII ÎN DUMNEZEU, ȘI CINE SE CUVINE SĂ NĂDĂJDUIASCĂ, ȘI CINE ARE NEBUNA ȘI NESĂBUITA NĂDEJDE ÎN DUMNEZEU

Nădejdea în Dumnezeu se naște prin credința inimii, când este dreaptă, cu socotință și cunoaștere. Se naște și alta, de alt

soi, venită din fărădelegi, care este mincinoasă. Un om, care n-are grijă defel de lucrurile cele pieritoare, și cu totul și pentru totdeauna s-a dat pe sine în seama Domnului, și din pricina sârguinții lui spre fapte bune, nu se îngrijește de nici un lucru de al lumii, ci numai de cele Dumnezeiești se îndeletnicește, și pentru aceasta nu se mai poate îngriji de hrană și de îmbrăcăminte, și de un loc pentru locuința trupului și de toate celelalte, așa unul pe bună dreptate și cu deplină cunoștință nădăjduiește în Dumnezeu, că El îi va găti lui cele de trebuință. Și iată, aceasta este cu adevărat nădejde neamestecată și preaînțeleaptă. Și pe drept cuvânt unul ca acesta își pune nădejdea în Dumnezeu, fiindcă s-a făcut rob al lui Dumnezeu, și petrece în lucrul lui cu sârguință și fără de nici o lenevire, oricare i-ar fi pricina. Și unul ca acesta se învrednicește a i se arăta o deosebită purtare de grijă de la Dumnezeu, Fiindcă el a plinit porunca aceea, care zice: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga vouă“ (Mat. 6, 33). Și: „Nu purtați grijă de trup, ca să nu-i treziți poftele“ (Rom. 13, 14), Și dacă nu ne purtăm așa, atunci lumea, ca o slujnică, ne pregătește de toate și ni se supune, ca unor domni ai ei, și desigur nu se împotrivește, nici cuvintelor noastre, nici voinții noastre. Și pentru ca unul ca acesta, să nu înceteze de a sta pururea în fața lui Dumnezeu, el nu se lasă pradă grijilor pentru trebuințele trupești. Și de nici un alt lucru nu se mai îngrijește, decât să fie gol de toată grija, mică sau mare, care tinde spre desfătare sau distracțiune (risipire), pentru că se teme de Dumnezeu. Și totuși, el va dobândi aceste lucruri de trebuință în chip minunat, fără să se îngrijească de ele, și fără să se obosească în căutarea lor.

Iară omul cel cu inima îngropată în lucruri pământești, care, ca un șarpe, mereu mănâncă țărână, și de fel nu se îngrijește de cele ce-I sunt plăcute lui Dumnezeu, ci se chinuiește în toate

patimile trupului, slab, și gol de orice virtute, din pricină că mereu se întâlnește cu alții și mereu este distrat și neastâmpărat, și mereu pune la cale vreo pricină (vreun pretext), un astfel de om, din pricina deșertăciunii și lenei sale, a căzut din orice bunătate. Și câteodată, când este strâmtorat de câte o nevoie, sau mâhnit de rodul nelegiuirilor lui, cum va putea el zice: „Am buna nădejde în Dumnezeu, și El îmi va lua grija și mă va odihni?" Nebunule, până în clipa de față, nu ți-ai adus aminte de Dumnezeu, ci Îl ocărai pe El, cu săvârșirea fărădelegilor și Numele Lui era hulit din pricina ta înaintea popoarelor, după care este scris (Rom. 2, 24) și acum îndrăznești să zici cu glas tare, că am nădejde la El și El mă va ajuta și va avea grijă de mine? Precum a zis Dumnezeu prin Prorocul, rușinându-i pe unii ca aceștia: „În toate zilele mă caută și doresc să afle căile Mele, ca unii care au înfăptuit dreptatea și legiuirile Dumnezeului lor, îmi cer judecăți și dreptate" (Is. 58, 2). Printre aceștia este nebunul, care nici cu gândul nu se apropie de Dumnezeu, iar când este încercuit de necazuri, își ridică mâinile către El, cu nădejde. Unul ca acesta trebuie să se ardă de multe ori, ca să se învețe minte. Căci el n-are nici un lucru, care să-l îndreptățească să-și pună nădejdea în Dumnezeu. Ci pentru că a făcut fapte rele și n-a luat în seamă bunacuviință, s-a făcut vrednic de pedeapsă, dar Dumnezeu îndelung răbdătorul, pentru mila Lui, îl mai îngăduie pe el. Deci unul ca acesta să nu se lase amăgit, nici să nu uite de rânduiala vieții lui, și să zică apoi, că nădăjduiește în Dumnezeu. Că va fi învățat minte. Fiindcă nicidecum nu are lucrul credinciosului, și să nu-și întindă picioarele cu lene, și să zică: eu cred, că Dumnezeu îmi va da cele de trebuință, ca și cum ar viețui făcând lucrul lui Dumnezeu, nici să nu se arunce în fântână ca un descreierat, fără să-și aducă de fel aminte de Dumnezeu. Și, după ce a căzut, să zică: „Voi nădăjdui spre Dumnezeu, și mă va mântui!" Nu te rătăci, nebunule! Mai înainte de a nădăjdui spre Dumnezeu, trebuie să te nevoiești și să

verși sudoare în lucrul tău. Bine faci dacă ai credință în Dumnezeu, dar credința are nevoie de fapte și nădejdea în Dumnezeu se arată prin suferințele pentru virtute. Crezi tu, că poartă Dumnezeu de grijă făpturilor Sale și că este Atotputernic? Ci să însoțești credința ta cu lucrarea celor de cuviință, și atunci El te va asculta. Degeaba vrei să strângi în pumnul tău vântul, să ai adică, o credință fără fapte.

Adesea călătorește omul, fără să știe, pe drumuri pline de fiare sălbatice, sau de ucigași sau de altele ca acestea. Și atunci, îndeobște se arată prin acestea purtarea de grijă a lui Dumnezeu, că-l scapă de la o astfel de pieire, sau că, printr-o pricină oarecare, îl împiedică să pornească la drum, până ce trece fiara cea rea, sau că se întâlnește cu cineva, care-l întoarce din drum. Și iarăși, alteori, un șarpe cumplit zace în drum și nimeni nu-l vede; și nevrând Dumnezeu să cadă omul într-o asemenea ispită, face pe șarpe să șuiere dintr-o dată și s-o pornească din loc, sau să-i iasă înainte târându-se; și văzându-l, omul se mântuiește pe el, ferindu-se. Și cu toate acestea omul nu e vrednic să scape, fiindcă ține ascunse păcate, pe care numai el le știe, totuși Dumnezeu, pentru milele lui îl mântuiește. Și iarăși se întâmplă uneori să se dărâme o casă sau un zid, să cadă o piatră, și cu zgomot să se prăvale din loc și în apropiere să fie oameni; atunci Dumnezeu din iubire de oameni poruncește unui Înger să sprijinească locul ca să nu cadă, până ce se duc de acolo oamenii, sau prin alte pricini îi face de se duc de acolo, ca niciunul să nu rămână dedesupt. Și numai decât după plecarea lor, îngăduie Dumnezeu prăbușirea. Și dacă vreunul e prins sub dărâmături, îl face Dumnezeu să scape teafăr, și cu aceasta își arată nemărginita mărire a puterii Sale.

ACESTEA și altele asemenea le înfăptuiește purtarea de grijă obștească a lui Dumnezeu. Iar dreptul nicidecum nu se desparte de ea. Ca celorlalți oameni cu dreaptă socoteală le-a poruncit Dumnezeu, să-și chivernisească fiecare ale sale și să amestece cunoștința cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Pe câtă

vreme dreptul, din pricina cunoștinții, n-are nevoie de chivernisire. Fiindcă împreună cu acea cunoștință, el are și credință, prin care „dărâmă toată trufia, ce se ridică împotriva cunoștinții de Dumnezeu“ (2 Cor. 10, 5). Și nu se va teme de nici un lucru din cele numărate, precum este scris (Parim. 28); Că dreptul are nădejde și îndrăzneală de leu împotriva tuturor din pricina credinței, și nu are îndrăzneala unui ispititor de Dumnezeu, cu a unuia care-L vede pe Dumnezeu și este îmbrăcat cu armele puterii Sfântului Duh. Și cu cât se îngrijește mai mult de cele Dumnezeiești, cu atât și Dumnezeu va zice despre dânsul: „Cu el am fost în strâmtoare îl voi izbăvi și-l voi proslăvi. Lungime de zile îi voi da și-i voi arăta lui Mântuirea Mea“ (Ps. 90, 25-26). Iară cel trândav și leneș cu lucru, nu va putea să aibă o nădejde ca aceasta. Ci numai cel ce petrece întru Domnul mereu și se apropie de el prin frumusețea faptelor sale și fără încetare își întoarce ochii inimii lui spre Harul Dumnezeiesc, precum spune David: „Topitu-s-au ochii mei, de când nădăjduiesc spre Dumnezeul meu“ (Ps. 68, 3). Că Lui I se cuvine slava, cinstea și închinăciunea, în veci. AMIN.

XXIII.

DESPRE DRAGOSTEA DE DUMNEZEU, DESPRE LEPĂDARE ȘI DESPRE ODIHNA PE CARE O AFLAM ÎN DUMNEZEU

Sufletul care iubește pe Dumnezeu, n-are odihnă decât în Dumnezeu. Dezleagă mai întâi toată legătura ta cu cele din afară,

și vei putea atunci să te legi cu inima de Dumnezeu. Că dezlegarea de materie precede (este înainte mergătoare), legăturii cu Dumnezeu. Și omul vrând să sporească în cele Dumnezeiești, trebuie mai întâi să se înstrăineze de lume, ca pruncul de poala și de sânul mamei. Fiindcă lucrarea trupului precede lucrării sufletești, precum chipul de lut a precedat sufletul cel insuflat de Dumnezeu în Adam. Cine n-are lucrare trupească nu poate avea nici lucrare sufletească. Fiindcă aceasta din aceea se naște, precum spicul de grâu se naște dintr-un bob fără coajă. Iar cine nu are lucrare sufletească, acela este lipsit de darurile cele duhovnicești.

Nu se pot asemăna suferințele din veacul de acum pentru adevăr, cu desfătările, gătite întru bunătăți, pentru cei ce suferă. Precum cei ce seamănă cu lacrimi, seceră cu bucurie, tot așa se veselesc cei ce au pătimit pentru Dumnezeu, Și precum pâinea cea câștigată din sudoare, plugarului i se pare dulce, dulci sunt faptele dreptății pentru inima, care cunoaște pe Hristos. Rabdă de bună voie mustrare și umilință, ca să ai îndrăzneală către Dumnezeu. Omul care rabdă tot cuvântul aspru, cu știință, fără să facă niciun rău aceluia, care îl spune, își pune acum cunună de spini pe cap; dar este fericit, fiindcă, într-o clipă, pe care n-o știe el, încununat va fi cu neveștejita cunună.

Cel ce cu știință fuge de slava cea deșartă, acela a și simțit veacul viitor în suflet. Cel ce spune că s-a lepădat de lume, dar se luptă cu oamenii pentru trebuința lui, ca să nu-i lipsească nimic pentru odihna lui, acela a căzut într-o desăvârșită robie. Fiindcă el cică a părăsit trupul său în întregime, dar se războiește și se luptă pentru un singur mădular al său. Când fuge cineva de odihna lumei acesteia, mintea lui vede veacul cel viitor; iar când un om este legat cu iubirea de agoniseală, el este rob al patimilor. Și să nu crezi, că numai câștigarea de aur și de argint este iubire de agoniseală, ci ori și ce lucru, de care atârnă voința ta. Să nu lauzi pe cel ce suferă trupește, dar este slab cu simțurile; cu

auzul, adică, cu gura căscată și nestăpânită, și cu ochii privind încoace și încolo. Când te vei hotărî în sufletul tău să trăiești pentru milă, odihnește-ți sufletul, să nu mai caute îndreptare prin alte fapte, ca să nu te afli, cu o mână lucrând, și cu alta stricând lucrul, fiindcă într-un caz de nevoie, de purtare de grijă; în celălalt, de inimă largă. Și să știi, că a ierta greșalele celor ce ne-au greșit, este o faptă a dreptății. Atunci vei vedea liniștea peste tot strălucind în mintea ta. Și când te vei sui în calea dreptății atunci cu adevărat vei fi liber în toate lucrurile tale.

Despre aceasta a grăit unul din sfinți, zicând: că milostivul, de nu va fi și drept, orb este, și zic, din acele lucruri, pe care le-a făcut prin ostenele și necazuri proprii să dea altora, iar nu din cele făcute din minciuni, fărădelegi și meșteșuguri. Și tot același sfânt zice într-alt loc iarăși: dacă vrei să semeni (pomană) pentru săraci, din lucrurile tale seamănă; că de vei semăna din lucruri străine, să știi că rodul va fi mai amar decât neghina. Și eu zic, că dacă cel milostiv nu se ridică deasupra dreptății sale, nu este milostiv; adică nu numai să miluiască pe oameni dintru ale sale, ci să și sufere cu bucurie strâmbătate de la alții miluindu-i pe ei. Și ori de câte ori cel milostiv va învinge prin milă dreptatea, încins va fi nu cu cununa dreptății după lege, ci cu a celor desăvârșiți din Evanghelie. Căci și legea veche poruncește să dăm ceva dintr-ale noastre celor săraci, să îmbrăcăm pe cel gol și să iubim pe aproapele ca pe noi înșine, să nu facem nedreptate, nici să nu mințim. Iară orânduirea desăvârșită din Evanghelie așa poruncește: (Luca 6, 30): „Tot celui ce-ți cere, dă-i, și celui ce ți-a luat lucrul tău nu-l cere înapoi". Și nu trebuie omul numai să rabde cu bucurie lucrurile cele de năpaste, și celelalte, care vin dinafară ci însuși sufletul său să și-l pună pentru fratele său. Căci milostiv nu-i numai cel ce are dăruirea miluiește pe fratele său, ci cu adevărat milostiv este și acela care, dacă aude sau vede vreun lucru, care mâhnește pe fratele său, se aprinde în inima lui; de asemenea, când pălmuit ar fi de

fratele său, el nu s-ar împotrivi cu nerușinare, nici nu s-ar mâhni în inima lui.

Cinstește privegherea, pentru ca mângâierea să se apropie de sufletul tău. Să petreci citind în liniște, pentru ca mintea ta să-ți fie călăuzită mereu spre dumnezeieștile minuni. Îndrăgește sărăcia cu răbdare, ca să-ți aduci aminte din risipire. Urăște răsfățul, ca să-ți păzești neturburate gândurile tale. Fugi de mulțime și poartă grijă numai de sufletul tău, ca să-l mântuiești cu neturburarea cea lăuntrică. Îndrăgește cumpătarea, ca să nu fii rușinat în clipa rugăciunii tale înaintea lui Dumnezeu, Dobândește curăție prin faptele tale, pentru ca să-ți strălucească sufletul în rugăciunea ta și, prin aducerea aminte de moarte, să ardă bucuria în gândul tău. Păzește-te mereu de micime, ca să nu cazi la mărire. Nu șchiopăta în lucrul tău, ca să nu fii rușinat, când vei sta în mijlocul tovarășilor tăi. Și vezi să nu rămâi fără merinde, ca să nu te lase singur în mijlocul drumului. Cu știință orânduiește-te lucrurile tale, ca să nu fii lăsat afară din tot drumul tău. Agonisește libertatea vieții, ca să scapi de furtună. Nu lega libertatea ta de pricinile desfătării, ca să nu te robești unor robi. Pentru îmbrăcăminte îndrăgește hainele cele sărăcăcioase, ca să gonești gândurile de înălțare care răsar întru tine. Fiindcă iubitorul de strălucire nu poate avea gânduri smerite. Fiindcă înlăuntrul său inima lui ia înfățișarea celor din afară.

Cel iubitor de cârteală poate să-și curețe mintea? Care vânător de slavă omenească, poate avea gânduri smerite? Sau cine, fiind plin de neastâmpăr și neînfrânat în trupul lui, poate să ajungă curat cu mintea și smerit cu inima? Până când mintea mai este trasă în jos de către simțuri, ea se hrănește cu hrană de dobitoc. Iar îndată ce simțurile sunt trase în sus de minte, atunci ele se împărtășesc din hrana îngerească, împreună cu ea.

După smerenie urmează înfrânarea și sfiala: iar slava deșartă este slujitoare a curviei și faptă a mândriei; smerenia prin veșnica ei sfială, ajunge la contemplație, cu înțelepciune împodobind

sufletul, Dar slava deșartă, prin veșnica-i turburare și prin amestecul gândurilor celor din întâlnirea cu lucrurile, adună comori necurate și pângărește inima. Și tot ea se uită la firea lucrurilor cu o privire nesățioasă, și face mintea să aibă năluciri rușinoase. Dar smerenia se umple de sfială prin vederea în duh, și cel ce o are preamărește pururea pe Dumnezeu.

Să nu asemeni pe cei ce fac semne și minuni și arată în lume puteri, cu cei ce se liniștesc întru cunoaștere. Alege-ți mai bine să nu faci nimic în liniște, decât să saturi pe cei flămânzi în lume și să întorci multe neamuri la închinare către Dumnezeu. Căci mai bine este pentru tine, ca să te dezlegi din lanțurile păcatului, decât să slobozești din robie pe alți robi, și mai bine să te împaci cu sufletul tău prin unirea Treimii în tine, adică a trupului, a sufletului și a duhului, decât să împaci prin învățătura ta, pe cei despărțiți! Fiindcă zice Sfântul Grigorie: „Bine este să vorbească cineva despre Dumnezeu, dar și mai bine este, să fie cineva curat pentru Dumnezeu“. Mai bine este să fii scurt la vorbă, cu cunoștință și cu iscusință, decât să izvorăști din ascuțimea minții tale, râuri de învățătură. Mai mult îți folosește să ridici din patimi sufletul tău cel căzut, prin pornirea gândurilor tale spre cele dumnezeiești, decât să ridici din groapă pe cei morți.

Mulți au arătat puterea, înviind pe cei morți și s-au trudit să întoarcă pe cei rătăciți, săvârșind minuni mari. Și prin mâinile lor, mulți au fost călăuziți spre cunoașterea lui Dumnezeu. Și după aceea, ei înșiși cei care au adus la viață mulțime de oameni în patimi necurate și urâte au căzut, și pe cei ce s-au omorât, și pe mulți i-au smintit prin faptele, pe care le-au lucrat (arătat). Căci ei erau încă bolnavi cu sufletul, și n-au luat aminte spre sănătatea sufletului lor, ci s-au dat pe ei în marea lumii acesteia, ca să vindece sufletele altora, fiind ei înșiși bolnavi. Și au căzut sufletele lor din nădejdea către Dumnezeu, precum am spus. Că neputința simțurilor n-a putut nici să întâmpine, nici să rabde flacăra acelor lucruri, care de obicei măresc greutatea patimilor.

Fiindcă ei mai trebuiau să se păzească, adică de loc să nu vadă femei, să nu se odihnească, să nu aibă bani și alte lucruri, să nu poruncească altora, și să nu fie mai presus de alții.

Mai bine să fii bănuit de prostie, fiindcă nu știi să te împotrivești cu vorba, decât să fii socotit înțelept pentru neobrăzarea ta. Fii sărac, cu smerenie, și nu bogat din obrăznicie. Mustră pe cei ce te învață învățături împotriva dogmelor, prin tăria virtuților tale, nu prin puterea de convingere a vorbelor tale. Și cu buzele blânde și bine astupă gura și fă să tacă nerușinarea celor neascultători. Mustră cu bunătatea petrecerii tale pe cei fără astâmpăr, și ține-ți (astupă-ți) urechile ca să nu mustri pe cei nerușinați cu simțurile.

Socotește-te străin în toate zilele vieții tale, ori unde ai intra, ca să poți scăpa de păgubirea, care se face prin îndrăzneală. Întotdeauna crede că nu știi nimic, ca să nu fii defăimat, bănuind oamenii că vrei să dai socoteală de alții. Petreci pururea binecuvântând din gură, și nici de cum nu vei fi ocărât. Fiindcă din ocară, ocară se și naște, și binecuvântarea din binecuvântare. În tot lucrul socotește-te lipsit de învățătură și toată viața înțelept te vei afla. Să nu dai nimănui vreun lucru, pe care nu-l ai, ca să nu te rușinezi, în sufletul tău, și din asemănarea cu viața ta să nu iasă minciuna la iveală. Iar dacă trebuie să spui cuiva ceva, vorbește-i ca și cum ai avea să înveți ceva de la el, fără obrăznicie, fără stăpânire. Și ia-o înainte, și arătându-i că ești mai prejos decât el, ca să arăți celor ce te ascultă, rânduiala smereniei și să-i biruiești pe ei, și ei să asculte cuvintele tale și să pornească înspre înfăptuirea lor, și ca cinste să ai în ochii lor. Și de poți, spune unele lucruri, ca acestea plângând, ca și pe tine să te folosești, și pe cei ce te ascultă, și Harul lui Dumnezeu să fie cu tine.

Dacă ai primit Harul lui Dumnezeu și te-ai învrednicit să te desfătezi în contemplarea judecăților lui Dumnezeu, și a făpturilor celor văzute, care este treapta cea dintâi a cunoașterii, fii gata și

înarmează-te împotriva duhului hulirii. Şi fără de arme nici de cum să nu stai în locul acesta, ca să nu fii îndată ucis de cei ce stau la pândă, ca să te amăgească. Iară arme să-ţi fie lacrimile şi postul cel îndesit. Şi păzeşte-te de învăţăturile ereticilor. Că mai cu seamă ele înarmează împotriva ta pe duhul hulirii. Şi cu burta plină să nu ai neobrăzarea să cercetezi vreunul din lucrurile sau gândurile cele Dumnezeieşti, ca să nu te căieşti. Şi înţelege, când îşi zic: În burta plină nu încape (nu este) cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu. Citeşte cât mai des şi cu nesaţ, cărţile învăţătorilor (de învăţătură) despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Fiindcă aceste cărţi călăuzesc mintea spre vederea rânduielii zidirilor şi lucrurilor lui Dumnezeu şi-i dau puterea şi o pregătesc să dobândească înţelegerea luminoasă a fineţii lor, şi o fac să călătorească întru curăţie spre cunoaşterea zidirilor lui Dumnezeu. Citeşte şi Sfintele Evanghelii, cele orânduite de Dumnezeu, ca să le cunoască lumea toată, pentru ca să-ţi aduni merinde din puterea Proniei Sale celei asupra tuturor neamurilor, şi mintea ta să se cufunde în minunile lui Dumnezeu. O astfel de citire este de folos ţintei tale. Când citeşti să fii singur, şi slobod de grija cea multă a trupului, şi de tulburarea de lucruri, pentru ca să simţi gustul plin de desfătare în sufletul tău prin dulceaţa înţelegerii, care este mai presus de simţuri, şi s-o simtă sufletul tău, rămânând în ea. Să nu socoteşti cuvintele celor iscusiţi ca minciuni şi ca vânzări ale cuvintelor celor dumnezeieşti, ca nu cumva în beznă să rămâi până la sfârşitul vieţii, şi să n-ai nici un folos din acele cuvinte; şi să ajungi în tulburare în vremea luptei, ca un necurat, şi sub chipul bunătăţii, să cazi în groapă.

Iată semnul după care cunoşti că ai început să lucrezi aşa, ca să ajungi să intri în locul acesta. Când va începe Harul să-ţi deschidă ochii, ca să simţi contemplaţia lucrurilor întru adevăr, atunci ochii tăi vor începe îndată să verse pâraie de lacrimi, încât de multe ori îţi vor spăla obrazul cu mulţimea lor. Atunci se linişteşte războiul simţurilor şi se strânge înlăuntrul tău. Dacă

cineva te va învăța contrariu, să nu-l crezi. Să nu cauți alt semn vizibil de la trup, afară de lacrimi. Căci atunci, când mintea ta se va înălța deasupra făpturilor, atunci și trupul tău va înceta să verse lacrimi și să nu se miște și să simtă.

Când afli miere, cu măsură mănâncă din ea, ca nu cumva „să ți se aplece și să verși“ (Pilda 25, 16). Firea sufletului este un lucru gingaș și ușor. Că de multe ori se ridică zburând și dorește să afle cele mai presus de firea lui. Căci adesea pricepe ceva, din citirea Scripturilor și din contemplația lucrurilor. Și dacă se liberează și se aseamănă cu cele ce le-a priceput, se află pe sine mai prejos și mai mic decât măsura rânduită lui, și vede la ce cunoștință a ajuns și întrucât s-a îmbrăcat în gândurile lui frică și cutremur, și cu spaima se silește să se întoarcă iarăși la micimea lui, ca unul care fără rușine a îndrăznit să se ridice la lucruri, care întrec înțelepciunea lui. Căci sufletul se înfricoșează în pricina lucrurilor celor îngrozitoare, și socotința face semn minții, să se nevoiască în tăcere și să nu fie nerușinată, ca să nu piară; și să nu cerceteze cele ce-i întrec puterea și să nu iscodească cele ce sunt mai înalte decât ea. Când așadar ți se dă putința să gândești, gândește; și nu fii fără rușine despre taine, ci închină-te, slăvește și mulțumește în tăcere. „Că nu-i bine să mănânci miere multă (Pilde 25, 26). Tot așa nu-i bine să iscodești în jurul cuvintelor Dumnezeiești, ca nu cumva, când vrei să vezi lucrurile cele mai îndepărtate și nu poți, fiindcă e drumul prea greu, puterea văzului să-ți slăbească și să se bolnăvească. Și uneori în locul adevărului să vadă năluci. Și când zăbovește mintea în căutare, ea uită ce anume caută. Deci, bine a zis înțeleptul Solomon: „Omul cel ce nu rabdă, este ca o cetate fără ziduri“ (Pilde, 25, 28). Deci, omule, curățește-ți sufletul, și alungă de la tine grija de lucrurile cele în afară de firea ta, și atârnă deasupra gândurilor și a mișcărilor tale perdeaua cumpătării și a smereniei, că prin acestea vei găsi cele ce nu întrec firea ta. Căci tainele se descopăr celor smeriți cu cugetul.

Dacă vrei să te dăruiești cu sufletul acelei rugăciuni, care curățește mintea și prin priveghere în timul nopții, să dobândești gânduri luminoase, depărtează-te de priveliștea lumii și taie întâlnirile cu oamenii și nu primi în chilia ta prieteni, nici din obicei, nici în chip de bunătate, ci primește numai pe cei de un chip, de un cuget și de o taină cu tine. Și în vorbirea despre suflet teme-te de amestec străin, care se pornește fără voia ta. Și după ce ai tăiat, ai dezlegat și ai făcut să înceteze cu totul vorbirea despre cele din afară, atunci abia leagă într-un singur jug rugăciunea cu milostenia, și sufletul tău va vedea lumina adevărului. Pentru că pe măsură ce se liniștește inima de tulburarea lucrurilor din afară, în aceeași măsură mintea poate primi înțelegerea gândurilor și a lucrurilor dumnezeiești, și se poate minuna de ele. Căci sufletul are obiceiul de a schimba o convorbire cu alta, dacă ne silim să arătăm o cât de mică sârguință. Îndeletnicește-te cu citirea Scripturilor, care-ți va arăta calea spre finețea contemplației, și cu citirea vieții Sfinților, chiar dacă la început nu vei simți dulceața, din pricină că stai prea aproape de întunecimea lucrurilor, ca să schimbi o convorbire cu alta.

Și când te vei scula pentru rugăciunea și pravila ta, în locul gândurilor lumești, pe care le-ai fi văzut și auzit, te vei afla cugetând la Dumnezeieștile Scripturi, pe care le-ai citit. Și prin aceasta vei uita pomenirea acelora. Și astfel merge mintea spre curăție. Și așa se împlinește cuvântul, cel scris: că sufletul este ajutat la citire, când stă la rugăciune. Și iarăși, că din rugăciune sufletul capătă lumină, ca să citească. Și citirea iarăși, în locul amestecului cu cele din afară, dă materie felurilor de rugăciune, întrucât din citire iarăși, sufletul capătă lumină ca să se roage fără preget și fără nici un amestec.

E o rușine ca cei îndrăgostiți de trup și de pântece, să cerceteze lucruri duhovnicești, și rușine este să vorbească despre

cumpătare o curvă, când trupul este greu bolnav, se oprește cu greață de la mâncări grase, și mintea care se îndeletnicește cu lucruri lumești nu poate să se apropie de cercetarea celor Dumnezeiești. Nu poți face foc cu lemne ude; și căldura dumnezeiească nu se aprinde într-o inimă iubitoare de odihnă. Curva nu are o singură dragoste; și sufletul, care este legat cu multe lucruri, nu poate să rămână între învățăturile cele dumnezeiești. Precum cel ce nu vede soarele cu ochii lui, nu poate numai din auzite să descrie altora lumina lui, și nici el nu poate să simtă lumina, tot așa și cel ce n-a gustat cu sufletul său dulceața faptelor duhovnicești.

Dă săracilor ce-ți prisosește peste trebuințele de astăzi, și vino cu îndrăzneală de-ți fă rugăciunile. Vorbește adică cu Dumnezeu, ca un fiu cu părintele său. Nimic nu poate să apropie în așa măsură inima de Dumnezeu ca milostenia. Și nimic nu aduce atâta liniște în minte, câtă aduce sărăcia cea de bună voie. Mai bine este pentru tine să fii numit de mulțime prost, din pricina simplității tale, decât să fii înțelept și desăvârșit cu mintea, pentru că te-ai lăudat. Dacă cineva călare pe cal fiind, întinde mâna lui ca să-l miluiești pe el, nu-l înlătura, fiindcă în clipa aceea cu adevărat va fi foarte lipsit ca un cerșetor. Și când dai, dă cu mărime de suflet și cu fața veselă, și dă mai mult decât ți s-a cerut. Căci zice: „Trimite pâinea ta în fața săracilor, și după puțină vreme vei afla răsplata“ (Pilde 11, 1). Nu fă nici o deosebire între sărac și bogat, nici nu dori să afli, care e vrednic și care nu-i, ci toți oamenii să fie pentru tine la fel de buni. Și în felul acesta și pe cel nevrednic vei putea să-l întorci spre bunătate, fiindcă sufletul curând se întoarce de la cele trupești spre frica lui Dumnezeu. Că doar și Domnul a stat la masă cu vameși și cu curve și n-a înlăturat pe cei nevrednici, ca în chipul acesta să-i atragă spre frica lui Dumnezeu, și prin mijlocirea celor trupești și

să se apropie de cele duhovnicești. Pentru aceasta, pe toți oamenii socotește-i deopotrivă cu bunătate și în cinste, chiar de ar fi jidovi sau necredincioși sau ucigași, și cu atât mai mult, că orice om îți este frate, de aceeași fire cu tine, și din neștiință s-a rătăcit din calea adevărului.

Dar dacă vei face cuiva bine, să nu aștepți răsplată de la el, și pentru amândouă aceste fapte răsplătit ai să fii de la Dumnezeu. Iar dacă îți este cu putință să faci binele, chiar fără să ai în vedere răsplata viitoare. Dacă ai pus sufletului tău sărăcia ca hotar, și cu Harul lui Dumnezeu ești slobod de orice grijă, și prin sărăcia ta te-ai ridicat deasupra lumii, atunci vezi, ca nu cumva să îndrăgești câștigul, sub cuvânt că iubești pe săraci, ca să faci — chipurile — milostenie, și să nu-ți arunci sufletul în tulburare, luând de la unul, ca să dai la altul, și așa să-ți pierzi cinstea ta prin faptul că te supui oamenilor, cerându-le ceva, și cazi și din libertatea ta și din noblețea cugetării tale, în grija celor ale vieții, fiindcă stai pe o treaptă mai înaltă decât cei milostivi. Nu, te rog eu, nu te supune oamenilor. Milostenia este asemenea cu hrana pruncilor, pe când netulburarea (liniștea) este culmea desăvârșirii. Dacă ai avuții, risipește-le deodată; dacă n-ai, nu dori să ai. Curățește-ți chilia de toate lucrurile desfătătoare și de prisos. Că aceasta te duce pe tine la înfrânare, chiar fără să vrei. Fiindcă lipsa de lucruri învață pe om cu înfrânarea. Când însă avem slobozenie din partea lucrurilor, nu putem să ne stăpânim.

Cei binevoitori în războiul din afară, câștigă îndrăzneală împotriva celor dinăuntru, și fac toate lucurile fără nici o silă. Și nu se clatină în război, nici înainte și nici înapoi. Și vorbesc despre războiul, pe care simțurile îl pornesc împotriva sufletului, din lenevire, adică din a da și a lua, din auzire și din vorbire; toate acestea pornite împotriva sufletului, îl orbesc, și din pricina asuprelii și a tulburării din afară, nu poate să ia aminte la sine în

războiul cel tainic, cel pornit împotriva lui; și nici nu poate să biruiască pe vrăjmașii cei dinlăuntru prin liniște. Căci dacă închide cineva porțile cetății — adică simțurile — atunci el dinlăuntru se luptă și habar nu are de cei ce stau la pândă în afara cetății.

Ferice de cel ce știe de toate acestea și petrece în netulburare și mulțimea faptelor sale nu-l tulbură pe el, ci toate faptele trupului le schimbă cu nevoința rugăciunii și crede, că întrucât conlucrează cu Dumnezeu, și grija lui o are spre Domnul ziua și noaptea, nu-i va lipsi nimic din cele de trebuință. Dar el pentru Dumnezeu se îndepărtează de grija pentru lucruri. Dar dacă nu poate să stea cineva în liniștea fără rucodelie (lucru de mână), poate să și lucreze, făcând din lucru un ajutor, iar nu lăcomindu-se pentru câștig. Această rânduială este pentru cei neputincioși iar pentru cei desăvârșiți, este aducătoare de tulburări. Părinții au rânduit lucru de mână pentru săraci și leneși, și nu ca un lucru numaidecât trebuincios.

În vremea în care umilește Domnul inima ta dinlăuntru, să bați necontenit mătănii și să pleci mereu genunchii, și să nu lași inima ta să aibă vreo grijă; că de o lași, dracii te vor convinge să te ocupi și de altele și atunci.... vezi și te miră, ce ți se iscă de aici. Nici un lucru nu-i mai folositor în luptele ascetice, dar și mai obositor, fiindcă e foarte urât de draci, decât să te arunci înaintea Crucii lui Hristos, rugându-te ziua și noaptea, să-ți legi mâinile la spate. Vrei să fii mereu fierbinte, și să ai mereu belșug de lacrimi? Poartă-te așa, și fericit ești, omule, dacă ziua și noaptea ai numai grija celor pe care ți le-am spus și nu mai cauți nimic altceva. Că va răsări înlăuntrul tău lumina, și va străluci dreptatea ta, și te vei face ca un rai înflorit, și ca un izvor ce curge pururea.

Vezi câte bunătăți câștigă omul din (prin) nevoință; de multe ori se află omul cu genunchii plecați în rugăciune, cu

mâinile întinse spre cer, cu fața întoarsă spre crucea lui Hristos, cu gândurile adunate toate către Dumnezeu în rugăciune și în timp ce omul se roagă lui Dumnezeu cu lacrimi de umilință, în același ceas îndată pe neașteptate, izvor de desfătare pornește să curgă în inima lui, și se moaie mădularele lui, și i se învăluiesc ochii, și fața lui se pleacă la păcat, și i se schimbă gândurile, încât nici mătănii nu mai bate de bucurie care tresaltă în tot trupul lui. Fii cu luare aminte, omule, la câte citești. Căci fără de nevoință, nicidecum nu le vei afla pe acestea. Și de nu te vei bate cu căldură și de nu vei priveghea lângă poartă mereu, nu vei fi auzit.

Auzind acestea cine va mai dori dreptatea din afară, dacă nu cel ce nu poate să petreacă în liniște? Și iarăși, dacă cineva nu poate să se nevoiască pentru ele (ca Har al lui Dumnezeu este, să stea omul dincoace de porți), atunci măcar să rămâie în cealaltă cale, ca să se împărtășească măcar de una din cele două căi ale vieții. Până ce omul cel din afară nu va fi mort pentru toate lucrurile lumii, nu numai pentru păcat, ci pentru orice faptă a trupului, și la fel până ce omul cel lăuntric nu va fi mort pentru gândurile cele rele și nu va slăbi orice pornire firească a trupului, ca să nu se abată în inimă plăcerea păcatului, până atunci dulceața Duhului lui Dumnezeu, nu va tresări în om, și mădularele lui nu vor fi curate prin viața lui și gânduri dumnezeiești nu vor intra în sufletul lui, nici simțite nu vor fi, nici văzute. Și până ce nu gonește omul din inimă grija pentru viață, care întrece grija pentru trebuințele firii, și nu lasă pe Dumnezeu să se îngrijească de acestea, nicidecum în beția cea duhovnicească, nici nu simte acea lovitură, prin care Apostolul s-a mângâiat. Iară acestea le-am spus, nu ca să iau cuiva nădejdea. Că de nu ajunge cineva la culmea desăvârșirii, nu se învrednicește de Harul lui Dumnezeu și Dumnezeu nu-l întâmpină cu mângâiere. Într-adevăr, când

dispreţuieşte omul cele necuviincioase, şi cu desăvârşire se depărtează de ele, alergând după cele bune, peste puţină vreme simte că i se dă ajutor. Şi de se va şi nevoi puţin, va afla mângâierea sufletului său, şi va dobândi iertare de greşalele sale, şi se va învrednici de Harul Dumnezeiesc, şi bunătăţi multe va primi. Dar cel ce se nevoieşte este mai mic, în asemănare cu desăvârşirea aceluia, care s-a depărtat de lume şi a aflat în suflet taina fericirii de acolo şi a înţeles pentru ce s-a pogorât Iisus la noi. Lui I se cuvine Slava, împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. AMIN.

XXIV.

DESPRE SEMNELE ŞI FAPTELE DRAGOSTEI DE DUMNEZEU

Dragostea de Dumnezeu este căldura firească. Şi când covârşeşte fără margini pe cineva, face sufletul aceluia să cadă în răpire (în extaz). De aceea nu poate inima aceluia ce simte dragostea aceasta, s-o cuprindă pe ea (s-o înceapă) şi nu-i poate îndura arsura. Ci omul se schimbă în chip văzut, neobişnuit de mult, pe măsură ce felul dragostei se află în el. Şi iată semnele ei cele simţite: faţa omului se face roşie şi veselă, iar trupul i se înfierbântă. Piere de la el frica şi sfiala şi adesea petrece în răpire. Şi fuge de la el puterea de concentrare a minţii şi se poartă ca un nebun. Moartea cea înfricoşată o socoteşte bucurie şi mintea lui necurmat este în contemplaţia cugetărilor cereşti. Şi fără să fie

văzut de nimeni, vorbește în absență, ca și cum ar fi prezent. Cunoștința lui și văzul lui cel firesc se duce și nu simte cu simțurile nici o pornire a lui spre lucruri. Și chiar dacă lucrează ceva, el nu simte de fel ce lucrează, fiindcă mintea îi este înălțată la contemplare. Și cugetul lui totdeauna pare că se îndeletnicește cu altceva.

De această duhovnicească beție s-a îmbătat cândva Apostolii și Mucenicii. Și unii au străbătut toată lumea, ostenindu-se și disprețuiți fiind. Iară ceilalți cu mâinile și cu picioarele tăiate, ca apa și-au vărsat sângele, și îndurând cele mai grozave patimi, nu s-au împuținat la suflet, și toate cu bărbăție le-au suferit. Și fiind înțelepți au fost socotiți nebuni. Iar alții au rătăcit prin pustii, prin munți, prin peșteri, și prin crăpăturile pământului, și părăsindu-și așezările lor, au avut totuși bună așezare. Dumnezeu să ne învrednicească și pe noi să ajungem la o astfel de nebunie.

Despre smerenie

De vei vedea, că ai pace de supărarea patimilor, mai înainte de a intra în cetatea smereniei, — să nu te încrezi în tine; fiindcă vrăjmașul dintr-un loc de pândă, pândește. Ci după odihnă așteaptă-te la multă tulburare, și supărare. Că de nu vei trece prin conacele virtuților, nu te vei odihni de truda ta, și nici nu vei putea să-ți tragi sufletul, până nu vei ajunge la conacul smereniei tale. Doamne, învrednicește-ne și pe noi, să ajungem la smerenie. AMIN.

XXV.

DESPRE CELE CE LE RĂBDĂM PENTRU DRAGOSTEA DE DUMNEZEU ȘI DESPRE SPRIJINUL CE-L AFLĂM ÎN RĂBDARE

Pe măsură ce omul disprețuiește lumea și se silește întru teama de Dumnezeu, și simte omul în ascuns sprijinul ei, și gândurile lui se curăță, ca s-o poată înțelege pe ea. Și de s-ar sili cineva de bună voie să se lepede de bunurile cele lumești, cu cât el s-ar lipsi de ele, cu atât îl urmează mila lui Dumnezeu, și îl poartă iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Slăvit să fie Acela, care pre noi ne mântuiește prin cele de-a dreapta și de-a stânga, și ne dă pricină, ca să aflăm viața. Că pre câți nu pot să câștige viața de bună voie, îl înalță cu sufletul la virtute, prin necazuri de nevoie. Că și săracul Lazăr, nu din voia lui era lipsit de avuțiile lumii acesteia, ci trupul lui era plin de bube, și erau două suferințe amare pentru el, una mai rea decât cealaltă. Însă mai pe urmă a fost cinstit în sânul lui Avraam. Dumnezeu este aproape de inima cea îndurerată a omului, care la necaz strigă către El. Dacă Dumnezeu îl lipsește pe om de cele trupești, sau îl face să sufere în altfel (până le suferim, toate relele ni le dă ca sprijin, precum un doctor într-o boală foarte grea, prin operație ne vindecă) și mai mare iubire de oameni arată Domnul în cele sufletești, când îi dă dureri aspre.

Deci când dorul de Iisus Hristos nu te-a covârșit în așa măsură, încât în orice caz să fii nepătimaș, din pricina bucuriei

celei dinlăuntru, află atunci, că mai mult trăiește în tine lumea, decât Hristos. Și când boala sau lipsa, sau istovirea trupului, sau frica de cele ce ar putea să-ți dăuneze, tulbură mintea ta din bucuria nădejdii tale sau din bucuria cea întru Domnul, să știi atunci, că trăiește în tine trupul, și nu Hristos. Pe scurt spus: lucrul, a cărui dorință este mai puternică și mai simțită întru tine, acela și trăiește în tine. Și când nu-ți lipsește nimic, când ai tot ce-ți trebuie, când trupul ți-e plin de sănătate și nu te temi de dușmani și de ai spune atunci că poți să călătorești întru curăție spre Hristos, află că ești bolnav la minte, și lipsit de gustul slavei lui Dumnezeu. Și te judec pe tine, nu doar că ai fi unul de acest fel, ci ca să știi cât de departe ești de desăvârșire, deși în parte viețuiești după rânduiala Sfinților Părinți celor dinainte de noi. Și să nu zici, că nu-i om a cărui minte să se ridice peste toate neputințele în chip desăvârșit, când trupul înoată printre ispite și printre necazuri, și al cărui dor după Hristos să biruiască tristețea minții. Trebuia să trec sub tăcere amintirea Sfinților Mucenici, fiindcă nu pot să stau înaintea adâncimii patimilor lor. Și nu voi spune cât de mult a biruit răbdarea lor, cea din puterea dragostei lui Hristos, scârba cea multă și dorințele trupești. Ci să trecem peste ele, fiindcă numai prin faptul că sunt așa și prin simpla lor pomenire, ele mâhnesc firea omenească, și o tulbură prin măreția unor astfel de lucruri și printr-o minunată contemplație a lor.

Să luăm în considerare pe așa zișii filozofi atei. Unul din ei și-a pus lege, să păstreze tăcere câțiva ani. Și împăratul dușmanilor, când a aflat acest lucru, s-a mirat și a vrut să-l pună la încercare. Deci a poruncit să-l aducă în fața lui. Iar când a văzut împăratul că tace filozoful la toate întrebările pe care i le punea și nu

răspunde nimic, s-a mâhnit și a poruncit să-l omoare, că nu s-a sfiit de tronul și de coroana Măriei Sale. Iar acela nu s-a înspăimântat, ci și-a păzit legea lui și cu liniște se pregătea de moarte. Împăratul însă poruncise celor ce-l păzeau, să-l ucidă de se va înspăimânta de sabie și-și va călca legea; iar de va rămâne neclintit în voia lui, să nu-l ucidă, ci să-l aducă la el viu. Și când s-a apropiat de locul cel rânduit și slujitorii, necăjindu-l îl sileau, să-și calce legea, ca să nu moară, el a vorbit cu sine (a gândit): „Mai bine să mor într-un ceas, fără să-mi calc voința mea, pentru care atâta m-am nevoit, decât să fiu răpus de frica de moarte, făcându-mi înțelepciunea de ocară, și datornic să fiu lenei, pentru o întâmplare de nevoie“... Și fără de tulburare și-a întins gâtul să fie tăiat cu sabia. Și i s-au vestit acestea împăratului și cu multă sfială, mirându-se l-au slobozit pe el.

Alții au călcat în picioare cu desăvârșire pofta firii. Și alții ocările cu ușurință le-au suferit. Și iarăși alții boli îngrozitoare au răbdat fără necaz. Și alții și-au arătat răbdarea lor în necazuri și în primejdii mari. Și dacă aceștia, pentru o slavă și o nădejde deșartă, au suferit acestea, cu cât mai mult nu trebuie să le răbdăm noi, călugării, care suntem chemați să fim părtași cu Dumnezeu ? De această răbdare să ne învrednicim și noi, prin rugăciunile Prea Sfintei Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioară Maria și ale tuturor celor ce au plăcut lui Hristos prin sudorile și nevoințele lor. Că lui Hristos i se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte, și veșnicul și de o ființă și de viață Făcătorul Duh, și acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

XXVI.

DESPRE POSTUL NEÎNCETAT, ȘI DESPRE CONCENTRARE, CARE SUNT URMARILE LOR, ȘI CA PRIN CUNOȘTINȚĂ CU SOCOTINTA AFLAM TREBUINȚA ADEVARATĂ A LOR.

Fiind eu multă vreme ispitit prin cele de-a dreapta și de-a stînga, și adeseori punându-mă la încercare, într-un fel și în altul, primind și multe lovituri de la vrăjmașul, și învrednicit fiind de mult sprijin în ascuns, m-am iscusit în vreme lungă de ani și am aflat acestea. Că temelia tuturor bunurilor și rechemarea sufletului dintru robia protivnicului, și calea, care duce la lumină și la viață, constau în aceste două lucruri. Să te concentrezi pe tine, stând în același loc, și să postești neîncetat. Adică să te canonești cu înțelepciunea și cu măsură prin înfrânarea pântecelui, stând nemișcat și mereu îndeletnicindu-te să cugeți spre Dumnezeu. Așa poți să-ți supui simțurile. Așa ți se trezește mintea. Așa se îmblânzesc patimile cele sălbatice, care se mișcă în trup. Așa vin gânduri blânde. Așa vin mișcări luminoase în minte. Așa vine sârguința spre lucrarea virtuții. Așa vin și gândurile înalte și subtile. Așa izvorăsc lacrimi nemăsurate în orice vreme, și aducerea aminte de moarte. Așa se curăță și înțelepciunea, și se îndepărtează de orice nălucire, care ispitește mintea. Așa primește omul o vedere pătrunzătoare, chiar pentru lucruri depărtate. Așa primește și înțelegerea cea mai adâncă a tainelor pe care le cuprinde mintea prin puterea cuvintelor celor dumnezeiești, și mișcările cele lăuntrice, care se pornesc în suflet, și puterea de a desluși și de a

deosebi puterile sfinte, de puterile cele duhovnicești, și vedeniile adevărate, de nălucirile cele zadarnice. Așa vine și teama de căi și de cărări, într-o minte luminată, și taie lenevirea și negrija. Așa vine și flacăra râvnei, care calcă peste orice primejdie și trece prin orice îngrozire, și căldură, care trece cu vederea orice poftă, și o șterge din minte, și aduce uitarea de cele petrecute împreună cu alții, și, ca să spun pe scurt, așa vine adevărata libertate a omului, și bucuria sufletului, și învierea cea împreună cu Hristos în împărăție.

Dar dacă cineva nu se îngrijește de aceste două fapte, să știe numai că se păgubește de bunătățile pomenite mai sus, ci, și că dispreţuind aceste două virtuți, face să se clatine temelia tuturor virtuților. Și precum aceste două sunt capul și începutul oricărui lucru Dumnezeiesc, și cale și ușă către Hristos, dacă e cineva stăpân pe el și dacă petrece cu ele; tot așa dacă e lipsit de ele și se depărtează de ele, ajunge la cele dimpotriva lor (contrariile). Adică la răspândirea cu trupul și la îmbuibarea pântecelui cea necuviincioasă. Că acestea sunt începătura celor protivnice la sus-pomenitele virtuți, și fac loc patimilor în suflet.

Și începutul uneia din ele, mai întâi desleagă simțurile celor supuse din lanțurile sfielii. Și ce urmează de aici ? De aici urmează, că se întâmplă pe neașteptate necuviința, care este aproape o prăbușire. Că valurile cele tari, care din vedere se deșteaptă, intră în turburare, că se aprind ochii foarte tare, biruind trupul, și alunecând ușor cu gândul. Urmează gânduri neînfrânate, care îndeamnă spre cădere. Urmează și răcirea setei de a lucra pentru Dumnezeu, și slăbirea puțin câte puțin a discernământului dintre petrecerea în neturburare de o parte — și părăsirea desăvârșită a pravilei celei rânduită, de alta. Urmează înnoirea relelor celor uitate, și învățătura altor rele, pe care omul nu le știa, prin vedeniile felurite, pe care le are, fără să vrea, fiindcă mereu schimbă locul.

Și patimile, care prin Harul lui Dumnezeu fuseseră omorâte în suflet, și pieriseră din minte prin uitarea pomenirii lor, iarăși încep să se trezească cu pornire, și să silească sufletul să le lucreze pe ele. Și ca să nu mai vorbesc de toate celelalte, și să nu le mai înșir aici, toate acestea se întâmplă dintr-o singură pricină primă, care este răspândirea trupească și faptul că nu suferă omul durerea liniștirii.

Dar ce urmează în cealaltă ipoteză, când începem lucrul cel porcesc? Și lucrul porcesc nu-i nimic altceva, decât neînfrânarea pântecelui, și umplerea lui fără măsură; porcesc lucru este să nu ai vreme hotărâtă anume pentru nevoile cele trupești, ca orice ființă cugetătoare. Și ce se mai întâmplă din aceasta? De aici urmează beția la cap și multă îngreunare trupului, împreună cu slăbirea umerilor. De unde urmează nevoia de a părăsi slujba lui Dumnezeu. Că se adaugă și lenea de a face metanii la slujbă, și lenea de a face închinăciunile cele de cuviință, și întunecarea și răcirea minții; o minte boantă, care nu poate desluși nimic din pricina multei întunecimi a gândurilor și a turburării; o negură deasă și întunecoasă, care se întinde peste tot sufletul, se trândăvește omul în tot lucrul lui Dumnezeu, până și la citit, pentru că nu simte dulceața cuvintelor lui Dumnezeul cele de trebuință îi lipsesc. Mintea lui este neînfrânată și răspândită peste toată fața pământului; în toate mădularele lui se adună multă moleșeală; are vedenii necurate în timpul nopții, prin arătarea necurăției și prin închipuiri necuviincioase, pline de poftă, care pătrunde în suflet, și acolo îi împlinește voia ei cea necurată; încă și așternutul păcătosului și hainele lui, până și trupul lui întreg se pângărește de mulțimea curgerii celei rușinoase, care ca dintr-un puț izvorăște din el și lucrul nu i se întâmplă numai noaptea, cât și ziua. Căci trupul curge mereu și întinează mintea. Încât el se leapădă cu totul de înțelepciune, din pricina acestor lucruri.

Căci plăcerea gâdilitoare (necurată) se lucrează în el cu neîncetată și nesuferită fierbințeală. Ba și gânduri de amăgeală îi vin în minte, nălucindu-i în față frumuseți, ațâțându-i mereu și gâdilându-i mintea cu vorbire despre frumusețe. Și fără îndoială se împreună cu gândurile acestea în cugetul lui, prin faptul că le poftește, fiindcă mintea îi este întunecată. Și aceasta este ce zice Prorocul: „Iată aceasta este pedepsirea sorei tale, a Sodomei, care desfătându-se, mânca pâine din belșug“ (Iez. 16, 49) și celelalte. Ba unul din înțelepții cei mari a zis așa: Dacă omul își hrănește trupul cu desfătare mare, în luptă mare își bagă sufletul. Iar dacă își vine în fire și caută să-și facă silă, stăpânindu-se, el nu poate din pricina aprinderii covârșitoare a pornirilor celor trupești și de sila și de nevoia ațâțărilor și a gâdilirilor, care robesc sufletul cu voile lor. Vezi tu, aici ființa celor fără de Dumnezeu ? Și același înțelept, iarăși a zis: desfătarea trupească în vârsta fragedă a tinereții, face patimile să intre în suflet, și moartea îl înconjoară pe el, și cade astfel sub judecata lui Dumnezeu.

Sufletul însă, care se îndeletnicește pururea cu amintirea celor cuviincioase, se odihnește în libertate, și grijile lui sunt mici și nu se căiește de nimic, avându-și grija numai la virtute; el curmă patimile și păzește sporul în virtute, ca să aibă o bucurie fără grijă, o viață îmbunătățită, să-l ducă spre un liman fără primejdii. Pentru că desfătările cele trupești, nu numai că întăresc patimile și le dau putere împotriva sufletului, ci scot și sufletul din rădăcinile lui. Și mai aprind și neînfrânarea pântecelui și neorânduiala fără margini a curviei. Și la vreme nepotrivită și silesc să-și facă trebuințele trupului. Și cel ce se luptă așa, nu vrea să rabde puțină foame, și să se înfrâneze, fiindcă rob al patimilor este.

Acestea sunt roadele rușinoase ale îmbuibării pântecelui. Și cele dimpotrivă sunt roadele răbdării, pe care le culege cel ce petrece într-un singur loc și în neturburare. Din această pricină și

vrăjmașul, aflând vremile nevoilor noastre cele firești, prin care firea se pornește spre trebuința ei, și știind vrăjmașul că mintea se rătăcește prin răspândirea privirilor, și prin odihna pântecelui, se străduiește și se luptă, să ne ațâțe pe noi, ca să facem mai mult decât cere trebuința firii, ca să-l împletecească pe om cu totul și să-l împingă la cădere. Însă precum vrăjmașul cunoaște acele vremi, și noi trebuie să cunoaștem neputința noastră și să știm că puterea firii noastre nu e destul de mare împotriva năravurilor și a pornirilor din acele vremi și împotriva gândurilor celor subțiri, care sunt ca praful înaintea ochilor noștri și că nu putem nici să le vedem, nici să ne împotrivim lor, când ele ni se întâmplă. Și fiindcă de multe ori am fost ispitiți de vrăjmaș și întru ticăloșie am fost luați de dânsul, să ne înțelepțim deci i să nu-l lăsăm să ne arunce (să ne tragă) să-i facem voia odihnei noastre, și biruiți să fim de foame, că oricât ne-ar chinui sau ne-ar strâmtora foamea, să nu ne mișcăm din locul în care ne liniștim, și să nu ajungem în locuri, în care am cădea ușor în ispită, nici să nu născocim pricini și pretexte, ca să ieșim din pustie. Fiindcă acestea sunt pândele pe față ale vrăjmașului. Și de vei răbda în pustie, nu vei fi ispitit. Căci acolo nu vezi femei și alte lucruri vătămătoare petrecerii tale, nici nu auzi cuvinte necuviincioase.

„Ce vrei acum, ce vrei în calea Egiptului și să bei apa ghionilor“ (Ierem. 2, 18). Înțelege ce-ți spun. Arată vrăjmașului răbdarea ta, și iscusința ta prin fapte mici, ca să nu ceară de la tine lucruri mari. Și aceste lucruri mici fie-ți ție hotar, ca să surpe prin ele pe vrăjmașul tău. Ca să nu apuce să-ți sape ție curse mai mari. Că dacă nu se pleacă cineva vrăjmașului, să iasă nici cinci pași din locul liniștirii sale, cum să se plece să iasă din pustie, și să se apropie de vreun sat ? Dacă nu primește cineva nici să se uite pe fereastra sihăstriei sale, cum va putea el să iasă din ea ? Și cel ce abia seara mănâncă puțin, cum să se lase amăgit de

gândurile lui, să mănânce la vreme nepotrivită ? Şi cel ce se ruşinează să se sature şi de o hrană proastă, cum va pofti să mănânce lucruri mari ? Şi dacă cineva nu priveşte nici spre propriul său trup, cum va iscodi frumuseţe străină ? Aşa dar , e limpede, că, dacă cineva se pleacă să dispreţuiască pe cele mici de la început, este învins şi dă pricină vrăjmaşului să-l lupte pe el cu cele mari. Că unul, care nu se îngrijeşte de viaţa cea vremelnică, şi nu vrea să mai rămână măcar puţin în ea, cum s-ar putea înspăimânta de relele şi de necazurile care-l duc spre moartea iubită ? Războiul socotinţii, acesta este, că înţelepţii nu-şi îngăduie loru-şi, să se pregătească spre luptele cele amari. Dar răbdarea pe care o au în ostenelile cele mici, îi apără pe ei, de nu cad în cele mari.

Aşa dar, diavolul se nevoieşte să surpe rugăciunea cea necontenită a inimii. Astfel, face apoi pe om de dispreţuieşte şi vremile rugăciunii celei cu trupul, după pravilă. Şi aşa se trândăveşte mai întâi gândul, să mănânce înainte de vreme; cu lucruri de nimic, mici şi neînsemmnate. Iar după căderea aceasta, prin dezlegarea postului, omul cade în neînfrânare şi în îmbuibare. Mai întâi omul este biruit, când i se pare că nu face un păcat, privindu-şi goliciunea trupului său, sau când vede vreun mădular al său, pe care-l are frumos, pe când se dezbracă, sau pe când iese pentru trebuinţa trupului, sau la apă; dar îi slăbesc simţurile lui, şi cu îndrăzneală îşi vâră mâna sub haine, şi-şi pipăie trupul lui. Atunci i se ivesc alte lucruri şi alte lucruri şi unul care mai înainte îşi păzea mintea de toată greşeala, şi era supărat câteodată pe unele gesturi din acestea, atunci deschide asupra sa intrare largă şi cumplită. Că gândurile, ca să vorbesc în pilde, sunt ca o apă, şi întrucât sunt închise în toate părţile, merg în bună rânduială; iar dacă se revarsă numai puţin, fac pustiire mare şi surpă gardul. Căci stă vrăjmaşul gândindu-se şi pândind, şi aşteptând ziua şi

noaptea înaintea ochilor noștri, să vadă prin care intrare, deschisă fiind de organele noastre de simț, va intra. Și neîngrijindu-ne noi de vreunul din lucrurile de mai sus pomenite, atunci câinele viclean și nerușinat, își trimite săgețile împotriva noastră. Și uneori firea însăși iubește odihna de la sine, cu îndrăzneală, cu râsul, cu răspândirea, cu trândăvirea, și izvor de patimi se face, și noian de turburare; alteori însă protivnicul le bagă în suflet. Ci noi să dăm ostenelile noastre cele mari în schimbul celor mici, pe care le credem (de) nimic. Căci dacă cele ce le-am putea trece cu vederea, precum am arătat, aduc atâtea lupte mari și osteneli grele, și ciocniri turburate, și răni adânci, cine nu se va grăbi să afle dulceața odihnii prin ostenelile cele mici ale începutului ?

O ! Înțelepciune ! Cât ești tu de minunată. Și cât de departe le prevezi pe toate ! Ferice de cel ce te-a aflat ! Căci el s-a eliberat de trândăvirea tinereții. Oricine negutătorie mică face, adică își agonisește leac pentru patimi, bine face. Căci odată un înțelept s-a pornit spre trândăvie, și simțind lucrul acesta, s-a îndreptat numai decât, așezându-se dintr-odată. Și văzându-l pe el un altul, a râs de el, din pricina aceasta. Iar el i-a răspuns: „Nu de aceasta m-am temut, ci de dispreț mă tem. Fiindcă adesea un mic dispreț se face pricină de mari primejdii. Iar prin faptul că am ieșit din rânduială, și m-am îndreptat numai decât, am arătat, că sunt mereu treaz și că nu disprețuiesc nici lucrul cel mai nevrednic de teamă. Că filozofic se numește, să fie omul treaz totdeauna, în toate câte le face, oricât ar fi ele de mici și de nimic. Căci adună pentru el comoară de odihnă, și nu doarme ca să nu i se întâmple ceva din partea protivnicului. Ci taie pricinile mai nainte de vreme, și prin lucrurile cele mai mici, supărare mică suferă, și înlătură prin ea o supărare mare".

Cei lipsiți de minte însă, pun preț mai mare pe odihna cea care-i mai aproape, decât pe împărăție, cea îndepărtată, ca unii care nu știu, că e mai bine să înduri osteneala în luptă, decât să te

odihnești pe așternutul acestei împărății pământești, ostenindu-te la trândăvie. Căci înțelepții doresc moartea, ca să nu fie ocărâți, că și-au făcut lucrul lor fără trezire. Și de aceea și zice înțeleptul: „Fii deștept și treaz în toată viața ta. Că somnul este înrudit cu mintea și este o preîntâmpinare a morții celei adevărate". Iar purtătorul de Dumnezeu Vasile, zice: „Să nu crezi, că se va împodobi în cele mari, cel ce în cele mici leneș este".

Nu pregeta și nu te codi să mori pentru acele lucruri pentru care (prin care) vei fi viu. Că micimea sufletului este semn de trândăvire. Și defăimarea este mama lor cea bună. Omul fricos arată că este bolnav de două boli, adică de iubirea de trup și de împuținarea credinței. Iară iubirea de trup este semn de necredință. Cel ce însă le disprețuiește pe acestea, arată că are din tot sufletul încredere în Dumnezeu și că nădăjduiește (așteaptă) cele viitoare.

Dacă știi pe cineva, care s-a apropiat de Dumnezeu, fără primejdii, fără lupte și fără ispite, ei bine, urmează-l. Că două sunt pricinele, care fac inima îndrăzneață și netemătoare de primejdii: mai întâi învârtoșarea inimii, și apoi credința în Dumnezeu. Iar după învârtoșarea inimii urmează trufia; după credință însă urmează smerenia inimii. Omul nu poate dobândi nădejdea în Dumnezeu, dacă nu i-a lucrat voia măcar în parte. Fiindcă nădejdea în Dumnezeu și îndrăzneala inimii, din mărturia conștiinței se nasc și prin mărturia cea adevărată a minții, avem, nădejdea cea către Dumnezeu. Iar mărturia minții constă în aceea, că omul nu-i de fel osândit de conștiința lui, că ar fi uitat să-și îndeplinească datoriile, după puterea lui. Dacă însă inima noastră nu se osândește, atunci avem îndrăzneală către Dumnezeu. Așa dar îndrăzneala cea către Dumnezeu se sporește prin săvârșirea virtuților, și prin conștiința împăcată (bună). A fi rob al trupului este un lucru aspru. Și cine simte un pic de nădejde în Dumnezeu, nu se mai lasă convins de nevoie, să slujească trupului, stăpânul acesta aspru.

Despre tăcere și liniște

Omul poate să tacă pururea și să păzească liniștea, din aceste trei pricini. Fie pentru slava de la oameni, fie din râvna fierbinte pentru virtute, fie că este înlăuntrul lui de vorbă cu Dumnezeu și mintea lui este atrasă de convorbire. Cine nu are cele două din urmă pricini, de sigur că s-a îmbolnăvit de prima, ca de o boală. Nu arătarea faptelor celor multe și diferite, care prin trup se săvârșesc, se numește virtute, ci inima preaînțeleaptă în nădejdea ei. Căci ținta cea dreaptă o împreună cu lucrurile cele după Dumnezeu. Că mintea poate săvârși binele și fără faptele trupului, dar trupul, fără înțelepciunea minții, orice ar face, nu poate avea nici un folos; dar omul bun nu se lasă, când fără prilej să facă bine, până nu-și arată dragostea lui către Dumnezeu, prin osteneala lucrării lui. Prin cea dintâi rânduială, sporește totdeauna, prin, cea de a doua uneori sporește, uneori nu. Dar să nu crezi că este puțin lucru, ca omul să se depărteze pururea de pricinele patimilor. A Dumnezeului nostru să fie slava în veci. AMIN.

XXVII.

DESPRE PORNIREA TRUPEASCĂ (A TRUPULUI)

Mădularele cele mai de jos ale trupului lucrează printr-un instinct, fără gândurile cele iuți de plăcere necuviincioasă, care cu flacără se mișcă și împinge sufletul spre ticăloșie, fără învoirea sufletului, instinct, care cu siguranță se naște din săturarea pântecelui. Dacă însă, oricâtă rânduială ții în hrana ta, totuși

mădularele tale se mișcă fără învoirea ta măcar cât de puțin, să știi că patima izvorăște din trupul tău, iar armă tare și nebiruită în lupta aceasta socotește-ți ție îndepărtarea de femei. Că nu are putere vrăjmașul să lucreze întru noi, cele ce firea le lucrează prin puterea ei. Dar să nu crezi, că firea uită cumva ceva din cele ce Dumnezeu în chip firesc a semănat în ea pentru nașterea de fii și pentru a pune la încercare pe cei ce se luptă. Dar abstinența de la fapte omoară în mădulare pofta, și-o face uitată și pierdută pentru ele.

În altfel ne gândim la lucrurile cele depărtate, care trec prin mintea noastră în chip simplu, și trezesc mișcări mici și nelimpezi. Altele iarăși sunt gândurile, care cufundă mintea în contemplarea materiei, fără să se uite la sine, și care prin apropierea lor, pun patimile în mișcare, și hrănesc pe om, cum hrănește untdelemnul flacăra candelii, și aprind patimi de mult moarte și stinse și turbură marea trupului, prin mișcarea corăbiei minții. Această pornire firească din noi, pentru nașterea de fii , nu poate în ea însăși să turbure curăția, și nici să dăuneze înțelepciunii. Că n-a dat Dumnezeu firii puterea, de a înfrânge pornirea cea dreaptă, cea către Dânsul. Și când cineva este pornit spre mânie sau poftă, pe acela nicidecum puterea firii, nu-l silește să iasă din marginile firii și ale bunei cuviințe, ci aceasta se întâmplă prin adaosul care-l facem peste lucrurile firii, când voința ne dă prilejul. Căci Dumnezeu câte le-a făcut, cu bună rânduială le-a făcut, și cu cât păzim noi dreapta rânduială în lucrurile cele firești, cu atât pornirile firii nu pot să ne abată din cale. Ci trupul se mișcă cu bună rânduială, încât știm numai că este întru noi o patimă a firii, dar ea nu ne sgândără și nu ne supără în așa măsură, încât să ne abată din calea înțelepciunii. Nici nu poate să întunece mintea din pricina mâniei (prin mânie) și s-o pornească din pace spre iuțire.

Iar dacă suntem câteodată duși de simțuri (din pricina cărora și mânia obișnuiește să treacă marginile firii, fie că am mâncat sau am băut fără măsură, fie că ne-am apropiat de femei, și ne-am uitat prea mult le ele, fie că am vorbit despre ele — și așa s-a aprins flacăra poftei, și arde în trup, — de aici blândețea noastră firească se sălbăticește, fie din pricina prea multei umezeli (secrețiuni interne) a trupului, fie din pricina că vedem lucruri multe și felurite.

Câteodată ne pornim și din pricină că ne lăsăm în voia mândriei noastre. Și această pornire este de alt soi. Că luptele acelea le numim ale libertății, și ele sunt o cale a firii celei de obște. Iar războaiele cele din lăsare în voie, cele din pricina mândriei noastre, abia atunci începem să le cunoaștem, când suntem cu luare aminte în ostenelile mântuirii de câtăva vreme și ni se pare că am făcut ceva mare; atunci îngăduie Dumnezeu ca să fim luptați, pentru a deprinde smerenia. Celelalte războaie însă, care ni se întâmplă nouă din alte pricini, războaie peste puterea noastră, din trândăvia noastră se întâmplă. Pentru că dacă adăugăm ceva simțit, prin lăcomie, peste cât cere firea, firea nu se înduplecă să-și păstreze rânduiala ei, cea de la zidire. Iar cel ce a lepădat de bună voie, ostenelile și a ieșit la lume, va fi silit să iubească păcatele. Căci fără de ostenele nu putem să ne despărțim de cugetul măgulirilor. Pe cât sporesc ostenelile, pe atât păcatele se împuținează, deoarece necazurile și primejdiile omoară dulceața patimilor, pe când odihna hrănește și sporește patimile.

Deci limpede se arată, că Dumnezeu și Îngerii Lui, se bucură de nevoințele noastre, iar ucigașul și lucrătorii lui se bucură de odihna noastră. Iar dacă poruncile lui Dumnezeu se săvârșesc între necazuri și întru strâmtoare, și noi defăimăm necazurile, atunci îndrăznim să defăimăm pe Cel ce ne-a dat poruncile, din

pricina patimilor care întru odihna noastră se nasc. Și zădărnicim pricina oricărei virtuți, adică strâmtorarea și necazul pe măsură ce crește odihna noastră, patimile iau tot mai mult loc întru noi. Căci, dacă trupul se înfrânează, gândurile nu se pot împrăștia spre cele deșarte. Iar cel ce cu bucurie suferă necazurile și ostenelele acela își poate ușor înfrâna și gândurile. Fiindcă gândurile sunt nelucrătoare, când omul ostenește. Și când omul își va aduce aminte de păcatele sale cele de demult, și se va pocăi, atunci și Dumnezeu va avea grijă, să-l odihnească pe el. Fiindcă se bucură Dumnezeu, când omul se pedepsește singur, pentru că a călcat alături de Dumnezeu, dând prin aceasta semn de pocăință. Și cu cât sufletul omului se înfrânează mai mult, cu atât mai multă cinste dobândește de la Dumnezeu. Pentru că orice bucurie, care nu are la temelie virtutea, trezește numai decât porniri pătimașe la acela care a dat peste acea bucurie. Înțelege însă, că e vorba de pofta cea pătimașă, dar nu de pofta firească. A Dumnezeului nostru să fie slava, în vecii vecilor. AMIN.

XVIII.

DESPRE PRIVEGHEREA ÎN TIMPUL NOPȚII, ȘI DESPRE FELURILE EI.

Când vrei să slujești cu priveghere, cu ajutorul lui Dumnezeu, fă cum îți spun eu:

Pleacă-ți genunchii și te ridică, după obicei și apoi, să nu-ți începi îndată slujba ta, ci mai întâi roagă-te, și după ce te-ai rugat, și ți-ai pecetluit inima și mădularele cu semnul de viață

făcător al Crucii, stai în tăcere vreme de un sfert de ceas, până ce simțurile se liniștesc, împreună cu gândurile. Apoi ridică-ți la Domnul privirea ta cea dinlăuntru (ochii sufletului) și-l înduplecă pe el să facă stihuirea ta, să fie bine plăcută voii Lui celei sfinte, împreună cu cugetările inimii tale. Și zi încet, în rugăciunea inimii tale, acestea:

RUGĂCIUNE

Doamne Iisuse, Dumnezeul meu, Cel ce cercetezi zidirea Ta, Căruia îi sunt arătate (care cunoști) patimile mele, și neputința firii noastre, și tăria vrăjmașului nostru, Tu însuți apără-mă de răutatea vrăjmașului celui de obște. Fiindcă multă este puterea lui, și firea noastră este ticăloasă și neputincioasă este puterea noastră. Tu dar, Prea Bunule, Cel ce știi neputința noastră, și porți povara slăbiciunilor noastre, Însuți mă păzește de turburarea gândurilor și de potopul patimilor, și vrednic mă fă pe mine de această sfântă slujbă, ca nu cumva cu patimile mele să-i stric dulceața și să fiu rușinat înaintea ta.

Trebuie să pornim spre slujba noastră cu totul slobozi (desfăcuți, dezlipiți), fără nici o turburare. Și de vom vedea, că nu mai avem vreme, și se face ziuă, fără ca noi să fi terminat slujirea, să trecem peste o slavă sau chiar peste două din cele ce zicem de obicei, ca să nu vie turburarea ca să piardă gustul slujirii noastre, și ca nu cumva să turbure citirea Psalmilor de la ceasul întâi.

Dacă în vremea slujirii, gândul îți vorbește în șoaptă, zicându-ți: „grăbește-te un pic, ca să sporească lucrul și să termini slujba mai curând“, tu să nu asculți. Și dacă mai tare te supără gândurile, întoarce-te de grabă înapoi cu o slavă, sau cu câte vrei, și fiecare stih, care are chip de rugăciune, zi-l cu luare aminte de mai multe ori. Și dacă iarăși te supără gândurile, sau se adună împotriva ta, atunci lasă citirea stihurilor, și pleacă-ți

genunchii spre rugăciune, și zi așa: „eu nu vreau să măsor vorbele, ci să ajung la lăcașuri. Și (adică în casa lui Dumnezeu, în care sunt multe lăcașuri) în toată calea mea, în care tu mă vei călăuzi, eu îndată voi merge, Doamne. Poporul acela, care a turnat vițelul (de aur) în pustie,.patruzeci de ani a umblat, străbătând-o, suind și coborând munți și dealuri, și pământul făgăduinții nici măcar nu l-a văzut".

Iar dacă în vremea privegherii, vei fi biruit de oboseala stării (în picioare) din pricina că ține prea mult, și vei cădea în neputință, și gândul îți va zice — dar mai cu seamă începătorul răutății va zice gândului tău, precum a zis și șarpelui: „sfârșește odată, că nu mai poți să stai!", tu răspunde-i lui: „Ba nu, ci voi ședea, cât voi citi o catimă (ședere), că șederea e mai bună decât somnul, căci dacă aș tăcea și limba mea n-ar mai grăi psalmul, ci mintea mea s-ar îndeletnici cu Dumnezeu, în rugăciune, și cu o convorbire cu Domnul, atunci de sigur că privegherea ar fi mai folositoare decât somnul." Dar privegherea nu constă numai din starea în picioare, și iarăși, nici din citirea stihurilor numai din psalmi. Ci ea este mai întâi o petrecere a întregii nopți în cântarea psalmilor; al doilea, și cu pocăință, și cu rugăciuni de umilință să te pleci la pământ; al treilea, privegherea mai constă și în plâns cu lacrimi și suspine, pentru greșalele tale, (s-a spus despre unul din părinții noștri, cei mai de demult, că vreme de patruzeci de ani s-a rugat, spunând aceste cuvinte: „Eu ca un om am greșit, Tu, ca un Dumnezeu, iartă-mă". Și-l auzeau pe el Părinții, că mereu, cu întristare zicea acest stih; că plângea, fără să se liniștească, și acel stih îi ținea loc de slujbă, ziua și noaptea); al patrulea, seara puține stihuri să citești, și în restul nopții să cânți tropare; sau al cincilea, să petreci cu slavoslovii, și cu citire; și în sfârșit, al șaselea fel de priveghere este să nu-ți pleci genunchii, câtă vreme mai luptă gândul curviei. A Dumnezeului nostru să fie slava și stăpânirea în veci. AMIN.

XXIX.

DESPRE TOATE CĂILE CE NE APROPIE DE DUMNEZEU, ȘI CARE SE DESCOPERĂ OMULUI ÎN VREMEA PRIVEGHERII; ȘI CĂ CEI CE URMEAZĂ ACEASTĂ PETRECERE, CU MIERE SE HRĂNESC ÎN TOATE ZILELE VIEȚII LOR.

Omule, să nu crezi că este vreo nevoință mai mare decât privegherea cea din timpul nopții, între nevoințele monahilor. Într-adevăr, frate, ea este mai mare decât înfrânarea, și mai trebuincioasă. Și dacă ascetul nu s-ar risipi și nu s-ar turbura cu lucrurile cele trupești, și cu grija de cele trecătoare, ci s-ar feri de lume și s-ar păzi cu privegherea, mintea lui în curând ar zbura cu aripi și s-ar înălța la frumusețea lui Dumnezeu, și ar ajunge curând la slava Lui, și ar înota spre cunoașterea cea mai de presus de cugetarea omenească, fiindcă ar fi ușoară. Pe monahul care petrece cu priveghere cu socoteală, să nu-l privești ca pe un om în carne și oase. Că nevoința privegherii cu adevărat rânduială îngerească este. Că nu se poate ca cineva să petreacă mereu așa, fără să primească haruri mari de la Dumnezeu, ca unul care e treaz, are o inimă trează, și mereu își îndeletnicește gândul în grija de Dumnezeu. Sufletul care cu acest fel de nevoință petrece, și strălucește, va primi ochi de Heruvimi, ca să privească și să vadă mereu priveliștea cerească.

Eu socotesc că este cu neputință, ca tot cel ce cu știință și socoteală, a ales să facă osteneala aceasta mare și dumnezeiească, și a vrut să poarte greutatea aceasta, să nu se nevoiască în mod

special, în partea aceasta slăvită, pe care și-a ales-o, și să se păzească pe sine în timpul zilei de toată tulburarea cea din convorbiri cu alții, și de grija lucrurilor, ca nu cumva să piardă rodul cel minunat, Cel ce de acestea nu se îngrijește, îndrăznesc să spun că nu știe, nici de ce se ostenește, nici de ce se păzește treaz. Și citind multe stihuri, și ostenindu-se cu limba, primește multe rele în starea cea din toată noaptea, fiindcă nu se gândește la psalmi și la rugăciune, ci se trudește fără socoteală, așa din obicei. Și dacă lucrurile acestea n-ar fi așa, cum am zis, cum se face de nu seceră așa unul, după ce fără încetare seamănă, cu osteneală, și nu culege faceri de bine și roadă ? Că dacă în loc să se îngrijească de acestea, s-ar fi îndeletnicit cu citirea Sfintelor Scripturi, care întărește mintea, adapă rugăciunea și dă ajutor la priveghere, care este o bună tovarășă a privegherii, și lumină a minții, iar că citirea Scripturilor este călăuză în calea dreptății și semănătoare de materie a vederii în rugăciune; că ea leagă gândurile, ca să nu se răspândească și să nu se rătăcească în deșertăciuni, împărțindu-se; că ea mereu seamănă în suflet aducerea aminte de Dumnezeu, și de cărările sfinților, care au bineplăcut lui Dumnezeu, și face să câștige mintea, subțirime și înțelepciune, și așa ar fi aflat bine copt rodul nevoințelor acestora.

Pentru ce așa dar, omule (frate) îți orânduiești viața, fără nici o socoteală ? că priveghezi toată noaptea, și te muncești cu cântare de psalmi, cu slavoslovie, cu rugăciune; desigur ți se pare lucru anevoios și mare, să te învrednicești de harul lui Dumnezeu, când tu în timpul zilei faci puțină nevoință, și preferi mult rău din partea tovarășilor ? De ce să te chinuiești și seameni noaptea, și ziua vânturi osteneala ta, și rămâi fără roadă, și risipești darul trezirii, al privegherii și al căldurii, pe care ai câștigat-o, și-ți pierzi în zadar osteneala ta, în vorba turburătoare despre oameni și lucruri, fără să ai vreo pricină binecuvântată ? Că dacă

ai fi făcut să urmeze cugetarea cea din timpul nopții după munca zilei și după vorbirea inimii cea fierbinte, și dacă nu le-ai fi despărțit, te-ai fi aninat în curând de pieptul lui Iisus. Prin urmare e limpede, că viețuiești în neorânduială și nu știi de ce trebuie să privegheze călugării. Tu crezi, că scopul privegherii e osteneala, și nu știi că din priveghere se naște alt folos. Iară cel ce s-a învrednicit prin har să afle, pentru ce se ostenesc nevoitorii și pentru nădejdea cărui lucru se împotrivesc ei somnului și fac silă firii, și deștepți cu trupul și cugetul, se roagă în fiecare noapte ? Așa unul cunoaște și știe pururea care ajutor se desprinde din păzirea în vremea zilei, și știe ce ajutor dă ea minții în liniștea nopții, și câtă stăpânire asupra gândurilor; și se simte curat, și nesilit lucrează toată virtutea, fără de nici o luptă, și înțelege gândurile cele înalte, fără de nici o trudă. Iar eu cred, că dacă trupul ar slăbi în neputința lui, și n-ar putea să postească, mintea totuși ar putea, numai, prin priveghere, să-și agonisească stăpânire asupra sufletului și să dea inimii înțelegere, ca să afle puterea cea duhovnicească, numai să nu i se prilejuiască răspândire în pricinele din vremea zilei.

De aceea te rog pe tine, cel ce vrei să-ți deștepți mintea spre Dumnezeu, și să cunoști viața cea nouă, ai grijă în toată viața, să păzești rânduiala privegherii. Căci prin priveghere ți se deschid ochii, ca să vezi slava rânduielii și puterea căii celei drepte. Dacă însă ți s-ar întâmpla, dea Domnul să nu ți se întâmple! — să-ți vie gândul trândăviei, și să-și facă în tine cuib, prin ispitirea apărătorului tău, care de obicei îngăduie întru tine schimbări ca acestea, să te înfierbânți sau să te răcești, ori dintr-o pricină, ori din neputința trupului, ori că nu poți răbda oboseala, când cânți prea mulți psalmi, și când te rogi mereu, și mereu îți pleci genunchii, cum ți-e obiceiul, te rog pe tine cu dragoste, dacă le lași pe toate acestea și dacă nu le poți face, chiar dacă te așezi

jos, să priveghezi, și cu inima să te rogi, fără să dormi, și cu orice meșteșug să faci cumva, să petreci noaptea șezând, și cu gândul la cele bune. Dar inima ta să n-o împietrești și să n-o întuneci cu somnul. Și prin Har iarăși vei primi căldura de mai-nainte, și mintea ți se va ușura, și vei primi puterea pe care o aveai, te vei bucura și vei sălta, mulțumind lui Dumnezeu. Pentru că răceala și greutatea aceea, i se dau omului, ca să fie ispitit și încercat. Și dacă omul s-ar sili cu fierbințeală să se deștepte, și cu puțină voință le-ar goni de la el, atunci s-ar apropia Harul de el, ca mai înainte, și putere nouă ar primi, care are tot binele și tot sprijinul ascuns în ea. Și se va minuna cu frică omul, aducându-și aminte de ce povară a scăpat și cât de ușor este acum, și ce puternic, și gândindu-se la ușurarea lui, cum s-a făcut ea deodată. Și de aci-nainte se învață minte, și când se simte iarăși împovărat, cunoaște povara lui din prima experiență. Că dacă omul nu se nevoiește de la început, el nu poate ajunge atât de iscusit. Vezi câtă înțelepciune câștigă omul, când stă puțin treaz și are răbdare în vremea războiului ? Numai să nu-i slăbească firea trupului, căci atunci nu e luptă, ci neputință a firii, și nu-i vreun folos să lupți cu firea. Însă pentru toate, câte-i aduc folos, bine este să se înfrângă omul pe sine.

Deci, petrecând omul în liniște cu citirea și cu mâncare măsurată, și cu privegherea, mintea i se deșteaptă spre uimire din pricina lucrurilor, numai să nu fie la mijloc nimic, care să strice liniștea. Gândurile, care singure vin celor ce petrec în liniște, fac din ochii acestora, fără privire o căldărușe a sfântului botez din pricina lacrimilor vărsate și (cristelnița sf. botez) botează obrajii cu mulțimea lor.

Când trupul se domolește prin înfrânare și priveghere, și prin liniștirea cea cu luare aminte, și simți că trupul îți scapă de pornirea cea firească spre patima curviei, să știi că ești ispitit de

gândul trufiei. Și atunci pune cenușă în hrana ta, și culcă-te cu burta la pământ, și cercetează-ți gândurile, și află schimbarea firii tale, și faptele tale cele împotriva firii, și poate va avea milă de tine Dumnezeu, și-ți va trimite lumină, cu care afli smerenia, ca nu cumva răutatea ta să sporească. Deci, să nu încetăm a ne lupta, și a ne strădui, până ce vom vedea în noi pocăința și până ce vom afla în noi smerenia, și inima noastră se va odihni în Dumnezeu. Că a Lui e slava și stăpânirea în vecii vecilor. AMIN.

XXX.

DESPRE MULȚUMIREA PE CARE TREBUIE S-O ADUCEM LUI DUMNEZEU, ȘI ÎNVĂȚĂTURI ÎMPĂRȚITE ÎN CAPITOLE DESPRE ACEASTA.

Mulțumirea din partea primitorului, stârnește pe dăruitor să dea dăruiri mai mari, decât cele dintâi. Cel ce nu se mulțumește pentru cele mici, este neadevărat și nedrept și în cele mari. Cel bolnav, care-și cunoaște boala sa, e dator să-și caute lecuirea. Iar cel ce durerea și-o mărturisește, se apropie de tămăduire, și lesne va afla vindecare. Inima învârtoșată prisosește de durere, și chinul unui bolnav, care se împotrivește medicului, sporește. Nu este păcat neiertat, dar este păcat nepocăit. Darul nu rămâne nesporit, numai să mulțumim, pentru el. Nebunul (cel fără de minte) socotește totdeauna mică partea lui.

Adu-ți mereu aminte de cei ce te întrec în virtute, ca să vezi că mai ai mult, până să ajungi la măsura lor. Și gândește-te mereu la necazurile cele mari ale celor necăjiți și scârbiți, ca să dai mulțumită cuvenită pentru (necazurile) cele mici și de nimic în care te afli, și să le rabzi cu bucurie. Când ești biruit și legat în lanțuri de trândăvie și de lene, și ești ținut de vrăjmașul în stare de grea ticăloșire și în lucrarea cea urâtă a păcatului, adu-ți aminte în inima ta de vremea dinainte, când erai sârguincios și plin de grijă chiar în lucrurile cele mai mărunte, adu-ți aminte de nevoința pe care o făceai și de râvna cu care te porneai împotriva celor care ar fi dorit să-ți împiedice calea (călătoria). Paralel cu aceasta însă, gândește-te și la suspinele pe care le scoteai din pricina greșalelor tale, pe care le săvârșeai din lene (lipsa de grijă) și cum din toate acestea primeai cunună de biruință. Căci prin atâtea asemenea gânduri sufletul se deșteaptă ca dintr-un adânc, și se îmbracă în flacăra râvnei și se ridică din înnecul lui, ca și cum ar învia din morți, și se înalță, și se întoarce la rânduiala lui cea de mai înainte, luptând cu căldură împotriva diavolului și a păcatului.

Adu-ți aminte de căderea celor puternici, ca să fii smerit în virtuțile tale. Adu-ți aminte căderile celor de demult, și de pocăința lor, precum și de cinstea și de înălțarea, de care s-a învrednicit după aceea, ca să ai îndrăzneală în pocăința ta. Prigonește-te pe tine însuți, și prigonit va fi vrăjmașul din apropierea ta. Fă pace înlăuntrul tău, și vei fi în pace cu cerul și cu pământul. Silește-te să intri în cămara cea dinlăuntrul tău, și vei vedea cămara cea din ceruri că aceasta și aceea, tot una este. Și intrând într-una, o vezi și pe cealaltă. Scara aceea către împărăție este înlăuntrul tău, ascunsă în suflet. Adâncește-te în tine, ieșind din păcat, și acolo vei afla treptele, pe care să te sui.

Scriptura nu ne-a spus lămurit, cum e viața viitoare. Dar cum putem simți desfătarea ei, fără de mutarea cea firească și de

ieșirea din lumea aceasta ? Cu ușurință ne arată aceasta în cuvinte dorite și slăvite, și ni le lămurește în cuvinte plăcute nouă și cinstite, ca să stârnească în noi setea după ele, spunând : „Ceea ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit...“ și celelalte (1 Cor. 2, 8). Scriptura ne vestește prin acestea, că bunătățile ce vor fi, sunt necuprinse și nu se aseamănă (nu au asemănare) cu nici un lucru de pe pământ (de aici).

Desfătarea duhovnicească nu este o nevoie a lucrurilor celor trupești, nici nu se află în afara sufletelor, celor care o primesc. Că de n-ar fi așa, după cuvintele: „Împărăția cerurilor este înlăuntrul vostru“ (Luca 17, 21), și „Vie Împărăția Ta“ (Mat. 6, 10), de altfel materia lucrurilor simțite am avea-o înlăuntrul nostru, ca o arvună a desfătării, pe care o simțim din lucruri. Că sunt de același fel: câștigul cu arvuna și întregul cu partea. Și simțirea aceasta, ca într-o oglindă, arată că am câștigat asemănarea aceea deși nu în chip ipostatic. Iar de este adevărat, ceea ce mărturisesc tâlcuitorii Scripturii, atunci simțirea aceasta este lucrarea Duhului Sfânt și este o parte din acel întreg (al vieții viitoare).

Iubitor de virtute nu este cel ce cu nevoință face bine, ci acela, care cu bucurie primește relele ce-i vin. Nu e lucru mare, să sufere cineva scârbele pentru virtute, ci mai mare lucru e să nu greșească mintea în alegerea voinței ei celei bune, când trupul stârnit o momește. Toată pocăința după o lipsă de stăpânire de sine, nici nu se face izvor de stăpânire, nici nu se socotește la plată, celor ce o simt (se pocăiesc).

Apără pe cel ce a greșit, dacă nu cumva te păgubește. Și așa, pe el îl faci să aibă îndrăzneală, iar pe tine mila Stăpânului tău te va ridica. Adu un cuvânt de întărire celor neputincioși și celor mâhniți în inima lor, în măsura în care ai dare de mână, și în măsura în care te întărește dreapta ta, cu care ții toate (în

măsura în care ai avere și putere). Ia parte la durerile inimii altora, cu osteneala rugăciunii tale, și cu zdrobirea inimii tale, și la cererea ta, se va deschide izvor de milă. Ostenește-te mereu cu rugăciuni înaintea lui Dumnezeu, cu inima plină de gânduri curate, și plină de smerenie, și Dumnezeu va păzi inima ta de cugete necurate, și spurcate, ca nu cumva prin tine să se ocărască calea lui Dumnezeu. Totdeauna să te îndeletnicești cu citirea Dumnezeieștilor Scripturi, cu socotință adevărată, ca nu cumva din pricina lenevirii minții tale, să se (spurce) întineze vederea minții tale cu spurcăciuni străine și nemăsurate. Să nu-ți încerci mintea cu gânduri fără măsură, sau cu chinurile cele ispititoare, când socotești că nu ești biruit de ele. Că așa s-au întunecat și au înnebunit înțelepții. Să nu ascunzi focul în sânul tău, până ce trupul tău nu s-a chinuit foarte mult. Este foarte anevoios să pleci sub jugul sfințeniei neîncercata tinerețe. Mintea începe să se întunece (se vede semnul acesta în suflet), când omul pregetă la slujbă și la rugăciune. Că nu e altă cale de rătăcire a sufletului, decât să cadă mai întâi din rugăciune și slujire. Căci atunci, când e lipsit de ajutorul lui Dumnezeu, cu ușurință cade în mâinile vrăjmașilor săi. Și alta, când sufletul nu se mai îngrijește de lucrarea virtuții, el se întinde spre cele protivnice lor. Când se face schimbare în vreo parte oarecare, prin ea se începe intrarea în partea contrară. Dacă lucrezi virtute și nu te îngrijești de cele deșarte, ci de cele ale sufletului, arată-ți înaintea lui Dumnezeu neputința ta pururea, și nu vei fi ispitit de cei de alt neam, chiar dacă te vei despărți de apărătorul tău.

Lucrarea Crucii este îndoită, și aceasta din pricina îndoitei noastre firi, cea făcută din două părți. Cea dintâi este suferirea necazurilor trupului, care se împlinește în partea cea iute a sufletului (voință) și se numește lucrare (acțiune). Iar cealaltă este în lucrarea cea subtilă a minții, și în cugetarea cea dumnezeiască,

și în petrecerea cu rugăciune, și cealaltă care se face în partea cea simțitoare a sufletului (sensibilă, poftă) și se numește vedere (contemplație). Și una din ele, adică fapta, curățește partea cea pătimitoare a sufletului prin puterea zelului (râvnei), iar cealaltă curățește lucrarea de dragoste a sufletului, care din dorința firească, se schimbă în înțelegătoare a sufletului. Și înainte de ajungerea la desăvârșire, fiecare din cea dintâi parte, care trece spre cea de a doua, prin plăcere, și prin dragostea (trupească) sau mai bine zis din trândăvie, vine asupra lui mânia pentru că s-a onorat încă trupul lui pe pământ, adică n-a vindecat încă neputința gândurilor lui, prin suferirea scărilor Crucii. Căci a îndrăznit să fantazeze cu mintea lui slava Crucii. Că acesta este cuvântul, care s-a zis de sfinții din vechime: că dacă mintea vrea să se suie spre slava Crucii, înainte de a se fi liniștit partea simțitoare, din neputința ei, atunci mânia lui Dumnezeu cade asupra ei. Suirea către cruce, care aduce asupră-ne mânia lui Dumnezeu, este nu primul chip al răbdării în necazuri, adică răstignire a trupului, ci partea a doua, suirea către contemplație, care se face după ce trupul s-a vindecat de patimi. Dacă mintea cuiva e întinată cu patimi spurcate, și aleargă să-și închipuie înlăuntrul ei formele gândurilor, aceluia cu mustrare îi va fi astupată gura, ca unuia care nu și-a curățit mai întâi mintea sa prin necazuri și nu și-a supus pofta trupească. Și orb fiind, din cele ce a auzit cu urechile, și a citit în slove, s-a apucat să meargă înapoi pe o cale neguroasă. Căci chiar cei ce văd și sunt plini de lumină, care au călăuză în cele ale harului, și ei sunt în primejdie ziua și noaptea, atunci când, cu ochii plini de lacrimi, cu plâns și cu rugăciune slujesc toată ziua; iar noaptea se primejduiesc că se tem de călătoria lor, de prăpăstiile, care le ies în cale, foarte adânci, și din pricina închipuirilor celor adevărate, care se întâmplă să fie amestecate cu cele amăgitoare.

S-a zis: cele ale lui Dumnezeu (darurile?) vin singure, fără să le simți tu. Și așa și este. Dar dacă numai locul este curat, dacă nu-i întinat. Iar de nu va fi curată lumina ochiului tău sufletesc, să nu îndrăznești să privești spre globul soarelui, ca să nu pierzi și raza cea micuță, adică credința cea simplă, smerenia și mărturisirea inimii și lucrarea acea puțină, după puterea ta, și să fii aruncat în vreunul din locurile la care mă gândesc, adică în întunericul cel mai dinafară, afără de Dumnezeu, întuneric, care închipuiește iadul, ca acela care s-a obrăznicit să intre la nuntă cu haina întinată.

Curăția gândurilor izvorăște din osteneală și din păzire. Și din curăția gândurilor izvorăște lumina înțelepciunii. Și de aici, din Har, mintea este călăuzită spre cele ce nu cad sub simțuri, și care nu se pot afla prin simțuri.

Închipuiește-ți, că virtutea este în tine un trup și contemplația un suflet. Și acestea, amândouă alcătuind un om desăvârșit, unit în duh, dar făcut din două părți, simțite. Și precum nu se poate, să ajungă sufletul la naștere, și să se nască, fără ca trupul și mădularele lui să fie desăvârșit zidite, tot așa este cu neputință, ca sufletul să ajungă la a doua contemplație, adică la duhul revelațiilor (descoperirilor), care se formează ca într-un pântece de mamă, după ce a primit sămânță duhovnicească, — fără de lucrarea virtuții. Căci virtutea este ca o căsuță a cunoașterii, în care se va sălășlui descoperirea.

Contemplația este o simțire a tainelor dumnezeiești, celor ascunse în lucruri și în cauzele (pricinile) lor. Când vei auzi despre depărtarea de lume și despre lepădarea de lume, sau despre curățirea de lume, de la început trebuie să știi, nu numai simplu, ci și cu înțelegere, cu socoteală, ceea ce se numește lume, din câte părți se compune lumea, și atunci poți să știi cât de depărtat este sufletul tău de lume, și cât amestec are cu ea.

Sub numele de lume se înțelege toate așa zisele patimi. Și de nu va ști omul mai întâi ce este lumea, nici nu ajunge să știe cu care părți ale lui (mădulare) se depărtează de lume și cu care iarăși se leagă de ea. Sunt mulți, care cu două sau trei părți (mădulare) ale lor s-au depărtat de lume, și s-au împotrivit acelor părți, și s-au socotit înstrăinați de lume în felul lor de viață, fiindcă n-au înțeles și n-au văzut cu înțelepciune, că ei au murit pentru lume cu două părți din ei, iar celelalte părți ale lor trăiesc în trupul lor pentru lume. De asemenea n-au putut să-și simtă patimile. Și fiindcă nu le-au simțit, nici nu s-au îngrijit de tămăduirea lor.

Lumea se numește așa, pentru cercetarea din timpul contemplației, și pentru alcătuirea unui nume general, care să îmbrățișeze toate patimile cele felurite. Și când vreau să vorbesc despre patimi în totul, le numesc „lume". Și, când vreau să le deosebesc pe ele, după deosebitele lor nume, le numesc patimi. Și patimile sunt părți din drumul spre primirea lumii. Și, unde se sfârșesc patimile, acolo, lumea nu mai e primită. Iar patimile sunt cele ce urmează: dorul de bogăție și strângerea de avere; desfătarea trupului, din care izvorăște pofta împreunării; dorința de slavă, din care izvorăște pizma, rânduirea de slujbe înalte, îngâmfarea necuviincioasă și stăpânitoare, împodobirea și trufia, slava de la oameni, care este pricină a ținerii în minte de rău, teama trupului. Unde încetează călătoria lor, acolo a murit lumea. Și cu cât acolo, se slobozesc de patimi unnele părți, cu atât aici, lumea rămâne afară de nelucrare, din pricina alcătuirii ei. A zis oarecine despre sfinți, că ei și când erau în viață, erau morți. Căci deși trăiau cu trupul, ei nu trăiau trupește. Și tu vezi, în care fel viețuiești, și vei ști atunci, cu care părți ale tale trăiești pentru lume, și cu care ai murit. Și când vei ști ce este lumea, din

deosebitele patimi vei ști, cu care părți ale tale ești legat de lume și cu care te-ai dezlegat. Și ca să spun pe scurt, lumea este viața cea trupească și gândirea cea trupească. Iar ieșirea din lume se cunoaște, din faptul că ne-am ridicat peste acestea. Iar înstrăinarea din lume se cunoaște după viețuirea cea dreaptă (bună), și după gândurile cele deosebite, ale cuiva. Deci, din gândurile, care se nasc în mintea ta despre lucruri, și care aduc risipire în mintea ta, afli tu măsura vieții tale, afli ce fel de lucruri dorește firea fără osteneală, ce fel de gânduri se nasc din obicei și ce fel de gânduri se nasc din întâmplare; afli dacă mintea ta primește în genere simțirea gândurilor celor imateriale, sau dacă se mișcă toată numai de materie. Și toate cele materiale sunt pătimașe.

Căci virtuțile sunt pecețile acțiunilor materiale, pe care mintea și le închipuie fără să vrea, în tot ce face. Și de la virtuți, mintea primește o pricină de fierbințeală și de adunare a gândurilor (concentrare) spre ținta cea bună a nevoinței trupești, prin exercitarea minții, dar numai atunci, dacă lucrează virtutea fără împătimire. Și vezi, nu cumva mintea ta e bolnavă, din pricina întâlnirii peceților de gânduri ascunse cu flacăra cea bună, cea după Dumnezeu? căci ea are obiceiul să taie amintirile cele zadarnice (deșarte).

Aceste puține semne ale acestui capitol sunt de ajuns să aducă lumină omului, care se liniștește și stă departe, și înlocuiesc cărți întregi. Cu cât omul, din teama trupului, rămâne să lucreze cele bune și slăvite, cu atât și teama se întărește în el. Și când teama sufletului se adaugă la cea a trupului, atunci teama trupului slăbește în fața celei a sufletului, cum se topește ceara de tăria flăcării, care a cuprins-o. A Dumnezeului nostru să fie slava în vecii vecilor. AMIN.

XXXI.

DESPRE FELURITELE FELURI ALE SOCOTINȚII ÎN LINIȘTIRE, ȘI DESPRE STĂPÂNIREA MINȚII ȘI DESPRE LIMITELE EI ÎN PORNIREA MIȘCĂRILOR MINȚII ÎN FELURITELE CHIPURI ALE RUGĂCIUNII. CARE ESTE HOTARUL FIRESC AL RUGĂCIUNII? ȘI PÂNĂ UNDE ÎȚI ÎNGĂDUIE FIREA SĂ TE ROGI; ȘI DACĂ TRECI HOTARUL, NU MAI ESTE RUGĂCIUNE CEEA CE FACI, DEȘI AȘA SE NUMEȘTE.

Slavă Celui ce bogăție de daruri a revărsat peste oameni. Că, deși au trup, i-a pus să-i slujească lui, ca și când n-ar avea trup, și a învrednicit firea pământenilor să vorbească despre taine ca acestea — și mai ales niște păcătoși ca noi, care nu suntem vrednici nici să auzim cuvinte ca acestea. Ci cu Harul său ne-a deschis bezna inimii, ca să avem înțelegere din contemplarea Sfintelor Scripturi și din învățătura părinților, celor mari. Că prin nevoința mea nu m-am învrednicit să am iscusința, când unul din multele mii (de ucenici), pe care cu mâinile mele i-am plămădit. Și mai ales în cartea aceasta, pe care vreau s-o dau la iveală, ca să îndemne și să lumineze sufletele noastre și ale celor care o vor citi. Că poate se vor trezi să se apropie de acestea, din dorirea lor (dorindu-le).

Altceva este desfătarea în rugăciune, și altceva este contemplația în rugăciune. Iar contemplația este mai de cinste

decât desfătarea, în măsura în care un bărbat desăvârșit este mai de cinste, decât un copil nevrâstnic. Câteodată un mers al rugăciunii sună dulce în gură și îl citești de nenumărate ori, și nu treci la altul și nu te saturi să-l citești. Altădată din rugăciune se naște contemplația, care curmă rugăciunea cu buzele, iar cel în stare de contemplație stă ca un trup fără suflet, în răpire. Și aceasta o numim contemplație în rugăciune, nu cum zic cei fără de minte: că această contemplație ar fi un chip al cuiva, vreo formă sau reprezentație a închipuirii. Și iarăși, în această contemplație a rugăciunii este o măsură și o socoteală a Harului, și până la măsura aceea, este rugăciune. Căci mintea n-a trecut încă dincolo, la ceea ce nu mai e rugăciune, ci e ceva mai înalt decât rugăciunea, iar mișcările limbii și ale inimii în rugăciune, sunt cheile, iar după acestea urmează intrarea în cămară. Aici să înceteze de a se mișca orice gură, orice limbă și orice inimă, care este o vistiernică a gândurilor; să înceteze și mintea, care ocârmuiește simțurile, și gândul, care zboară ca o pasăre nerușinată, și orice meșteșug al lor să înceteze. Și aici să poposească cercetătorii: căci Stăpânul casei este aici... (lipsește din original sfârșitul cuvântului).

XXXII.

DESPRE RUGĂCIUNEA CEA CURATĂ (PURĂ)

Precum toate legile și poruncile date de Dumnezeu oamenilor se întind, în puterea lor, până la curăția inimii, după cum spun Părinții, tot astfel toate felurile și toate formele de rugăciune, cu care oamenii se roagă lui Dumnezeu, se întind până la rugăciunea pură, căci și suspinurile și îngenuncherile și

rugăciunile inimii și plânsul cel prea dulce și toate chipurile de rugăciune, după cum am spus, își au hotarul în rugăciunea pură, pot să ajungă până acolo. Iară când mintea va trece de hotarul acesta, de la rugăciunea curată, până la ccele lăuntrice, ea nu va mai voi nici să se roage, nici să se miște, nici să plângă, nici să se stăpânească, nici să ceară, nici să poftească, — fie vreo desfătare în viața noastră aceasta, fie în cea viitoare. Și de aceea nu există rugăciune, după rugăciunea cea pură. Și toate mișcările rugăciunii pure, și toate felurile ei, aduc mintea până aici, prin putința stăpânirii de sine. De aceea într-însa e lupta. Iară după hotarul acesta, urmează răpirea (uimirea, extazul), și nu mai este rugăciune. Pentru că aici a încetat rugăciunea, și este un fel de contemplație, și mintea nu mai este în rugăciune. Orice fel de rugăciune se face prin mișcările minți.. Iară, când mintea ajunge la mișcări duhovnicești, atunci nu mai are rugăciune (este rugăciune). Una este rugăciunea și alta este contemplația în vremea rugăciunii, deși își au pricina una în alta. Că rugăciunea este sămânța, iar contemplația, rodul copt. Atunci secerătorul, cu ochii uimiți, se miră, cum din câteva grăunțe mici și goale, pe care le-a semănat, au crescut dintr-odată înaintea lui, spice atât de înflorite. Acesta rămâne fără mișcare, în contemplația lui. Că orice rugăciune s-ar face, sau e cerere, sau rugăminte, sau mulțumire, sau slavă. Cercetează, și vei vedea, că dacă mintea a intrat în contemplație, nu mai e niciuna din toate acestea, nici nu cere ceva în rugăciune. Pentru că eu îl întreb pe cel ce știe adevărul, din pricina că nu toți au asemenea stări, ci numai aceia, care s-au făcut văzători și slujitori ai acestor lucruri, sau au fost ucenici ai unor astfel de Părinți, și au aflat adevărul din gură, și și-au petrecut viața în asemenea cercetări, cu răspunsuri și întrebări despre adevăr.

Precum între zeci de mii de oameni, abia de se găsește unul, care puțin măcar să fi împlinit poruncile și legile și să fi

ajuns la curăția sufletului. Tot așa între mii de oameni, abia unul se găsește, care să se fi învrednicit, cu multă nevoință și să ajungă la rugăciunea pură (curată), și să rupă hotarele ei și să afle taina aceasta. Căci nu s-au învrednicit mulți de rugăciunea curată, ci numai câțiva. Iar la taina aceasta, și la cele ce urmează după ce, abia din neam în neam, ajunge cineva, cu Harul lui Dumnezeu.

Rugăciunea este cererea unui lucru, cu grijă și dorință, sau cererea de a se izbăvi de ispitele cele de față și viitoare, și dorința de a avea soarta părinților, cerere prin care omului i se dă ajutor de la Dumnezeu. Mișcările acestea mărginesc înlăuntrul lor mișcările sufletului. Iar curăția sau lipsa de curăție a rugăciunii, este așa: când în clipa, în care mintea se pregătește să facă vreuna din mișcările pomenite mai sus, se amestecă în ele vreun gând străin, sau mintea se risipește în altceva, atunci se zice că rugăciunea aceea nu este curată (spusă). Fiindcă s-au adus pe jertfelnicul Domnului jertfă necurată: că inima este jertfelnic înțelegător al lui Dumnezeu. Iar dacă cineva și-ar aduce aminte de ceea ce Părinții numesc rugăciunea duhovnicească (cu duhul) și neînțelegând puterea cuvintelor spuse de Părinți, ar zice: „Aceasta este rugăciunea cu duhul“ — apoi, eu cred că, dacă cercetăm cu înțelegere, ar fi hulă să spună vreo făptură, că rugăciunea cu duhul este plecată. Că rugăciunea care e plecată, e mai jos de cea duhovnicească, nu mai are mișcări. Și dacă de abia câte unul se roagă cu rugăciunea curată, ce să spunem (zicem) despre rugăciunea cea duhovnicească ? Că aveau Sfinții Părinți obiceiul a numi „rugăciune“ toate pornirile cele bune și toate lucrările cele duhovnicești. Nu numai părinții, și toți, cei cu conștiință luminată, aveau obiceiul de a numi „rugăciune“ lucrurile cele bune. Și, doar este vădit lucru, că una este rugăciunea și alta, lucrările pe care le facem. Și ceea ce noi numim „rugăciune duhovnicească“ și uneori, în unele locuri,

o numesc „cale“, în unele „cunoștință“, în unele „contemplație a minții“. Vezi, cât de felurite numiri dau Părinții lucrurilor duhovnicești ? Căci numai lucrurile de aici au numiri bine hotărâte. Iar pentru lucrurile veacului viitor, nicidecum nu sunt numiri bune și adevărate. Ci este numai o cunoștință simplă, mai presus de toată numirea, și de toată slava, și de toată culoarea și de toată forma, și de orice alcătuiri de nume. De aceea când mintea li se înalță din lumea aceasta, arătările și Părinții le numesc așa cum voiesc, fiindcă nimeni nu știe numirile cele adevărate. Dar pentru ca să se dea vreun sprijin gândurilor celor sufletești, părinții se folosesc de numiri și de pilde, după cuvântul celui întru sfinți Dionisie, care zice că: „De pilde și de slove și de toate numele cu putință ne folosim, pentru cele simțite.“ Iară, când prin lucrarea Duhului, sufletul se mișcă spre cele Dumnezeiești, atunci simțurile și lucrarea lor ne sunt de prisos. Tot așa ne sunt de prisos puterile duhovnicești ale sufletului, atunci când, prin unirea cea necuprinsă, sufletul se va asemăna cu Dumnezeu și cu raza luminii celei de sus va fi luminat, în orice mișcare a sa.

Așa dar, frate, fii încredințat, că mintea poate să socotească mișcările sale, până la curăția în rugăciune. Când ajunge acolo, și nu se întoarce îndărăt, și nici nu părăsește rugăciunea, atunci rugăciunea lui se face un fel de mijlocitoare între cele sufletești și cele duhovnicești. Câtă vreme se mișcă, este sufletul în partea rugăciunii sufletești, dar când intră în țara (partea) duhului, încetează rugăciunea. Căci în viața viitoare, sfinții nu cu rugăciune se vor ruga — că mintea lor va fi absorbită de duh — și cu uimire se sălășluiesc în bucurie și slavă. Tot așa se petrec lucrurile și în noi. Când mintea se învrednicește să simtă fericirea viitoare, uită de sine și de cele de aici, și nu se mai mișcă de fel. Pentru aceea cu bună nădejde îndrăznește oarecine să spună, că stăpânirea de

sine a voinței, mișcă și călăuzește orice faptă bună pe care o facem, și orice rânduială a rugăciunii, fie de trup, fie în gând; ba călăuzește pre însăși mintea, care împărățește peste patimi, prin simțuri. Când însă orânduiala duhului ocârmuiește și stăpânește mintea, care este rânduitoare a simțurilor și a gândurilor, atunci, stăpânirea de sine se ia de la fire și călăuzită este, în loc de a călăuzi. Și, unde este atunci rugăciunea, când firea nu se poate stăpâni de sine, și o altă putere o duce, nici ea nu știe unde ? și nici mișcările minții nu și le poate îndrepta, unde vrea, ci este ținută în robie în ceasul acela, și călăuzită de acea putere, unde nu simte. Atunci, nu va avea voință, nici nu va „ști" de este în trup, de este în afară de trup (2 Cor. 12, 2), după mărturia Scripturii. Așa dar, la cel care în felul acesta s-a robit și nu știe despre sine, este oare rugăciune ? De aceea să nu hulească nimeni și să nu îndrăznească să zică vreodată, că poate să se roage cu rugăciune duhovnicească. Cei trufași în rugăciunea lor, rău fac că îndrăznesc să se mintă pe sine, că ei, oricând vreau, se roagă cu duhovnicească rugăciune. Iar cei smeriți cu cugetul, și înțelegători se smeresc ca să învețe de la Părinți marginile firii și să le cunoască și să nu îngăduie minții lor să-și ia o astfel de îndrăzneală.

Întrebare: Și pentru ce, deși nu e rugăciune, acest dar nespus se numește rugăciune ?

Răspuns: Iată, care e pricina: fiindcă darul acesta se dă celor vrednici în vremea rugăciunii, și își are cauza în rugăciune. Că preaslăvit lucrul acesta, nu vine altfel decât numai prin rugăciune. De aceea, după mărturia părinților, poartă numirea de rugăciune, căci mintea prin rugăciune este călăuzită spre această fericire, și rugăciunea îi este pricina, și în altă vreme, ea n-are loc, cum limpede arată scrierile părinților. Căci am văzut că mulți sfinți, — și aceasta scrie și la viețile lor — stau în rugăciune și mintea lor e răpită.

Iar dacă cineva întreabă, pentru ce numai în vremea aceasta se lucrează harurile acestea mari și nespuse ?

Răspund: Pentru că în această vreme omul este cu luare aminte și pregătit să-și îndrepte mintea spre Dumnezeu, dorind și așteptând milă de la Dânsul, mai mult decât oricând. Și ca să zic pe scurt, este vremea în care omul stă la poarta Împăratului, ca să se roage. Și cererea pe care o face în vremea aceasta, se cuvine să-i fie îndeplinită. Căci în care vreme se găsește omul pregătit și cu bună pază ca în clipa, în care vrea să se roage ? Se cuvine oare să dobândească vreun asemenea har, când doarme sau face orice lucru, sau când e răspândit cu mintea ? Căci iată, cu toate că sfinții nu au clipe de trândăvie, că doar totdeauna, sunt îndeletnicindu-se cu cele duhovnicești, totuși, sunt clipe în care nu sunt pregătiți ei cu rugăciunea. Pentru că, de multe ori, fie că se îndeletnicesc cu vreun lucru de-al vieții, fie cu contemplarea făpturilor sau cu alte lucruri de folos.

Dar în vremea rugăciunii contemplația minții ia aminte numai la Dumnezeu, și tinde către El cu toate mișcările sale. Și toată rugăciunea cea din inimă, cu râvnă fierbinte necontenit I le aduce Lui. Și iată de ce se cuvine, în vremea, în care sufletul are numai o singură grijă, să izvorască din acea vreme bunăvoința Dumnezeiască. Căci iată, vedem că atunci când Preotul stă pregătit la rugăciune, cerând milă de la Dumnezeu, și rugându-se și concentrându-și mintea, atunci vine Sfântul Duh peste pâinea și vinul care sunt în Sfântul Altar. Încă și lui Zaharia în vremea rugăciunii i s-a arătat Îngerul, prorocindu-i nașterea lui Ioan. De asemenea și lui Petru, când se ruga în casă în ceasul al șaselea, i s-a arătat acea vedenie, care l-a îndemnat să cheme neamurile, când a văzut pânza cea pogorâtă din ceruri și animalele care erau în ea. Și lui Cornel în vremea rugăciunii i s-a arătat îngerul și i-a spus cele ce erau scrise despre dânsul. Și iarăși lui Isus, fiul lui Navi, când se plecase la rugăciune, i-a vorbit Dumnezeu. Și iarăși, din capacul ispășirii de deasupra chivotului, din care Preotul

în taină învăța de la Dumnezeu vederile celor ce trebuia să facă, în vremea în care Arhiereul, odată pe an, în clipa cea înfricoșată a rugăciunii, fiind adunate toate semințiile lui Israel, și fiind în rugăciune în cortul cel mai dinafară auzi cuvintele lui Dumnezeu, în înfricoșata și nespusa vedere. O ! ce taină înfricoșată se împlinea în acel lucru ! Astfel, toate vedeniile, care se descoperă în sfinți, în vremea rugăciunii se arată. Căci care vreme e mai sfântă, potrivită pentru sfințenie și pentru primirea Harurilor, decât vremea rugăciunii, prin care omul stă de vorbă, cu Dumnezeu ? Pentru că în această vreme, în care se fac cererile și rugăciunile către Dumnezeu și întâlnirile sufletului cu Dânsul, omul își adună de peste tot, cu strășnicie, toate gândurile și pornirile, se gândește numai la Dumnezeu și inima și-o umple de Dânsul. Și acum înțelege omul cele neînțelese. Că în om se pune în mișcare Duhul Sfânt, pe măsura fiecăruia. Și Duhul, luând materie din obiectul rugăciunii, se mișcă în cel ce se roagă. Pe măsură ce, cu luare aminte, se curmă orice mișcare în rugăciune, pe atât și sufletul este răpit de uimire, și mintea este înghițită, și uită dorința lucrului pe care l-a cerut. Pornirile minții se cufundă într-o adâncă beție, ea nu mai este în lumea aceasta, și acolo (unde este ea) nu se mai face deosebire dintre trup și suflet, nici pomenire a vreunui lucru, precum zice Dumnezeiescul și marele Grigorie: „Rugăciunea este curăție a minții, care se croiește singură dintr-o lumină a Sfintei Treimi, cu extaz“. Iată cum se croiește rugăciunea prin uimire a înțelegerii acelor imagini, care se nasc din ea (rugăciune) în minte, după cum mai înainte am spus la începutul acestei cărți, și în alte multe locuri. Și tot același (Grigorie) a zis: „Curăția minții este o călătorie a gândurilor, și se ia la întrecere cu culoarea cerească, în care strălucește lumina Sfintei treimi în vremea rugăciunii.

Întrebare: Și când se învrednicește cineva de tot harul acesta?

Răspuns: S-a zis că în vremea rugăciunii, când mintea se dezbracă de omul cel vechi, și se îmbracă în omul cel nou, al

Harului, atunci își vede curăția ei în culoarea cerească, care a fost numită loc al lui Dumnezeu, de către bătrânii lui Israel, când acea culoare li s-a arătat în munte. Deci această dăruire a darului, precum am zis, nu trebuie s-o numim rugăciune duhovnicească, ci naștere de rugăciune curată (pură) care este trimisă de la Duhul Sfânt. Atunci mintea se ridică deasupra rugăciunii și părăsește rugăciunea, în căutarea unui lucru mai bun. Și atunci mintea nu se roagă cu rugăciune, ci cade în uimire (extaz) prin lucrurile neînțelese și mai presus de lumea muritorilor, și tace, fiindcă nu mai știe nimic din cele ce sunt aicea. Această neștiință este mai presus de orice știință. Și tot despre ea s-a zis: „Ferice de cine a ajuns la neștiința cea nedespărțită de rugăciune". De care să ne învrednicim cu Harul Unuia născut Fiului lui Dumnezeu; că Lui I se cuvine Slava, Cinstea și Închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

XXXIII.

DESPRE CHIPUL RUGĂCIUNII, ȘI DESPRE ALTE LUCRURI, CARE ÎN CHIP NECESAR SE CAUTĂ, ÎN PRIVINȚA NECONTENITEI ADUCERI AMINTE, CARE SUNT DE FOLOS MARE, DACĂ OARECINE, DUPĂ CE LE-A CITIT, CU SOCOTINȚĂ LE-AR PĂZI

Partea cea mai bună a Harului credinței este adeverirea cererii din rugăciunea cuiva, prin nădejdea cea către Dumnezeu. Dar adeverirea credinței în Dumnezeu, nu întărește mărturisirea, deși este mamă bună a credinței, ci suflet, care vede adevărul lui Dumnezeu prin puterea viețuirii, mărturisește. Când întâlnești în Sfintele Scripturi credința amestecată cu viețuirea, să nu pui

vederea despre credință mai presus de mărturisirea cea dreaptă (prin viețuire). Fiindcă credința nu este niciodată înțeleasă de cei nebotezați, sau de cei cu mintea stricată (strâmbă) în privința adevărului. Că adeverirea credinței se descoperă celor cu viață înaltă, precum ne arată chipurile celor ce iau aminte la poruncile Domnului.

„Meditarea necontenită a Scripturilor este lumină a sufletului. Că ea întipărește în suflet amintiri folositoare, ferirea de patimi, viețuirea în dorul de Dumnezeu, cu curăția rugăciunii. Ba și întinde în fața noastră (deschide) calea păcii pe urmele sfinților. Dar să nu te îndoiești de stihurile rugăciunilor noastre, când nu le urmează lor veghe și umilință necontenită, fie în rugăciuni, fie în citire la orice vreme.

Cuvintele din pățanie (experiență) neapărat să le primești, oricât ar fi de simplu (prost) cel ce le grăiește. Căci vistieriile cele mari ale regilor de pe pământ, primesc bucuros sporul unui bănuț al unui cerșetor și din pâraiele cele mici se umplu râurile și-n cursul lor se măresc.

Despre păzirea amintirii

Dacă amintirea lucrurilor bune împrospătează virtutea în noi, când vorbim despre ele, apoi e limpede că și amintirea răutății, când ne aducem aminte de ea, împrospătează în mintea noastră pofte urâte. Deoarece amintirea unora sau altora dintre acestea, întipărește un chip deosebit al lucrurilor și îl scrie în gândurile noastre, și ne arată ca și cu degetul, fie curățenia gândurilor noastre, fie înălțimea viețuirii noastre, și întărește întru noi gândurile și pornirile, fie spre cele deadreapta, fie spre cele deastânga. Și ajungem să le gândim pe ascuns în mintea noastră.

În cugetarea minții noastre se alcătuiesc icoane (imagini, chipuri) ale unei părți ale viețuirii noastre, pentru ca neapărat să ne vedem mereu pe noi. Dar nu numai cugetarea vatămă pe cel care o are (pe subiectul gânditor), ci, împreună cu ea și vederea, și noua amintire, care le împlinește pe acestea. Și nu numai lucrarea virtuții ajută în mare măsură pe cel ce o săvârșește, ci fantazia (închipuirea) minții, care și reprezintă din amintire fețele acelora, care au lucrat virtutea. Și de aici putem cunoaște că cei mai mulți, care au ajuns rânduiala curățeniei, se învrednicesc să vadă pe unii sfinți, totdeauna în contemplația din vremea nopții, și în vremea zilei, în orice ceas, vederea acestor sfinți, care ca o pecete s-au întipărit în sufletele lor, li se face pricină de bucurie, în cugetarea înțelegătoare a minții. Și de aceea, ei cu fierbințeală se apropie de lucrarea virtuților și flacăra iute cade asupra lor, în dorul lor. Și se zice, că Sfinții Îngeri iau asemănările unor sfinți cinstiți și buni și se arată în vis sufletului, ca să-i înalțe gândurile, să-l bucure, să-l mângâie și să-l veselească. Și ziua Îngerii mereu mișcă asemănările în vederea minții lor, și prin bucuria sfinților, se ușurează lucrarea lor. Așa și în încheierea războiului, cel ce are obicei să cugete la rele, primește chipuri cu asemănarea celor rele de la draci Căci dracii, fiind mijlocitorii relelor, iau o asemănare și arată minții imagini, care o îngrozesc mai cu seamă în amintirea cea din vremea zilei. Iar câteodată, prin vderea aceasta îngrozitoare, care înfricoșează sufletul, dracii îl fac să slăbească. Altă dată îi arată iarăși greutatea viețuirii în liniște și cu singurătate, sau și altele îi arată.

Așa dar și noi, fraților, să începem acum și noi să socotim despre luarea aminte la amintririle noastre și de la acestea să cunoaștem starea sufletului nostru; dintre amintirile cugetului nostru, cu care stăm de vorbă și pe care le gonim repede de la mintea noastră dacă stăm de vorbă cu amintirile (sădite) prin

grija dracilor, care aruncă materie pentru patimi, sau cu amintirile din poftă, sau cu cele din mânie, sau cu cele ale sfinților Îngeri, cei ce ne dau chipul bucuriei, și al cunoștinței, precum și amintirile din gând, care ne fac să ne trezim prin apropierea lor (a Îngerilor) de noi, sau stăm de vorbă cu amintirile cele din obișnuință mai înainte așezate în simțuri, din care pornesc spre suflet cugetările, cele ce ne rănesc pe noi în parte, și vom câștiga în cunoștință cu socoteală experiența acestor două, contemplarea și lucrarea acestora, și pe fiecare dintre ele le vom însoți cu câte o rugăciune anume.

Despre felurimea dragostei

Dragostea pentru făptură este ca o lampă micuță, a cărei flacără se hrănește cu untdelemn și lumina ei se face așa: sau ca un pârâu este, care curge din ploi și a cărui curgere încetează, când îi lipsește apa. Dragostea însă, care-și are pricina în Dumnezeu, ca un izvor izvorăște, și curgerea lui necurmată este (fiindcă Dumnezeu Însuși este izvor al dragostei) și apa nu-i lipsește niciodată.

Cum trebuie să te rogi fără răspândire

Vrei să te desfătezi în stihurile slujbei tale și să simți duhul cuvintelor, pe care le spui ? Nu te întreba câte stihuri spui și nu le măsura, și nu mai zi stihuri în chip de rugăciune, și nu rosti nimic din obicei, și ia aminte la ce-ți spun, la ce s-a zis în istorie, cum citim despre unii, pe care Domnul îi ocârmuia. Mintea să-ți fie în contemplarea și cugetarea acelor lucruri până când, prin cugetările lor cele mari, sufletul se va deștepta la uimire (extaz) prin rânduiala

lui Dumnezeu, și din acestea se vor porni, sau spre slavoslovie, sau spre mult folositoarea întristare. Să primești cu precădere tot ce te îndeamnă la rugăciune, și când mintea ta se va încredința de aceasta, atunci turburarea o ia din loc și pleacă de la tine. Căci în lucrarea robilor nu este pace a minții, și nici în starea de slobozenie a fiilor nu este val de turburare. Căci turburarea are obiceiul să ia priceperii și înțelegerii gustul lor și să le prădeze de buna chibzuială, precum lipitorile, care beau viața trupurilor împreună cu sângele din mădularele lor. Că se cuvine să numim turburarea căruță a dracilor, de este cu putință. Căci Satana, ca un vizitiu, are obiceiul să se suie mereu călare pe minte, și să ia cu dânsul, toată grămada de patimi, și să intre în sufletul cel ticălos, cufundându-l pe el în turburare. Încă și aceasta cu socoteală înțelege-le. Să nu te rogi în versetele Psalmilor tăi, ca și cum ai primi cuvintele de la alții, ca să nu ți se pară că prea mult este numărul lor și să nu ai parte de umilința și bucuria care izvorăsc din versetele Psalmilor, ci roagă-te de la tine, grăind cu umilință cuvintele tale în rugăciunea ta, ca unul care cu adevărat înțelege lucrul lui.

Să știi de unde vine trândăvia și răspândirea

Trândăvia vine de la trândăvia minții și răspândirea din nelucrare, din necitire, și din vorba deșartă, sau din îmbuibarea pântecelui.

Cum trebuie să ne împotrivim gândurilor, ci să ne lăsăm în voia lui Dumnezeu (să ne aruncăm înaintea Lui)

Când omul nu se mai împotrivește gândurilor, semănate de vrăjmașul întru noi, ci le taie vorba prin rugăciune către Dumnezeu, aceasta este un semn, că mintea a aflat înțelepciune

de la Har, și înțelepciunea lui cea adevărată l-a slobozit pe el de multe lucruri. Și, aflând cărarea cea îngustă, și ajungând la ea, a tăiat răspândirea din calea cea largă. Fiindcă nu în orice vreme avem puterea să ne împotrivim gândurilor, celor ce se ridică împotriva noastră, ca să le oprim pe ele; și de multe ori primim răni de la ele; de care multă vreme nu ne putem vindeca. Căci ai să-ți susții învățătura înaintea acestora (a dracilor, adică), care sunt de șase mii de ani. Și acest lucru îi pregătește pe ei, să te poată răni pe tine, peste măsura înțelepciunii și a înțelegerii tale. Și, chiar dacă-i vei birui tu pe ei, tina gândurilor pângărește mintea ta și multă vreme rămâne în nările tale duhoarea lor. Însă prin primul chip despre care am vorbit, te slobozești de toate acestea și de frica împreună cu ele. Deoarece nu este ajutor decât de la Dumnezeu.

Despre lacrimi

Lacrimile din vremea rugăciunii sunt semnele milei lui Dumnezeu, de care s-a învrednicit sufletul pentru pocăința lui; și mai arată că primit a fost sufletul și a început să intre în câmpia curățeniei prin lacrimi. Că dacă gândurile nu se vor ridica din cele pieritoare și nu se vor lepăda de la sine nădejdea în lume, și dacă nu se vor apuca să disprețuiască lumea, și nu vor începe să-și pregătească merinde bună pentru iertarea lor, și dacă nu se vor porni în suflet gândurile la oricare (sfinți) care sunt acolo (în cer) ochii nu pot vărsa lacrimi. Pentru că lacrimile (curg) din gândurile cele necontenit curate, din concentrare, din gândurile multe și dese, care în toată vremea răsar, și din amintirea unui oarecare lucru subtil, care vine în minte, și mâhnește inima prin amintirea lui. Acestea înmulțesc și sporesc și mai mult lacrimile.

Despre lucrul de mână (rucodelie) și iubirea de argint

Când te întorci la rucodelia ta în petrecerea cea liniștită, să nu faci din porunca Părinților un paravan (acoperământ) al iubirii tale de arginți. Ci fă numai un lucru mic, care să nu-ți turbure mintea, ca să nu te lenevești. Iar dacă ai vrea să lucrezi mai mult, ca să faci milostenie, află că rugăciunea este mai presus de milostenie, cu rânduiala ei. Iar dacă vrei să lucrezi mai mult, pentru trebuințele trupului tău, dacă nu ești nesățios, îți sunt deajuns pentru împlinirea nevoilor tale, cele ce ți le rânduiește Dumnezeu. Căci niciodată n-a lăsat Dumnezeu pe lucrătorii Săi, să ducă lipsă de cele trecătoare, de aici. Căci zice Domnul: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga vouă, mai înainte de a le cere voi“ (Mat. 6, 33). A zis oarecine dintre sfinți că rânduiala vieții tale nu este să saturi pe cei flămânzi și nici să faci din chilia ta casă de primire a străinilor. Că această viețuire li se cuvine mirenilor, ca o faptă bună a lor și nu sihaștrilor, care sunt slobozi de cele văzute și-și păzescc mintea lor prin rugăciune.

XXXIV
DESPRE METANII ȘI ALTE CUVINTE

Să nu socotești pierdere de vreme, răpirea (extazul) rugăciunii, care se face fără răspândire, cu concentrare și îndelung, sub cuvânt că ai părăsit citirea de Psalmi. Îndeletnicește-te mai bucuros cu metaniile, deci cu stihurile, în rugăciunea ta. Că de-ți va da rugăciunea mână de ajutor, ea ține locul slujirii. Și dacă în slujirea aceasta, ți se dă darul lacrimilor, să nu socotești desfătarea

plânsului, ca o pierdere de vreme din această slujire. Căci plinătatea (plinirea) rugăciunii este harul lacrimilor.

În vremea, în care nu poți să-ți aduni mintea, să petreci mai mult citind decât rugându-te. Însă nu orice scriere este folositoare, după cum s-a zis. Să iubești liniștea mai mult decât orice altă lucrare. Iubește mai mult citirea, dacă este cu putință, decât starea. Căci citirea este izvorul rugăciunii celei curate. Deci nu te lenevi de fel, și trezește-te din răspândire. Că rădăcina viețuirii (a rânduielii monahicești) este cântarea Psalmilor. Însă află și aceasta, că nevoința trupească este mai folositoare, decât citirea de stihuri cu răspândire, iar și mai mult folosește mâhnirea minții. În vremea lenevirii, fii treaz (trezește-te) și-ți pornește puțin râvna. Că râvna trezește foarte mult pe inimă și înfierbântă înțelegerile sufletului; precum mânia dă ajutor firii împotriva poftei, în vreme de trândăvie. Căci ea (râvna) risipește răceala sufletului. Că trândăvirea vine de obicei asupra noastră, fie din îngreunarea pântecelui, fie din multă lucrare.

Buna rânduială a lucrării (nevoinței) este lumină deasupra înțelegerii. Ea nu-i altceva, decât cunoștința. Orice rugăciune pe care o faci în vremea nopții, să fie în ochii tăi mai de cinste, decât lucrul din vremea zilei. Să nu-ți îngreunezi pântecele tău, ca să nu se tulbure mintea ta, și să nu fii tulburat la rugăciunea ta cu răspândire, — când te scoli noaptea și să nu-ți slăbească trupul, aflându-te pe tine plin de moliciune muierească. Și nu numai atât, ci-ți vei afla și sufletul întunecat, și gândurile tulburate, și de fel nu le vei putea aduna, din pricina întunecării lor, pentru citirea stihurilor și toate vor avea un gust amar, și cântarea Psalmilor nu-ți este dulce, pe care, prin subțirimea și strălucirea gândului mintea o gustă de obicei cu plăcerea cea de multe feluri din ea. Căci, dacă buna orânduială a nopții (din vremea nopții) se turbură, atunci mintea se turbură și în lucrul ei de ziua, și umblă în întunerec, și nu-și găsește desfătare în citire, după cum obișnuia. Căci ca un vifor se abate peste gânduri, fie că omul s-ar apuca să

se roage, fie că s-ar apuca să lucreze. Că dulceața care se dă pustnicilor în vremea zilei, izvorăște din lucrarea din vremea nopții în mintea cea curată. Orice om, care nu are experiența liniștirii celei îndelungate, să nu se aștepte să afle singur de la sine încă vreo bunătate de a viețui pustnicește, oricât ar fi de mare înțelept și maestru (dascăl) și oricâte fapte bune ar avea. Păzește-te să nu slăbească trupul tău, ca nu cumva asupra ta să pună stăpânire trândăvia, și sufletul tău să se răcească pierzându-și gustul lucrării sale. Ca într-o cumpănă trebuie să-și cumpănească fiecare viața sa. În vremea în care te saturi, păzește-te, să nu îndrăznești prea mult față de tine însuți. Până și în ceasul, când îți faci trebuințele, cu înțelepciune să stai. Dar mai cu seamă înțelept și curat să fii în ceasul cinei tale, și păzește-ți nu numai gândurile, ci și trupul tău. În ceasul schimbărilor spre bine, păzește-te de părerea împotriva părerii celei subțiri, arată-I Domnului — în rugăciune — neputința și simplitatea ta, ca să nu îngăduie El să fii ispitit cu lucruri urâte. Că trufiei îi urmează curvia, și părerii îi urmează rătăcirea.

Prin rucodelie, lucrează pentru nevoia ta, dar lucrează mai mult ca să-ți întărești liniștea ta. Să nu slăbească nădejdea ta, către cel ce-ți poartă de grijă, căci minunat își orânduiește El pe casnicii Săi. Că în pustie nelocuită orânduiește El pe cei ce viețuiesc cu nădejdea în El, și nu prin mână omenească. Dacă Domnul te-ar cerceta, dându-ți cele trupești fără de lucru, când tu te-ai nevoi cu sârguință pentru suflet, atunci îndată, prin meșteșugul diavolului celui ucigaș, s-ar porni în tine gândul, că pricina acestei purtări de grijă a lui Dumnezeu, este negreșit în tine. Și atunci, odată cu gândul acesta, contenește și purtarea de grijă a lui Dumnezeu din tine. În ceasul acesta izvorăsc asupra ta foarte multe ispite, fie că Dumnezeu te lasă fără să-ți poarte de grijă, fie că se înnoiesc durerile și boalele în trupul tău. Și numai când se

pornește în tine gândul va trece Domnul cu vederea, ci și dacă mintea rămâne în această pornire. Că nu judecă și nu pedepsește Dumnezeu pe om dintr-o pornire a lui făcută fără să vrea, nici chiar dacă o clipă suntem de acord cu pornirea aceasta. Și dacă în ceasul acela străpungem patima și pocăința ajunge la noi, Domnul nu ne judecă pe noi întru această trândăvie (că ne-am unit cu pornirea spre păcat), ci ne judecă în acea trândăvie, pe care mintea a primit-o cu adevărat și cu nesimțire a privit-o, și a primit-o ca folositoare și cuviincioasă, și n-a socotit-o ca pe o grijă îngrozitoare. Ci noi pururea să ne rugăm Domnului așa:

Rugăciune:

Hristoase, plinirea adevărului, fă ca să răsară adevărul Tău în inimile noastre, și să știm să mergem în calea Ta, după voia Ta sfântă.

Când sămânța unui gând rău este în tine, fie gândul celor îndepărtate, fie gândul amăgirilor trecute, și neîncetat se înfățișează minții tale, să știi într-adevăr că el (gândul) îți ascunde o cursă, ci deșteaptă-te, ca să fii treaz la vreme. Și dacă gândul este din partea celor bune și drepte, află că Dumnezeu vrea să-ți dea un anume fel de viață și gândul se mișcă de aceea întru tine, mai mult decât de obicei; iar de este gândul întunecos și te îndoiești, și nu poți cunoaște limpede, dacă este prieten sau tâlhar, apărător sau pânditor, ascuns în chip de bunătate, atunci să te pregătești împotriva lui, prin rugăciune întinsă, și sârguincioasă, ziua și noaptea, cu priveghere îndelungată. Să nu-l alungi, nici să nu stai de vorbă cu el, ci rugăciunea cu deadinsul fă pentru el. Și să nu încetezi de a chema pe Domnul. Și El îți va arăta ție, de unde este gândul.

Despre tăcere

Îndrăzneşte tăcerea mai mult decât orice, pentru ca să-ţi fie El aproape, spre folosul tău. Că limba neputincioasă este să-l tâlcuiască. Mai întâi să ne silim să tăcem, şi atunci din tăcerea aceasta se naşte în noi ceva, care ne povăţuieşte (călăuzeşte) spre însăşi tăcere. Şi de vei pune început acestei petreceri (vieţi), nici nu ştiu câtă lumină îţi va răsări ţie de aici. Să nu crezi cumva, frate, că cele ce s-au zis, despre prea minunatul Arsenie, — că, venind părinţii şi fraţii să-l vadă pe el, îi primea şi şedea împreună cu ei în tăcere şi tot în tăcere îi slobozea,— le făcea sfântul din voia lui, ci le făcea pentru că de la început se silise spre tăcere. În inimă se naşte o dulceaţă din săvârşirea la vreme a acestei nevoinţe, şi cu sila face pe trup să rabde în linişte. Şi belşug de lacrimi ni se naşte din această nevoinţă. În contemplaţia cea minunată, inima simte unele (urmări ale tăcerii) în chip deosebit, câte odată prin nevoinţe, câte odată prin minune. Că se micşorează inima, făcându-se ca un prunc. Şi, înainte de a începe să se roage, curg lacrimile. Om mare este cel ce şi-a câştigat în suflet, obişnuinţa de a răbda cu trupul. Dacă pui deoparte toate faptele vieţii, şi de alta tăcerea, vei vedea, că ea precumpăneşte. Oamenii au multe păreri, dar când cineva se apropie de tăcere, e de prisos, să le păzească. Şi omul se ridică atunci, deasupra faptelor, fiindcă s-a apropiat de desăvârşire. Că tăcerea ajută şi la liniştire. Şi cum se poate ? pentru că atâta vreme, cât trăim cu mulţi la un loc, nu putem să nu întâlnim pe nimeni. Că nici fericitul Arsenie, cel asemenea cu Îngerii, nu s-a putut feri de întâlniri. Că a cunoscut bărbatul acela, prea vrednic de fericire, că-i este cu neputinţă să ocolească întâmpinarea din partea Părinţilor şi a fraţilor, care erau cu el şi la ieşirea la biserică şi aiurea, precum şi întâlnirile

neașteptate, — atâta vreme, cât va sta în apropiere de locuințele omenești, și fiindcă însă de multe ori nu putea să iasă din casă, din pricina mulțimii de oameni și monahi, care locuiau în părțile acelea, a învățat prin Har, acest nou chip, adică tăcerea neîntreruptă. Și, dacă era nevoit să-și deschidă ușa oricărui din ei, acela se bucura numai să-l vadă, și grăirea cuvintelor era de prisos între ei.

Mulți din părinți, văzându-l, au ajuns să se deprindă, să se ferească de a primi un spor, peste bogăția duhovnicească de învățături, pe care o primeau din simpla vedere a Preafericitului. Și unii Părinți se legau de pietre sau cu frânghii și își topeau trupul cu foamea, când simțeau dorința de a veni între oameni, că foamea e foarte folositoare la stăpânirea simțurilor.

Am aflat, frate, că mulți părinți, mari și minunați, s-au îngrijit mai mult decât orice, de rânduiala simțurilor și de obiceiul trupului. Că din acestea se naște rânduiala gândurilor. Pricini multe îi ies omului în cale, fără să vrea, și-l face să iasă din marginile libertății sale. Și, dacă el nu se va păzi mereu prin simțurile sale în obiceiul său nestrămutat, pe care mai înainte l-a așezat în sine, s-ar putea să nu-și mai poată să-și vie în sine multă vreme, nici să-și regăsească așezarea lui cea pașnică.

Inima sporește întru nădejdea ei prin neîncetata cugetare. Iar viața sporește prin desprinderea de toate. Aducerea aminte de moarte este legătură de folos pentru mădularele cele din afară. Amăgire a sufletului este bucuria, (născută) din nădejdea care înflorește în inimă. Încercările neîncetate, venite din schimbările în bine și în rău, pe care mintea le primește zilnic dinlăuntru, îi sporesc cunoștința. Chiar, dacă ar cădea câteodată în trândăvie, din pricina singurătății (și aceasta cu Dumnezeiască rânduială se îngăduie să se întâmple), dar avem mângâierea nădejdii (din

nădejdea), care copleșește cuvântul credinței, pe care-l avem în inimile noastre. Și bine a zis unul din purtătorii de Dumnezeu, că este de-ajuns dorul după Dumnezeu, ca să mângâie pe credincios, și de pierzarea sufletului. Căci, zice, întru cât pot necazurile să vatăme pe acela, care disprețuiește desfătarea și odihna, din pricina bunătăților viitoare ?

Încă și această poruncă ți-o dau, frate: să biruiască totdeauna în tine mila ca o cumpănă, până când vei simți acea milă, pe care o are Domnul față de lume. Acestea să fie oglinda noastră, în care să vedem asemănarea și chipul cel adevărat, care sunt firea și ființa lui Dumnezeu. În acest fel să ne luminăm, ca să pornim spre Dumnezeu cu voință strălucită. O inimă de piatră și nemiloasă nu se va curăți în veci. Omul milos este doftorul sufletului său. Că el gonește dinlăuntrul său bezna patimilor, ca și cu un duh al puterii. Mila este o datorie către Dumnezeu, după cuvântul vieții, cel din Evanghelii.

Când te apropii de așternutul tău, zi: „Poate că în noaptea aceasta, îmi vei fi mormânt, așternutul meu. Și nu știu, nu cumva în noaptea aceasta, în locul somnului vremelnic, se va abate spre mine somnul cel veșnic". Câtă vreme, ai, așadar, picioare, aleargă spre lucrare, mai înainte de a fi legat de acea legătură, din care nu te vei putea dezlega iarăși. Câtă vreme ai degete, răstignește-te pe tine prin rugăciune, mai înainte de a sosi clipa morții. Câtă vreme ai ochi, umpleți-i de lacrimi, mai înainte de a fi acoperiți de țărână. Căci precum trandafirul se scutură de vânt și se veștejește, tot așa se veștejește înlăuntrul tău o stihie, și mori.

Pune-ți în inimă că pleci, omule, și zi totdeauna: „Iată a sosit la ușă trimisul, care vine după mine. Ce mai stai ? Plecarea este veșnică și fără întoarcere.

Cui îi place să stea de vorbă cu Hristos, îi place și singurătatea; iar celui care îi place să fie cu mulțimea, acela este prieten al lumii. Dacă iubești pocăința, iubește și liniștea. Că fără de liniște nu se desăvârșește pocăința. Și de ți-ar grăi cineva împotrivă cu privire la aceasta, nu-ți fă de lucru cu el. Dacă iubești liniștea, maica pocăinței, atunci iubești ca pe o plăcere, și micile vătămări aduse trupului, și dojenirile, care izvorăsc din ele, și nedreptățile pentru ele. Că fără de aceste pregătiri, nu vei putea trăi în liniște cu neturburare și slobod. Iar dacă vei disprețui pe acestea, părtaș te vei face liniștei, după voia lui Dumnezeu și vei rămâne în liniște, cum voiește Dumnezeu. Dorul de liniște este necontenita așteptare a morții. Cel ce intră în liniște fără să se gândească la moarte, nu poate să sufere cele ce datori suntem să le suferim în orice chip.

Să mai știi socotitorule, că nu ne sălășluim în singurătate cu sufletele noastre, și nu ne petrecem în liniște și închiși, doar ca să lucrăm lucrurile cele pieritoare ale pravilelor. Căci se știe prea bine, că mai curând viața împreună cu mulți este potrivită pentru aceasta, prin sârguința trupului. Și de n-ar fi fost nevoie de acestea, unii din părinți n-ar fi părăsit șederea împreună și vorbirea cu oamenii și alții n-ar fi locuit în mormânturi, alții iară n-alegeau să se închidă într-o casă singuratică, în care își topeau mai cu seamă trupul, lăsându-l închis, fiindcă nu puteau să-și plinească pravila, cu toată neputința și truda trupească: ci și bolile cele grele, care cădeau peste ei, cu plăcere le sufereau, toată vremea vieții lor. Din pricina bolilor, nu puteau unii să stea măcar în picioare, sau să se roage ca de obicei, sau să preamărească pe Dumnezeu, cu gura lor; ei n-au citit nici măcar un Psalm. Și n-au făcut nici altceva, care se desăvârșește cu trupul. Și drept orice pravilă, le-a fost lor de-ajuns neputința trupului și liniștea. Și au păzit acest

chip în toate zilele vieții lor. Și în toată această așa zisă trândăvie a lor, nici unul din ei n-a dorit să iasă din chilia sa, și să se ducă pe undeva, afară, din pricină că nu-și făcea pravila, sau să se bucure de glasurile și de slujba celorlalți, în Sfintele Biserici.

Cine-și simte păcatele mai bine este decât unul care învie pe morți cu rugăciunea, și-și are locuința cu cei mulți. Cine suspină un ceas pentru sufletul său, este mai bun decât unul care prin vederea sa, este de mai folos lumii întregi. Cine s-a învrednicit să se vadă pe sine-și, e mai bun decât unul care s-a învrednicit să vadă pe Îngeri. Că la acela ochii cei trupești lucrează, iar la acela, ochii cei sufletești. Cel ce urmează lui Hristos, plângând în singurătate, este mai bun decât acela care-l laudă pe El în adunări. Și nimeni să nu mă întâmpine cu spusa Apostolului: „Mă rugam să fiu anatema de la Hristos“ (Rom. 9, 3). Că unuia care a primit putere ca Pavel, i se poruncește să facă și aceasta. Iară Pavel prin duhul pe care îl primise întru sine, spre folosul lumii, precum însuși a mărturisit: „Că n-am făcut acestea prin voința mea. Căci silit eram, și vai mie de nu vă voi vesti Evanghelia“ (1 Cor. 9, 16). Și alergarea lui Pavel nu era privitoare la chipul pocăinții lui, ci la evanghelizarea omenirii, și el a primit putere multă. Însă noi să iubim liniștea, fraților, până ce lumea va muri în inimile noastre. Și mereu să ne aducem aminte de moarte, și prin această cugetare să ne apropiem de Dumnezeu în inima noastră, și deșertăciunea lumii s-o disprețuim, și plăcerile ei să fie nimicuri în ochii noștri, și să răbdăm cu plăcere, într-un trup bolnăvicios, necontenita lucrare și liniște. Ca să ne învrednicim de desfătarea acelora, care în peșteri și în crăpăturile pământului așteaptă slăvita descoperire a Domnului, cea din cer. Că a Lui și a Părintelui Lui și a Sfântului Lui Duh este slava, cinstea, puterea și marea cuviință, în vecii vecilor. AMIN.

XXXV.

DESPRE PRICINILE PENTRU CARE OAMENII CEI SUFLETEȘTI PRIN CUNOȘTINȚĂ SE UITĂ LA (LUCRURILE) CELE DUHOVNICEȘTI DUPĂ GROSIMEA TRUPURILOR ȘI CUM SE POATE RIDICA MINTEA DE LA ACEST OBICEI, ȘI DIN CE PRICINĂ NU SCĂPĂM DE ACEST OBICEI, ȘI DESPRE VREMEA ȘI FELUL ÎN CARE POATE MINTEA SĂ RĂMÂNĂ FĂRĂ NĂLUCIRI, ÎN CEASUL RUGĂCIUNII

Bine este cuvântată cinstea Domnului, Care în fața noastră deschide ușa, ca să nu-L mai cerem decât pe Dânsul. Căci așa părăsim toate și sufletul nostru merge numai pe urmele Lui, ca unul care nu mai are nici o grijă, care l-ar putea împiedica să-l contemple pe Domnul. Pentru că, dragii mei, pe măsură ce mintea părăsește grija de cele văzute, și cugetă la nădejdea celor viitoare, pe măsura înălțării ei peste grijile trupului, și a îndeletnicirii ei cu acelea, în aceeași măsură se subțiază și strălucește prin rugăciune. Și pe cât trupul se desface din legăturile lucrurilor, tot pe atât se desface și mintea; și pe cât mintea se desface de legăturile grijilor, pe atât se strălucește; și pe cât strălucește mai mult, se subțiază și se ridică peste gândurile veacului acestuia, care sunt pline de grosolănie. Și atunci află mintea să privească spre Dumnezeu, ca la Dumnezeu, și nu ca la oameni. Căci, dacă omul nu s-a făcut vrednic de o descoperire, el nu poate s-o cunoască. Și dacă nu a ajuns la curăție, nu poate avea gânduri strălucitoare, ca să vadă

tainele (cele ascunse)... Iar până nu se va dezlega omul de toate cele văzute, care prin zidirea lor, sunt văzute, el nu se dezleagă nici de gândurile (ideile) despre ele și nu se golește de cugetele cele întunecate. Și unde este întuneric și unde sunt gânduri încurcate, acolo sunt și patimi. Și dacă omul nu se dezleagă din toate câte am pomenit, și din pricinile lor, nici mintea lui nu va vedea cele ascunse. Iată de ce Domnul, mai înainte de toate, ne poruncește să păzim sărăcia, și depărtarea de truburările lumii și să ne dezlegăm de grija pentru oameni zicând: „Cine nu se va lepăda, de omenirea întreagă și de toate ale sale, și nu se va lepăda de sine, acela nu poate fi ucenic al Meu“ (Luca 14, 33).

Căci, pentru ca mintea să nu păgubească prin văz, prin auz, prin grija de lucruri, prin pierderea lor, sau prin sporirea lor, prin vreun om și prin faptul că ne-am legat toată nădejdea numai de el, Domnul a abătut toată grija gândului, prin necazul pentru toate: ca să dorim să vorbim cu Dânsul, din pricina aceasta. Dar rugăciunea are nevoie de o exercitare, pentru ca, din lungimea ei, să se înțelepțească mintea. Căci rugăciunea dorește statornicie, după ce petrecem în sărăcie, care ne dezleagă din legături gândurile. Fiindcă din statornicie în vreme îndelungată, mintea primește exercițiul, și află cum să izgonească gândul de la ea, și învață prin experiență (cercare) multă, cele ce nu i se pot arăta de către alții. Că fiecare fel de viețuire, sporește prin felul de viață pe care-l ducea mai înainte, și cel de mai înainte este cercetat, dacă vrei să afli pe cel ce i-a urmat. Depărtarea de lume o ia înaintea rugăciunii. Iar depărtarea însăși se face în vederea rugăciunii. Și rugăciunea o facem, ca să câștigăm, dragostea de Dumnezeu, fiindcă în rugăciune găsim pricinele, ca să-L iubim pe Dumnezeu.

Se mai cuvine să știm, iubiților, că convorbirea în ascuns, orice grijă de Dumnezeu, a unei minți bune, în orice îndeletnicire

cu cele duhovnicești, este cuprinsă în hotarele rugăciunii și în numele de rugăciune se înțelege și se cuprinde. Fie că citești felurite lucruri fie că grăiești cu gura slăvirea lui Dumnezeu, sau că te grijești cu mâhnire întru Domnul, sau că faci închinăciuni cu trupul, sau cânți stihurile Psalmilor, sau faci orice alt oarecare, din care să deprinzi rugăciunea cea curată. Că din ea se naște dragostea de Dumnezeu. Fiindcă dragostea se naște din rugăciune. Și rugăciunea, din viața pustnicească. Și ca să putem să ne îndeletnicim mereu numai cu Dumnezeu, avem nevoie să trăim în pustnicie. Însă lepădarea de lume o ia înaintea pustniciei. căci mai înainte de a se lepăda omul de lume, și de a se dezlega de toate ale ei, el nu poate trăi în singurătate. Și tot așa răbdarea o ia înaintea lepădării de lume, și răbdării îi ia înainte ura de lume? Și urii de lume, i-o ia înainte frica și dorul. Căci dacă teama de gheenă n-ar înfricoșa inima și dorul n-ar face-o să dorească fericirile, în om nu s-ar porni ura de lumea aceasta. Și de nu ar urî omul lumea, n-ar putea răbda osteneala. Și dacă răbdarea n-ar lua-o înainte în mintea lui, omul n-ar putea să-și aleagă locul plin de sălbăticie și gol de orice locuitori, ca să-l locuiască. Și dacă nu-și alege viața pustnicească, omul nu poate să petreacă în rugăciune. Și dacă omul nu se va îndeletnici cu Dumnezeu, și nu va petrece cu aceste cugetări, amestecate în rugăciune, și în chipul primirii, despre care am spus, nicidecum nu va putea simți dragostea.

Deci dragostea de Dumnezeu se naște din vorbirea cu El. Iar ca să ne îndeletnicim cu rugăciunea, și să cugetăm la ea, ne trebuie liniște. Iar în liniște ajungem prin neagoniseală. Iar la neagoniseală ne ridicăm prin răbdare și prin ura de pofte. Și ura de pofte o câtigăm prin teama de Gheenă, și prin așteptarea fericirilor. Cel ce cunoaște rodul patimilor, și știe ce i se gătește lui, și de la ce fericire va fi oprit prin ele, acela urăște

patimile. Și astfel orice viață (fel de viață), are legătură cu felul de viață dinaintea lui, și cu el se sporește, și la rândul lui se schimbă într-altul mai înalt decât el. Și dacă lipsește unul din ele, cel următor nu poate lua ființă, și nu se poate arăta. Fiindcă totul se topește și piere. Iar ceea ce întrece aceasta, pune capăt cuvintelor. A Dumnezeului nostru este slava și marea cuviință în veci. AMIN.

XXXVI.

DESPRE FAPTUL CĂ NU TREBUIE SĂ DORIM SAU SĂ CEREM SĂ AVEM SEMNE VĂZUTE PE MÂINILE NOASTRE, CÂND NU ESTE NEVOIE

În orice clipă, în care Domnul se apropie ca să sprijinească pe sfinții Săi, El nu-și arată puterea Sa pe față, în chip vădit, prin oarecare lucru sau semn simțit, ca nu cumva să ne înnebunească sprijinul dat și să ne întoarcă în pagubă. Și aceasta o face din purtarea de grijă față de Sfinți, ca să le arate, că nici când, nu încetează să le poarte El de grijă într-ascuns, ci în orice lucru îi lasă pe ei să arate nevoință și să se ostenească în rugăciune, după puterea lor. Iar în lucrurile care îi biruiesc pe ei, prin greutatea lor, când vede Domnul că ei ar slăbi, și s-ar pierde de la El, pentru că firea nu este în stare să facă acel lucru, îl săvârșește El, după mărimea puterii Sale, precum se cuvine, și ca să-i ajute, cum știe El. În măsura putinții, în ascuns îi întărește pe sfinți, până când ei biruiesc necazurile lor. Căci prin cunoștința pe care le-o dăruiește, Domnul face să se dezlege împletitura de necazuri,

și, prin contemplarea acelei cunoștințe, îi trezește pe ei spre cuvântările de laudă, care în ambele chipuri le sunt de folos. Iar când trebuie să arate pe față lucrul și fapta, Domnul face acest lucru, de nevoie. Că prea înțelepte sunt chipurile Sale și sunt potrivite cu trebuința și cu nevoia, și nu la întâmplare.

Cela ce îndrăznește, fără să fie nevoie, sau să ceară de la Dumnezeu, sau să dorească minuni, și puteri să fie în mâinile lui, este ispitit în mintea lui de dracul cel batjocoritor, și se laudă cu știința lui, de care s-a îmbolnăvit. Că în necaz trebuie să cerem, ajutorul lui Dumnezeu, Primejdie mare este, să ispitești pe Dumnezeu, fără să fie nevoie. Cine dorește acest lucru, nu este în adevăr drept. La mulți sfinți se găsesc semne, pe care Domnul le-a făcut fără voia lor. Cine însă voiește și dorește semne cu toată voia lui, fără să fie nevoie de cădere,cade din păzire și alunecă din cunoașterea adevărului. Căci dacă va fi ascultat acesta în cererea lui, pe măsura îndrăznelii lui către Dumnezeu, vicleanul găsește loc în el și-l aduce, să ceară altele și mai mari. Însă cei cu adevărat drepți, nu numai că nu doresc acestea, ba chiar, dacă le sunt date, se întorc de la ele; și nu doresc semnele, nu numai în ochii oamenilor, ci nici în sinea lor, în ascuns.

Că iată, unul din sfinții Părinți, prin curățenia lui, a primit ca dar, darul de a ști mai înainte pe cei ce aveau să vină către dânsul, și a cerut lui Dumnezeu, — împreună cu alți sfinți, pe care îi rugase bătrânul pentru acest lucru, — să ridice darul de la dânsul. Și dacă unii din ei au primit daruri, de nevoie și din simplitate le-au primit. În ce privește pe ceilalți, semnul dumnezeiesc nu i-a mișcat, și nicidecum n-au cerut semn la întâmplare.

Fericitul Ammun Sfântul, când s-a dus să se întâlnească cu Sfântul Marele Antonie și s-a rătăcit în cale, știi bine ce a zis către Dumnezeu și ce a făcut Dumnezeu pentru el. Și adu-ți

aminte și de Avva Macarie și de ceilalți. Cei cu adevărat drepți, totdeauna cred înlăuntrul lor, că nu sunt vrednici de Dumnezeu. Și cu aceea dovedesc că sunt cu adevărat drepți, că se cred pe sine-și ticăloși, și că nu sunt vrednici de purtarea Lui de grijă. Și ei mărturisesc aceasta în ascuns și la arătare și prin aceasta se înțelepțesc de la Duhul Sfânt; ca nu cumva să le lipsească purtarea de grijă și lucrarea, pe care se cuvine s-o facă în viața aceasta. Iară clipa de odihnă au păstrat-o pentru veacul viitor. Și cei ce au pe Domnul locuind între dânșii, de aceea nu doresc să se odihnească, și să se izbăvească de necazuri, cu toate că primesc din vreme în vreme, mângâiere în chip tainic, în cele duhovnicești.

Și nu aceasta este virtutea, ci omul după ce a ajuns la ea, să părăsească orice grijă și osteneală pentru ea; ci aceasta însemnează că Duhul sălășluiește în om, când el mereu se silește să se biruie pe sine, chiar dacă ar putea face lucrur cu odihnă. Că așa vrea Duhul, ca să nu deprindă lenea, cei întru care El s-a sălășluit. Și El îi îndeamnă să nu se dedea la bine, ci să se dedea lucrului și scârbelor. Și în ispite îi întărește pe ei și îi face să se apropie de Înțelepciune. Că voia Domnului este, ca să fie în ostenele iubiții Lui.

În cei ce petrec cu odihnă nu locuiește Duhul lui Dumnezeu, ci duhul dracilor, după cum a spus unul dintre sfinții iubitori de Dumnezeu: „M-am jurat să mor în fiecare zi“. Prin aceasta se deosebesc fiii lui Dumnezeu de ceilalți oameni: că **ei trăiesc în necazuri,** iar lumea să strălucească în desfătare și odihnă. Că n-a binevoit Dumnezeu, ca iubiții Lui să se odihnească, până când sunt în trup, ci a voit câtă vreme sunt ei în lume, să fie în necaz, în greutăți, în trude, în lipsă, goi, singuri, nevoiași, bolnavi, defăimați, pălmuiți, cu inima zdrobită, cu trupul istovit, lepădați de rudeniile lor, mâhniți cu cugetul, cu altă vedere despre toată zidirea, și cu o petrecere neasemenea oamenilor, cu locuință în singurătate și în liniște, păzită de vederea oamenilor, și slobodă de toate lucrările cele veselitoare de aici, de pe pământ. Ei plâng,

și lumea râde; se întristează și lumea se bucură; ei postesc și lumea se desfătează. Ei se ostenesc ziua, se îndeamnă la lupta cu trudă și cu osteneală noaptea, unii din ei sunt în necazuri de bună voia lor; alții sunt în trudă din pricina patimilor, alții urmăriți (prigoniți) de oameni; alții sunt în primejdie din pricina patimilor sau din pricina dracilor sau a celorlalți. Și unii au fost prigoniți, alții au fost uciși, alții iarăși au petrecut îmbrăcați în piele de oaie, și așa mai departe. Și așa s-a împlinit în ei cuvântul Domnului, care zice: „În lume veți avea necazuri, dar în Mine vă veți bucura“ (Ioan 16, 43). Știe Domnul că nu putem rămâne în dragostea Lui, dacă vom fi odihniți cu trupul. Și de aceia i-am oprit pe ei de a se odihni și de a-i gusta dulceața odihnei. Hristos, Mântuitorul nostru, a Căruia dragoste e mai puternică decât moartea cea trupească, Însăși să ne arate puterea dragostei Sale.

XXXVII.

DESPRE CEI CE VIEȚUIESC LÂNGĂ DUMNEZEU ȘI ÎȘI PETREC ZILELE LOR ÎN VIAȚA DE CUNOAȘTERE

Un bătrân a scris pe pereții chiliei sale multe feluri de cuvinte și de gânduri. Și l-a întrebat oarecine: „Ce sunt acestea?“ Și a răspuns bătrânul: „Acestea sunt gândurile cu dreptate, care-mi vin de la Îngerul, care petrece lângă mine, și acestea sunt gândurile firii celei drepte, care se pornesc în mine. Și le scriu, când îmi vin, pentru ca în vremea întunecării mele să cuget la ele, și ele să mă izbăvească de rătăcire“.

Alt bătrân, când gândurile lui se fericeau, zicându-i: „În locul lumii acesteia, trecătoare te-ai învrednicit de nepieritoarea

nădejde", răspundea gândurilor: „Zadarnic mă lăudați, câtă vreme sunt încă pe cale, încă nu mi-am sfârșit călătoria".

Dacă vei lucra o mare virtute și nu vei simți în ea gustul sprijinului, să nu te miri. Că omul până nu se smerește, nu primește plata pentru lucrul său. Iar plata nu se dă pentru lucrul, ci pentru smerenie. Cel ce o ia înainte, primind răsplata bunătăților, acela întrece pe unul care a lucrat virtutea. Virtutea este mama mâhnirii, și din mâhnire se naște smerenia. Și smereniei i se dă harul. Așa dar, răsplătirea se dă, nu virtuții, nici ostenelii celei pentru virtute, ci smereniei, care se naște din virtute și din osteneală. Dacă însă lipsește smerenia, primele două sunt de prisos (zadarnice).

Lucrarea virtuților este păzirea poruncilor Domnului. Lucrarea cea din belșug este înfăptuirea cea bună a minții; și ea constă din smerenia cugetului și din păzire. Când celor dintâi le lipsește puterea, ea este primită în locul lor. Și Hristos nu cere lucrarea poruncilor, ci îndreptarea sufletului. Și pentru îndreptarea sufletului, el a spus poruncilor ca lege pentru cei de sub lege. Că trupul face lucruri de-o potrivă și de-a dreapta și lucruri de-a stânga; iar mintea fie că se îndreptează, fie că greșește, după cum vrea face. Sunt unii care își trăiesc viața întru înțelepciunea lui Dumnezeu, deși lucrează lucruri de-a stânga; și sunt alții care lucrează păcatul, ca și cum ar lucra lucruri dumnezeiești.

La unii, care se păzesc pe ei, neajunsurile sunt paznici ai dreptății. Harul fără ispite, este pierzare pentru cei ce-l primesc. Dacă faci bine înaintea lui Dumnezeu, și El îți dă Harul, înduplecă-L pe El să-ți dea și recunoștința smereniei, sau să-ți dea un păzitor (care să te țină), în lucrările Lui, sau să ia harul de la tine, ca să nu ți se facă pricină de pierzare. Că nu pot să-și păzească toți bogăția nevătămată.

Sufletul care a luat asupră-și grija de virtute și viețuiește cu socotință și cu frica de Dumnezeu, nu poate petrece nici o zi măcar fără de înstristare. Fiindcă virtuțile sunt strâns împletite cu

întristarea. Cel ce a ieșit din necazuri, acela desigur se îndepărtează și de virtute. Că necazurile dau naștere smereniei. Dacă dorești virtutea, dă-te pe tine în mâna necazului. Că nu vroiește Dumnezeu, ca sufletul să fie fără de grijă. Și cel ce dorește să fie fără de grijă, se află cu bună înțelegere, în afară de voia lui Dumnezeu. Și nu e vorba aici de grija de cele trupești, ci de grija de acele lucruri, în care se nevoiesc și se obosesc cei ce urmează bunătatea. Până ce vom, ajunge la adevărata cunoștință, adică la descoperirea tainelor, prin ispite ne apropiem, de smerenie. Înaintea aceluia, care fără de necazuri petrece în virtutea lui, s-a deschis ușa trufiei.

Și cine dorește să petreacă fără de scârbă în înțelegerea lui? Mintea nu poate să rămână în smerenie, fără să fie mereu pălmuită, și nici nu poate să rămână mereu în meditarea rugăciunii către Dumnezeu, fără de smerenie, și cu curăție. Mai întâi omul se îndepărtează cu înțelegerea lui de grija care i se cuvine s-o aibă, și apoi se apropie de el duhul trufiei. Și dacă rămâne omul în trufie, se depărtează de el, Îngerul purtării de grijă, care era lângă el și pornea în om grija dreptății. Și când omul face nedreptate Îngerului și se depărtează de el, atunci se apropie de om cel de alt neam. Și din clipa ceea nu mai e în om nici o grijă de dreptate.

Mai înainte de zdrobire este trufia, zice Înțeleptul, și mai înainte de Har este smerenie (Pilde 16, 18). Pe măsura mândriei, care se vede într-un suflet, este și măsura în care Domnul îl zdrobește și-l pedepsește pe acel suflet. Și mândria nu este numai gândul, care trece prin mintea cuiva, sau care-l biruiește din vreme în vreme, ci mândria pururea rămâne în om. În primul caz, urmează umilința după mândrie. În al doilea, omul nu știe de umilință.

Iar Dumnezeului nostru I se cuvine slava și mare cuviință. AMIN.

XXXVIII.

CĂ POATE SĂ PRICEAPĂ OARECINE, LA CE MĂSURĂ A AJUNS, DUPĂ GÂNDURILE PE CARE LE ARE ÎNTR-ÎNSUL.

Când omul se află în lenevire, se teme de ceasul morții. când însă iese în întâmpinarea lui Dumnezeu, omul se teme de apropierea judecății. Când omul este foarte înaintat în dragoste, aceste două temeri sunt înghițite (pier). Cum se face aceasta? Așa că, atunci când cineva petrece în cunoștință și rânduială trupească, se teme de moarte; și când ajunge la cunoștința cea sufletească și la rânduiala cea bună, mintea lui în orice ceas se mișcă întru amintirea judecății viitoare. Fiindcă și după fire drept petrece, mișcându-se spre rânduiala sufletească și viețuind în cunoștință de sine, și cu viețuirea se orânduiește bine în apropiere de Dumnezeu. Iar când ajunge la cunoștința aceea a adevărului, și simte tainele lui Dumnezeu, și nădejdea i se întărește, către cele viitoare, omul cel trupesc se absoarbe, în dragoste, el care după asemănarea dobitoacelor, se teme de junghiere; iar omul cel rațional ( ) se teme de judecata lui Dumnezeu; iar omul, care a fost înfiat, se înfrumusețează prin dragoste, și nu mai este dus cu nuiaua, ca un copil. „Iară eu și casa părintelui meu, vom sluji Domnului“ (Is. Nav. 23, 15).

Cela ce a ajuns la dragostea de Dumnezeu, nu mai vrea să rămână aici. Fiindcă dragostea risipește frica. Iubiții mei, fiindcă mi-am pierdut mințile, nu mai pot păstra în tăcere Taina, ci iată, sunt nebun, pentru folosul fraților. Căci aceasta este dragostea cea adevărată, care nu poate să păstreze vreo taină față de cei

iubiți. De multe ori, când scriam acestea, îmi rămâneau degetele pe hârtie și nu mai puteam să scriu din pricina dulceții, care-mi cădea în inimă și-mi alina simțurile. Dar fericit este cel ce pururea cugetă la Dumnezeu, și s-a despărțit de toate cele lumești, și vorbește cu Dumnezeu singur, în înțelegerea lui. Și de va fi îndelung răbdător, nu va trece mult, și va vedea roadele (răbdării sale).

Bucuria în Dumnezeu este mai puternică decât bucuria acestei vieți. Și acela care o află, nu numai că nu privește spre patimi, dar nici măcar la viața lui nu se mai întoarce, și nici o altă simțire nu-i va veni din bucurie, dacă bucuria i-a venit din adevăr. Dragostea este mai dulce decât viața. Și înțelegerea cea după Dumnezeu, din care se naște dragostea, este mai dulce decât fagurul de miere. Pe dragoste n-o întristează să primească înfricoșata moarte pentru cei ce o iubesc. Din dragoste se naște cunoștința; și din cunoștință se naște sănătatea sufletului; și sănătatea sufletului este o putere care vine din îndelunga răbdare.

Întrebare: „Și ce este cunoștința?"

Răspuns: „O simțire a vieții celei nemuritoare".

Întrebare: „Și ce este viața cea nemuritoare?"

Răspuns: „Simțire în Dumnezeu. Fiindcă dragostea vine din înțelegere. Iar cunoștința după Dumnezeu, împărățește peste toate poftele, și inimii care a primit-o, toată desfătarea de pe pământ îi este de prisos. Că nu este dulceață, asemănătoare cu dulceața cunoștinței de Dumnezeu".

Rugăciune: „Doamne, umple-mi inima de viața veșnică". Viața veșnică este mângâierea cea (în) după Dumnezeu. Iară cel ce a aflat mângâierea în Dumnezeu, o socotește de prisos pe cea lumească.

Întrebare: „De unde simte omul că a primit înțelepciunea de la Duhul?"

Răspuns: „Din aceea (cunoaștere) care îl învață pe el, prin cele ascunse ale lui, și prin simțuri, chipurile smereniei. Și i se vor descoperi lui în mintea lui cum poate fi câștigată smerenia aceasta?"

Întrebare: „Dar de unde simte cineva, că a ajuns la smerenie?"

Răspuns: „Din acelea că-i e greață să placă lumii prin petrecerea sau cuvintele lui, și slava acestei lumi este urâtă în ochii lui".

Întrebare: „Și ce sunt patimile?"

Răspuns: „Sunt asupreli (instincte) care s-au pus în lucrurile acestei lumi, și mișcă trupul spre trebuințele sale. Și nu mai încetează cu asupritul, câtă vreme este în ființă lumea aceasta. Iară omul, care s-a învrednicit de Harul lui Dumnezeu și a gustat și a simțit ceva mai sus de patimi, nu le lasă să intre în inima lui. Fiindcă în locul asupririlor, îl stăpânește altă dorință, mai bună decât acelea. Și nu se apropie de inima lui nici ele, nici cele ce se nasc din ele. Ci ele rămân afară, în nelucrare. Nu că n-ar fi ele asupreli ale patimilor, ci fiindcă inima care le primea este moartă pentru patimi și vie pentru altceva. Nu că a încetat să se păzească în socotință și să lucreze, dar fiindcă mintea lui nu este supărată de nimic. Căci s-a săturat înțelegerea lui de orice altă desfătare."

Inima care a primit simțirea celor duhovnicești și a contemplării cu socotință a veacului viitor, așa se face în cunoștința lui față de patimi, că omul care s-a îndestulat de hrană bună și nu ia aminte la ea, nici n-o poftește, ci îi vine greața de ea și o urăște. Și așa se întâmplă nu numai din greață și ura de mâncare, ci și din pricină că omul s-a îndestulat cu hrană bună mai înainte. Nu ca unul, care a irosit partea lui și râvna la rădăcinile de buruieni, fiindcă ajunsese de-și risipise averea părintească pe care o avea; nici ca unul, care are în păstrare o comoară, și doarme.

De vom păzi legea trezviei și lucrul cu socotință și înțelegere, care au ca roade viața, de fel nu se apropie de mintea noastră lupta cu asuprilile patimilor. Dar patimile sunt oprite să intre în inimă, nu prin luptă, ci prin îndestualrea cunoștinței, și prin cunoștința de care s-a umplut sufletul, și prin dorul de a contempla minunile, care se află în ea. Acestea toate opresc asuprelile să se apropie de inimă. Și nu că inima nu se mai păzește, și se depărtează de lucrurile cu socotință, care străjuiesc cunoștința adevărului și lumina sufletului, dar mintea nu mai are lupte, pentru pricinile de care am vorbit mai sus. Că mâncarea săracilor scârbește pe bogați. La fel și mâncarea bolnavilor scârbește pe cei sănătoși. Dar bogăția și sănătatea vin din trezvie și din purtarea de grijă. Căci atât timp cât trăiește, omul are nevoie de trezvie, de grijă și de priveghere, ca să-și păzească comoara. Și de va trece măsura, se va bolnăvi și prădat va fi — și nu numai până vedem roadele lucrării noastre, trebuie să lucrăm, ci până la ieșire (moarte) ni se cuvine să luptăm. Că adesea grindina face să cadă năpraznic rodul copt. Dacă cineva se amestecă în lucruri, și vorbește în libertate; (și e slobod la vorbă), să nu crezi că va mai rămâne multă vreme sănătos.

Când te rogi, aceasta să-ți fie rugăciunea:

Rugăciunea: Doamne, învrednicește-mă să fiu cu adevărat mort pentru vorbele acestui veac.

Și se întâmplă că ai adunat în aceste vorbe toate cererile. Silește-te, să împlinești în tine lucrul acesta. Că dacă fapta urmează după rugăciune, atunci cu adevărat te-ai așezat în slobozenia lui Hristos. Că a fi mort pentru lume însemnează, nu numai să te îndepărtezi de la împărtășirea cu lucrurile lumii prin vorbire, dar nici măcar să nu dorești vreunul din bunurile ei, în vorbele pe care le gândești în mintea ta.

Când ne statornicim pe bine, ne rușinăm de patimi, când ne întâlnim cu ele. Cei ce au experiență (cei încercați) o știu bine. Ba și de pricinele patimilor ne e rușine să ne apropiem. Când vrei să urmezi pe cineva în lucrul lui cel pentru dragostea de Dumnezeu, să pui moartea hotar în această dorință (după dorința lui). Și astfel, prin lucrul acela te vei învrednici să te sui la treapta muceniciei în fiecare suferință și nu vei fi vătămat de nici o vătămare din câte îți vor ieși în cale, dacă vei răbda până la sfârșit și nu te vei lenevi.

Cugetarea unei minți slabe face să slăbească puterea răbdării, dar o minte tare dă celui ce urmează cugetarea, o putere pe care firea n-o are.

Rugăciune: Învrednicește-mă, Doamne, să-mi urăsc viața, pentru viața cea întru Tine.

Viețuirea în lumea aceasta se aseamănă cu scriitorii, care alcătuiesc o carte, dar este încă în ciornă. Și dacă cineva vrea, adaugă sau scoate ceva și face schimbare în scriere. Iar viața viitoare se aseamănă cu manuscrisele (hieroglifele) cele scrise pe hârtie curată și pecetluite cu pecetie împărătească, în care nu se mai fac nici adăugiri, nici ștergeri. Câtă vreme suntem în mijlocul schimbărilor, să luăm seama la noi, Și câtă vreme avem putere asupra cărții vieții noastre, pe care am scris-o cu mâinile noastre, să ne silim să facem în ea, adaosul vieții celei bune, și să ștergem din ea păcatele, cele în viața de mai înainte.... Că până mai suntem în lumea aceasta, nu pune Dumnezeu pecetea, nici pe cele bune, nici pe cele rele ale noastre, până în ceasul ieșirii, în care ne sfârșim lucrul în patria noastră și trecem în altă țară. Și, precum a zis Sfântul Efrem: „Trebuie să ne gândim că sufletul nostru este ca o corabie gata de plecare, și care nu știe când va sufla asupra ei vântul. Și este ca o oaste, care nu știe, în ce clipă va suna goarna de război. Și dacă, zice, Sfântul, acestea sunt așa, și ele, printr-o schimbare, se întorc din nou, oare cât trebuie noi

să ne pregătim și să fim mai înainte gata, pentru ziua cea cumplită în fața podului și a ușii veacului celui nou? Să ne dea nouă Hristos Mântuitorul vieții noastre pregătire ca să avem sprijin în nădejdea cea hotărâtă. Că a Lui este slava, închinăciunea și mulțumirea în vecii vecilor. AMIN.

XXXIX.

DESPRE MIŞCAREA CEA ÎNGEREASCĂ SPRE SPORIREA SUFLETULUI ÎN CELE DUHOVNICEŞTI, CARE SE TREZEŞTE ÎN NOI PRIN PURTAREA DE GRIJĂ A LUI DUMNEZEU.

Cel dintâi gând (inspirație) care vine în om prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu, să călăuzească sufletul spre viață, în privința ieșirii din firea aceasta în inimă vine. Gândului acestuia îi urmează firește dispreţul pentru lume. Cu aceasta începe spre om toată pornirea spre bine, care-l duce la viață și pune în om, ca pe o temelie oarecum, puterea cea dumnezeiască, care vine după el, când vrea Dumnezeu să arate viața în om.

Acest gând despre care vorbesc, dacă omul nu l-ar stinge, împleticindu-se cu lumea, și cu vorbirea în deșert, ci dimpotrivă l-ar spori prin liniște și ar rămâne gândul acesta în om cu contemplație, și cum omul s-ar îndeletnici cu gândul acesta, el l-ar aduce pe om la acea contemplație adâncă, pe care nimeni n-o poate descrie. Satana foarte mult urăște gândul acesta și se silește din răsputeri, să-l smulgă din om. Și de ar fi cu putință,

i-ar da omului toată împărăția lumii, că doară-doară, prin risipire, să scoată din om un astfel de gând. Cu toată pofta ar fi făcut-o, de-ar fi putut! Căci știe vicleanul, că dacă rămâne în om gândul acesta, atunci mintea lui nu i-ar mai sta la pământul acesta al amăgirilor. Și nu se mai apropie de el meșteșugirile drăcești. Acest gând nu este gândul, care pune în mișcare amintirea morții în noi, ci acela, care este împlinirea acestui lucru, și pune în om pomenirea în fiecare clipă (a morții) și cugetând mereu la aceasta, îl face pe om ca să cadă în uimire mereu. Acest gând (teama de moarte) este trupesc, iar aceasta este o contemplație duhovnicească și un Har minunat. Și această contemplație, cu gânduri strălucitoare este îmbrăcată. Și cel ce o are, nu se mai întoarce să cerceteze lumea și nu ia aminte la timpul lui.

Adevăr adevărat vă spun, iubiților, că de ar fi lăsat Dumnezeu măcar o clipă această contemplație printre oameni, n-ar mai fi cine să moștenească lumea! Că această contemplație este legătura, în fața căreia lumea cade și cel ce primește această meditare în sufletul său, are un Har de la Dumnezeu, mai puternic decât tot ce poate lucra acel suflet, Har, care se dă celor de pe treapta mijlocie (celor sporiți), celor ce doresc în adevăr să se pocăiască în inima lor. Și cu deosebire se dă acelora, despre care știe Dumnezeu, că li se cuvine să se depărteze de lume, cu adevărat, spre o viață îmbunătățită, din pricina bunăvoinței lor, pe care o știe El. Și se mărește Harul, și rămâne cu ei în petrecerea lor de sihaștri singuratici. Acest Har să-l cerem prin rugăciunile noastre. Pentru el să veghem îndelung. Și ca pre un Har fără seamăn, prin lacrimi să-l rugăm pe Domnul să ni-l dea nouă. Și atunci nu vom mai slăbi în ostenelile acestei lumi. Și iată aceasta este începătura gândurilor vieții, care desăvârșește în om plinirea dreptății.

XL.

DESPRE A DOUA LUCRARE, CARE SE FACE ÎN OM

Este și o altă lucrare după aceasta, când omul se pornește pe bine în viața lui îmbunătățită, și ajunge să se suie la treapta pocăinței, și se apropie să guste din contemplație și din lucrarea acesteia, când Harul de sus îl cuprinde pe om, și-l face să guste din dulceața cunoașterii în duh. Asta se începe cam așa: Mai întâi, omului i se adeverește purtarea cea de grijă a lui Dumnezeu față de om, și se luminează în dragostea Lui pentru fire, și se minunează de rânduiala pe care o dă El făpturilor, și de grija Lui pentru cele cuvântătoare. Apoi începe omul să simtă dulceața iubirii de Dumnezeu și focul ei, care-l arde în inimă, și aprinde și mistuie patimile cele trupești și sufletești. Și aceasta putere o simte cineva, atunci, când în firea tuturor lucrurilor, și în orice i se întâmplă, cugetă cu înțelegere, le cercetează și le judecă pe ele, ca om duhovnicesc. Apoi, prin această multă purtare de grijă și bună știință a lui Dumnezeu, omul începe să simtă dorul de Dumnezeu, și deodată se îmbată cu dor, ca și cu un vin; el nu-și mai simte trupul, mintea lui rămâne în uimire, inima lui este robită după Dumnezeu. Și așa cum am spus, este ca un om beat de vin. Și în măsura în care i se întărește simțul lăuntric, în aceeași măsură se întărește și contemplația aceasta. Și pe cât se nevoiește omul, să-și sporească viața, păzindu-se, citind, rugându-se, tot pe atât se întărește și se adeverează în el puterea lor. Adevărat, adevărat, fraților, acestuia i se întâmplă câteodată să uite de sine, să uite că poartă trup, și nu mai știe, că e în lumea aceasta.

Aceasta este începutul contemplației duhovnicești în om și începutul descoperirilor minții, că prin ea mintea sporește în taine, și se întărește și se înalță spre celelalte, care sunt mai presus de firea omenească. Și pe scurt spun, că prin mâna ei se mută la om

toată contemplația dumnezeiască și toate descoperirile în duh, pe care le-au primit sfinții în viața aceasta, și Harul și descoperirile, pe care firea le poate cunoaște în lumea aceasta. Aceasta este temelia sfințirii noastre, care a pus-o în noi Ziditorul nostru.

Ferice de omul care a păzit înlăuntrul sămânța aceasta bună, când ea a căzut în sufletul său, și a făcut-o să crească, și n-a risipit-o dintr-însul, prin răspândirea cu cele trecătoare. A Domnului este slava în veci. AMIN.

XLI.

DESPRE PĂCATELE CELE CU VOIE ȘI CELE FĂRĂ DE VOIE ȘI CELE CARE SE FAC DIN ÎNTÂMPLARE

Sunt păcate pe care le face omul fără voie, din neputință, și sunt păcate cu voie, din neștiință. Și iarăși, cineva poate păcătui din întâmplare, sau și din obișnuință cu răul. Aceste toate feluri și chipuri de păcat, deși sunt la fel vrednice de mustrare, sunt totuși diferite în privința îndreptării și unul este mai mare decât celălalt. Și adică mustrarea și pocăința pentru unul este mai mare, și pocăința se primește mai anevoie; pentru altul, iertarea este mai aproape de păcat. Ca și Adam, Eva și Șarpele, toți au primit de la Dumnezeu, iertarea păcatului lor, însă au moștenit blestemul în chip deosebit; așa și fiii lor. Asprimea pedepsei este măsurată după gândul pe care l-a avut cineva (intenția) și după dorința spre păcat. Dacă cineva, fără să vrea, este tras în păcat, din lipsă de grijă (nepăsare) față de virtute, fiindcă nu o lucrează, cu toate că-i este greu să rămână în păcat, totuși pedeapsa îi este grea. Și dacă din întâmplare cineva, cu toată grija lui, este ispitit de vreo greșală, se silește îndată, fiindcă fără îndoială vrea să se curățe.

Alt păcat face omul, când se îngrijește de virtute, și petrece cu lucrarea lui, și nu doarme noaptea, și are grijă să nu se păgubească de nimic, din cele pentru care se îngrijește; și ziua umblă și-și duce povara, neîngrijindu-se decât în virtute, și în măsura în care este în aceasta și în altele asemenea acestora (bune), fie din pricina neștiinței lui, fie din pricina lucrurilor, care stau în calea lui, adică în calea virtuții, sau din pricina valurilor care se ridică mereu în trupul lui, fie că se abate, ca să-și încerce puterea stăpânirii de sine, talgerul balanței lui se pleacă ușor spre cele de-a stânga; și din neputința trupului este tras într-un fel de păcat, prin care cade în mâhnire, tânjește și suspină cu durere pentru sufletul lui, pentru ticăloșia pe care o suferă din partea vrăjmașilor.

Alt păcat este, când omul se află în trândăvie și e fără de grijă pentru lucrarea virtuții, părăsind cu totul cărarea, și ca un rob, merge spre toată dulceața păcatelor; el arată o râvnă pentru aflarea meșteșugurilor, ca s-o moștenească toate, și este gata, ca orice rob, să facă voia vrăjmașului său cu sârguință, și mădularele să și le pregătească, arme pentru draci, spre toată ascultarea acestora și nicidecum nu vrea să ia aminte la pocăință, nici să se apropie de virtute, nici să puie capăt căii lui celei pierzătoare.

Și astfel de păcat este cel din alunecările și căderile care se întâmplă în calea binelui și în cărarea dreptății, după cuvintele Părinților, care zic că sunt în calea virtuții și în cărarea dreptății căderi, împotriviri, silnicii și altele asemenea lor.

Și altceva este căderea sufletului, față de pierzarea întreagă și de părăsirea desăvârșită. E limpede, că dacă cineva cade, el nu va uita dragostea părintelui său celui de acasă, chiar de i s-ar întâmpla feluri și chipuri de căderi, nu va fi leneș în cele bune și nu se va opri din drumul său, ci după ce a fost biruit, se va scula din nou în lupta împotriva vrăjmașului său și va pune zilnic o temelie nouă zidirii lui celei risipite, având până în clipa ieșirii sale din lumea aceasta, cuvântul Proorocului pe buze: „Ci tu,

vrăjmașule, să nu te bucuri de căderea mea. Că iată, iarăși mă voi scula; încă și când voi ședea în întuneric, Domnul va străluci pentru mine“(Miheia 7, 6). Și nu va pune capăt războiului până la moarte, și cât timp are suflare de viață în el, nu se predă biruit, ci chiar biruit fiind nu se schimbă. Și chiar, dacă în fiecare zi i se sparge corabia, și i se scufundă încărcătura, nu va înceta să se sârguiască și să poarte de grijă, împrumutându-se și urcându-se în corabia altora, și înotând cu nădejde, până ce Dumnezeu, văzându-i lupta și îndurându-se de zdrobirea lui, va trimite asupra lùi mila Sa, și porni-l-va pe el cu putere, ca să rabde și să întâmpine săgețile de foc ale vrăjmașului. Și aceasta este înțelepciunea dată de Dumnezeu. Acel bolnav este înțelept, care nu-și taie firul nădejdii. E mai bine să fim osândiți, fiindcă am greșit în unele lucruri, decât fiindcă le-am părăsit pe toate. Iată de ce poruncește Avva Martinian să nu slăbim, oricâte lupte am avea și oricât de felurit ar fi războiul în calea dreptății, și să nu dăm vrăjmașului prilejul de a ne birui, în vreun chip rușinos. Căci el, ca un tată iubitor de fii, cu bună rânduială și potrivit orânduind toate, ne sfătuiește așa:

Sfaturile Cuviosului Martinian

„Fiilor, dacă într-adevăr sunteți nevoitori și cu luare aminte la fapta cea bună, și dacă aveți grijă de sufletele voastre, să aduceți mintea voastră înaintea lui Hristos, curată, și să lucrați toată fapta, care-I este plăcută Lui. Că se cuvine să luați asupra voastră, din pricina Lui, tot războiul pe care-l stârnesc împotriva voastră, patimile firii, și atragerea lumii, și petrecerea în ea, și răutățile cele multe ale dracilor, cu care vă întâmpină după obicei și orice cursă a lor. Și nu vă temeți, când războiul e des și aspru, și să nu vă îndoiți, când războiul e lung, și să nu slăbiți, nici să

nu vă cutremurați, când vedeți taberile vrăjmașilor, nici să nu cădeți în groapa deznădejdii, de vi se întâmplă de alunecați câteodată și să cădeți în păcat. Ci orice veți suferi în războiul acesta mare, și chiar (lovituri) pe față de veți primi și veți fi răniți, toate acestea nicidecum să nu vă împiedice pe voi de (a ajunge) la ținta voastră cea bună. Ci mai vârtos stăruiți în lucrarea pe care v-ați ales-o, și vă câștigați lucrul acela dorit și lăudat, adică a vă arăta neclintiți și tari în război, rumeniți cu sângele rănilor voastre și de fel să nu încetați de a vă lupta cu protivnicii voștri".

Acestea sunt sfaturile Marelui Bătrân. Cum că nu trebuie să slăbim sau să ne levenim, din pricinile pe care le-am pomenit. Însă vai de acel călugăr, care-și calcă făgăduința lui, și-și întinde mâna diavolului, călcându-și conștiința în picioare, ca să se ridice diavolul asupra lui în vreun fel mare sau mic de păcat, și care nu poate să se ridice iarăși împotriva vrăjmașului său, în partea sufletului său, care i-a fost zdrobită. Oare cu ce obraz va ieși înaintea Judecătorului, când tovarășii lui, curățiți fiind, se vor întâlni unii cu alții? că el și-a despărțit drumul de al lor, și a apucat pe calea pierzării, și a lipsit (a căzut) de (la) îndrăznirea, pe care sfinții o au către Dumnezeu, și de (la) rugăciunea cea ridicată din inimă curată, care se înalță și întrece puterile cele îngerești și care nu se oprește, până ce nu dobândește cele cerute și cu bucurie se întoarce la gură, care a trimis-o pe ea la cer. Și lucrul cel mai îngrozitor este acesta: Precum el și-a despărțit drumul de ei, și pe el îl va despărți de dânșii Hristos, în ziua aceea, în care va ține în norul cel luminos trupurile strălucitoare de curăție în spatele lui și le va duce înlăuntru pe porțile cele Cerești. „Că de aceea cei nelegiuiți nu se vor scula la judecată, fiindcă de aici fapta lor i-a judecat și nici păcătoșii (nu se vor scula) în adunarea drepților, la învierea judecății"(Ps. 1, 7).

XLII.

DESPRE PUTEREA ȘI LUCRAREA RĂUTĂȚII PĂCATULUI, CUM SE FORMEAZĂ ȘI CUM ÎNCETEAZĂ EA

Câtă vreme nu urăște omul, din inimă, cu adevărat pricina păcatului, el nu este slobod nici de plăcerea de a-l lucra. Aceasta este lupta cea foarte puternică (violentă), care se împotrivește omului până la sânge, în care se pune la încercare stăpânirea de sine a lui, prin faptul că iubește toate virtuțile.

Aceasta este puterea pe care sfinții o numesc ațâțare și pregătire pentru luptă. Când le miroase pe acestea, sufletul cel ticălos se slăbănogește, din pricină că trebuie mereu să fie înarmat. Iată puterea cea mare a păcatului, cu care obișnuiește vrăjmașul să amestece sufletele celor înțelepți și astfel silește mișcările cele curate ale sufletului să primească ispite, cum niciodată nu primiseră ele. În aceasta, iubiții mei frați, să arătăm răbdarea noastră, și lupta și sârguința noastră. Că aceasta este clipa de suferință nevăzută, prin care biruiește, totdeauna, rânduiala monahicească, zice-se. În acest război, foarte ușor se învăluie mintea cea binecredincioasă, când nu se păzește mult.

Rugăciune: Doamne, Cela ce ești izvor a toată ajutorarea, Tu poți să întărești în clipe ca acestea, care sunt clipe de mucenicie, sufletele cele ce cu bucurie s-au logodit cu Tine, Mirele Ceresc, și au rostit făgăduințele de sfințenie, cu pricepere și cu mișcări curate, fără vicleșug. De aceea, dă-le lor putere, să surpe zidurile și întăriturile și cetățuiele, care sunt ridicate împotriva adevărului, ca să nu greșească ținta, din pricina silniciei de nesuferit, în clipa în care se dă o luptă pe viață și pe moarte.

Războiul însă care se face împotriva înțelepciunii, nu are totdeauna această tărie. Pentru ca ispita să fie mai puternică, se face și câte un răgaz. Vai de cel ce este ispitit cu acest război al socotinței! Căci foarte multă putere își ia acest război, prin obișnuința cu care o primește de la acele suflete, care se lasă biruite, învoindu-se cu gândul.

Păziți-vă iubiții mei, de nelucrare (trândăveală). Că o moarte vădită se ascunde în ea (în trândăveală). Fiindcă în afară de ea, nimic nu poate robi cu cădere pe monah, prin mâinile lui. În ziua aceea (a judecății), nu pentru Psalmi sau pentru rugăciuni ne va osândi Dumnezeu pe noi, ci fiindcă noi, părăsindu-le pe acestea, am lăsat dracii să intre. Și când dracii vor afla loc și când vor intra, și vor închide ușile ochilor noștri, atunci cu stăpânire vor împlini în noi, în chip necurat, toate acele lucruri, care țin pe cei ce le fac cu izbândire prea rea, sub amenințarea lui Dumnezeu. Și ne dăm astfel legați în mâinile dracilor, prin părăsirea lucrurilor acestora mici, care se învrednicesc de multă purtare de grijă din pricina lui Hristos (pentru care le facem), după scrierile celor Preaînțelepți. Cel ce nu-și supune voia sa lui Dumnezeu, supus va fi de vrăjmașul său. Fiindcă cele ce ți se par mici, în loc de ziduri de apărare ți se vor socoti ție, împotriva celui ce încearcă să ne războiască pe noi. Săvârșirea acestora înlăuntrul chiliei a fost rânduită de înțelepții, cunoscători ai viețuirii bisericești, ca să păzească viața noastră prin duhul descoperirii. Părăsirea lor e socotită neînsemnată de către cei fără de minte, iar păgubirea din aceasta, pe care ei n-o pun la socoteală, este începutul căii celei de mijloc, este o libertate neînfrânată, maică a patimilor. Căci mai bine este, să nu părăsim lucrurile cele mici, decât să facem loc păcatului, în locul celor mici. Că sfârșitul acestei libertăți fără de vreme este o robie cruntă.

Cu cât ai simțurile mai vii spre întâmpinarea oricăror accidente (întâmplări), cu atât mai mort să te socotești. Căci altfel nu poți arde păcatul în toate mădularele tale, și nu-ți vei câștiga mântuirea. Dacă vreun călugăr zice în inima lui, că iată s-a păzit

de acestea, atunci el nu mai vrea să ia la cunoștință, că l-a pălmuit cineva. Oricine înșeală pe prietenul său, de blestemul legii vrednic este. Ce va păți însă cel ce pe sine s-a înșelat? Că el cunoscând răutatea faptei rele, se preface că n-o știe. Mustrarea conștiinței însă, arată că el cunoaște răutatea. Și grea mustrare i se arată, fiindcă știe și se preface că nu știe. A Dumnezeului nostru să fie slava în veci. AMIN.

XLIII.

DESPRE PĂZIREA ȘI FERIREA DE CEI LENEȘI ȘI TRÂNDAVI ȘI CĂ DIN APROPIEREA DE ACESTEA, SE FACE STĂPÂNĂ PESTE OM LENEA ȘI TRÂNDĂVIA. ȘI OMUL SE UMPLE DE TOATĂ PATIMA CEA NECURATĂ, ȘI CĂ TREBUIE SĂ NE FERIM DE CONTACTUL (APROPIEREA) CELOR MAI TINERI, CA NU CUMVA MINTEA SĂ SE SPURCE CU GÂNDUL DESFRÂNĂRII.

Cine-și oprește gura de la clevetire, își păzește și inima de patimi. În tot ceasul vede pe Domnul (că doar cugetul lui este pururea la Dumnezeu), și gonește de la dânsul pe draci, și smulge rădăcinile răutăților lor. Cela ce-și cercetează sufletul ceas de ceas, inima lui se bucură de descoperiri. Și cel ce-și concentrează privirea minții înlăuntrul său, acela vede raza duhului. Cel ce a urât toată răspândirea, vede pe stăpânul său înlăuntrul inimii sale.

Dacă iubești curăția, întru care poți vedea pe stăpânul tuturor, să nu clevetești pe nimeni și nici să asculți pe cineva clevetindu-l pe fratele tău. Și dacă doi oameni se ceartă înaintea ta, astupă-ți urechile și fugi de acolo, ca nu cumva să auzi cuvinte de mânie și viața sufletului tău să moară. Că inima mânioasă nu se úmple de tainele lui Dumnezeu. Cel blând și smerit la cuget, este izvor al tainelor privitoare la veacul viitor.

Iată, cerul este în tine, dacă tu ești curat; și în tine vei vedea pe Îngeri cu lumina lor, și pe Stăpânul lor împreună cu Ei și în Ei. Cel ce pe bună dreptate este lăudat, nu se păgubește. Iară dacă va deveni iubitor de laude, atuncea își va pierde plata. Comoara celui smerit cugetător este înlăuntrul lui și este Domnul. Și cine-și păzește limba, în veci nu va fi jefuit de comoara aceasta. Gura, care nu grăiește bucuros, tâlcuiește tainele lui Dumnezeu, iar cel grabnic la vorbă se depărtează de Ziditorul lui. Sufletul cel bun strălucește mai mult decât soarele și pururea se veselește de contemplarea descoperirilor. Și cel ce urmează pe iubitorul de Dumnezeu, se va îmbogăți cu tainele lui Dumnezeu. Iară cel ce urmează pe omul nedrept, și trufaș, acela se depărtează de Dumnezeu și va fi urât de prietenii săi. Cel tăcut va câștiga, în orice lucru, rânduielile smereniei. Și fără nevoință va stăpâni patimile. Prin necontentita meditare despre Dumnezeu se dezrădăcinează și se gonesc patimile. Și aceasta este sabia, care omoară patimile. Precum în clipele de liniște și de seninătate pe marea inimii, netulburată de mânie și de pornire, mereu se mișcă tainele și descoperirile dumnezeiești, și o bucură pe ea.

Cel ce dorește să-L vadă pe Domnul întru sine, se silește să-și curățe inima prin neîncetata aducere aminte de Dumnezeu. Și astfel, în strălucirea ochilor minții sale, în toată vremea va vedea pe Domnul. Minții, care a ieșit din aducerea aminte de Dumnezeu și se răspândește în aducerea aminte de lume, i se

întâmpla tot așa, cum i se întâmplă unui pește, pe care l-ai scoate din apă.

Pe măsură ce omul se ferește să stea de vorbă cu alții (oameni), pe aceeași măsură se învrednicește el să aibă îndrăzneală față de Dumnezeu cu mintea lui. Și cu cât taie omul mai mult mângâierea din lumea aceasta, cu atât mai mult se face vrednic de a se bucura de Dumnezeu întru Domnul Sfânt. Și precum pier peștii din lipsă de apă, tot astfel pier din inima călugărului mișcările cele înțelegătoare, dacă el se amestecă și petrece prea adesea cu mirenii.

Mai bun este un mirean, oricât de ticălos ar fi și oricâte rele ar pătimi în viață, decât un călugăr, care pățește rele și petrece împreună cu mirenii. Temut este de draci și iubit este de Dumnezeu și de Îngerii Lui, cel ce cu mare fierbințeală și râvnă, ziua și noaptea caută pe Dumnezeu în inima lui și dezrădăcinează din ea momelile, care cresc de la vrăjmașul. Pentru cel curat cu inima, locul cel înțelegător este în sine însuși. Și lumina Treimii este soare prea strălucit în el. Și aerul pe care-l respiră locuitorii Sfintei Treimi este preasfântul Duh al Mângâierii. Și împreună cu el șed sfintele zidiri, cele fără de trup. Și viața și veselia și bucuria lor este Hristos, lumină din lumina Tatălui. Unul ca acesta se veselește mereu de contemplația sufletului său și se minunează de strălucirea lui proprie, mai mare decât lumina soarelui, de o sută de ori. Acesta este Ierusalimul și împărăția lui Dumnezeu, cea ascunsă înăuntrul nostru, după cuvântul Domnului (Luca 18, 21). Această parte este un nor de Slavă a lui Dumnezeu, în care vor intra numai cei curați cu inima, ca să vadă fața stăpânului lor și mințile lor să strălucească de raza luminii Sale.

Iară mâniosul, cel iute, cel iubitor de slavă, lacom, cel nesățios și cel învăluit de ale lumii, și cel ce voiește să-și facă voile sale, și cel amar ca fierea, și cel plin de patimi, aceștia își

duc viața într-o învălmășeală de noapte și de întuneric și de umblă pe pipăite, fiind în afară de țara vieții și a luminii. Că țara aceea este sortită celor buni, celor smeriți cu cugetul, și celor ce-și curățesc inimile lor. Nu poate omul vedea frumusețea, care este înăuntrul său, până ce nu disprețuiește și nu urăște frumusețea toată care este în afară de el. Și nu poate omul privi cu cunoștință spre Dumnezeu, până ce nu s-a lepădat de lume în chip desăvârșit. Cel ce se crede pe sine netrebnic și mic, îl va înțelepți pe el Domnul. Iar cel ce pe sine-și se crede înțelept, va cădea din înțelepciunea lui Dumnezeu. Cu cât limba se depărtează de multă vorbire, cu atât primește mai multă lumină, ca să deosebească gândurile; căci și mintea cea mai logică (binecuvântătoare) se zăpăcește prin multă vorbire.

Cel ce e sărac de lucrurile lumii, se îmbogățește de (cu) Dumnezeu. Și cel ce iubește bogăția, sărac va fi de Dumnezeu. Cel înțelept și smerit, care urăște îndrăzneala și a gonit din inima sa mânia, eu cred, că atunci când se scoală la rugăciune, vede în suflet (cu sufletul), lumina Sfântului Duh, și saltă la vederea fulgerelor strălucirii acelei lumini și se veselește de contemplarea slavei și se bucură că ea se schimbă, după asemănarea lui. Nici o altă lucrare nu risipește taberile dracilor celor necurați, pe cât le risipește contemplarea lui Dumnezeu.

O povestire a unui sfânt

Mi-a povestit mie unul din Părinți, așa: Într-o zi, cum ședeam, mintea mi-a fost răpită în contemplare. Când mi-am venit în fire am suspinat foarte tare. Iară un drac, care sta lângă mine, când a auzit, s-a speriat, și ca lovit de trăsnet a strigat cu silnicie și a fugit.

Ferice de acela, care își aduce aminte de moartea lui și se obișnuiește să se depărteze de desfătările lumii acesteia. Că va primi o fericire de multe ori mai mare, după moartea lui, și nici de fericirea de aici nu va fi lipsit. Acesta este cel ce de la Dumnezeu s-a născut, și Sfântul Duh îl hrănește pe el, și din sânul lui, își ia hrana cea dătătoare de viață și se veselește de mireasma cea dulce a Duhului. Iar cel ce este înlănțuit de cele lumești, cu lumea și cu odihna lumii, care iubește vorbele lumii, acela s-a lipsit de viață, și nu am ce să zic despre el, ci doar să mă tânguiesc cu mare și nemângâiată plângere pe care auzind-o, să li se zdrobească inima.

Cei ce zaceți în întuneric, ridicați-vă capetele, ca să vă strălucească fețele în lumină; Ieșiți din patimile lumii, pentru ca lumina cea de la Tatăl să vă iasă întru întâmpinare și să poruncească celor ce slujesc tainele Ei, să vă scoată din lanțurile voastre, ca să mergeți către Tatăl pe urmele Ei. Vai, în ce fel de lanțuri suntem legați, și cine se oprește să vedem slava Lui? O! dacă ar tăia cineva legăturile noastre, și căutând, am afla pe Dumnezeul nostru! Dacă vrei să afli tainele oamenilor, și nu ai ajuns încă să le afli de la Duhul, dacă ești înțelept, le poți afla de la ei, din vorbele, din viața și din ocârmuirea (purtarea) fiecăruia. Cel cu sufletul curat și cu viața cuvioasă, cu înțelepciune grăiește totdeauna cuvinte de ale Duhului, și pe cât poate, vorbește și despre cele Dumnezeiești, și despre cele ce sunt întru dânsul. Iară cel cu inima zdrobită de patimi este stăpânit de ele, și atunci când vorbește. Chiar dacă vorbește despre lucruri duhovnicești, el vorbește cu patimă, ca să iasă pe nedrept biruitor. Pe unul ca acesta, cel curat îl simte, numai când îi iese în cale și înțeleptul îi miroase duhoarea.

Cel ce petrece cu cuvântări deșarte și în răspândire cu sufletul și trupul, preacurvește; și cel ce îl încuviințează și se

îndeletnicește cu aceleași, este necurat; iar cel ce ia parte la aceleași, împreună cu el, este slujitor al idolilor. Iubirea către cei mai tineri este curvie urâtă înaintea lui Dumnezeu. Nu i se poate găsi leac unuia ca acestuia, însă cel ce pe toți, fără deosebire îi iubește cu milă, acela a ajuns la desăvârșire. Când un tânăr urmează pe unul mai tânăr, este pricină de jale și de plâns pentru cei cu dreaptă socoteală. Iară bătrânul, care urmează pe cel tânăr, este atins de-o patimă și mai rău mirositoare decât a tinerilor; chiar dacă le vorbește despre virtuți, dar inima lui este rănită. Un tânăr smerit cu cugetul și curat cu inima, care se liniștește, și se desparte de toți oamenii, fără râvnă și fără mânie, și care ia seama la sine însuși, curând pricepe patimile unui bătrân leneș. Sub nici un cuvânt să nu petreci cu un bătrân, care caută la vârstă (nu-i e totuna de ești tânăr sau bătrân) și mai bine depărtează-te de el.

Vai de cei leneși, care-și hrănesc propriile lor patimi, ascunzându-se sub chipul cel curat! Iar cel ce a încărunțit în gânduri curate, în înfrânarea limbii, și în rânduială, acela, în viața aceasta, se desfătează de roada cunoștinții, iar după ieșirea lui din trupul acesta, va primi Slava lui Dumnezeu. Nimic nu răcește focul insuflat de la Duhul Sfânt în inima călugărului, ca să-i sfințească sufletul, în măsura în care-l răcesc statul împreună cu alții, multă vorbire, întâlnirea cu alții și apropierea de alții, afară de cazul când e vorba de fii ai tainelor lui Dumnezeu. Căci o întâlnire cu astfel de oameni, trezește sufletul la viață, dezrădăcinează patimile și gândurile cele rele le potolește, mai mult decât orice virtute. Afară de aceștia, să nu ai prieteni, nici să nu te destăinuiești cuiva, ca nu cumva sufletul să ți se poticnească și să ieși din calea Domnului. Fă să sporească în inima ta acea dragoste, care te face una și te împreunează cu Dumnezeu, ca nu cumva să te robească dragostea de lume, care se începe și se

sfârşeşte cu stricăciunea. Când doi nevoitori vieţuiesc şi petrec împreună, amândoi se îmbogăţesc de tainele lui Dumnezeu; când însă iubim pe cei trândavi şi leneşi, ne deprindem să mâncăm fără saţ, şi ne pierdem măsura, în răspândirea, pe care o pricinuim unii altora. Unuia ca acesta i se par bucatele rele, când le mănâncă singur fără tovarăşul lui. Şi zice: Vai de cel ce îşi mănâncă singur pâinea, că n-are nici o plăcere de ea! Aceştia se invită unii pe alţii la ospeţe şi îşi răsplătesc ei între ei, ca cei luaţi cu plată (năimiţi). Fugi, frate, de cei ce au astfel de obiceiuri, şi nici de cum să nu şezi cu ei la masă, chiar dacă ţi-ar fi foame. Că, spurcată e masa lor şi dracii îi slujesc pe ei. Prietenii Mirelui Hristos, nu gustă din aşa bucate.

Cel ce umblă pe la ospeţe este în slujba dracului curviei şi pângăreşte sufletul celui smerit. O pâine săracă de pe masa unui om curat, curăţeşte de toată patima sufletului celui ce o mănâncă. Mireasma mesei celui lacom este belşugul de bucate şi de dulceţuri. Iar cel nebun şi nepriceput se trage către acea masă, ca un câine spre măcelărie. Iară masa celui ce se roagă neîncetat, mai dulce este decât mireasma moscului şi a mirului. O astfel de masă doreşte iubitorul de Dumnezeu, ca pe o nepreţuită comoară.

De la masa celor ce postesc şi priveghează, şi se ostenesc în Domnul, primeşte leac pentru viaţa ta şi deşteaptă din moarte sufletul tău. Că Iubitul şade împreună cu ei, în mijlocul lor, sfinţindu-i şi preface amarul răutăţii lor în dulceaţa Lui nespusă. Iată slujitorii Lui cei duhovniceşti şi cereşti îi umbresc pe ei şi sfintele lor bucate. Ştiu eu pe unul din fraţi, care a văzut acestea în ochii lui. Ferice de cel ce şi-a tocit gustul de orice dezmierdare, care l-ar putea despărţi de Ziditorul său. Ferice de cel ce se hrăneşte cu pâinea cea pogorâtă din ceruri, care a dat viaţă lumii. Ferice de cel ce a văzut în câmpul lui, Izvorul vieţii, care din milă a părăsit sânul Tatălui, şi spre acel Izvor şi-a aţintit privirea. Că ori de câte ori va bea din acel izvor, inima lui se va veseli şi

va înflori și va fi vesel și bucuros. Cine vede în hrana sa pe Domnul său, se furișează și se împărtășește singur cu El, și nu se amestecă cu cei nevrednici, ca să nu se împărtășească cu ei de hrană, și astfel să se golească de strălucirea Domnului. Iară cine are venin de moarte amestecat în hrana lui, nu poate s-o mănânce cu plăcere, decât împreună cu prietenii lui. Lup mâncător de mortăciuni este acela, care leagă prietenia prin pântecele său. Cât ești de nesățios, nebunule, de vrei să-ți umpli pântecele din mâcarea celor negrijulii pentru mântuire, de la care ți se umple sufletul de toată patima. Aceste păreri (păzirea de aceasta), este de ajuns celor ce pot să-și înfrâneze pântecele.

Mireasma celor ce postesc este dulce și veselește inimile socotitorilor, când o întâlnesc; când însă mirosul acesta dă peste vreun lacom, pe acesta îl apucă frica și se face luntre și punte, să nu stea la masă cu cei ce postesc.

Viața în înfrânare este plăcută lui Dumnezeu, și vecinătatea ei este neplăcută celui agonisitor de avuție. Tăcerea este în mare cinste la Hristos. Apropierea Lui însă nu e dulce pentru cei robiți de draci cu jocuri și cu răspândire. Cine nu iubește pe cel smerit și blând? doar cei trufași și clevetitori, care sunt străini de lucrarea unui astfel de om.

Povestire a unui sfânt (Povestea unui sfânt)

Mi-a povestit unul din cei care au experiență în astfel de nevoințe: În zilele în care sunt cu cineva, mănânc trei sau patru posmagi pe zi, iar dacă mă silesc să mă rog, mintea mea nu are îndrăzneală să se apropie de Dumnezeu, nici nu pot să mă uit la El. Când însă mă depărtez de oameni și petrec în neturburare, abia de pot mânca, în prima zi, un posmag și jumătate; iar a doua

zi abia de pot mânca unul singur. Iară când mintea mea se statornicește pe liniște, mă silesc să mănânc unul întreg și nu pot. Însă mintea mea neîncetat îndrăznește să vorbească cu Dumnezeu, fără ca s-o silesc. Și strălucirea lui Dumnezeu mereu strălucește peste mine, îndemnându-mă să văd frumusețea luminii dumnezeiești și să mă veselesc de ea. Și dacă în vremea, când mă liniștesc, se întâmplă să vină cineva și să stea de vorbă cu mine, măcar un ceas, nu pot să nu mănânc mai mult, să nu calc pravila, și mi se trândăvește mintea și nu se mai vede lumina aceea. Iată, fraților, vedeți cât este de frumoasă și folositoare răbdarea în singurătate și câtă putere dă ea celor ce se nevoiesc și cât de mult le ușurează nevoința. Ferice de cel ce suferă în liniște și își mănâncă singur pâinea, pentru că el stă mereu de vorbă cu Dumnezeu, Că Lui I se cuvine slava și stăpânirea, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

XLIV.

DESPRE SIMȚURI ȘI DESPRE ISPITE

Simțurile curate și concentrate aduc pace sufletului și nu-l lasă să experieze lucrurile. Când sufletul nu are simțirea lucrurilor, el biruie fără de luptă. Iar dacă omul nu ia seama și lasă momeala să intre într-însul silit va fi să lupte. Atunci se turbură curăția lui originală, care este foarte simplă și asemănătoare sie-și. Mare parte din oameni, ba aproape toată lumea iese din rânduiala cea firească și curată, De aceea cei din lume și cei învăluiți în cele lumești, nu pot să-și curețe mintea (să ajungă la curăția minții), fiindcă au multă cunoștință a răutății. Puțini sunt aceia, care se pot întoarce la vechea curăție a minții. De aceea fiecare om

trebuie să-și păzească temeinic simțurile și mintea ferindu-le totdeauna de momeală. Că e nevoie de multă priveghere, de pază și fereală.

Se cuvine să avem cât mai multă simplitate. Firea omenească are nevoie de frică, pentru ca să nu treacă marginile ascultării de Dumnezeu. Iar dragostea de Dumnezeu face pe om să dorească lucrarea virtuților, și omul este rănit prin dragoste spre lucrarea binelui. Cunoștința duhovnicească urmează din fire, după lucrarea virtuților. Amândurora le premerg însă frica și dragostea, iar dragostei îi este premergătoare frica. Oricine zice cu obrăznicie, că putem ajunge la lucrarea celor din urmă, până a nu le fi împlinit pe cele dintâi, își pune temelia de pierzare sufletului său. Căci aceasta este calea Domnului; fiindcă cele din urmă se nasc din cele dintâi.

Să nu dai dragostea de fratele tău în schimb pentru dragostea de vreun lucru. Căci fratele tău are ascuns înăuntrul său, pe cel mai cinstit decât toate. Leapădă-te de cele mici, ca să afli pe cele de cinste. Fii ca un mort în viața acesta, și vei trăi după moarte. Obișnuiește-te să mori în lupte, și să nu trăiești în trândăvie. Căci nu numai aceia sunt Mucenici, care au murit pentru credința în Hristos, ci și aceea care mor pentru păzirea poruncilor lui Hristos. Nu fii nebun, când ceri ceva, ca nu cumva să faci pe Dumnezeu de ocară prin micimea cunoașterii tale. Fii înțelept în rugăciunile tale, și te vei învrednici de Slavă. Cere lucruri de cinste de la Cel fără pismă, și vei primi și cinstea de la El, pentru voia ta cea înțeleaptă — Solomon a cerut înțelepciune și a primit împreună cu ea, și puterea pământească: fiindcă a cerut înțelepciune ca un înțelept, adică a cerut-o de la Marele Împărat. Elisei de două ori a cerut darul duhului, pe care-l avea Învățătorul său, și nici de cum nu i-a fost ascultată cererea. Cine cere de la Împăratul daruri de nimic, îi face cinstea de ocară.

Izrael a cerut lucruri de nimic, și și-a atras mânia lui „Căci nu s-au mai uimit de lucrurile lui Dumnezeu, de minunile lui cele înfricoșate, ci au cerut cu ce să-și sature poftele pântecelui (Psalm 76, 33). „Fiind încă cu mâncarea în gură, i-a lovit urgia lui Dumnezeu“. Înalță către Dumnezeu cereri, vrednice de Slava Lui, (potrivite cu Slava Lui); ca să fie vrednicia ta mare înaintea Lui și să se bucure El de tine. Căci precum cineva, dacă cere de la împăratul puțin gunoi, nu numai pe sine se necinstește, printr-o cerere atât de umilă, fiindcă s-a arătat neștiutor foarte, ci-l face și pe împăratul de ocară prin cererea lui; tot așa face și cel ce lucruri pământești cere de la Dumnezeu în cererile sale. căci iată, Îngerii și Arhanghelii, care sunt mai marii la curtea împăratului, privesc spre tine când te rogi, ca să vadă ce ceri tu de la Stăpânul lor, și tare mult se veselesc, când văd că pământul uită de timp și care cele cerești. Și iarăși se mâhnesc Îngerii când cineva lasă cele cerești, și-și cere gunoiul său.

Nu cere de la Dumnezeu lucruri, pe care se îngrijește să ni le dea, și nu numai acelora, care sunt ai Săi, pe care îi iubește, și ci celor ce nu-L cunosc pe El. Căci zice (Mat. 6, 7): „Nu fiți ca păgânii care bârfesc în rugăciunile lor. Căci cele trupești, păgânii le cer“, zice Domnul (Mat. 6, 31). „Voi însă nu vă îngrijiți de ce veți mânca sau ce veți bea sau cu ce vă veți îmbrăca. Căci știe Tatăl vostru, că aveți nevoie de acestea“. Fiul nu mai cere de la tatăl său pâine, ci cere alte lucruri mai mari și mai înalte din casa Tatălui său. Căci pentru neputința minții omenești ne-a poruncit Domnul să cerem pâinea cea de toate zilele. Căci iată a poruncit celor desăvârșiți în cunoștință și sănătoși la suflet: (Mat. 6, 28): „Nu vă îngrijiți de hrană și de îmbrăcăminte“. Și: (Mat. 6, 33) „Că dacă de dobitoacele necuvântătoare și de păsări, ba și de cele neînsuflețite are grijă (Dumnezeu), oare nu cu mult mai mult de noi? Ci căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă“.

De vei cere vreun lucru de la Dumnezeu, și El multă vreme nu te va asculta, nu fii mâhnit. Căci nu ești tu mai înțelept decât Dumnezeu. Iar aceasta ți se întâmplă ție, sau fiindcă nu ești vrednic să dobândești cele cerute, sau că sunt căile inimii tale altfel, decât îți este cererea, sau că nu ești încă în măsură de a primi darul, pe care-l ceri. Fiindcă nu se cuvine să ne ridicăm, înainte de vremea potrivită, la măsuri prea mari, ca nu cumva darul lui Dumnezeu, pe care l-am primit prea curând, să se zădărnicească. Căci orice lucru primit prea ușor, degrabă și piere. Și orice lucru, pe care îl aflăm cu multă zdrobire de inimă, pe acela îl și păzim cu strășnicie.

Însetează pentru Hristos, ca să te îmbete El de dragpostea Lui. Închide-ți ochii, ca să nu vadă veselia vieții acesteia, și te va învrednici Dumnezeu să domnească pacea Lui în inima ta. Înfrânează-te de la lucrurile, pe care le văd ochii tăi, ca să te învrednicești de bucuria cea duhovnicească. Dacă faptele tale nu sunt plăcute lui Dumnezeu, să nu-I ceri nici Slavă, ca să nu fii ispititor de Dumnezeu. Rugăciunea ta trebuie să fie pe măsură vieții tale. Căci nu poate, legat fiind în cele pământești, să caute cineva cele cerești. Și cine se îndeletnicește cu cele lumești, nu poate cere cele dumnezeiești. Căci prin fapte arată omul, ce fel de dorințe are. Și omul stăruiește în rugăciune, pentru acele lucruri prin care își arată dorința lui. Cel doritor de lucruri mărețe, nu se îndeletnicește cu măruntișuri.

Fii liber, chiar în lanțurile trupului și arată-ți libertatea ta prin faptul că te supui lui Hristos. Fii înțelept în blândețe, ca să nu te lași furat. Îndrăgește smerenia în toate faptele tale, ca să fii izbăvit din cursele cele neînțelese, care se află totdeauna în afară de cărarea smereniei. Să nu te lepezi de necazuri, fiindcă prin ele ajungi la cunoștința adevărului. Și să nu te temi de ispite, căci prin ele afli cinstea. Roagă-te să nu vie asupra ta ispite sufletești, iară pentru cele trupești, gătește-te din toată puterea ta. Căci fără de ele nu te poți apropia de Dumnezeu. Fiindcă în ele zace

odihna dumnezeiască! Cine fuge de ispite, fuge de virtute; dar nu vorbesc despre ispita poftelor (prin pofte) ci despre ispita prin necazuri.

Întrebare: Dar ce potrivire este între cuvintele: „Rugați-vă ca să nu cădeți în ispită“ și „siliți-vă să intrați prin ușa cea strâmtă“ (Mat. 26, 41)? sau între acestea: „Să nu vă temeți de cei ce omoară trupul“ (Luca 13, 24) și: „Cine-și va pierde sufletul pentru mine, acela îl va afla pe el“ (Mat. 10, 28). Și cum se face că peste tot ne îndeamnă Domnul, spre ispite, și numai aici ne-a poruncit: „Rugați-vă să nu cădeți în ispite?“ Căci ce virtute se înfăptuiește fără necazuri și fără ispite? Sau ce ispită este mai mare, decât aceea, de a se pierde pe sine, și tocmai în aceasta ne-a poruncit Domnul să cădem, pentru El! Căci zice: „Cine nu-și ia crucea, ca să-Mi urmeze Mie, nu este vrednic Mie (Mat. 10, 38). Deci cum se poate ca El, care în toată învățătura Sa, ne-a poruncit să intrăm în ispite, aici a poruncit: „rugați-vă să nu cădeți în ispite?“ Căci tot El zice: „Prin multe necazuri trebuie să intrați în împărăția cerurilor (Ioan 16, 33). Și: „În lume veți avea necazuri, și prin răbdarea lor, câștigați-vă sufletele voastre“ (Luca 21, 19).

O! Cât de subtilă este calea învățăturilor Tale Doamne! Și departe de ea stă cel ce citește cu nepricepere și necunoștință. Când fiii lui Zavedei și maica lor au dorit să șadă împreună cu Tine în împărăție, atunci Le-ai spus lor: „Puteți să beți paharul, pe care-l voi bea Eu, și botezul, cu care Mă voi boteza Eu, să vă botezați?“(Mat. 20, 22). Și cum ne poruncești aici, Stăpâne, să ne rugăm ca să nu cădem în ispite, și în ce fel de ispite ne poruncești să nu cădem?

Răspuns: Roagă-te, zice Domnul, să nu fii ispitit în credința ta. Roagă-te, să nu cazi în ispită prin părerea minții tale împreună

cu dracul hulirii și al trufiei. Roagă-te, ca nu cumva să intri cu îngăduința lui Dumnezeu, în ispita cea vădită a dracilor, prin gândurile cele rele, pe care le-ai cugetat în mintea ta, și din pricina cărora a și îngăduit Dumnezeu, să fii ispitit. Roagă-te să nu se îndepărteze de tine Îngerul înțelepciunii tale (Îngerul tău cel înțelept), ca să nu se iște împotriva ta războiul cel înflăcărat al păcatului, și să te afli departe de el. Roagă-te să nu intri în ispită prin ațâțarea cuiva împotriva altuia, sau în ispita îndoielii sufletului și a îndoielii, prin care sufletul este silit să ducă lupte și mai mari. Însă ispitele trupului, gătește-te din tot sufletul să le primești, și scufundă-te în ele cu toate mădularele tale, și umple-ți ochii tăi de lacrimi, ca să nu se depărteze de tine păzitorul tău. Că purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu se arată și nu poți câștiga îndrăzneală față de Dumnezeu, nici nu poți învăța înțelepciunea Duhului, dacă nu rabzi ispitele. Căci până a nu fi ispitiți, ca niște străini ne rugăm lui Dumnezeu. După ce am fost ispitiți, din dragoste către Dumnezeu, și neclintiți, am rămas, atunci Dumnezeu ne este oarecum datornic, și suntem socotiți de El ca niște prieteni buni. Căci pentru sfântă voia Lui am, bătut război cu vrăjmașul și l-am biruit pe el. Iată ce înseamnă cuvintele acelea: „Rugați-vă să nu cădeți în ispită".

Iarăși zic: roagă-te să nu intri în ispita înfricoșată a ucigașului, din pricina trufiei tale, ci din pricină, că iubești pe Dumnezeu. Pentru ca puterea lui Dumnezeu să lucreze împreună cu tine, și prin tine să înfrângă pe vrăjmașii Lui. Roagă-te să nu fii ispitit în felul acesta din pricina gândurilor și a faptelor tale rele, ci să-ți fie pusă la încercare dragostea ta către Dumnezeu și pentru ca puterea Lui să se preamărească prin răbdarea ta. Că Lui I se cuvine slava și stăpânirea în veci. AMIN.

XLV.

MILOSTIVIREA STĂPÂNULUI, PENTRU CARE S-A POGORÂT DIN ÎNĂLȚIMEA MĂRIRII LUI, LA NEPUTINȚA OAMENILOR, ȘI DESPRE ISPITE.

Și iarăși, dacă vei lua aminte, vei înțelege că Domnul nostru, prin purtarea Lui de grija și prin mila Lui, și după măsura darului Său, ne-a poruncit să ne rugăm și cu privire la ispitele cele trupești. Căci știind El, că firea noastră este neputincioasă, fiind alcătuită din țărână și supusă putreziciunii trupului, și că nu poate să se împotrivească ispitelor, care o înconjoară, și cade din Adevăr, și o ia la fugă, biruită fiind de necazuri, ne-a poruncit să ne rugăm, ca să nu cădem pe neașteptate în ispite înfricoșate, dacă și fără ele putem fi bine plăcuți lui Dumnezeu. Însă dacă Omul cade pe neașteptate în ispite înfricoșate, pentru că tinde spre prea mare virtute, el nu poate să desăvârșească acea virtute, dacă nu are răbdare în ispite.

Nu trebuie să ne prefacem, nici față de noi înșine, nici față de alții. Nu trebuie să părăsim lucrul cel bun și cinstit, în care este închisă viața sufletului, ca într-o vistierie, și să pretextăm ba una, ba alta, înălțând lenea la treapta de dogmă. Adică, să ne rugăm, să nu cădem în ispită. Căci despre unii ca aceștia s-a zis că, deși îndeplinesc porunca, în ascuns păcătuiesc. Deci dacă i se întâmplă cuiva să fie ispitit, și să-l silească cineva să calce vreuna din aceste porunci ale mele, adică să părăsească înțelepciunea, sau să se lepede de cinul călugăresc, sau să se lepede de credință, sau să renunțe la lupta pentru Hristos, sau să calce vreuna din poruncile Lui, și dacă el se înfricoșează și nu se împotrivește cu bărbăție ispitelor, atunci el cade din adevăr.

Deci să nu trecem cu vederea și din toată puterea noastră, trupul și sufletul să-l dăm în seama lui Dumnezeu, și în numele Domnului să începem lupta cu ispitele. Și El, Cel ce a mântuit, în țara Egiptului, pe Iosif, și l-a dat pildă și chip de înțelepciune; Cel ce a păzit pe Daniil nevătămat în groapa leilor și pe cei trei tineri în cuptorul cu foc; Cel ce a păzit pe Ieremia în groapa cu noroi și l-a mântuit dăruindu-l cu milă în tabăra Ghadeenilor; Cel ce a scos din temniță pe Petru, deschinzându-se ușile și a mântuit pe Pavel din sinagoga jidovilor; și, ca să scurtez vorba; Cel ce pururea, în tot locul și oriunde este împreună cu robii Săi, și își arată într-înșii puterea și biruința Sa, și prin minuni multe îi ferește pe ei, și le arată lor mântuirea Lui în toate necazurile lor, tot El să ne întărească și să ne mântuiască pe noi în mijlocul valurilor, care ne înconjoară. AMIN.

Deci să avem în suflete râvna aceea împotriva dracilor și a celor rânduiți de draci, pe care au avut-o Macabeii, Sfinții Proroci, Apostolii, Martirii, Cuvioșii, și Drepții. Căci ei au alcătuit legile dumnezeiești și poruncile Duhului, în locuri înfricoșate și în ispitele cele mai cumplite și au lepădat lumea și trupul și au rămas, și nu s-au dat bătuți, în primejdiile, care le înconjuraseră sufletele, împreună cu trupurile, ci cu bărbăție au biruit. Și numele lor s-au scris în cărțile vieții, până la venirea lui Hristos. Și învățătura lor este păzită prin porunca lui Dumnezeu, ca noi să ne învățăm și să ne întărim prin ea, precum mărturisește fericitul Apostol (Rom. 15, 14). Și să ne înțeleptim și să deprindem căile lui Dumnezeu, și să avem sub ochi povestirea vieții lor, ca pe niște modele însuflețite și vii, și să luăm chipul lor, și să umblăm în calea lor și să ne asemănăm cu ei. Cât sunt de dulci cuvintele dumnezeiești, pentru sufletul prea înțelept. Ca o hrană care încălzește trupul. Și povestirile despre cei drepți le dorește urechea celor blânzi, precum răsadul în curând sădit dorește să fie mereu udat.

Așadar, iubite, să aibi în minte purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu care se îngrijește de noi de la început și până azi, și care este o datorie bună ochilor tăi celor neputincioși, și o pomenește în tot ceasul. Chibzuiește și poartă de grijă, și deprinde-te cu ele, ca să poți să-ți aduci aminte în sufletul tău de măreția cinstei lui Dumnezeu, și sufletul tău să-și afle viața veșnică în Hristos Domnul nostru. Că El s-a făcut mijlocitor între Dumnezeu și oameni, ca Unul care este și Dumnezeu și om, și cetele îngerești nu pot să se apropie de slava, care înconjoară tronul măririi Lui, și pentru noi s-a arătat în lume, cu chip sărac și smerit, după spusa Proorocului Isaia: „L-am văzut pe El, și nu avea frumusețe chipul Lui“ (Is. 13, 2). El, Care este nevăzut de toată zidirea, S-a îmbrăcat în trup, și a împlinit cele rânduite spre mântuirea tuturor neamurilor, celor care s-au curățit printr-însul. Că Lui I se cuvine slava și puterea în vecii vecilor. AMIN.

XLVI.

DESPRE CHIPUL DIFERITELOR ISPITE, ȘI CÂT DE DULCI SUNT ACELEA, ÎN CARE AJUNGEM ȘI PE CARE LE SUFERIM PENTRU ADEVĂR, ȘI DESPRE TREPTELE DE VIEȚUIRE PRIN CARE TRECE OMUL CEL RAȚIONAL.

Virtuțile se urmează una pe alta (se moștenesc una pe alta), pentru ca să nu fie calea virtuții plictisitoare și grea, ci să se lucreze ele în bună rânduială, și astfel să ne fie drag să facem

fapte bune pentru Cel bun, chiar dacă sunt greu de făcut. Că nu poate ajunge la neavere decât cel ce s-a plecat și s-a pregătit să sufere ispitele cu bucurie. Și nu poate suferi ispitele, decât cel ce s-a încredințat, că este ceva mai înalt decât odihna cea trupească, în locul necazurilor, cu care s-a pregătit să primească părtășie. Așadar, oricine s-a pregătit pentru neavere, mai întâi începe să iubească necazurile și apoi îi vine gândul să fie sărac de cele ale lumii acesteia. Și oricine se apropie de necazuri, mai întâi este întărit de credință, și apoi se apropie de necazuri. Cel ce se lipește de lucrurile cele materiale și nu se va desface de lucrarea simțurilor, adică de văz și de auz, are pricină îndoită de necazuri, și va ajunge de două ori nenorocit și necăjit. Iară mai ales ce folos avem, dacă ne lipim de lucrurile cele simțite, și prin simțuri ne desfătăm cu ele? Căci prin simțuri, pătimim aceleași patimi, pe care le pătimeam mai înainte cu (prin) lucru. Fiindcă amintirea obișnuiții cu patimile, nu s-a depărtat de minte. Căci dacă purtările patimilor în gând sunt în stare să chinuiască pe om, chiar dacă nu le împlinim cu lucrul, ce să zic atunci despre împreunarea gândului cu fapta? Bună este deci depărtarea (retragerea), căci ne dă mare ajutor. Căci ea îmblânzește cu vitejie gândurile, ne dă putere pentru viețuire și învață pe om să aibă multă răbdare, în ispitele care trebuie să-i vină.

Să nu ceri sfat de la cineva, care nu viețuiește ca tine, oricât ar fi acela de înțelept. Ci mai bine arată-ți gândurile tale unui om simplu, dar încercat în lucrurile acestea, decât celui care vorbește cu înțelepciune din cercetare și nu din pățanie (din experiența lucrurilor). Și ce este experiența? A avea experiență nu înseamnează să te duci și să cercetezi vreun lucru, fără să ai în tine cunoștință de el ci să simți prin încercare cu fapta, dacă este acel lucru de folos sau este spre pagubă, și să zăbovești în acel lucru. Că de multe ori un lucru este păgubitor, iar înlăuntrul lui îl găsești plin de folos. Și tot așa se poate întâmpla și pe dos. Adică, un lucru adeseori pare a fi de folos, dar pe dinlăuntru este

plin de păgubire. De aceea, iarăși, unii oameni sufăr pagubă, prin lucruri care sunt în aparență folositoare. Și în lucrurile acestea nici mărturisirea cunoștinții nu este adevărată. Deci ia-l pe acela de sfetnic, care știe să puie la încercare prin răbdare, lucrurile socotinții. De aceea, nu tot omul este vrednic de credință, când dă sfaturi, ci numai cela, care mai întâi a știut să se ocârmuiască pe sine, chiar dacă a fost slobod și nu se teme nici de defăimare, nici de clevetire.

Când vei da de pace fără turburare în calea ta, atunci teme-te. Căci stai departe de cărarea cea dreaptă, pe care calcă picioarele ostenitoare ale Sfinților. Cu cât înaintezi în calea care duce la Cetatea împărătească și cu cât te apropii de cetatea lui Dumnezeu, să-ți fie ție semn aceasta: te vor întâmpina și ispite puternice. Și cu cât te apropii de Dumnezeu, și cu cât sporești, cu atât se măresc ispitele împotriva ta. Așadar, când în călătoria ta, simți în sufletul tău ispite felurite, mai tari, află că în clipele acelea într-adevăr sufletul tău a primit o treaptă mai înaltă, în ascuns, și peste starea la care era, i s-a adăugat lui un Har nou. Căci pe măsura Harului, dă Dumnezeu și necazul ispitelor în suflet. Și nu sunt ispite de felul acelora, în care Dumnezeu duce pe unii, ispite lumești, care să pună frâu răutății, și lucrării pe față; să nu te gândești aici nici la tulburările trupești, ci la ispitele pe care le au călugării în liniștea lor, și despre care vom vorbi în chip deosebit. Iar dacă sufletul este neputincios, și nu poate să biruiască ispitele cele mari, și se roagă să nu fie ispitit, și îl ascultă pe el Dumnezeu, apoi să știi cu tot dinadinsul, că în măsura în care nu poate primi ispitele, tot în aceeași măsură nu poate primi nici Harul. Că nu dă Dumnezeu Har mare, fără ispită mare. Că Harurile sunt măsurate de Dumnezeu, după ispite, pe măsura înțelepciunii Lui, celei necuprinse de nici o făptură. Deci din necazurile cele grele, care ți se întâmplă ție, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, poți pricepe câtă cinste a primit sufletul tău de la Mărimea Lui; căci pe măsura întristării este și mângâiere.

Întrebare: Deci, ce este mai întâi, ispita, și pe urmă Harul? Sau mai întâi este Harul, și apoi, în urma lui, ispita?

Răspuns: Nu vine ispita, dacă sufletul nu primește mai întâi un spor peste măsura lui, și Duhul Darului, pe care l-a primit mai întâi. Și stă mărturie despre acestea ispitirea Domnului și la fel ispitele Apostolilor. Că ei n-au fost lăsați să fie aduși în ispite, până n-au primit pe Mângâietorul. Că celor ce au parte cu cei buni li se cuvine să sufere și ispitele celor mai buni; că necazurile lor vin după ce s-au făcut buni. Așa i-a bineplăcut lui Dumnezeu, celui prea înțelept să facă întru toate. Și deși lucrurile stau așa, adică Harul este înaintea ispitelor, totuși, pentru punerea la încercare a libertății, simțirea ispitelor o ia înaintea simțirii Harului. Că niciodată cineva nu pricepe Harul, până ce nu gustă din ispite. Așadar, Harul este în minte înainte de ispite, dar nu-l simțim îndată. Deci, în vremea ispitelor acestora, trebuie să simțim două sentimente care se bat cap în cap adică bucurie și frică. Bucurie, fiindcă ne aflăm pe calea cea deschisă de toți sfinții, și mai ales de Cel ce dă viață tuturor. Și calea aceasta se arată prin cunoașterea ispitelor. Iară frică trebuie să avem, ca nu cumva din pricina trufiei, să fim ispitiți în acest fel. Dar cei smeriți sunt înțelepțiți de Dumnezeu, ca să poată deosebi și cunoaște, care ispită este din rodul mândriei, și care ispită este o palmă dată din dragoste. Ca să deosebesc ispitele care vin în sporirea și în creșterea viețuirii celei bune, de acele ispite, care sunt îngăduite, ca niște pedepse pentru mândria inimii.

ISPITELE CELOR IUBIȚI DE DUMNEZEU ADICĂ ALE CELOR SMERIȚI.

Ispitele care vin din varga cea duhovnicească, ca să exercite și să încerce sufletul spre propășirea și sporul sufletesc cu care sufletul se luptă, sunt acestea: trândăvia, greutatea trupului,

oboseala, slăbirea mădularelor; lenea, învăluirea (turburarea minții), părerea că trupul este slab, încetarea nădejdii, măcar numai pentru un ceas, întunecarea gândurilor, lipsa de ajutor din partea oamenilor, lipsa lucrurilor trebuitoare trupului, și altele, asemenea lor. Din (prin) aceste ispite, sufletul omului se vede părăsit și neajutorat, și inima i se zdrobește și i se smerește. Și prin ele omul este încercat în dorul de Ziditorul său, și purtătorul de grijă le orânduiește pe acestea după puterea și spre folosul celor ce vor avea să le sufere. În ele sunt amestecate mângâierea și năvala, lumina și întunericul, războiul și sprijinul, și, ca să nu mai lungesc vorba, strâmtorarea și răsfățul. Și aceasta este semnul sporirii omului prin ajutorul lui Dumnezeu.

ISPITELE VRĂJMAȘILOR LUI DUMNEZEU, ADICĂ ALE CELOR TRUFAȘI.

Iară ispitele, care din îngăduința lui Dumnezeu, vin asupra nerușinaților, a celor ce se înalță în mințile lor în fața bunătății lui Dumnezeu, nedreptățind bunătatea lui Dumnezeu, prin trufia lor, sunt următoarele: ispitele cele vădite ale dracilor, care întrec hotarele puterii sufletului, lipsa puterii de înțelepciune pe care o au; simțirea ascuțită a cugetelor de curvie, care este îngăduită împotriva lor, pentru ca să se smerească înălțarea lor; mânia cea iute; dorința de a-și aduce la îndeplinire voia proprie; mustrarea în cuvinte, cearta; disprețul inimii (din inimă); desăvârșirea rătăcire a minții; hule împotriva numelui lui Dumnezeu; gânduri nebune, care te fac să râzi, când ar trebui să plângi; defăimarea din partea oamenilor; pierderea cinstei lor; a fi rușinat și batjocorit de draci în multe feluri, pe față și în ascuns; dorul de a te amesteca cu lumea și de a te întoarce la ea; vorbitul și bârfitul nebunesc, la

fiecare pas; a găsi în sine mereu prorocii mincinoase noi; a făgădui multe peste puterile tale. Și acestea sunt ispitele sufletești.

Iară printre cele trupești, li se întâmplă lor întâmplări dureroase, cu care se împletesc mereu, de nu se mai pot dezlega; se întâlnesc cu oameni răi, fără de Dumnezeu; cad în mâinile unor oameni, care-i chinuiesc; inima lor se pornește să bată mereu, din frică nemotivată și neașteptată de Dumnezeu; cad adesea de pe stânci și de pe locuri înalte, și pătesc și altele spre zdrobirea trupului lor. Și în sfârșit, sunt lipsiți de orice sprijin al inimii, prin puterea dumnezeiască, și de nădejdea credinții lor. Și ca să nu lungesc vorba, toate care sunt cu neputință și mai presus de putere, toate acestea li se înfățișează înaintea ochilor. Și toate acestea, câte aici le-am înșirat, sunt ispite de felul trufiei.

Începutul acestora se ivește în om, atunci, când cineva începe să se socotească, înțelept în proprii săi ochi. Și omul se preface și se schimbă în rele (spre rele), pe măsură ce primește (se învoiește cu) gânduri de acestea de ale trufiei. Deci, după felul ispitelor tale, înțelege cât de subțiri sunt căile minții tale. Iar dacă în ispitele tale sunt amestecate și unele din cele sus-numite, atunci să știi, că pe cât ai mai multe ispite de acestea, pe atât și mândria s-a ivit întru tine.

DESPRE RĂBDARE

Ascultă acum și alt chip de ispite. Toate împrejurările și toate necazurile, care nu au parte de răbdare, vor fi îndoit pedepsite. Că prin răbdare, omul leapădă primejdia. Împuținarea sufletului este maică a muncirii. Iar răbdarea este maică a mângâierii, și este o putere, care se naște din inima largă. Și această putere omul n-o află în necazuri, decât cu Harul lui

Dumnezeu, care se află printr-o rugăciune strânsă și prin vărsarea de lacrimi.

Despre îngustimea sufletească

Când vrea Dumnezeu să aducă omului necazuri mai mari, îl lasă în mâna îngustimii sufletești. Și aceasta dă naștere în noi la o putere mare de trândăvie, prin care sufletul e sugrumat, și care îi dă gustul gheenii. Și apoi se ridică asupra omului duhul ieșirii din minți, din care izvorăsc nemăsurate ispite; turburarea, mânia, hula, cârteala, gândurile de răzvrătire, mutarea din loc în loc, și altele asemenea lor. Iar, dacă mă întrebi, care este pricina acestora, îți răspund: lenevirea ta. Că nu te-ai îngrijit să le cauți leacul. Și leacul este unul singur, în mâna căruia află omul și mângâierea pentru sufletul său. Și care este leacul? Smerenia inimii. Și nimeni nu poate să rupă gardul acestor răutăți, decât prin smerenie. Și fără smerenie răutățile se întăresc împotriva lui.

Nu te mânia pe mine, când îți spun adevărul. Niciodată n-ai căutat din tot sufletul smerenia. Iar dacă vrei, vino spre ea și vei vedea cum te va dezlega ea de toate răutățile tale. Că pe măsura răbdării tale, ți se dă și răbdare în primejdiile tale. Și pe măsura răbdării tale, ți se ușurează sarcina necazurilor tale, și dobândești mângâierea. Pe măsura mângâierii însă, crește și dragostea ta de Dumnezeu. Iar pe măsura dragostei tale, crește și bucuria ta întru Duhul Sfânt. Părintele cel Preaîndurat când binevoiește să împlinească ispitele celor ce cu adevărat sunt fii, nu le ia de la dânșii, ci le dă răbdare în ispitele lor, spre desăvârșirea sufletelor lor. Și Hristos Dumnezeu să ne învrednicească să răbdăm relele pentru dragostea Lui, cu inimă mulțumitoare. AMIN.

XLVII.

DESPRE FAPTUL CĂ TRUPUL, TEMÂNDU-SE DE ISPITE, SE FACE PRIETEN AL PĂCATULUI.

A zis unul dintre sfinți, că trupul, temându-se de ispite, se împrietenește cu păcatul, ca să nu se chinuiască și să nu piară din viața lui (să nu moară). Și de aceea Duhul cel Sfânt îl silește să moară. Află, că de nu va muri trupul, el nu va birui păcatul. Dacă vrea cineva să locuiască în el Domnul, atunci își înfrânează trupul, și slujește Domnului și I se robește prin poruncile Duhului, cele scrise de Apostol și își păzește sufletul de faptele trupului, pe care le scrie Apostolul. Trupul însă fiind amestecat cu păcatul, își află odihna în faptele cărnii, și Duhul lui Dumnezeu nu-și află odihnă în roadele trupului. Căci atunci când slăbește trupul prin post și prin smerenie, sufletul se întărește prin rugăciune. De obicei când trupul este strâmtorat prin necazurile liniștii prin fel și chip, când suferă lipsă și nevoie, când se apropie de stingerea din viața lui, atunci te roagă pe tine zicând: „Îngăduie-mi puțin, să viețuiesc măsurat; acum țin drumul drept, căci am fost încercat de rele mari". Și dacă-l scoți din necazuri, și-l lași să răsufle puțin, căci doar împreună cu el ai pătimit, și dacă are parte de cât de puțină odihnă, atunci începe să-și șoptească momele, până când te face pe tine să ieși din pustie (căci momelele lui sunt viclene foarte). Și îți zice ție trupul: „putem să viețuim cum se cade, și în apropierea lumii. Că avem foarte multă experiență. Deci putem să viețuim și acolo, cum viețuim aici. Pune-mă la încercare, și, dacă nu mă port, cum vrei tu, atunci putem să ne întoarcem. Că iată nu fuge pustia de noi, dar tu să nu te încrezi în el, oricât s-ar ruga de tare, și oricâte făgăduințe ar face. Fiindcă

nu face el, cum zice (una zice, alta face). După ce i-ai dat ce ți-a cerut, te face să te prăbușești în căderi, din care nu poți, nici să te ridici, nici să ieși.

Când prin ispite, cazi în trândăvie și te saturi de ispite, să zici sufletului tău: „Se vede că tu iarăși dorești necurăția și viața de rușine". Și dacă gândul îți răspunde: „Dar este păcat mare să te sinucizi". Atunci să zici: „Mă omor pe mine, fiindcă nu pot trăi în necurăție. Să mor aicea, dar să nu văd moartea cea adevărată a sufletului meu, când cade de la Dumnezeu. Mai folositor îmi este să mor aici, pentru curățenie, decât să trăiesc în lume o viață ticăloasă. Moartea aceasta mi-am ales-o de bună voie, pentru păcatele mele. Mă voi omorî, că iată, greșit-am Dumnezeului meu; mă voi omorî, ca mai mult să nu-L mai supăr. De ce aș dori să trăiesc, departe de Dumnezeu? Răutățile acestea le rabd, ca să nu-mi uit nădejdea cerească. Ce-I folosește lui Dumnezeu trecerea mea prin viață, dacă trăiesc cu ticăloșie și-L supăr pe El"? AMIN.

XLVIII.

DESPRE PRICINELE PENTRU CARE ÎNGĂDUIE DUMNEZEU ISPITELE ÎMPOTRIVA ACELORA, CARE-L IUBESC PE EL.

Din dragostea, pe care sfinții o arată către Dumnezeu, prin care ei pătimesc pentru Numele Lui, când El îi lasă în strâmtoare, dar nu se depărtează de cei ce-L iubesc, inima sfinților câștigă

îndrăzneală, ca să-L privească pe față (descoperit), și să-L roage cu bună nădejde. Multă putere are rugăciunea cea cu îndrăzneală. De aceea îngăduie Dumnezeu să fie Sfinții Lui ispitiți prin toate necazurile și să încerce iarăși și iarăși sprijinul Lui, și să vadă cât de mare este purtarea Lui de grijă către dânșii, fiindcă ei câștigă, prin ispite, înțelepciune. Ca nu cumva slăbindu-le mintea, să se lipsească de părțile iscusinței; să-și câștige cunoștința tuturor lucrurilor, prin dovezi (probe), ca să nu fie batjocoriți de draci. Căci dacă Dumnezeu i-ar fi învățat pe sfinți numai cu binele, atunci ei n-ar avea și experiența contrară, și în războaie ar fi dezarmați.

Și dacă zicem că Dumnezeu îi învață pe sfinți, fără ca ei să știe, asta înseamnă că El vrea să fie și ca boii și ca măgarii, care nu au nici o libertate; și că nu i se dă omului gustul binelui, până nu va fi încercat mai întâi cu cele rele (cu răul). Pentru ca atunci, când dă de bine, să se folosească de bine, cu libertate și pricepere, ca unul care este obișnuit cu el. Cât de dulce este cunoștința primită din experiență și exercițiul lucrurilor și câtă putere dă ea celor ce și-o câștigă prin multe încercări; li se arată limpede celor ce nădăjduiesc în ajutorul ei, și-i cunosc, precum știu și neputința firii și sprijinul din partea puterii lui Dumnezeu. Că atunci cunosc ei puterea lui Dumnezeu, când, oprind Domnul puterea oamenilor, îi face să simtă neputința firii și greutatea ispitelor și viclenia protivnicului; să simtă cu cine poartă lupta și cu ce fel de fire sunt îmbrăcați, și cât de păziți sunt de puterea cea dumnezeiască; și cât au călătorit și s-au înălțat prin puterea aceasta; și că, în clipa în care puterea dumnezeiască se duce de la ei, îndată și slăbesc în luptă cu orice patimă, ca ei și din aceasta să câștige

smerenia și să se apropie de Dumnezeu, și să aștepte sprijinul Lui, și să aibă răbdare în rugăciune. Și aceste cunoștințe de unde le-am luat, fără numai prin experiența relelor, în care au căzut, prin îngăduința lui Dumnezeu? După cum zice Apostolul: „Ca nu cumva să mă înalț prin plinătatea descoperirilor, mi s-a dat îngerul satanii, ca să-mi ațâțe trupul". (2 Cor. 12, 7). Și credința adevărată mai poate câștiga cineva, prin ispite, când simte adesea sprijinul lui Dumnezeu; prin aceasta se face netemător, câștigând îndrăzneala în ispite, fiindcă s-a exercitat.

Ispita îl folosește pe tot omul. Căci dacă pe un Pavel îl folosește, astupa-se-va toată gura și vinovată va fi lumea înaintea lui Dumnezeu. Nevoitorii sunt ispitiți, ca să-și sporească bogăția lor; cei leneși, ca să se păzească nevătămați; și cei ce dorm, ca să se pregătească de deșteptare; cei depărtați de Dumnezeu, ca să se apropie; cei ce sunt aproape, ca să rămână aproape, cu îndrăzneală; Fiul, care n-are exercițiu (în chiverniseala facerii), nu primește bogăția casei Tatălui Său, ca să se ajute din ea. Deci, de aceea Dumnezeu mai întâi încearcă pe om, și-l ispitește — după aceea, îi arată Harul. Slavă Stăpânului, cela ce prin doctorii amare ne aduce o desfătătoare sănătate.

Toți sunt mâhniți în vremea încercării. Și tuturor li se pare amară clipa, în care dau pe gât otrava ispitelor. Dar nu-i cu putință, să aibă cineva firea tare, fără de ele. Și nici să le răbdăm, nu e în putința noastră. Căci cum ar avea putere vasul de lut să țină apa care curge, dacă n-ar fi întărit cu focul cel Dumnezeiesc? Dacă ne vom supune cu rugăciune smerită, cu dorul neîncetat în așteptare, vom dobândi cererea noastră, în Iisus Hristos, Domnul nostru. AMIN.

XLIX.

DESPRE ADEVĂRATA CUNOȘTINȚĂ ȘI DESPRE ISPITE; CA SĂ AFLĂM CU DINADINSUL CĂ NU NUMAI ASUPRA CELOR SLABI ȘI NEPUTINCIOȘI, ȘI NEISCUSIȚI, ÎNGĂDUIE DUMNEZEU ISPITELE, CI ȘI ASUPRA ACELORA, CARE S-AU ÎNVREDNICIT DE NEPĂTIMIRE ȘI AU AJUNS LA ÎNȚELEGEREA DESĂVÂRȘITĂ ȘI LA ACEA CURĂȚIE, CARE ESTE LEGATĂ CU MOARTEA, — CA SĂ LE CADĂ MÂNDRIA, ÎNGĂDUIE EL ISPITE, DIN MILĂ.

Unii cu fiecare pas ce-l fac, își vindecă și sufletele prin pocăință, și HARUL îl ia în primire. Căci toată firea cuvântătoare, este nemărginit de schimbăcioasă. În tot ceasul, fiecare om suferă prefaceri, din care, fiind ele nenumărate, neștiutorul învață să înțeleagă asta. Dar și încercările, care-l însoțesc zi de zi, dacă e treaz, au puterea să-l învețe înțelepciunea aceasta; să-și pună mintea la pândă și să vadă, cât se schimbă ea spre blândețe și spre bunătate în fiecare zi, și se preface pacea minții în tulburare dintr-o dată, când nu are de fel nici o pricină, și cum ajunge în primejdie e mare și de nespus.

De aceea și sfântul Macarie a scris pe față (limpede) și cu multă purtare de grijă și de sârguință — ca să fie spre pomenire și spre învățătura fraților, ca să nu cadă ei în deznădăjduire, în

vremea schimbării și a protivnicilor. — că: celor ce sunt pe treapta curăției, mereu li se întâmplă căderi, precum se întâmplă frigul în aer, chiar dacă ei nu s-au lenevit și nu s-au răspândit cu sufletul; nu numai atunci, ci și când în bună rânduială călătoresc, li se întâmplă lor căderi, împotriva țintei, spre care tinde voința lor. Ba și fericitul Marcu, ca unul care are experiență în acestea, mărturisește despre acestea, și le pune în scrierile sale cu multă întărire (insistență), ca nu cumva să creadă omul, că sfântul Macarie doar din întâmplare, și nu din adevărata pricepere vorbește despre ele în scrierile lui: și pentru că prin mărturia a doi sfinți atât de mari, să primească mintea, fără îndoială, mângâierea în vremea de nevoie. Dar asta cum mai e? Zice, că se întâmplă schimbări în fiecare, precum se fac și în văzduh. Înțelege, că se fac în **„fiecare“**. Că și firea este una. Ca să nu crezi, că au zis sfinții lucrul acesta numai despre cei îndărătnici și puțini la suflet, și că cei desăvârșiți au scăpat de schimbare și stau neabătuți pe aceeași treaptă și n-au gânduri pătimașe, așa cum susțin Euhiții. De aceea au scris sfinții: **„în fiecare“** .

— Dar cum e asta, părinte Macarie? Tu zici anume frigul, dar peste puțin, vine arșița, sau grindina, război și senin. Și în vremea exercitării noastre, se întâmplă tot astfel. Război și sprijin al Harului, și câteodată sufletul cade în furtună și valuri cumplite se ridică împotriva lui. Și se întâmplă iarăși schimbare, și Harul îl cercetează pe om și-i umple inima de bucurie și de pace de la Dumnezeu, și de gânduri înțelepte și pașnice. Despre gândurile acestea înțelepte vorbește aici sfântul, și zice, că cele dinainte de ele erau dobitocești și necurate, și ne sfătuiește să nu ne mâhnim, și să nu deznădăjduim, dacă după aceste gânduri înțelepte și blânde urmează altele năvală; să nu ne lenevim în ceasul, când Harul ne dă odihna lui și în vremea bucuriei, să așteptăm necazul.

Ne sfătuiește iarăși, să nu ne mâhnim, dacă urmează căderi; și nu zice, să nu stăm împotriva lor, ci mintea noastră să le primească cu bucurie, ca pe niște lucruri firești și cuvenite nouă. Să nu deznădăjduim, ca unul care așteaptă (de parcă am dori) ceva mai presus de luptă, ceva din odihna desăvârșită și netulburată, și nu vrea să primească iarăși luptă și necaz; și parcă ar vrea să se facă în el pornire contrară acestora pe care nu vrea Domnul Dumnezeul nostru să o dea cuiva în această lume.

Și face aceasta, ca să nu ne lenevim cu totul la lucru, și să nu slăbim cu gândul acesta, până la deznădejde, ci neclintiți să rămânem în cărarea noastră. Și zice: „Aflați, că sfinții s-au făcut sfinți, fiindcă au făcut așa. Câtă vreme suntem în lumea aceasta, și mângâierea cea multă ne vine în taină, după ce am fost încercați. Fiindcă în toată ziua și în tot ceasul ni se cer să dovedim dragostea noastră către Dumnezeu prin lupte și prin nevoințe în ispite. Și asta înseamnă să nu ne mâhnim și să nu ne necăjim în vremea luptei. Și așa cărarea noastră se îndreptează. Iar cine vrea să iasă și să se abată de la aceasta, este partea lupilor". O! Ce minune se arată prin Sfântul acesta! Cum adeverește și arată el, printr-un cuvințel, rânduiala aceasta plină de înțeles, scoțând din sufletul cititorului toată îndoiala! Căci zice: „Afară de cărare vrea să meargă acela, care se abate de la acestea și e partea lupilor". El și-a pus în gând să facă aceasta, și să meargă pe altă cărare decât sfinții. Dar află, că în ceasul bucuriei, trebuie să primești și necazuri. Când vin în noi gânduri mari prin lucrarea Harului, atunci se întâmplă și răpiri ale contemplației minții, mai presus de fire, după cum spune cuviosul Marcu. Când sfinții Îngeri se apropie de noi, ne umplu de contemplație duhovnicească. Și toate cele protivnice se depărtează, și se face pace și nespus senin în vremea în care petrecem așa. Când te umbrește Harul, când Sfinții Îngeri se apropie de tine și-ți dau ocol, și când din pricina aceasta se depărtează toți ispititorii de tine, să nu te înalți și să crezi în sufletul tău că ai ajuns la limanul cel lipsit de

vifornință, și la văzduhul cel statornic, și nici că te-ai ridicat din golful acesta, plutind împotriva vânturilor din el; și că de acum nu mai este nici vrăjmaș, nici întâmplare rea. Fiindcă mulți au crezut așa și au căzut în primejdii mari, precum a zis fericitul Nilus. Sau, iarăși, zice, nu te gândi că ești mare, mai mare decât mulțimea, și că ție ți se cuvine să fii așa, iar altora ba, fiindcă viața lor nu este destul de bună, sau fiindcă nu-i știința lor vrednică (n-au destulă cunoștință), și de aceea sunt lipsiți de astfel de bucurii; iar eu pe bună dreptate am ajuns la desăvârșita sfințenie, și la treapta vieții duhovnicești și la bucuria neschimbată". Că ia mai bine împotriva ta gândurile cele necurate, ideile cele urâte, care stau înfipte în mintea ta, în vremea furtunii, în ceasurile de turburare și de neastâmpăr al gândurilor, care au năvălit asupră-ți, cu puțin înainte, când ești în întunerec de nepătruns. Gândește-te cât de curând te-ai abătut spre patimi și ai stat de vorbă cu ele în întunerecul din minte, fără să te rușinezi și fără să te îngrozești de priveliștea dumnezeiască, nici de harul și de darurile pe care le-ai primit. Și află, că toate acestea, ca să ne smerim le-a adus asupră-ne purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care are de grijă de fiecare din noi, și spre folosul lui și orânduiește toate. Căci dacă te trufești prin darurile pe care le ai de la Dumnezeu, El te părăsește și ajungi să faci cu fapta, păcatele, spre care erai ispitit doar cu gândul.

Află deci, că nu este în puterea ta și nici în puterea virtuții tale, să fii statornic (să nu cazi), ci Harul te sprijină pe tine, purtându-te în palmele mâinilor lui, ca să nu te înfricoșezi. Fă să intre acestea înlăuntrul tău zice, în vreme de bucurie, când gândul ți se trufește, tânguiește-te și lăcrimează, cufundă-te în amintirea căderilor tale, de pe vremea când erai liber, așa a zis Sfântul Părintele nostru, ca astfel să te mântuiești și să câștigi smerenia. Dar să nu-ți pierzi nădejdea, ci prin gânduri de smerenie, arată-ți păcatele, curățindu-te.

Prin smerenie, chiar dacă nu ai fapte, multe păcate ți se iartă. Iar faptele fără de smerenie nu-ți sunt de nici un folos; dimpotrivă, multe rele ne gătesc nouă faptele fără de smerenie. Așadar, prin smerenie arată-ți fărădelegile tale, precum am spus. Precum este sarea în orice bucate, tot așa este smerenia în orice virtute, și poate să zdrobească (să tocească) puterea multor păcate. De aceea noi trebuie să ne întristăm necontenit în gândul nostru de smerenie, mântuindu-ne în rațiunea noastră. Și, dacă o câștigăm, ea ne face fii ai lui Dumnezeu, și ne așează lângă Dumnezeu, chiar dacă n-am fi făcut nici o altă faptă bună. Fiindcă fără de smerenie, toate lucrurile noastre, toate virtuțile noastre și toate lucrările noastre sunt zadarnice.

Așadar, schimbările din mintea noastră le voiește Dumnezeu. Că prin minte ne îndreptăm și prin minte ne îndepărtăm. Ea este de ajuns și fără de ajutorul nostru, să se înfățișeze în mintea lui Dumnezeu și să vorbească în locul nostru. Mărturisește și mulțumește lui Dumnezeu fără încetare, fiindcă, având o fire așa de neputincioasă, așa de povăruită spre cădere, poți, din vreme în vreme, să te înalți așa de sus, prin lucrarea Harului; să te învrednicești de astfel de daruri, și să te ridici în atâtea lucruri deasupra firii. Iară când Harul nu te păzește, cât de jos cazi, și ce minte de dobitoc îți agonisești ție. Și adu-ți aminte, ce fire ticăloasă ai, cât ești de repede schimbat, și cum te însoțesc schimbările, după spusa unuia din sfinții bătrâni: „Când zicem îți vine gând de trufie, care-ți spune: adu-ți aminte de virtuțile tale, răspunde-ții lui: bătrâne, iată curvia ta“. Aici vorbește de curvia, din vremea când erai liber, cu care ai fost ispitit prin gânduri. Ca în orice împrejurare, fie în vremea luptelor, sau din timp de odihnă, Harul le orânduiește pe toate spre folosul nostru.

Văzut-ai pe acel minunat bătrân, cu câtă ușurință a zis el acel lucru: „când îți vine gândul trufiei, pentru înălțimea viețuirii

tale, atunci zi: „Bătrâne, vezi-ți de curvia ta!“ Și e limpede, că bătrânul a spus acestea către un om mare. Fiindcă nu se poate să fie supărați de un gând ca acela, decât cei ce au ajuns în treapta cea mai înaltă și în viețuirea cea mai vrednică. Și poți afla și dintr-o scriere a Sfântului Macarie, dacă vrei, că patima aceasta năpădește asupra sufletului, după lucrarea virtuții, ca să-l dezbrace pe el de lucrarea lui, și pe ce treaptă stau sfinții, și care sunt ispitele, care sunt îngăduite asupra lor de Domnul. Și iată această scriere: „Avva Macarie scrie tuturor copiilor săi iubiți, învățându-i cum le orânduiește Dumnezeu răstimpuri de război și de sprijin din partea Harului; că prin ele I-a bineplăcut Înțelepciunii lui Dumnezeu, să se obișnuiască sfinții cu lupta împotriva păcatului, pentru virtute, câtă vreme sunt încă în viața aceasta. Pentru ca necontenit contemplația lor să se înalțe către Dumnezeu, și prin contemplația lui necontenită să crească dragostea lor de El, cea în sfințenie; și atunci (în vremea ispitelor) mereu să alerge către El, din îmbulzeala patimilor și a fricii de a cădea, și să se întărească în credință, în nădejdea și în dragostea cea către El“.

Acestea în adevăr nu sunt zice pentru cei ce împreună petrec cu oamenii, nici pentru cei ce se mută din loc în loc, nici pentru cei ce se gândesc și fac numai necurății, nici pentru aceia, care-și petrec viața lor întru dreptate, dar fără de liniște, și care în tot ceasul sunt urmăriți de simțurile lor, și pe care în toată vremea îi pune în primejdie de a cădea, nevoia, care fără voia lor le iese în cale în felurite întâmplări, care nu pot să-și păzească desăvârșit, nu numai gândurile, dar nici simțurile măcar. Că acestea sunt (zise) pentru cei care pot să-și păzească trupurile și gândul, și se țin cu totul departe de tulburarea și de întâlnirea cu oamenii, și se îndeletnicesc, prin lepădare de toate, chiar și de sufletul lor, să-și păzească mintea lor cu rugăciunea, și primesc în viețuirea lor liniștită, schimbările pe care le rânduiește Dumnezeu prin Har, și

petrec în brațele cunoștinții de Domnul, și sunt înțelepțiți de la Duhul în taină, în liniștea lor, prin lipsa de orice lucru și prin faptul că nu sunt văzuți de nimeni, și astfel și-au agonisit moartea față de lume. Că nu patimile mor din ei, ci mintea le moare pentru patimi, prin îndepărtarea de lucruri și prin lucrarea Harului. Harul acesta să ne păzească pe noi, pentru ca să nu trecem hotarul vieții acesteia. AMIN.

L

DESPRE ACELEAȘI ÎNVĂȚĂTURI DIN CAPITOLUL ACESTA ȘI DESPRE RUGĂCIUNE

Iară gândul pe scurt din capitolul acesta este: să ne cunoaștem pe noi în tot ceasul, fiindcă în fiecare din cele douăzeci și patru de ceasuri din zori și din noapte, avem nevoie de pocăință. Iată înțelesul numelui de pocăință, așa cum din adevăratul fel al lucrurilor îl știm, este: „cerere de iertare pentru păcatele din trecut, în rugăciune plină de umilință, necontenit, în tot ceasul, rugăciune care se apropie de Dumnezeu, și mâhnire pentru păzirea de păcatele viitoare. De aceea și Domnul nostru a încurajat neputința noastră, prin rugăciune, spunând: „Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită“ (Mat. 26, 41). Și apoi: „Rugați-vă și nu vă leneviți, fiți mereu treji și în rugăciune“ (Mat. 6, 6). „Cereți și veți primi: căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide. Că tot cel ce cere, va primi; și cel ce caută, va afla; și celui ce bate, i se va deschide“. Și mai mult a întărit El cuvântul Său, și mai

mult ne-a gătit pe noi să fim silitori, prin pilda prietenului, care s-a dus la prietenul lui la miezul nopții, „și a cerut pâine", zicând: „Amin zic vouă, că, dacă nu-i va da din prietenie, îi va da lui cele ce le cere, pentru nerușinarea lui. Și voi rugați-vă și nu vă leneviți " (Luca 11, 8). O! ce negrăită îndrăzneală! Dăruitorul ne deșteaptă pe noi, ca să-I cerem să ne dea Dumnezeieștile Sale daruri! Și, deși tot El orânduiește toate, câte ne sunt de folos, precum știe El, totuși aceste cuvinte ale Lui foarte mult ne îndeamnă să avem îndrăzneală și nădejde. Că Domnul știe, că până suntem în viață, putem să cădem, și cât de aproape este schimbarea aceasta de la virtute spre păcat, și că omul și firea lui este foarte primitoare de cele protivnice. Și de aceea ne-a îndemnat să ne nevoim cu sârguință către rugăciunea cea neîncetată. Că dacă toată nădejdea ar fi din lumea aceasta, atunci omului de îndată ce ar ajunge la ea, i s-ar înălța firea dincolo de trebuință și ar scăpa de teamă în lucrarea lui. Și Domnul nu ne-ar fi îndemnat pe noi să ne nevoim spre rugăciune, dar a făcut acest lucru prin purtarea Sa de grijă. Că în veacul viitor nu ne vom ruga lui Dumnezeu, ca să cerem ceva. Căci în acea patrie a Libertății firea noastră nu se schimbă, nici nu se abate din frică de împotrivire; ci desăvârșită este în toate. De aceea trebuie să ne nevoim, nu numai pentru ca să ne rugăm și să ne păzim, ci și ca să înțelegem toate întâmplările cele subtile și neînțelese, care ni se întâmplă nouă și pe care cunoștința minții noastre nu le poate înțelege, întâmplări în care ne aflăm de multe ori fără voia noastră. Că oricât de bune temelii ar avea mintea noastră, și oricât de mult ar dori binele, de multe ori Domnul ne lasă în ispite și ne aruncă în hotarele lor prin purtarea Lui de grijă, cum spune fericitul Pavel: „Ca să nu mă trufesc prin descoperiri covârșitoare, mi-a dat îmboldirea trupului, pe Îngerul Satanei, ca să mă pălmuiască; și de aceea L-am rugat de trei ori pe Domnul, să-l depărteze de la mine. Și El mi-a răspuns: „Ajunge

pentru tine Harul Meu, că în neputință să săvârșește puterea Mea".

Așadar, Doamne, dacă este voia ta așa, și dacă prin aceasta copilăria noastră trebuie deprinsă, ca orice copilărie, și așa trebuie s-o trezești Tu, chiar când n-ar fi omul beat de dorul Tău, cum sunt eu, și n-ar umbla după bine, ca unul care nici nu vede lumea, din pricină că e beat, și pentru aceasta și până aici m-ai făcut să ajung, prin descoperirile și prin contemplația, care nu se pot spune de limbă omenească, și să văd și să aud duhurile slujindu-ți, și să mă învrednicesc de vedenia Sfințeniei tale celei desăvârșite. Dar, pe lângă toate acestea, eu nu sunt în stare să mă păzesc, eu, care sunt bărbat desăvârșit în Hristos, fiindcă mai este ceva, și din pricina fineței acelui ceva, nu pot să-l cuprind cu mintea mea, deși am câștigat mintea lui Hristos. Deci, Doamne, mă bucur de aceasta, în neputință, în necazuri, în temniță, în lanțuri, în nevoi, fie de la fire, fie de la fii firii, fie de la vrăjmașii ei, eu rabd toate adică rabd ispitele mele, ca să se sălășluiască în mine puterea lui Dumnezeu (2 Cor. 12, 8). Și dacă după toate acestea, am trebuință de nuiaua ispitelor, ca mai mult să te sălășluiești Tu în mine, și să stau mereu în apropierea Ta, eu aflu prin aceasta că nu ai fiu mai iubit, decât pe mine. Și prin aceasta mai mare, decât pe mulți, m-ai făcut. Și nimănui dintre Apostoli, prietenii mei, Tu nu i-ai dat a cunoaște puterile Tale cele minunate și slăvite, precum mi-ai dat mie, și m-ai numit vas al alegerii, ca pe unul care cu credință păzește treapta de dragoste către Tine. Pentru toate acestea, dar mai ales pentru ca să sporească și să propășească lucrarea propovăduirii mai mult așa, decât dacă m-ai fi dezlegat de ispite, eu știu, că Tu m-ai fi lăsat liber, dacă mi-ar fi fost de folos. Dar nu Ți-a bineplăcut să mă lași fără necazuri și fără griji, în lumea aceasta, fiindcă ți s-a părut mai mare lucru, să mă folosesc eu și să rămână lângă Tine sufletul meu sănătos

fiind, decât să sporească lucrul propovăduirii Evangheliei Tale în lume.

Așadar, frate, dacă așa stă lucrul, mare e darul ispitelor. Că pe măsură ce omul se ridică, și intră întru viață duhovnicească, precum s-a întâmpat cu Pavel, are el nevoie de frică, și de pază, și culege folos din întâlnirea cu ispitele. Cine a ajuns în țara nădejdii, cea plină de tâlhari, și a primit darul de a nu se abate? (Acest lucru nu s-a dat Sfinților Îngeri, ca nu cumva să ajungă ei fără noi la desăvârșire). Și a primit el darul acesta, potrivit celor duhovnicești și celor trupești, și vrea el să fie cu totul neschimbat și vrea să nu se apropie de el nici o ispită, nici măcar în gând? Că mintea rânduiește toate în lume, cum scrie în toate locurile Scripturii, că primim zilnic mii de răni și de prăbușiri, ca să nu ne împuținăm cu sufletul și să nu ne oprim din alergarea la locuri de întrecere (pe stadion). Că putem câștiga biruința și putem să primim cununa dintr-o mică luptă.

Lumea aceasta este o călătorie cu nevoințe și un stadion de alergare. Și răstimpul acestei vieți este vreme de luptă. În țara unde e luptă și în vreme de război, nu este nici o lege. Adică, împăratul nu pune margini și măsuri ostașilor săi, până la sfârșitul războiului, când toți oamenii se adună în fața porților Împăratului Împăraților, și fiecare este cercetat, acolo, dacă a avut răbdare în luptă, dacă nu s-a lăsat biruit, sau dacă, dimpotrivă a întors spatele (a fugit). O! De câte ori pare un om netrebnic, și mereu stă fără nici o treabă, și este mereu rănit din neiscusința lui, și mereu este bolnav, de o parte, și tocmai el pune mâna pe flamura fiilor de uriași, și faima i se lățește, și este slăvit mai mult decât cei ce se luptă și sunt cunoscuți prin biruințele lor; atunci el primește cunună și daruri mai de cinste decât tovarășii lui. Pentru aceasta să nu deznădăjduiască nimeni; numai să luăm aminte la rugăciune și să nu ne lenevim să cerem sprijinul de la Domnul.

Încă și la aceasta să ne gândim, că până suntem lăsați în lume și în trup, chiar dacă ne-am înălța în culmile cerului, tot nu putem fi fără de muncă, fără de osteneală și fără de griji. Aceasta este desăvârșirea. Iartă-mă. Iar ce este mai mult decât asta, este cugetare, adică ceva ce nu se împlinește decât cu mintea. A Dumnezeului nostru să fie Slava și puterea și marea cuviință în veci. AMIN.

LI.

DESPRE LUPTELE DE MULTE FELURI ALE DIAVOLULUI, ÎMPOTRIVA CELOR CE CĂLĂTORESC ÎN CALEA CEA STRÂMTĂ, CEA MAI PRESUS DE LUME

Are din vechime obicei diavolul, cel ce se luptă împotriva noastră, a luptătorilor în acest război, cu măiestrie să-și schimbe lupta după felul armelor sale și felul de luptă după insul cu care se ia la harță. Împotriva celor cu voință leneșă, și neputincioși cu gândul, privindu-i trimite de la început război crâncen, încât le dă ispite puternice și tari, și de la început îi face să guste din chipurile vicleniei sale. Pentru ca la prima încăierare să pună stăpânire pe ei frica și calea lor să li se pară grea și aspră. Și să zică așa: „Dacă începutul căii este atât de greu și de aspru, cine poate să întâmpine până la sfârșit luptele cele multe, cele așezate în mijlocul căii?“ Și din clipa aceea ei nici nu stau, nici nu înaintează. Dar nici altceva nu văd, așa de mult le dă ghies grija lor pentru greutățile acestea. Și peste puțin timp, întețește diavolul

războiul împotriva lor, ca astfel să fugă. Însă mai cu seamă Dumnezeu Însuși îngăduie diavolului să aibă putere asupra lor și nu-i ajută pe ei. Fiindcă ei cu îndoială și cu răceală au intrat în lupta Domnului. Căci zice: „Blestemat este tot cel ce face lucrările Domnului cu nebăgare de seamă, și-și oprește mâna sa de la sânge“ (Ier. 74, 10; 144, 18). Pentru că Dumnezeu îți poruncește să întâmpini pe diavol fără frică și fără răceală, zicând: „Începe așadar să-l pierzi pe el și încearcă-te cu el la luptă, și te repede cu vitejie asupra lui. Și eu voi începe să fac pe toți dușmanii tăi să se teamă de tine, — zice Domnul“ (Deut. 11, 25). Fiindcă dacă nu mori de bună voie cu simțurile tale din dragoste de Dumnezeu, fără voie vei muri cu mintea ta, căzând de la Dumnezeu.

Deci, în ce te privește, să nu-ți fie greu să primești de bună voie pentru El pătimire vremelnică, ca să intri întru slava lui Dumnezeu. Că dacă mori cu trupul în lupta pentru Domnul, te vor încununa pe tine Însuși Domnul, și va da cinstitelor tale moaște, cinste de mucenici. De aceea, precum am spus mai sus, cei ce la început sunt leneși și trândavi și nu se silesc să moară, în toate războaiele apar mici la suflet, și fără curaj. Și Dumnezeu înfăptuie asupra lor mai multă prigoană și luptă. Căci ei nu cu adevărat L-au căutat pe Dumnezeu, ci așa, ispitindu-L, au încercat să facă în batjocură, lucrul lui Dumnezeu. De aceea și diavolul de la început i-a cunoscut și i-a pus la încercare ca să vadă, ce fel de gânduri au, adică sunt ei fricoși și iubitori de sine-și și crutători cu trupul lor. Și iată, că cu vifor îi gonește pe ei. Căci nu vede diavolul în ei acea putere înțelegătoare, pe care e obișnuit s-o vadă la sfinți. Căci în măsura în care omul voiește ceea ce voiește Dumnezeu, și se pune pe sine în mâna Lui, lucrează și Dumnezeu împreună cu omul și se ajută, și îi arată purtarea Sa de grijă. Că nu poate diavolul să se apropie de om sau să aducă ispite asupra-i, decât dacă omul s-a lenevit, sau dacă Dumnezeu îi

îngăduie diavolului să facă așa. Sau dacă omul va slăbi prin gândurile rușinoase, din părere, sau din trufie, sau din gânduri, sau din oprire (stânjenire), sau din îndoială. Pe toți oamenii de acest soi îi cere diavolul, ca să-i ispitească.

Dar pentru începători, pe cei slabi, pe cei neiscusiți, nu-i cere de la Dumnezeu, ca să-i ispitească, așa cum îi cere pe cei mari și sfinți. Fiindcă știe diavolul, că Dumnezeu nu-i lasă să-i pice în labă. Știe Dumnezeu, că ei nu sunt în stare să rabde războiul diavolului, de cumva au vreuna din pricinile, pe care le-am spus mai sus. Și atunci se depărtează de ei purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Iată, acesta este unul dintre chipurile de război ale diavolului.

LII.

DESPRE AL DOILEA FEL DE RĂZBOI AL DIAVOLULUI

Când diavolul vede pe cineva curajos, și tare, socotind moartea că este un lucru de nimic, ieșind (la război) cu mare râvnă, dându-se pe sine să fie lipsit și omorât în tot chipul, disprețuind viața lumii, și trupul și toate ispitele, nu-l întâmpină pe el diavolul îndată, și nici nu se arată, ci se străduiește pe sine și îi face loc. Și nu-ți iese înainte la primul iureș al omului, și nici nu-și așează oastea la război împotrivă-i. Căci știe vrăjmașul, că tot începutul războiului, e plin de fierbințeală, și că nevoitorul este plin de râvnă. Și nu din întâmplare sunt biruiți tocmai cei mai plini de râvnă dintre războinici. Și diavolul nu face aceasta, fiindcă se teme de ei, ci se teme de puterea cea dumnezeiască,

cea care îi ocolește pe ei și-l înfricoșează pe diavolul. Câtă vreme îi vede pe ei așa, nu îndrăznește necuratul să se atingă de ei, până ce nu-i vede pe ei răciți în râvna lor, lepădându-și armele pe care și le pregătiseră în mințile lor, prin schimbarea dumnezeieștilor cuvinte și a amintirilor folositoare și ajutătoare; și ia aminte vicleanul la vremea lor de trândăvire. Și când se întorc și puțin din gândurile lor de mai înainte, și își încep să născocească năluci de biruință din momeala minții, care izvorăște din ei, și de bunăvoia lor, sapă groapa de pierzare pentru sufletele lor prin risipirea gândurilor, care vine din trândăvie, prin care li se îngheață și mințile și inimile. Și acestea nu le face diavolul de bună voie, cât timp este oprit să se războiască cu el, sau în chip de cruțare, sau din rușine față de ei; că doar el îi socotește că sunt nimicuri. Ci, eu cred că o putere încinge pe cei ce au râvnă fierbinte în cele dumnezeiești și pe cei ce ies ca niște prunci, și se leapădă de lume fără rezerve, care nădăjduiesc și cred în Dumnezeu și nici nu știu, cu cine se luptă. De aceea gonește Dumnezeu urgia de răutate a vicleanului, ca să nu se apropie de el. Căci se înfrânează vrăjmașul, când vede că un păzitor îl păzește mereu. Că dacă el nu alungă de la ei pricinele, pentru care îi ajută Dumnezeu, adică rugăciunea, nevoința și smerenia, atunci nici Sprijinitorul, nu se depărtează niciodată de el.

Ia aminte și scrie în inima ta, că iubirea de plăceri și de odihnă, este pricina pentru care Dumnezeu te părăsește și îngăduie să fii ispitit. Iară dacă cineva rabdă și se înfrânează cu putere de la acestea, nici când nu va fi lipsit de ajutorul lui Dumnezeu. Și dacă i se îngăduie câteodată vrăjmașului vreo ispitire, atunci puterea cea dumnezeiască îl însoțește și-l ține, și el nu se teme, de ispitele dracilor. Fiindcă gândul lor îndrăzneală are prin puterea aceea, împotriva dracilor. Că aceea putere dumnezeiască îi învață pe oameni, așa cum ai învăța un copil mic să înnoate; și când copilul începe să se dea la fund, îl ține pe el. Că doar copilul

înoată deasupra mâinilor celui ce-l învață să înoate. Și când începe sufletul să slăbească și să se scufunde, cel ce-l sprijină pe el cu mâinile sale, strigă către el ca să-i dea îndrăzneală: „nu te teme că te țin!“ Și precum o mamă învață pe copilașul ei să umble, și se îndepărtează de el și-l cheamă, când însă el venind la maică-sa începe să tremure și stă să cadă, din pricina slăbiciunii picioarelor și a trupului său crud, aleargă mama și-l ține în brațele ei. Așa și Harul lui Dumnezeu învață și sprijinește pe oameni, care s-au dăruit cu curăție și simplitate în mâinile Ziditorului lor, și din toată inima lor s-au lepădat de lume și merg pe urmele lui Dumnezeu.

Dar tu, omule care mergi pe urmele lui Dumnezeu, în toate vremea luptei tale adu-ți aminte de început, și de râvna de la început a călătoriei tale, și de gândurile cele fierbinți cu care ai plecat din casa ta de la început, și ai intrat în tabăra de război. Așa pune-te la încercare în fiecare zi, nu cumva să se răcească în sufletul tău râvna cea aprinsă de la început, adică la începutul luptei tale, și păgubit să fii de armele, cu care ai fost îmbrăcat atunci. Și ridică mereu glasul tău în tabăra, și pe copiii tăi cei de-a-dreapta, adică gândurile cele de acasă, îmbărbătează-le și fă-le îndrăznețe, și arată-le celorlalți, adică părții vrăjmașe, că ești treaz. Și nu slăbi, chiar dacă ai vedea la început năvală înfricoșătoare și îngrozitoare. Că poate să-ți fie de folos. Că nu fără de vreo pricină îngăduie (Dumnezeu) Mântuitorul tău să se apropie de tine ceva, decât numai dacă orânduiala Lui îți este de folos.

Dar să nu fii de la început leneș, ca nu cumva, fiind leneș la început, — să cazi în drumul tău spre-nainte, și să nu poți să te împotrivești ispitelor, care-ți vin asupră-ți: adică foamei și neputinței și nălucirilor celor înfricoșate și celorlalte. Să nu te întorci din locul hotărât ție pentru luptă, căci cel ce și le-a rânduit

îți va trimite ajutor împotriva vrăjmașului tău. Ca să nu te afle vrăjmașul tău, precum se așteaptă el. Și roagă-L necontenit pe Dumnezeu, și plângi înaintea harului Său, jelește și ostenește-te până când îți va trimite ție ajutor. Și odată ce vei vedea lângă tine pe Mântuitorul tău, nu vei mai fi biruit de vrăjmașul, care-ți stă împotrivă. Până aici am vorbit despre două feluri de război al diavolului.

LIII.

DESPRE AL TREILEA FEL DE LUPTĂ A VRĂJMAȘULUI ÎMPOTRIVA CELOR PUTERNICI ȘI VITEJI

Când după toate acestea, totuși se ridică vrăjmașul împotriva cuiva, și n-are putere în lupta împotriva lui, — dar mai ales împotriva Celuia care-l întărește și-l ajută pe om, pentru care omul se ridică asupra diavolului, și de la care omul primește putere și răbdare, încât trupul material și grosolan să biruiască pe cel fără de trup și rațional, — dar mai ales când vede ucigașul toată puterea pe care omul o primește de la Dumnezeu, când vede că simțurile cele din afară nu sunt biruite de lucrurile cele văzute și de sunetele cele auzite, și că gândurile lui nu slăbesc din pricina lingușirilor și amăgelilor, atunci dorința-l arde pe vrăjmașul, că, caută cu orice chip să îndepărteze de la om, pe Îngerul, care-l ajută. Și mai mult dorește vicleanul să orbească mintea omului celui ce primește ajutorul, și să fie găsit neajutorat, și să pornească în el gândurile de trufie, ca să i se pară omului, că toată comoara aceea el și-a câștigat-o singur, și că prin propria

lui putere s-a păzit de protivnic și de vrăjmaș. Și crede uneori omul, că a biruit pe vrăjmașul din întâmplare, alteori, că din slăbiciunea vrăjmașului; și trece cu vederea celelalte chipuri, și gânduri de hulă, prin care sufletul ni se înfricoșează, numai pomenindu-le doar. Iar alteori, ca și cum ar fi vorba de descoperirile lui Dumnezeu, diavolul pune la cale rătăcirea sufletului, și îi arată și în vis unele lucruri. Când omul însă e treaz, diavolul ia înfățișarea de înger al luminii, și face orice, doar, doar să poată să înduplece pe om puțin câte puțin, să se unească cu el și să fie dat în mâinile lui. Dacă însă omul cel înțelept își ține cu temei gândurile, și mai cu seamă își aduce aminte de Cel ce-i ajută lui, și-și aținteşte la ceruri ochii inimii lui, ca să nu vadă pe cei ce șoptesc acestea în sinea lui, atunci vrăjmașul încearcă să inventeze alte chipuri.

LIV.

DESPRE AL PATRULEA CHIP DE ÎMPOTRIVIRE DIN RĂZBOIUL VRĂJMAȘULUI

Deci, vrăjmașului îi rămâne numai aceasta (căci frica omului este înrudită cu aceasta, și numai prin acest lucru nădăjduiește necuratul să facă pierzare sufletului). Și care este vicleșugul ? Iată-l: să asuprească pe om prin trebuințele sale cele firești. Fiindcă adesea mintea omului este orbită prin vederea și prin apropierea de lucruri simțite (sensibile), și este lesne biruită, când stă aproape de acele lucruri: cu atât mai vârtos, omul se biruiește, când

lucrurile se află înaintea ochilor lui. Căci dracii cei cumpliți se folosesc, cu știință și iscusință, de meșteșugul acesta; adică el știe din experiență, cu ce meșteșug au căzut mulți nevoitori tari și puternici, și fac acest lucru cu meșteșug. Că deși nu poate face pe om să împlinească păcatul cu fapta, din pricină că liniștea lui este temeinică și locuința lui este depărtată de năvală și de pricinele păcătuirii, totuși vrăjmașul se străduiește să umple mintea lui cu năluciri, să-l gâdile cu ele, să pornească prin ele mișcări, ca să stea de vorbă cu gândurile cele urâte, și să se învoiască cu ele, și să se facă vinovat ca să îndepărteze de la el, ajutorul lui. Căci știe vrăjmașul, că biruința omului și înfrângerea lui și sprijinul lui, și toate întâmplările ascetului se alcătuiesc în gândul lui și se fac la un semn mic; ca gândul singur să se pună în mișcare, și din acea înălțime să se pogoare pe pământ și să arate cu învoială prin semn, că se învoiește (cu păcatul). Cum li s-a întâmplat multor sfinți, prin năluciri de femei frumoase. Ba la cei ce erau aproape de lume ca la o milă sau două și cale de o zi, a pus la cale necuratul să vie femeile în carne și oase. Celor ce sunt departe de lume, fiindcă nu le poate întinde curse, le arată în năluciri, femei frumoase, câteodată cu haine frumoase și cu aspect (înfățișare) nerușinată, altădată arătându-le năluci de femeie goală, cu necuviință. Din pricina acestor lucruri și a altora de felul acestora, pe unii i-a lovit vrăjmașul prin realitățile înșile; iar alții s-au prins în capcană prin năluciri, prin lenea gândurilor lor, încât au căzut în adâncul deznădejdii, și s-au abătut către lume și sufletele lor au căzut din nădejdea cea cerească.

Iar alții, mai puternici (tari) și luminați fiind de Har, l-au biruit pe vrăjmașul și nălucile lui, și au călcat în picioare plăcerile trupului, și au suferit încercări în dragostea lor către Dumnezeu. Și adesea le-a arătat lor năluciri de aur, și de cinste și comori de aur. Și, uneori în realitate le-a arătat lor acestea, ca doară-doară

va putea, prin vreo nălucire ca acestea să împiedice pe cineva din drum și să-l încurce, prin vreuna din cursele și mrejele lui.

Ci, Doamne, Doamne, nu ne duce pre noi în ispite de acestea, că Tu știi neputința noastră, și din ispitele acestea abia ies biruitori cei puternici și iscusiți.

Și este îngăduit ispititorului diavol să lupte pe Sfinți cu toate acestea, pentru că prin astfel de ispite să se lămurească dragostea pe care o au ei de Dumnezeu, prin astfel de ispite, și să se vadă dacă ei, în lipsa unor astfel de lucruri, depărtându-se de ele și lipsindu-se, rămân tot iubitori de Dumnezeu și rămân în dragostea lui Dumnezeu, și cu adevărat iubesc pe Dumnezeu; și dacă se apropie de lucruri de acestea, se nevoiesc să le disprețuiască, și să le nesocotească, din dragostea de Dumnezeu. Cu toată momeala nu se lasă biruiți și sunt ispitiți astfel, nu numai spre a se face cunoscuți lui Dumnezeu, ci și vicleanului însuși. Că el arde de dorința de a-i ispiti și de a-i încerca pe toți; dacă ar putea și pe toți i-ar cere de la Dumnezeu, ca să-i ispitească, precum a cerut pe dreptul Iov. Și când îngăduința de la Dumnezeu este mică (de scurtă durată), diavolul se apropie ispitindu-l cu putere mereu, pe măsura puterii celor pe care-l ispitește. Și nelegiuitul diavol nu năvălește asupră-le, după dorința lui. Și prin aceasta arată cei ce cu adevărat sunt în dragostea lui Dumnezeu, dacă ei disprețuiesc toate acestea și le socotesc ca nimicuri în fața ochilor lor, în asemănare cu dragostea lui Dumnezeu. Și smerindu-se totdeauna dau slavă Celui ce îi ajută în toate, și le dă biruința, dându-se pre ei în mâinile Lui, pentru ca să fie luptați, și zicând lui Dumnezeu: „Tu, Doamne, ești puternic, și a Ta este lupta, luptă Tu și biruiește, Doamne, pentru noi. Ei sunt lămuriți atunci, ca aurul în topitoare.

Cei ce sunt mincinoși, sunt încercați în astfel de ispite, și ies la iveală, și ca niște gunoaie cad de la Dumnezeu, făcând loc

vrăjmașului lor, și ies vinovați, pentru că sunt trândavi la minte, sau sunt trufași. Fiindcă nu s-au învrednicit să primească acea putere, pe care o aveau sfinții, care lucrau în ei. Fiindcă nebiruită este puterea care ne ajută nouă. Că Domnul este și Atotputernic, Cel mai tare dintre toți, și puterea; Biruitorul în trup muritor, ori de câte ori se pogoară cu sfinții la război. Iată dacă sunt biruiți, e limpede că nu Domnul este biruit. Aceștia sunt cei ce de bună voia lor sunt goi de Hristos, fiindcă sunt nemulțumitori, și nu s-au învrednicit de puterea care sprijinește pe biruitori. Ci se simt goi și de acea putere a lor, obișnuită și proprie, pe care o aveau în războaiele lor cele mari. Și cum simt ? Văd căderea lor dulce și plăcută în ochii lor, și li se pare greu să rabde greutatea luptei vrăjmașului lor. Căci mai demult ei biruiau greutatea aceasta cu curăție și râvnă, printr-o năvală a firii, pe care o aveau în vremea aceea, fierbinte și ascuțită. Și acum, aceasta nu se mai află în sufletele lor.

Și cei ce la început sunt leneși și moi, se înspăimântă și se turbură, nu numai de luptele acestea, și de lucruri de acest fel, ci și de freamătul unei frunze, care se mișcă, și sunt biruiți de orice mică nevoie sau neputință, sau de foame și se leapădă și se întorc înapoi. Iară cei cu adevărat încercați, nu se mai satură de iarbă și de verdeață, nici nu mănâncă rădăcini uscate, nici nu primesc să guste ceva, înainte de ceasul cuvenit. Ba, cu toate că le slăbește trupul, ei se culcă pe jos, și abia mai văd ochii lor, din pricina slăbirii trupului; și mai curând ar ieși din trup, decât să se lase biruiți și să cadă din voința lor sănătoasă. Că ei vor și doresc să-și facă silă din dragostea de Dumnezeu, și aleg nevoința pentru virtute, în locul vieții acesteia vremelnice și a odihnei din ea. Și mai mult se bucură, când văd ispitele asupra lor, și în ele, mai desăvârșiți se fac. Dar din pricina ostenelelor, care li se întâmplă lor, ei nicidecum nu se îndoiesc de dragostea lui Hristos, ci până la sfârșitul vieții lor, ei se silesc să primească cu bărbăție supărările și nu se îndepărtează de ele, căci prin ele ajung la desăvârșire. Iar Dumnezeului nostru I se cuvine slava în vecii vecilor. AMIN.

LV.

DESPRE PATIMI

O ! Cât sunt de dulci pricinile patimilor. Că poate omul câteodată să taie patimile și atunci se liniștește în depărtare de ele și se bucură de încetarea lor; însă pricinile patimilor el nu le poate părăsi. De aceea, suntem ispitiți fără vrerea noastră. Cât suntem în patimi, ne necăjim; dar ne place ca pricinile patrimilor să rămână în noi. Păcatele, nu le dorim; pricinile, însă, care aduc păcate, cu plăcere le primim. De aceea cele din urmă pricinuitoare se fac celor dintâi prin lucrare. Cel ce iubește pricinile patimilor, fără să vrea este supus și robit patimilor. Cel ce-și urăște păcatele, încetează de a le face; și cel ce le mărturisește, va dobândi iertare; dar nimeni nu poate părăsi deprinderea păcătuirii, până nu intră în vrajbă cu ea și nici nu poate primi iertare, până nu le va mărturisi. Căci ura de păcat pricinuiește smerenia, iar mărturisirea aduce umilința, care urmează în inimă după rușine.

Dacă nu urâm cele vrednice de prihănire, nu simțim nici putoarea împlinirii lor cu fapta, nici putregaiul lor, fiindcă le purtăm pe acestea în sufletele noastre. Până nu lepezi de la tine orice necuviință, nu știi de ce rușine te împiedici, nici ce rușine urmează de aici. Când vezi la alții sarcina ta, atunci afli ce rușine te amenință. Când te îndepărtezi de lume, afli, că rău miroase ea. Dacă însă nu te îndepărtezi, nu afli cât miroase de rău, ci dimpotrivă te îmbraci cu putoarea ei ca cu un miros prea dulce și goliciunea ta de rușine, o socotești ca o haină prea slăvită.

Fericit este cel ce s-a depărtat de lume și de bezna ei, negrijindu-se decât de sine. Căci nici vederea, nici socotința nu poate lucra nici sluji unuia care petrece în mijlocul deșertăciunilor. Căci cum să judece rațiunea lui tulburată, cele ce se cuvin?

Fericit este cel ce a părăsit beția lui și a văzut la alții cât de neîndestulată este beția aceasta. Că atunci își va cunoaște propria lui rușine. Căci în măsura în care este cineva amețit de beția păcatelor sale, el crede, că tot ce face, e bine făcut. Pentru că atunci când firea iese din rânduiala ei, e, ca și când ar fi beată de vin sau de pofte. Și vinul, și pofta scot firea din marginile cuviinței, și pornesc aceeași ardere în trupul, care le poartă. Felurile patimilor sunt deosebite; iar învălămășeala lor, una este. Schimbarea (pe care o aduce patimile) este aceeași; iar deosebirile dintre pricină diferă între ele, patimile se deosebesc și după primirea, pe care le-o face sufletul, fiecăruia.

Oricărei odihne îi urmează ticăloșire, dar oricărei ticăloșiri pentru Dumnezeu, îi urmează odihna. Dacă toate cele ce sunt în această lume, sunt supuse stricăciunii, atunci și stricăciunea vine de la vrăjmașul, sau aici, sau în viața viitoare, sau în vremea ieșirii sufletului. Și, pentru plăcerea sa înverșunată, pentru pătimirea rea, care este contrară acelei desfătări, născute din sfințenie, și aceasta din iubirea de oameni o rânduiește Dumnezeu, să guste sufletul din muncă, fie în vremea călătoriei sale, sau la sfârșitul ei, și atunci s-o treacă din mila Sa cea bogată, ca pe o răsplată; iar munca cea din vremea călătoriei, să fie arvună. Pentru că nu oprește Dumnezeu câștigul celui bun, până în ceasul cel din urmă. Răutatea însă o oprește, ca să fie chinuit cel ce este vrednic de muncă, precum s-a scris: „Cel ce aicea este pedepsit pentru rușinea lui, mănâncă din iadul lui“.

Păzește-te de nestăpânirea de sine, care duce la robia cea rea. Păzește-te de mângâierea, care duce la război. Păzește-te de necunoașterea, care duce la întâmpinarea ispitelor, și mai ales de dorința, dinainte de săvârșirea pocăinții. Căci dacă toți suntem păcătoși, și nici unul nu e deasupra ispitelor, atunci virtutea cea mai înaltă este pocăința. Căci lucrarea ei nu se poate sfârși niciodată; căci ea se cuvine deopotrivă tuturor, drepților și păcătoșilor, care vor să se mântuiască. Că desăvârșirea n-are

hotar, fiindcă desăvârșirea, chiar a celor desăvârșiți, este nemărginită. Așa că pocăința nu e mărginită, nici cu vremile, nici cu faptele, până la moarte ! Adu-ți aminte că oricărei plăceri îi urmează greață și, în al doilea rând, rugăciune.

Păzește-te de acea bucurie, care este înjugată cu o pricină de schimbare. Căci nu poți înțelege și cunoaște marginile și pricina a tot lucru, care are în el o chiverniseală ascunsă de Sus. Teme-te de aceia, pe care crezi că-i poți îndrepta. Fiindcă, zice, călătoria lor este afară de cale. Cel ce știe să-și ocârmuiască cu înțelepciune corabia lumii, în toate ale ei (lumii) amestecă o schimbare; iară toate cele din afara lumii sunt umbră.

Odihnei trupești îi urmează ieșirea din fire și turburarea gândurilor. Și lucrului fără măsură îi urmează trândăvia; iar trândăviei îi urmează ieșirea din fire. Sunt însă deosebite chipuri de ieșire din fire. Celei dintâi, care este din odihnă, îi urmează războiul curviei; celei din trândăvie, a doua la număr, îi urmează părăsirea vieții liniștite și mutarea din loc în loc. Însă lucrul făcut cu măsură în osteneală, este neprețuit. Micșorarea aceasta, mărește plăcerea și dezmierdarea. Iar lipsa de măsură, mărește nebunia. Rabdă, frate, nebunia firii tale, care te biruiește înlăuntrul tău. Că te-ai gătit să primești acea înțelepciune, care are pururea cunună de întâietate.

Nu te înspăimânta de turburarea trupului celui adamic; gata să guste acea desfătare, pe care cei trupești nu pot s-o guste aici cu mintea. Când ar sta de față Chipul cel din cer, care este Împăratul păcii, să nu te tulburi de schimbarea cea cu tulburare a firii. Fiindcă suferința aceasta este trecătoare, dacă o primești cu plăcere. Că pătimirile sunt de asemenea ca niște căței, care se strâng în jurul măcelarilor și fug la un strigăt; iar dacă le treci cu vederea, ca niște lei enormi dau năvală asupra ta. Disprețuiește o dorință mică pentru ca nu cumva să simți tăria arderii ei. Că

răbdarea în lucruri mici, gonește primejdia. Că nu poți să fii stăpân în lucruri mari, dacă nu biruiești pe cele mici.

Adu-ți aminte, frate, de viața viitoare, care nu se târăște și nu se mișcă prin băltoace, și prin care moartea este zdrobită. Și în ea nu mai este aprinderea cea învălmășită, care învălmășeală prin plăcerea cea amăgitoare, dă de lucru firii celei pruncești. Rabdă nevoințele luptei, în care ai intrat, ca să fii încercat și lămurit, ca să primești cunună de la Dumnezeu, și, după ce vei trece din lumea aceasta, să te odihnești. Adu-ți aminte de acea nemărginită odihnă, și de viața cea fără de momeli, și de rânduiala cea desăvârșită și de iconomia cea neschimbată, și de robia, care silește sufletul său să iubească pe Dumnezeu, și care domnește peste fire. De aceasta să ne învrednicim, cu harul lui Hristos, Căruia I se cuvine Slava împreună cu Părintele cel fără de început, cu Prea Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

LVI.

DESPRE FAPTUL CĂ : CU FOLOS A LĂSAT DUMNEZEU SĂ FIE SUFLETUL PRIMITOR DE PATIMI ȘI DESPRE LUCRĂRILE ASCETICE

Alunecarea cu cădere în păcat, vădește neputința firească. Căci nu fără folos a lăsat Dumnezeu sufletul să primească patimile în el; că El n-a vrut să așeze sufletul deasupra patimilor, înainte de nașterea lui cea de-a doua. Faptul că este primitor de patimi, imboldește sufletul cu conștiința. Dar a rămâne în patimi, este

necuviincios și fără rușine. Orice suflet rațional poate să se apropie de Dumnezeu în trei feluri. Prin căldura credinței, sau prin teamă, sau prin povățuirea Domnului ( ). Nimeni nu se poate apropia de dragostea lui Dumnezeu, decât călăuzit de unul din aceste chipuri.

Precum din îmbuibarea pântecelui se naște turburarea gândurilor, tot astfel din multă vorbire și din neorânduiala vorbelor, se naște necunoștința și ieșirea din minți. Grija de lucrurile lumești tulbură sufletul și învăluirea cu ele, turbură mintea și o scoate din liniștea ei.

Se cuvine călugărului, care s-a predat pe sine, ca un ogor, lucrării celei din ceruri, mereu, în toată vremea, să fie fără nici o grijă lumească, pentru ca cercetându-se pe sine, să nu afle în sine absolut nici un lucru al veacului de acum. Pentru ca gol de aceste lucruri, fără de încetare, ziua și noaptea să petreacă în legea Domnului.

Ostenelile cele trupești, fără de curăția minții, sunt ca un pântece neroditor și ca niște țâțe uscate. Că prin ele nu se poate apropia sufletul de cunoașterea lui Dumnezeu. Că ele fac trupul să se istovească, dar nu se îngrijesc să dezrădăcineze patimile din minte. De aceea nu vor secera nimic. Precum nici nu seceră, cine seamănă între spini, așa nu isprăvește nimic acela, care se prăpădește cu pomenirea de rău, și cu iubirea de câștig, ci geme în patul lui, fiindcă nu poate dormi și simte lipsa de multe lucruri. Și stă mărturie Scriptura, care zice: Ca un norod care lucrează dreptatea, și nu a lăsat neîmplinită nici una din poruncile Domnului, ei cer de la Mine dreptate, și adevăr, și doresc să se apropie de Mine, Dumnezeul lor, zicând: pentru ce am postit și nu ne-ai văzut ? și ne-am smerit și nu ne-ai cunoscut ? pentru că în zilele posturilor voastre, voi faceți voile voastre, adică vă împliniți gândurile voastre cele rele !“ (Is. 58, 23). Și ca unor idoli le jertfiți lor arderi de tot, și gândurile cele rele, le-ați socotit în voi

ca pe un Zeu, jertfindu-le trupul vostru, cea mai cinstită jertfă. Pe acesta se cădea să Mi-l sfințiți Mie, prin fapte bune și prin conștiința curată.

Bun pământ este acela, care face bucurie plugarului prin rod însutit. Așa și sufletul care strălucește prin aducerea aminte de Dumnezeu și prin neîncetata priveghere, ziua și noaptea; pe tăria lui zidește acolo Domnul un nor ca să-l acopere ziua și cu lumină de foc îl face să strălucească noaptea. Înlăuntrul întunericului va străluci lumină.

Precum norul acoperă lumina lumii, tot așa aburii pântecelui gonesc înțelepciunea lui Dumnezeu din suflet. Și ca flacăra focului în lemne uscate, așa este și trupul, când pântecele este îmbuibat. Și precum un lemn azvârlit lângă altul în foc, mărește flacăra, tot așa felurimea mâncărurilor mărește pornirea trupului. Cunoștința lui Dumnezeu nu sălășluiește în trupul iubitor de plăcere. Iară **cel ce-și iubește trupul său, nu va dobândi harul lui Dumnezeu.** Precum în chinuri (din chinuri) se naște rodul (copilul) care veselește pe aceea, care l-a născut, tot așa din nevoințele trupului (ale gâtlejului) se naște în suflet rodul cunoștinții despre tainele lui Dumnezeu. Iară celor leneși și iubitori de desfătări, rodul rușinii li se naște. Precum tatăl se îngrijește de copilul lui, tot așa și Hristos se îngrijește de trupul, care suferă rău pentru Dânsul, și este mereu aproape de gura aceluia, câștigul lucrării ca înțelepciune este nepretuit.

Străin este cel ce a ieșit cu mintea din lucrările acestei lumi. Acela plânge, care își petrece zilele vieții lui în foame și în sete, cu nădejdea bunătăților celor viitoare. Călugărul șade afară din lume, rugându-se lui Dumnezeu ca să dobândească, bunătățile viitoare. Comoara (bogăția) călugărului este mângâierea, care-i vine din plâns, și bucuria cea din credință, și care strălucește în vistieria minții. Milostiv este cel ce-i miluiește pe toți, și nu face

deosebire de la unul la altul. Nu este curat cu fecioria (feciorelnic), cel ce-și păzește trupul neîntinat de vreo împreunare, ci cel ce se sfiește (se rușinează de sine-și) atunci când e singur. Dacă iubești înțelepciunea și cu rugăciunea cea neîncetată, și apoi te înarmează împotriva firii și a pricinelor firii. Căci nu poți vedea în sufletul tău curăție, fără de acestea. Dacă vrei să dobândești milă, obișnuiește-te să le disprețuiești pe toate, că nu cumva mintea, fiind trasă în jos de greutatea lor, să iasă din marginile ei. Căci milostenia se adeverește prin răbdarea celui ce voiește să sufere nedreptatea. Smerenia desăvârșită este să suferi cu bucurie învinuirile cele mincinoase. Dacă ești cu adevărat milostiv, atunci, când ești jefuit de ale tale pe nedrept, nici nu te necăjești înlăuntrul tău, nici nu vorbești despre paguba ta în afară (altora). Ci mai bine să înghită milostenia ta paguba din partea celor ce te nedreptățesc, precum apa multă înghite acreala vinului. Ci arată-ți mulțimea milostivirii tale, prin aceea că răspunzi cu bine celor ce te-au nedreptățit. Că așa a făcut și fericitul Eliseiu vrăjmașilor săi, care voiau să-l ia rob. Căci, când s-a rugat și i-a orbit pe ei cu negură, le-a arătat ce putere avea într-însul; când însă, după ce le-a dat de mâncare și de băut, i-a lăsat să plece, atunci a arătat milă față de ei.

Cel ce este cu adevărat smerit, atunci când este nedreptățit, nu se tulbură, nici nu se apără în privința acestui lucru, de care a fost nedreptățit; ci primește clevetirile, ca și cum ar fi adevărate, și nu se îngrijește să convingă pe oameni, că a fost clevetit, ci își cere iertare. Că unii ce și-au atras asupră-le numele de „neastâmpărați“, deși în realitate nu erau așa; iară alții au răbdat să fie numiți curvari, deși erau departe de curvie, și rodul păcatului, pe care nu-l făcuseră, cu lacrimi l-au mărturisit în public și cereau iertare pentru o nelegiuire, pe care n-o făptuiseră, — deși erau cununați cu toată curăția și nevinovăția în sufletele lor — cu plângere, de la cei ce-l nedreptățiseră. Și alții iarăși, ca să

nu fie lăudați, pentru viața îmbunătățită, care era în ei, se prefăceau nebuni, fiind îndulciți cu sarea (înțelepciunea) dumnezeiască și adânciți în liniștea lor, încât ajungând în culmea desăvârșirii, au avut de crainici ai bărbăției lor, pe Sfinții Îngeri.

Tu crezi, că ai smerenie; alții se învinovățesc pe sine-și, tu însă, nu suferi nici când alții te învinovățersc, și te declari plin de smerenie. Dacă ești smerit cu cugetul, pune-te singur la încercare, și vezi de poți răbda nedreptatea, fără să te tulburi.

Mântuitorul numește „multe lăcașuri ale Tatălui" măsurile la care mintea acelora din partea aceea ajunge, adică darurile cele duhovnicești, alese și deosebite prin care se desfătează mintea. El n-a numit „lăcașuri" locuri diferite, ci toată seria de daruri.

Precum fiecare se desfătează de soarele cel de aici (cel sensibil), după puterea și limpezimea vederii lui, și după cât loc poate să cuprindă cu ochii; precum, când o lumânare când luminează în casă, razele se împart, cu toate că lumina nu se împarte în făclii, așa și în viața viitoare toți drepții, locuiesc împreună nedespărțiți. Dar fiecare este luminat de un soare înțelegător (de gând) după măsura lui, și respiră ca pe aer, după vrednicia lui, partea lui de bucurie, împreună cu locul care petrece, stare, privire și chipul. Și nimeni nu vede măsura vecinului său, nici a acelui mai presus de el, nici a acelui ce esste mai prejos de el; ca nu cumva văzând că vecinul are un Har mai mare, și el însuși este lipsit, să nu se scârbească și să nu se mâhnească din pricina aceasta. Să nu se întâmple să fie mâhnire și scârbă, acolo unde nu este întristare, nici suspin; ci fiecare se bucură înlăuntrul său, după Harul dat lui și după măsura la care a ajuns. Și este o singură contemplație, în afară de toate, și o singură bucurie. Iar în afară de aceste două trepte, contemplația și bucuria, — nu mai este altă treaptă mijlocie. Adică, una este cea de sus — alta este cea de jos; între ele sunt feluritele deosebiri ale răsplăților.

Şi de este acest lucru adevărat, — şi el este adevărat, ce este mai mare nebunie şi nepricepere decât să zici: „Mie mi-ajunge să scap de gheenă, că de intrat în împărăţie, n-am baiu (grijă). Că dacă scap de gheenă, am şi intrat în împărăţie. Că Scriptura nu ne învaţă despre trei părţi, ci numai despre două (Mat. 25, 31): „Când va veni Fiul Omului în Slava Sa, şi va pune oile de-a dreapta şi caprele de-a stânga Sa. Nu zice Mântuitorul trei cete, ci două, una de-a dreapta, cealaltă de-a stânga. Şi a despărţit Mântuitorul marginile locaşurilor lor, zicând: „vor merge aceştia la odihna veşnică, iar aceia, — adică păcătoşii, — la munca veşnică" (Mat. 25, 46). Şi drepţii în viaţa veşnică vor străluci ca soarele. Şi Domnul mai zice: „Vor veni de la răsărit şi de la Apus, şi vor şedea în sânul lui Avram, în Împărăţia Cerurilor, iar fiii Împărăţiei vor fi scoşi întru Întunericul cel mai din afară. Acolo va fi plâns şi scrâşnirea dinţilor" (Mat. 8, 11). Şi aceasta este mai îngrozitoare decât tot focul.

Oare de ce nu pricepi de aici că starea care este protivnică celei de sus, aceea este gheena cea plină de munci ? Este bine să înveţi pe oameni bunătatea lui Dumnezeu, îndemnându-i să rămână în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, şi aducându-i din rătăcire la cunoştinţa adevărului. Acest chip, care este foarte înalt, a fost chipul lui Hristos, şi al Apostolilor Săi. Iară dacă omul simte că prin felul acesta de viaţă, şi prin neîncetata viaţă de obşte, i se slăbeşte conştiinţa prin contemplaţie, i se întunecă cunoştinţa, liniştea; se tulbură, fiindcă mintea lui are nevoie să fie păzită şi simţurile lui încă nu sunt supuse, şi când vrea să vindece pe alţii, îşi pierde propria lui sănătate, şi iese din libertatea propriei lui voinţe, tulburându-şi mintea, — aşa unul să-şi aducă aminte de cuvântul Apostolului, care zice şi sfătuieşte: „Hrana cea tare este a celor desăvârşiţi" (Evr. 5, 14). Şi să se întoarcă din drum, ca să nu audă despre sine-şi, ca în pildă: „doctore, vindecă-te pe

tine însuți“ (Luca 4, 23) — și astfel singur să se osândească. Și să-și păzească sănătatea lui întreagă, și să slujească prin viața lui cea îmbunătățită, în loc de a sluji prin cuvinte sensibile și, în locul sunetelor gurii lui, să învețe fapta lui (să dea învățătură prin fapta lui). Și, când își va ști sufletul sănătos, atunci să folosească și pe alții și să-i tămăduiască prin sănătatea sa. Căci atunci,când va fi departe de oameni, le va folosi mai mult prin fapte bune, decât prin cuvinte, căci el însuși mai este bolnav și are nevoie de vindecare. Și, „orb pe orb de va povățui, cad amândoi în groapă“ (Mat. 13, 14). Căci hrana cea tare este pentru cei sănătoși, care au simțurile exercitate, și pot primi orice hrană; adică pot primi momelile simțurilor, fără să se vateme în inima lor, prin toate întâmplările din pricină că au exercițiu în a fi desăvârșiți.

Când diavolul vrea să întineze mintea unor astfel de oameni cu amintirea curviei, mai întâi le încearcă răbdarea cu iubirea de slavă deșartă. Și începutul gândului acestuia nu li se pare, că e patimă. Așa obișnuiește vrăjmașul celor ce se păzesc curați cu gândul, fiindcă nu poate să vâre în ei degrabă, cugetări necuviincioase, iar când scoate el mintea din temeiurile ei, și începe să vorbească întâia oară cu gândul, și să-l îndepărteze de acolo, îndată o întâmpină cu obiectul curviei (materia curviei) și întoarce mintea spre lucrări fără măsură. Și mai întâi mintea se tulbură printr-o momeală bruscă, din pricina cumpătării de mai înainte a gândurilor, care a fost preîntâmpinată cu lucrul, și mintea, care ocârmuiește toate, era îndepărtată de vederea lucrurilor. Și chiar dacă mintea nu s-a întinat cu totul, totuși ea a fost surpată din vechea ei vrednicie. Iar dacă mintea se întoarce înapoi, și o ia înaintea primei asupreli a gândurilor, care este pricina venirii celor din urmă, cu ajutorul lui Dumnezeu, biruie cu ușurință patima.

Mai bine te ascunzi de asprimi prin pomenirea virtuților, decât prin împotrivire. Fiindcă patimile, atunci când ies din locul lor și pornesc spre război, întipăresc în minte chipuri și imagini. Are acest război multă putere asupra minții, fiindcă tulbură și răvășește cugetul. Însă după cele ce am zis mai înainte, nici urmă de patimi nu se arată în suflet, după gonirea acestora.

Osteneala cu trupul și meditarea Scripturilor Dumnezeiești, sunt păzitoarele curăției; nădejdea și frica sau tăria ostenelii, iar depărtarea de oameni și rugăciunea neîncetată, aduc în minte nădejdea și frica. Până a nu primi omul pe Mângâietorul, el are nevoie de Dumnezeieștile Scripturi, pentru ca să se întipărească în mintea lui aducerea aminte a bunătăților și să rămână mereu nouă în el pornirea spre bine, prin citire neîncetată, și să-și păzească sufletul de căile cele fine ale păcatului, fiindcă încă n-a primit acea putere a Duhului, care îndepărtează rătăcirea; că rătăcirea robește amintirile cele folositoare ale sufletului și se apropie de răceala, prin care se risipește mintea. Căci atunci, când se ridică în om puterea Duhului, deasupra puterii sufletești, care lucrează în el, atunci în locul legii Scripturilor, se înrădăcinează în inimă poruncile Duhului. Și atunci omul primește învățătură în ascuns de la Duhul și nu are trebuință de ajutorul materiei sensibile. Căci, în măsura în care inima primește învățătura de la materie, în aceeași măsură rătăcirea și uitarea însoțesc nemijlocit învățătura. Când învățătura este de la Duhul, atunci nu vatămă nici amintirea.

— Există gânduri bune și există voință bună; există însă gânduri viclene și voință vicleană. Treapta cea dintâi este o pornire spre minte, ca vântul care trezește deasupra mării și îi înalță valurile; iar a doua treaptă este formarea și temeiul. Și răsplata celor bune și a celor rele se dă, după mișcarea gândurilor ei, pe măsura formării. Niciodată sufletul n-are liniște de gândurile cele

schimbăcioase. Iar dacă răspunzi fiecărui gând, fără să ai temelie jos, în inima ta, apoi de zeci de mii de ori ar trebui să schimbi și concepțiile tale despre bine și rău.

Ca o pasăre fără de aripi este cel de curând ivit din împleticirea cu patimile prin pocăință, care se luptă în vremea rugăciunii să se ridice din lucrurile cele pământești și nu poate. Ci, neputând să rezolve, se târăște pe fața pământului. Ci își adună gândurile prin citire și muncă și teamă, și prin grija de felurite virtuți. Pentru că nu poate să fie altceva. Și acestea păzesc mintea neîntinată câtăva vreme; apoi vin însă amintiri, și tulbură și întină inima. Căci ea n-a respirat încă aerul liniștit al libertății, spre care, prin nepomenirea lucrurilor, se adună după puțină vreme, mintea omului. Căci are încă aripile cele materiale, adică virtuțile care se împlinesc în chip văzut. Dar n-a văzut virtuțile contemplative, nici nu s-a învrednicit să le simtă. Căci virtuțile contemplative sunt aripile minții, prin care omul, depărtându-se de cele pământești, se apropie de cele cerești.

În măsura, în care cineva slujește pe Domnul, prin lucruri sensibile, chipurile acelor lucruri se întipăresc în gândurile lui și el se gândește la cele dumnezeiești prin chipuri materiale. Când însă omul simte cele ce sunt în afară de lucruri, atunci pe măsură ce simte aceasta, mintea lui se înalță din vreme în vreme, deasupra chipurilor acelor lucruri.

Ochii Domnului privesc spre cei smeriți cu inima și: „Urechile Sale se pleacă spre ruga lor“ (Ps. 33, 15). Rugăciunea celui smerit la suflet sboară, ca să zic așa, de la gura lui la urechile Domnului. Când ești liniștit să strigi prin faptele tale cele bune: „ Doamne, Dumnezeul meu, Tu să luminezi întunecimea mea“.

Când sufletul tău se apropie să iasă (la ieșirea) din beznă, vei vedea semnul acesta: arde-va inima ta și fi-va ziua și noaptea,

ca focul. Așa că lumea toată va fi pentru tine gunoi și cenușă, și nici să mănânci nu vei mai dori, din pricina desfătării aduse de gândurile cele noi și înflăcărate, care se mișcă mereu în sufletul tău. Și ți se dă ție deodată izvor de lacrimi, care curg ca un pârâu, nesilite, și se amestecă în tot ce faci, fie că citești, fie că gândești, fie că bei sau mănânci, în orice lucru al tău se află amestecate lacrimile. Și când vei vedea aceste semne în sufletul tău, îndrăznește, fiindcă ai trecut marea, și sporește cu faptele tale, și păzește-te bine; pentru ca darul să sporească în tine, pe zi ce merge. Iară până nu te întâlnești cu aceste semne, nu ți-ai săvârșit încă călătoria ta și încă nu ai ajuns la Muntele lui Dumnezeu. Dacă însă, după ce ai aflat acestea și ai primit darul lacrimilor, ele încetează și răcește căldura sufletului, fără de nici o altă schimbare în vreun alt lucru, — adică fără să fie la mijloc neputința trupului, — vai ție ! Ce dar ai pierdut ! Căci sau ai căzut la părerea de sine, sau în lene, sau în slăbiciune. Ce urmări are primirea darului lacrimilor și ce vine după aceea, am de gând să scriu în alt loc, în capitolele despre curvie, precum am fost luminat din Scripturi, și de către Părinții cărora le-au fost încredințate aceste taine.

Dacă nu ai fapte, să nu vorbești despre virtuți. Mai cinstite decât orice rugăciune și orice jertfă sunt înaintea Domnului necazurile suferite pentru El, de dragul Lui. Și iubește Domnul mirosul sudorii lor, mai mult decât orice mireasmă. Orice virtute. săvârșită fără de oboseală a trupului, s-o socotești ca o lepădătură neînsuflețită. Lacrimile din ochii drepților sunt prinosul lor (adus de ei). Și suspinurile din vremea privegherii lor sunt jertfă bine primită. Striga-vor drepții către Domnul, apăsați fiind de greutatea trupului, și în vremea chinurilor, își vor trimite către Dumnezeu rugăciunile, și la strigătul glasului lor, cetele cele sfinte le vin în ajutor, ca să le dea îndrăzneală prin nădejde și să-i mângâie. Căci

Sfinții Îngeri sunt părtași la patimile și necazurile sfinților, pentru că aceștia se apropie de Îngeri.

Fapta cea bună și smerenia fac pe om să fie un Dumnezeu pe pământ. Iar credința și milostenia îl fac să se apropie mai repede de curăție. Nu i se poate da unui suflet în același trup, căldură și zdrobirea inimii, după cum cei în stare de beție, nu-și mai pot stăpâni gândurile. Căci atunci când unui suflet i se dă căldură, i se ia zdrobirea și plânsul. Căci vinul ne-a fost dăruit spre veselie, iară căldura, spre bucuria sufletului. Vinul încălzește trupul, iar cuvântul lui Dumnezeu încălzește mintea. Cei ce ard de căldură sunt răpiți prin meditarea asupra nădejdii și își potrivesc mintea lor pentru viața viitoare. Precum cei ce sunt beți de vin, văd năluci cu chipuri schimbate, tot așa cei ce sunt beți de nădejde și sunt încălziți de ea, nu mai știu de necazuri, nici de ale lumii. Acestea li se întâmplă celor cu inima simplă și cu nădejdea arzătoare. Și altele asemenea întâmplări urmează, împreună cu lucrarea cea după lege, și cu starea de curăție, care sunt gătite celor ce călătoresc în cărarea virtuților. Acestea se petrec (se întâmplă) la începutul călătoriei, prin credința sufletului. Domnul face toate câte le voiește.

Ferice de cei ce cu simplitate și-au încins coapsele, ca să înfrunte marea necazurilor, în chip neiscoditor, și din dragoste de Dumnezeu, nu s-au întors din drum (nu s-au dat bătuți). Căci ei se mântuiesc curând, ajungând la limanul împărăției și se odihnesc în corturile nevoitorilor și-și mângâie sufletele din ticăloșia lor, și se veselesc întru bucuria nădejdii lor. Cei ce cu nădejde aleargă pe căi sucite, nu se întorc din drum, nici nu se opresc ca să cerceteze despre încâlceala drumului; ci, după ce au trecut marea, atunci, văzând cât de sucită a fost calea, aduc mulțumită lui Dumnezeu, că i-a izăvit din strâmtori, și din prăpăstii, și dintr-o astfel de asprime, fără să știe ei. Iară cei ce se zbat cu multe

gânduri, și vor să fie înțelepți, nevoie-mare, dedându-se la reveniri și la teama de gânduri, care se pregătesc și vreau să vadă pricinile de vătămare, cei mai mulți dintre ei se pomenesc șezând la pragul (la ușile) propriei lor case pentru totdeauna.

Când e trimis la drum, leneșul va zice: „Un leu este ascuns pe drum și ucigașii pe stradă“ (Pilde 22,13). Și precum cei ce zic: „Am văzut acolo niște fii de uriași și noi eram ca niște lăcuste pe lângă ei“ (Num. 13, 33). Așa sunt și cei ce se apropie de sfârșitul căii lor, și vor mereu să fie înțelepți, dar nicidecum nu vor să pună început înțelepciunii. Iară cel simplu trece înot, cu cel dintâi avânt, și nu se îngrijește de fel de trup, nici nu se întreabă de sine, dacă isprăvește sau nu ceva, din negutătoria lui (lucru). Și nu cumva să ți se prefacă multă înțelepciune în alunecare (cădere) a sufletului tău, sau în cursa întinsă în fața ta: ci, cu nădejdea spre Dumnezeu, pune început, căii celei însângerate, cu bărbăție: „ca să nu fii mereu gol de cunoștința lui Dumnezeu. Că cel ce se teme, sau cel ce așteaptă vânt prielnic, nu va semăna“ (Ecl. 11, 4). Mai bine să mori pentru Dumnezeu, decât să trăiești în rușine și lenevire. Când vrei să pui început lucrului după Dumnezeu, așa așezământ să faci, ca unul care nu mai are viață în lumea aceasta, ci este bine pregătit de moarte și și-a luat nădejdea de la această viață, și a ajuns la sfârșit. Și cu adevărat, să ai în mintea ta gândul de a nu lăsa nădejdea acestei vieți, să te împiedice de a lupta, de a birui. Căci nădejdea acestei vieți slăbește mintea. De aceea să nu fii prea din cale afară de înțelept, ci fă loc credinței în mintea ta și amintește-ți de zilele cele nespus de multe, ale veacurilor celor ce vor fi după moarte și după judecată, și nu va intra în tine trândăvia nicicând, după vorba înțeleptului: „O mie de ani în lumea aceasta nu sunt cât o zi (nu fac nici o zi) măcar în lumea drepților“ (Ps. 70, 5). Cu bărbăție apucă-te de tot lucrul bun, și fără nici o îndoială în suflet să te apropii de fapta bună, și să n-ai în inimă

îndoieli în ce privește nădejdea în Dumnezeu, pentru ca să nu se zădărnicească osteneala ta și să nu se îngreuneze munca ta. Ci crede în inima ta, că Domnul este milostiv, și că cel ce împarte răsplățile, El dă Har celor ce-L caută pre El, nu după lucrarea noastră, ci după râvna și credința din sufletele noastre. Căci zice: „Facă-ți-se după credința ta“ (Mat. 8, 13). Iară faptele celor ce viețuiesc după Dumnezeu, sunt acestea:

Unul toată ziua își pălmuiește fața, și această petrecere îi ține loc de slujbele ceasurilor. Iară altul, făcând îngenuncheri, spune la fiecare plecare a genunchilor, câte o rugăciune. Altul, în locul rugăciunilor, pune mulțime de lacrimi, și ele îi sunt de ajuns. Altul cu mintea se silește să cugete și-și face și pravila (canonul) ce i-a fost hotărât. Altul își canonește sufletul cu foame, de nu mai poate nici să-și citească rugăciunea. Altul iarăși, petrecând în cugetare fierbinte a Psalmilor, face din aceasta rugăciune necontenită. Altul se îndeletnicește cu citirea, și inima îi este înfierbântată. Altul, se dă pe sine rob, fiindcă a înțeles înțelepciunea dumnezeieștilor Scripturi. Altul înspăimântat de minunile din stihuri, se oprește din îndeletnicirea lui obișnuită, amuțit. Și iarăși altul, după ce a gustat din toate și s-a îndestulat, s-a întors înapoi și a rămas fără să lucreze. Altul gustând numai o picătură din acestea, și orbit fiind, s-a rătăcit. Și altul, de boală și de neputință, a fost oprit să-și facă pravila. Și, altul a fost împiedicat să și-o facă de vreun obicei, sau de vreo dorință, sau de iubirea de stăpânire, de slava deșartă, de lăcomie, sau de dorința de a strânge avere. Iar altul, s-a împiedicat și s-a sculat, dar nu s-a întors din drum, până ce a dobândit mărgăritarul cel fără de preț. Așadar, tu pune mereu cu bucurie și cu râvnă, început spre lucrul lui Dumnezeu; și dacă vei fi curat de patimi și nu te vei îndoi în inima ta, atunci Însuși Dumnezeu te va ridica pe culmi, îți va ajuta și te va înțelepți, după sfânta voia Lui, și prin minune vei ajunge la desăvârșire. Că a Lui este Slava și puterea, acum și pururea și în vecii vecilor. AMIN.

LVII.

DESPRE SCHIMBĂRILE CARE SE FAC ÎN SUFLET, MEREU, ACI ÎNTUNERIC, ACI LUMINĂ, ŞI DESPRE TĂCEREA ÎN CELE DE-A DREAPTA SAU DE-A STÂNGA

Să luăm aminte la suflet, iubiţii mei, şi să vedem dacă avem contemplare prin stihurile şi prin meditarea rugii, în ceasul rugăciunii noastre. Căci vederea (contemplaţia) vine din adevărata liniştire. Să nu ne tulburăm în vremea, în care ne întunecăm, mai cu seamă dacă pricina întunecării nu este în noi. Pune-le în seama purtării de grijă a lui Dumnezeu, din pricină că numai El cunoaşte cauzele. Şi o vreme sufletul nostru e sugrumat, parcă ar fi în mijlocul valurilor. Atunci fie de ai citi în Scripturi, fie de ai sluji, sau de orice lucru te-ai apropia, cazi din întuneric în întuneric. Şi dacă ţi se întâmplă aşa, pleci fără să te mai apuci de nimic. Şi de fel nu crede aşa unul, că se va schimba şi va fi în pace. Că ceasul de acum este plin de deznădăjduire şi de teamă, şi scoase sunt din suflet nădejdea în Dumnezeu şi mângâierea credinţei în El, şi sufletul tot e plin de toată îndoială şi groază.

Cei ce au fost încercaţi prin valul acestui ceas, ştiu din experienţă şi schimbarea care urmează la sfârşitul lui. Dar nu lasă Dumnezeu sufletul în starea aceasta nici măcar o zi întreagă, fiindcă ar fi pierit nădejdea creştinilor. Ci îl scoate repede. Iară dacă bezna te supără mai îndelung, din mijlocul ei, să aştepţi o grabnică schimbare a vieţii.

Pre tine, frate, eu te învăţ şi te sfătuiesc că, dacă nu ai putere să te stăpâneşti şi să cazi cu faţa la pământ în rugăciune,

atunci înfășoară-ți capul în mantie și dormi, până va trece acel ceas de întuneric de la tine, iară de chilia ta niciodată să nu te îndepărtezi. Cu ispita aceasta sunt puși la încercare cei ce vor să petreacă în rânduiala minții, și caută în călătoria lor, mângâiere prin credință. De aceea, ei au mai multă durere și osteneală decât toți, în ceasul acela, prin îndoiala din minte. Îi urmează acestui ceas de întunerec, și hula. Și uneori se întâmplă să se îndoiască sufletul de Înviere și altele, despre care nu trebuie să vorbim aici. Și eu de multe ori am fost ispitit cu toate aceste ispite, și am scris lupta aceasta, spre mângâierea multora (ca să mângâi pe mulți).

Cei ce petrec în lucruri materiale, sunt cu totul în afară de aceste ispite. Ci lor li se întâmplă astfel de slăbiciune, care se ivește în toți, și este despărțită prin felurile ei, de aceste ispite ale întunericului, și de altele de acest fel. Sănătatea și leacul acestei trândăvii izvorăște din viața cea liniștită. Și aceasta este mângâierea. Dacă sufletul petrece cu mulți și stă de vorbă cu cineva, nu va primi nici lumină, nici leac, și se odihnește o vreme, și apoi ispita se ridică asupra lui cu mai multă tărie. Și are nevoie atunci de un om luminat, cu experiență în aceste lucruri, ca să fie luminat și întărit de dânsul, câtă vreme este nevoie, nu totdeauna. Fericit cel ce le rabdă pe acestea în chilia lui. Căci după aceasta va ajunge la un lăcaș mare, și la mare tărie, precum spun Părinții. Lupta însă, nu trece îndată, într-un ceas. Nici Harul nu vine în suflet, să se sălășluiască în el deodată, ci puțin câte puțin. Și prin luptă vine Harul. Și din vreme în vreme ispita și mângâierea. Și până la moarte, rămâne sufletul în acestea. Să nu așteptăm să ne înstrăinăm cu totul de ispite, nici să primim desăvârșita mângâiere, în lumea aceasta. Că așa a binevoit Dumnezeu să orânduiască viața noastră aicea, și așa să călătorim pe calea noastră. A Lui este mărirea în vecii vecilor. AMIN.

LVIII.

DESPRE PĂGUBIREA SUFLETULUI DIN RÂVNA CEA NEBUNĂ, CARE STĂ OARECUM ÎMPOTRIVA CELEI DUMNEZEIEȘTI — ȘI DESPRE AJUTORUL DAT DE BLÂNDEȚE ȘI ALTE CHIPURI.

Omul cel plin de râvnă nu ajunge niciodată la pacea minții. Iară fără pace, nu este nici bucurie. Căci dacă s-a zis că pacea minții este sănătatea desăvârșită, iar râvna este contrară păcii, atunci desigur că greu bolește cel ce are râvnă rea. O, frate, tu crezi că-ți pui râvna, ca să alungi bolile cele străine, pe când iată ai alungat sănătatea propriului tău suflet ! Ostenește-te mai întâi să-ți vindeci sufletul tău. Iară dacă neapărat vrei să îngrijești de cei neputincioși, apoi află, că bolnavii au mai multă nevoie de îngrijire, decât de mustrare. Și iarăși, deși nu poți ajuta altora, pe tine însuți te bagi în boală și în chinuri. Râvna în oameni nu se vădește prin chipurile înțelepciunii, ci prin bolile sufletului se arată, adică prin strâmtorarea cugetului și prin mai mare neștiință. Începutul înțelepciunii lui Dumnezeu este bunătatea și blândețea. Că ea vine din mărinimie, și neputințele oamenilor le poartă. Că zice: „Noi suntem datori să purtăm neputințele celor neputincioși“ (Rom. 15, 1), și: „pe cel ce greșește îndreptați-l cu duhul blândeței“ (Gal. 6, 1). Printre darurile Duhului Sfânt, Apostolul numără pacea și răbdarea. Când inima se mâhnește, că nu poate și nu are tăria să împlinească lucrurile cele materiale și văzute, mâhnirea aceasta i se socotește în locul lucrurilor celor materiale. Lucrarea trupului fără mâhnire a minții, este ca un trup fără suflet. Cel mâhnit la inimă, dar cu simțurile

slăbit, este ca un bolnav, care cu trupul bolește, dar se înfruptă din tot felul de mâncări care-l vatămă. Cel cu inima mâhnită, dar nestăpânit la simțuri, este ca un om care are un singur fiu, și-l jertfește cu propriile lui mâini, puțin câte puțin. Mâhnirea minții este dar de mult preț în fața lui Dumnezeu; și dacă o poartă cineva după cuviință, atunci este ca și cum ar avea tot trupul sfințit. Un om care a vorbit de bine sau de rău pe alți oameni, cu multă libertate, nu este vrednic de darul acesta. Pocăința cu convorbire — vas cu gaură. Iubirea de cinste (vanitatea) cu pătimire, este cuțit muiat în miere.

A fi înțelept și a sta de vorbă cu o femeie, este ca și cum ai pune într-o singură casă o leoaică și o oaie. Dacă ai fapte bune, dar nu ai milă ești înaintea lui Dumnezeu ca un om, care ucide pe fiu înaintea tatălui. Cel ce bolnav fiind la suflet, îndreptează pe prietenii săi, este ca un orb de amândoi ochii, care arată altora calea.

Mila și dreapta judecată sunt într-un suflet, ca un închinător lui Dumnezeu și un închinător la Idoli, în aceeași casă. Mila este contrară dreptei judecăți. Dreapta judecată este egalarea măsurii egale. Că dă fiecăruia după vrednicia lui, neînclinându-se în nici o parte, nici nu se uită la persoane, când răsplătește. Iară mila este o mâhnire, pornită din Har, care spre toți se pleacă cu îndurare, și pe cel ce merită răutate, nu-l pedepsește, iar pe cel ce merită bunătate, îl copleșește (covârșește). Căci mila ține de dreptate, iar judecata cea dreaptă se apropie de răutate; precum nu pot sta la un loc fânul și focul, așa nici judecata cea dreaptă și mila nu pot sta împreună în suflet. Precum un grăunte de nisip nu trage, cât o grămadă de aur, tot așa dreapta judecată a lui Dumnezeu nu trage în cumpănă cât mila Sa.

Ca o mână de nisip, care cade în marea cea mare, așa sunt păcatele a tot trupul, față de purtarea de grijă și îndurarea (mila) lui Dumnezeu. Și precum cu un pumn de țărână, nu astupi un

izvor îmbelșugat, tot așa mila Făcătorului nu e biruită de răutatea fapturilor. Cel ce se roagă, dar are aducerea aminte de rău, este ca unul care așteaptă secerișul, dar sămânța o aruncă în mare. Precum nu poți opri lumina focului să se ridice în sus, așa nu pot fi oprite rugăciunile celor milostivi, de a se ridica la cer. Precum apa curge repede la vale, așa și mânia crește în putere, dacă și-a făcut loc în mintea noastră. Cel ce are smerenie în inimă, acela e mort pentru lume. Iar cel ce a murit pentru lume, mort este și pentru patimi. Cel ce e mort cu inima, a gonit pe diavol din ale sale. Cel pizmaș însă, are drac.

Este o smerenie care vine din frica de Dumnezeu, și este o smerenie de la Dumnezeu. Unul se smerește din frica lui (de) Dumnezeu, altul se smerește din bucurie. Dacă cineva se smerește din frica de Dumnezeu, i se dă după aceea bună cuviință în trup, bună rânduială în simțuri, și necontenită zdrobire a inimii. Dacă se smerește din bucurie, i se dă sporirea inimii și descătușarea ei.

Dragostea nu știe ce e sfiala (rușinea) de aceea nu știe să rânduiască în vreun fel cele trupești. Dragostei îi este în fire, să nu se sfiască și să-și uite măsura ei. Fericit este cel ce te-a aflat pe tine, limanul oricărei bucurii. Adunarea celor smeriți, slăbește. Dacă însă prima dată îi împlinește cererea, este iubită de Dumnezeu, ca și cum ar fi o adunare de Serafimi. Mai mult prețuiește Dumnezeu un trup neîntinat, decât o jertfă curată. Amândouă acestea, adică smerenia și cumpătarea, pregătesc în suflet zălog de la Sfânta Treime.

Către prietenii tăi să mergi cu evlavie. Și dacă faci așa, îi folosești și pe ei, și te folosești și pe tine însuți. Căci de multe ori sub pretextul iubirii, sufletul leapădă frâul păzirii. Nu sta de vorbă cu alții, fiindcă nu întotdeauna te folosești. În adunări, cinstește (prețuiește) tăcerea. Că ea oprește multă vătămare. Păzește-ți pântecele, dar mai mult vederea. Căci războiul în țară la tine, este

mai ușor decât cele din țară străină. Să nu crezi, frate, că poți opri gândurile cele mai lăuntrice, fără o bună rânduială a trupului. Teme-te mai mult de obiceiurile tale rele, decât de vrăjmași. Cel ce hrănește la sânul lui obiceiul, este ca un om care hrănește la sânul lui focul. Că și puterea obiceiului și puterea focului se măsoară după materia (pe care o înghit). Obiceiul, dacă cere odată, și nu-i dai ce-ți cere, slăbește. Dacă însă prima dată îi împlinești cererea, a doua oară îl găsești întărit împotriva ta.

Cu privire la orice lucru, să-ți aduci aminte de acestea: că mai bine te ajuți păzindu-te, decât lucrând. Nu te împrieteni cu unul, căruia-i e drag râsul și-i place să râdă de oameni. Căci așa unul te călăuzește spre obiceiul lenei. Cu unul, care are o viață neînfrânată, să nu-ți arăți fața plină de veselie. Dar ferește-te, de a-l urî pe el ! Dacă însă vrea să se ridice, dă-i mâna și îngrijește-te până la moarte, să-i afli sufletul. Dacă ești încă bolnav, fugi de orice încercare de a vindeca pe alții (nu mai fă pe doftorul !) . Căci zice: „dă-i lui un capăt al toiagului tău", și celelalte. Cu luare aminte să vorbești, în fața unuia, care-i trufaș în cuget și bolnav de pizmă. Căci, pe măsură ce tu vorbești, el răstălmăcește spusele tale după bunul lui plac, și din lucrurile cele bune pe care le-ai spus, el caută prilej, de a face pe alții să se poticnească. Și în mintea lui, cuvintele tale se prefac în prilej de boală (adică de trufie și de pizmă). Când cineva începe să clevetească (pe) fratele (său) în fața ta (de față cu tine) arată-te posomorât la față. Dacă faci așa, te păzești (de clevetire) și în fața lui Dumnezeu și a clevetitorului.

Când dai ceva celui ce are nevoie, veselia feței tale să fie mai mare, decât darul tău, și cu vorbe fă-l să-și uite necazul. Și, dacă faci așa, atuncea bucuria este mai mare în mintea lui, decât darul tău, și decât nevoia trupului. În acea zi, în care deschizi gura ta, ca să acuzi pe cineva, socotește-te mort în fața lui

Dumnezeu, și toate faptele tale zadarnice, oricât s-ar părea, că sunt pe bună dreptate și ca să zidești, te-a îndemnat gândul să vorbești. Căci ce nevoie este, să-și dărâme cineva propria lui zidire (sufletească) și să îndrepte pe acele ale aproapelui său?

În ziua, în care ești necăjit pentru vreun frate, care este oarecum neputincios să se stăpânească și la bine și la rău, în trupul lui, sau în cugetul lui, ca un mucenic să te socotești pe tine în ziua aceea, și să te simți ca un părtimitor pentru Hristos, și ca unul, care s-a învrednicit să-L mărturisească. Adu-ți aminte, că **Hristos n-a murit pentru cei drepți,** ci **pentru cei păcătoși**... Ia aminte, cât este de mare lucrul acesta. Este lucru mare, să ne mâhnim pentru cei răi, și să facem mai mult bine păcătoșilor decât drepților. Apostolul amintește de lucrul acesta, ca de un lucru vrednic de mirare. Dacă poți să-ți îndreptezi sufletul tău, atunci nu urmări altă dreptate. În tot ce faci, să te călăuzească cumpătarea trupului, și curăția conștiinței. Căci fără de acestea, zadarnic este orice lucru în fața lui Dumnezeu; toată lucrarea pe care o faci fără socotință și fără cercetare, să știi, că zadarnică este, oricât ar fi de cuviincioasă. Căci Dumnezeu socotește dreptatea, nu după un lucru nesocotit, ci după socotința însăși a Lui.

Sfeșnicul la soare, este un drept fără înțelepciune. Rugăciunea cu pomenire de rău este sămânța căzută pe piatră. Pustnicul nemilostiv pom fără roadă este. Mustrarea din pizmă este săgeată otrăvită. Lauda vicleanului este cursă ascunsă.

Sfetnicul nebun este ca un paznic orb. Șederea împreună cu cei nepricepuți este frângere a inimii. O fântână de dulceață este convorbirea cu cei pricepuți. Zid al nădejdii este sfetnicul cel înțelept. Ca o vistierie de pagubă este un prieten nebun și nepriceput. Mai bine să vezi un înțelept că locuiește cu cei ce plâng, decât că se însoțește cu cel nebun. Mai bine să locuiești

cu o fiară sălbatică, decât cu cel ce s-a întors la rele (petrec în răutăți). Decât cu un lacom și cu un nesățios, mai bine șezi cu un vultur. Întovărășește-te mai degrabă cu un ucigaș, decât cu un certăreț. Decât să vorbești cu un om lacom, mai bine cu un porc. Că mai bună e troaca porcilor, decât gura mâncăilor. Așează-te mai bine în mijlocul unor ciungi, decât între trufași. Lasă pe alții să te prigonească, și nu prigoni tu. Lasă **să fii răstignit tu, nu răstigni tu pe alții.** Lasă să te nedreptățească alții, tu să nu nedreptățești. Lasă, să te clevetească alții, tu nu cleveti. Nu râvni răutatea, ci fii blând.

Justificarea nu ține de viața creștinilor, nici nu face parte din învățătura lui Hristos. Cu cei ce se bucură fii vesel, și plângi cu cei ce jelesc. Căci acesta este semn de curăție. Cu cei bolnavi, fii bolnav. Cu cei păcătoși, plângi. Cu cei ce se pocăiesc, bucură-te. Fă-te prieten al tuturor oamenilor, dar fii singur în mintea ta. Fă-te părtaș la patimile tuturor, dar cu trupul tău depărtează-te de toți. Să nu mustri, să nu ocărăști pe nimeni, nici chiar pe cei cu viața foarte rea. **Întinde•ți haina ta peste cel ce greșește, ca să-l acoperi.** Chiar dacă nu poți să iei greșelile lui asupra ta, și să primești în locul lui pedeapsa și rușinea, rabdă totuși și nu-l rușina. Află, frate, că de aceea trebuie să stăm înlăuntru, în chilie, ca să nu cunoaștem faptele cele rele ale oamenilor. Și atunci, cu mintea noastră cea curată, îi vedem pe toți Sfinții cei buni. Că dacă vom mustra pe oameni, și-i vom pedepsi, și-i vom judeca, și-i vom cerceta, și-i vom îndreptăți, și-i vom bârfi, prin ce se va deosebi șederea noastră (în pustiu) de șederea în cetăți (orașe) ? Și de nu ne lepădăm de acestea, este ceva mai rău decât șederea în pustie? Iar dacă nu te liniștești cu inima, liniștește-te măcar cu limba. Și de nu-ți poți ține gândurile în rânduială, cel puțin simțurile rânduiește-ți-le. Și dacă nu ești singur cu mintea ta, cel puțin cu trupul fii singur. Fii cel puțin mâhnit la minte (cu mintea),

dacă nu poți lucra cu trupul. Și dacă nu poți să priveghezi, stând în picioare, priveghează cel puțin șezând pe patul tău, sau și întins. Și dacă nu poți posti două zile, măcar până seara nu mânca. Chiar dacă nu poți posti până seara, cel puțin nu mânca până te saturi (de sațiu). Nu ești sfânt cu inima (la inimă), fii cel puțin curat cu trupul. Chiar dacă inima ta nu plânge, îmbracă-ți cel puțin fața în jale. Dacă nu poți fi milostiv, vorbește cu un păcătos; și dacă nu ești făcător de pace, nu îndrăgi nici tulburarea. Nu poți să fii plin de râvnă, ei bine, fii măcar fără preget în cugetul tău. De nu ești biruitor, cel puțin nu te trufi în fața celor vinovați. N-ai putere să astupi gura celui ce clevetește pe fratele tău, ei bine, cel puțin nu lua parte la clevetire.

Află, că de va ieși foc din (de la) tine, și va arde pe alții, din mâinile tale va cere Dumnezeu sufletele acelora, care s-au ars în focul tău. Chiar dacă nu tu aprinzi focul, ci ești numai binevoitor cu cei care-l aprind, și găsești plăcere în aceasta, la judecată vei fi părtaș cu acela. Dacă iubești, blândețea, fii pașnic. Și dacă te vei învrednici de pace, mereu vei avea bucurie. Caută înțelegere, nu aur. Cu smerenia îmbracă-te, nu cu vison. Caută să-ți agonisești pace, nu numele de împărat.

Cine n-are smerenie, n-are nici pricepere. Și cine nu se smerește, nici nu va pricepe. Și nu este pașnic cine n-are bucurie. Și nu este smerit, decât cel pașnic. În orice cale ar călători oamenii în lume, nu află pacea, până nu se apropie de Dumnezeu prin nădejde. Nu câștigă inima pace din partea nevoilor și a poticnirilor, până ce n-o ajunge pe ea nădejdea, și nu împacă inima și nu varsă (nădejdea) bucurie în ea.

Și asta a zis gura cea vrednică de închinăciune și plină de sfințenie: „Veniți la Mine toți cei obosiți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi" (Mat. 11, 28). Apropie-te, zice, și nădăjduiește spre Mine, și odihnit vei fi de orice lucru și teamă.

Nădejdea către Dumnezeu înalță inima, dar frica de gheenă o zdrobește. Lumina din minte dă naștere credinței; iară credința odrăslește mângâierea prin nădejde; și nădejdea întărește inima. Credința este o descoperire a inteligenței. Și, când mintea se întunecă, se ascunde atunci și credința, și ne stăpânește frica, și ni se taie nădejdea. Credința din învățătură nu mântuiește pe om de trufie și de îndoială; ci numai acea credință, care se ivește și se vede în inteligență, care se numește cunoștință și arătare a adevărului. Până nu ajunge mintea să conceapă pe Dumnezeu, ca pe un Dumnezeu descoperit de inteligență, nu se apropie teama, de inimă. Când suntem lăsați în întuneric și pierdem înțelegerea, până ne smerim, vine peste noi teama, ca să ne apropie de smerenie și de pocăință.

Fiul lui Dumnezeu a răbdat crucea. Așa dar, noi cei păcătoși, să avem îndrăzneală în pocăință. Căci dacă o pocăință prefăcută a schimbat mânia regelui Ahab, atunci o pocăință adevărată (reală) nu ne va lăsa nefolosiți. Și, dacă ei având pocăința reală, s-au întors la smerenie, cu atât mai mult noi, care cu adevărat ne mâhnim din pricina păcatelor noastre. Mâhnirea din minte este de ajuns, și ține locul oricărei lucrări materiale.

Zice Sfântul Grigorie: Biserică a Harului este cel ce s-a pierdut pe sine în Dumnezeu, și trăiește cu grijă de judecata Lui. Dar ce este cel ce s-a pierdut în Dumnezeu și trăiește cu grijă de judecata Lui ? Și ce este grija de judecata Lui ? alta decât să cauți pururea odihna Lui, și să te întristezi mereu, și să fii mereu cu grijă, fiindcă nu poți să ajungi la desăvârșire, din pricina neputinței firii tale ? Și dacă mereu te odihnești în sufletul tău pentru aceasta, înseamnă că ai vie mereu aducerea aminte de Domnul, după spusele Fericitului Vasile. O rugăciune concentrată este aceea, care aduce în suflet o amintire luminată a lui Dumnezeu. Și, a se sălășlui Dumnezeu în sufletul tău, înseamnează

a-L avea pe El înfipt în tine, prin o aducere aminte. Așa ne facem Biserică a lui Dumnezeu. Și aceasta însemnează să ne îngrijim și să ne zdrobim inima, pregătindu-ne pentru odihna Lui. A Lui este slava în veci. AMIN.

LIX.

DESPRE MULTE SCHIMBĂRI CARE SE URMEAZĂ ÎN MINTE ȘI SE LĂMURESC PRIN RUGĂCIUNE

Să aleagă voința bună poate oricine dorește aceasta; dar să desăvârșească alegerea voinții celei bune, poate numai Dumnezeu. Și oricine are nevoie de sprijin de la El. De aceea, când avem o dorință, să ne rugăm neîncetat. Să nu ne rugăm numai ca să-I cerem sprijinul, ci și pentru ca El să facă o deosebire; este dorința noastră bine plăcută voiei Sale, sau nu? Nu orice dorință bună este trimisă în inimă de la Dumnezeu, ci numai aceea care ne folosește. Se întâmplă uneori, că dorința omului e bună, totuși nu-l ajută Dumnezeu pe el. Căci vine și de la divolul o dorință, asemenea cu cea bună. Aceasta este socotită de om ca un ajutor, dar adesea întrece măsura omului. Iară diavolul însuși pune la cale vătămarea omului, și-l silește să caute împlinirea acelei dorințe, la măsura căreia el n-a ajuns încă; sau poate dorința este nepotrivită cu chipul lui; sau n-a venit încă vremea, în care să-și poată omul împlini dorința și să se lase în voia ei; sau că nu e capabil omul s-o împlinească, cu lucrul, cu priceperea sau cu trupul; sau că nu avem vreme; sau în orice fel, sub înfățișarea acelui bine, diavolul sau tulbură pe om, sau îl vatămnă trupește,

sau ascunde o cursă în mintea lui. Însă, precum am spus, să facem mereu rugăciuni cu sârguință (silindu-ne) să dorim binele, care se face în noi și fiecare din noi să zică: „Facă-se voia Ta, până voi sfârși fapta cea bună, pe care dacă vei binevoi Tu, am dorit s-o fac. Că eu trebuie neapărat să doresc să fac binele; dar nu pot să-l fac, fără Harul Tău. Și amândouă vor fi de la Tine, și dorința de bine, și săvârșirea binelui, căci afară de Harul Tău eu nu m-aș fi încumetat să primesc dorința aceasta, care se mișcă în mine, ci m-aș fi înspăimântat de ea". Căci cine dorește binele are acest obicei: prin rugăciune neîncetată, lucrează asupra părții socotitoare a minții, și primește tot prin rugăciune, puterea de a lucra și înțelepciunea care desparte (deosebește) adevărul de minciună. Că binele se poate cunoaște, — mai cu seamă, când i se împotrivesc gândurile trufiei, — prin multe rugăciuni, prin lucrare, prin păzire, prin dorul neîncetat de bine, apoi prin lacrimi necontenite, prin smerire, prin ajutorul din ceruri. Căci gândurile trufiei opresc de la noi ajutorul lui Dumnezeu, dar le putem surpa prin rugăciune.

LX.

DESPRE GÂNDURI RELE, CARE VIN, FĂRĂ SĂ VREM, CÂND NE LEPĂDĂM DE TRÂNDĂVIA DE MAI ÎNAINTE DE ELE

Sunt unii, care își întăresc trupul și doresc să și-l odihnească din lucrul lui Dumnezeu, până prind puteri să se întoarcă iarăși la lucrul lor. Așa dar, în cele câteva zile de odihnă, noi să nu lepădăm cu totul păzirea, nici să nu lăsăm sufletul nostru pradă

slăbiciunii, ca niște oameni, care n-au de gând să se apuce iarăși de lucru. Cei ce sunt bătuți de săgețile vrăjmașului în vreme de pace, tot ei adună în sufletul lor comoară de îndrăzneală a voinții, și se văd îmbrăcați cu veșmânt întinat, în loc sfânt, adică în rugăciune. Îndrăzneala se pornește în sufletul lor, în vremea cugetării către Dumnezeu și a rugăciunii. Și iată, ce am câștigat, în vremea cât am lenevit, și aceasta ne va rușina în clipele de rugăciune (ne va da de rușine).

Trezia îl ajută pe om mai mult decât lucrul și dezlegarea (postului) îi este mai stricăcioasă decât odihna. Căci din odihnă vin asupra omului războaiele lăuntrice, care-l necăjesc, și el le poate învinge. Pentru că de îndată ce omul părăsește odihna și se întoarce la (locul lucrului său) lucrul său, războiul e luat de la el și fuge. Dar din deslegare se naște altceva, decât din lenevire și din odihnă. Fiindcă atâta vreme cât omul petrece în odihnă, el este încă în pământ slobod (în slobozenie), și iarăși se poate întoarce și se poate apuca de rânduială și de pravila lui. Pentru că el este încă în țara (latura) slobozeniei lui, dar prin dezlegare el iese din țara (latura) slobozeniei lui. Căci dacă omul nu s-ar fi lepădat de orice pază, el n-ar fi fost silit, în mijlocul unei silnicii, să asculte de lucrurile, care nu-l odihnesc pe el. Și de n-ar fi trecut hotarul libertății, omului nu i s-ar fi întâmplat întâmplări, care să-l lege, fără să vrea de lucruri, cărora nu li se poate împotrivi.

Să nu te lepezi, frate, de libertatea vreunuia din simțurile tale, ca nu cumva să nu te poți întoarce la ea. Odihna vatămă numai pe cei tineri, dar dezlegarea vatămă și pe cei desăvârșiți, și pe cei bătrâni; fiindcă ajungând cineva la gândurile rele din pricina odihnii, poate iarăși să se întoarcă la păzire, și să viețuiască aceeași viață înaltă; cei ce însă, avându-și nădejdea în lucrare, au slăbit în păzire, din viața lor cea înaltă, au căzut în robia dezlegării.

Sunt oameni, care după ce au luptat în țara dușmanilor, în vreme de pace mor; sunt alții, care ies din viață sub pretextul neguțătoriei, dar primesc îmboldire în sufletul lor. Să nu ne supărăm, când alunecăm în păcat, ci când petrecem în păcat, atunci să ne mâhnim. Căci și celor desăvârșiți li se întâmplă să alunece în păcat, dar dacă rămân în el, atunci sufletul le moare de tot. Iar mâhnirea pe care o simțim pentru alunecările noastre, ni se socotește nouă, prin Har, — ca o lucrare curată (de curăție). Cel ce alunecă a doua oară, cu nădejdea pocăinții, acela umblă cu viclenie în calea lui Dumnezeu. Peste acela cade moartea din senin, și nu ajunge la clipa nădăjduită de el, să-și împlinească virtutea. Cine este dezlegat (dezordonat) în privința simțurilor, este dezordonat și în privința inimii.

Aicea spune despre cei ce sunt fățarnici în fața lui Dumnezeu cu nebunie și despre semnele după care-i putem cunoaște

Lucrarea inimii leagă trupul (mădularele din afară). Și, de o duce pe ea cineva cu socoteală, este limpede, — după părerea Părinților, celor dinainte de noi, — că, dintre lucrurile cele străine, care se ivesc în el, nu-i legat nici de câștigul cel trupesc, nu iubește nici lăcomia pântecelui, iar mânia este cu totul departe de el. Căci acolo, unde sunt acestea trei, câștigul material (fie el mic, sau mare), mânia și lăcomia pântecelui, oricât s-ar părea cineva asemănător sfinților celor de demult, să știi că neregula lui externă este pricinuită de lipsa de răbdare a celor lăuntrice, și nu de felul cum le disprețuiește pe toate în sufletul său. Căci de n-ar fi așa, cum ar putea cineva să disprețuiască cele materiale, fără a dobândi blândețea ? Disprețului celui rațional îi urmează dezlegarea din

toate și disprețuirea odihnei și a dragostei celei omenești. Și, dacă cineva, pregătit fiind, cu bucurie primește să se păgubească pentru Dumnezeu, așa unul este pe dinlăuntru curat. Și dacă cineva nu va disprețui pe nimeni, din pricina orbirii lui, el este cu adevărat liber. Și, dacă cineva nu se apropie de cel care-l cinstește, nici nu se mâhnește împotriva celui ce-l necinstește, acela cu adevărat a murit pentru lumea aceasta deși e în viață. Păzirea cu socoteală (păzirea rațiunii) este mai bună cu mult, decât orice fel de viețuire, în orice chip s-ar face, și în orice măsură omenească.

Că nu trebuie să urâm pe păcătos, ci trebuie să-l plângem și să ne rugăm pentru el.

Să nu urăști pe păcătos; căci toți purtăm câte o vină; și dacă pentru Dumnezeu te pornești împotriva lui, plângi pentru el. Dar pentru ce să-l urăști ? păcatul din el urăște-l, și pentru el roagă-te, ca să te asemeni cu Hristos, care nu se mânie împotriva celor păcătoși, ci se ruga pentru ei. Nu vezi, cum a plâns El pentru Ierusalim ? Dar și noi în multe chipuri suntem batjocoriți de draci. Și de ce să urâm pe cel ce s-a batjocorit ca și noi, de dracul, care și pe noi ne-a batjocorit ? Și pentru ce, frate, să urăști pe păcătos ? Oare pentru că, după a ta părere, nu este drept? Dar unde este dreptatea ta, dacă nu ai dragostea ? de ce n-ai plâns mai bine pentru el ? Ba, tu l-ai și gonit. Cu neștiință se mânie unii, care cred că se poartă rațional cu păcătoșii.

Vestește tuturor dreptatea lui Dumnezeu, că iată, pe tine, nevrednicul, El te ocârmuiește și că, deși ești dator cu mare datorie, El nu-și scoate dreptatea de la tine. Și, în locul lucrurilor celor mici, pe care le faci tu, El îți dă ție altele, mari. Nu-L numi

pe Dumnezeu „Drept“, fiindcă nu dreptatea Lui se vădește în lucrurile tale. Și dacă David îl numește pe El „drept“ și „adevărat“, apoi Fiul ne-a descoperit nouă că El este mai mult — „bun“. „Bun este Dumnezeu, și celor răi și necredincioși“ (Luca 6, 35). Și cum Îl numești „drept“ pe Dumnezeu, când citești pilda despre plata lucrătorilor viei ? „Prietene, nu-ți fac strâmbătate, dar vreau să dau și acestuia, care a venit pe urmă, ca și ție. Dacă ochiul tău este viclean, apoi Eu sunt bun“ (Mat. 20, 13). Și iarăși, cum va numi omul pe Dumnezeu „drept“, când citește parabola fiului risipitor, care și-a irosit averea în desfătare, dar la puțina pocăință pe care a arătat-o, Tatăl i-a alergat în cale, l-a îmbrățișat și i-a dat în stăpânire toată avuția ? Și acestea nu le-a spus un oarecine, ca să ne îndoim de ele, ci Însuși Fiul a mărturisit despre Tatăl așa. Unde este dreptatea lui Dumnezeu? Oare în aceea că noi suntem păcătoși, și Hristos a murit pentru noi ? Iar dacă în acestea Dumnezeu este milostiv, să credem că El totdeauna rămâne milostiv.

Să nu ni se întâmple o nelegiuire ca asta, să zicem că Dumnezeu nu este milostiv, că nici esența lui Dumnezeu nu se schimbă, ca morții, nici nu I se mai adaugă nimic, ce nu are, nici nu I se ia ceva, din cele ce are de la început, le va avea deapururea, până la sfârșitul cel nesfârșit, și le are și acum precum zice Fericitul Ciril, în tâlcuirea cărților Facerii. „Teme-te, zice, de Dumnezeu, din dragoste și nu din pricină că are un nume aspru“. Iubește-L, precum ești dator, nu pentru cele ce le aștepți de la El, chiar și numai pentru lumea aceasta, pe care El a făcut-o pentru noi. Căci cine ar putea să-L răsplătească pe El ? Și, unde-I dăm noi răsplată prin faptele noastre ? Cine L-a înduplecat să ne zidească ? Cine se roagă pentru noi, când noi suntem nemulțumitori ? Când încă nu eram, cine a trezit la viață trupul nostru ? Și iarăși, de unde ne vine înțelegerea și cunoștința,

când noi suntem țărână ? O! Cât este de minunată milostivirea lui Dumnezeu ! O ! Uimitoare este puterea Harului Dumnezeului și Ziditorului nostru! Puterea, care pentru toate este îndeajuns de mare ! Cât este de nemăsurată bunătatea Lui, care o arată spre firea noastră, a păcătoșilor prin care El ridică firea noastră la restaurare. Cât de neajunsă Îi este slava ! Că El ridică pe cel ce s-a lepădat de Dânsul cu hulă și înnoiește țărâna cea irațională, făcând-o înțelegătoare și rațională. Și din mintea cea risipită a simțurilor, și din însăși acele simțuri răvășite El face o fire rațională, și capabilă de înțelegere. Că păcătosul nu poate să înțeleagă Harul Învierii. Unde este Gheena care are putere să ne mâhnească? Și, unde este pedeapsa cu muncă, de care ne temem, și care poate învinge în noi bucuria de a iubi pe Dumnezeu, și a fi iubiți de El ? Și, ce este gheena față de darul învierii, când El ne va ridica din iad, și va îmbrăca în nestricăciune, stricăciunea noastră, și va ridica în slavă pe cel căzut în iad !

Toți cei socotitori, veniți și vă minunați ! Cine va putea să se mire îndeajuns de darul Ziditorului nostru, oricât de înțeleaptă și minunată i-ar fi mintea ? Cum răsplătește El pe păcătoși, și în locul răsplății celei drepte, El le răsplătește cu Înviere; în locul trupurilor, care au călcat legea Lui, cu desăvârșită slavă a nestricăciunii îi îmbracă pe ei. E mai mare Harul, că, după ce am greșit, El ne învie pe noi, decât că atunci, când nu eram, ne-a zidit pe noi. Slavă Harului Tău cel nemăsurat, Doamne ! Iată, valurile Harului Tău, Doamne, m-au făcut să tac; și nu mai este în mine vreun gând pe măsura mulțumirilor ce se cuvin. Cu ce fel de guri să Te mărturisim pe Tine, Împăratul cel bun, care iubești viața noastră ? Slavă ție în cele două lumi, pe care le-ai zidit, ca să ne fie spre hrană și spre desfătare, și, dintre toate zidirile, pe noi ne-ai adus la cunoștința slavei Tale, de acum și până în veci ! AMIN.

LXI.

DESPRE PRIVEGHEREA CEA ASCUNSĂ, CEA DINLĂUNTRUL SUFLETULUI, CUM S-O PĂZIM ŞI CUM VINE SOMNUL ŞI RĂCEALA ÎN MINTE ŞI STINGE DIN SUFLET CĂLDURA SFINŢENIEI, ŞI OMOARĂ DORUL DE DUMNEZEU DIN CĂLDURĂ SPRE CELE DUHOVNICEŞTI ŞI CEREŞTI.

Nu se poate ca cei ce au dorinţe bune să fie împiedecaţi de a le împlini, din pricina vreunei protivnicii, decât dacă află vicleanul vreun pretext bun, la doritorii de bine. Iată cum stau lucrurile. Orice gând al dorinţii de bine la început, când se stârneşte, este urmat de o râvnă, la fel de fierbinte ca şi cărbunii din foc, care înconjoară gândul acela şi opreşte din apropierea lui toate piedicile şi împotrivirile, ce i se fac lui. Căci multă putere şi tărie nespusă are acea râvnă, să apere sufletul în tot ceasul de trândăvie şi de teamă de năvala celor de prin prejur. Şi însuşi acel gând prim este puterea dorinţii celei sfinţite, care este răsădită, de la fire în firea sufletului. Râvna aceea este însă gândul pornit din puterea mâniei, care se află în râvnă, care a fost pusă în noi de Dumnezeu, ca să ne folosească; fiindcă ea păzeşte hotarele firii, să nu-şi piardă libertatea, împlinind pofta cea firească din suflet. Aceasta este virtutea fără de care nu se face nimic bun, care se numeşte râvnă, şi ea este aceea care porneşte cu râvnă şi pregăteşte

cu putere pe om; din vreme în vreme, să-și disprețuiască trupul în necazuri, și în ispitele cele îngrozitoare, care îi ies în cale, și să-și dea totdeauna sufletul să-i fie omorât, și să iasă în întâmpinarea puterii celei protivnice, ca să săvârșească acel lucru, pe care sufletul său foarte îl dorește.

Unul din Sfinții, cei ce s-au îmbrăcat în Hristos, numește râvna aceasta câine de pază al legii lui Dumnezeu, adică al virtuții. Pentru că virtutea se numește lege a lui Dumnezeu. Iară puterea aceasta a râvni se întărește și se deșteaptă și se aprinde în două feluri, ca să păzească casa; și slăbește, adoarme și se lenevește, tot în două feluri. Și mai întâi anume: râvna se trezește și se aprinde, când îi vine omului o teamă în suflet, când îi e frică 'e bunul, pe care l-a câștigat, sau îl va câștiga, nu cumva să fie jefuit, adică să fie lipsit de cele ce vin cu acel bun, și îi urmează lui. Și aceasta se face din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, adică teama vine în toți oamenii, care se nevoiesc spre virtuți cu adevărat, ca să trezească râvna, care este în suflet și să nu dormiteze.

Iar atunci, când frica aceea se pornește în fire, râvna pe care am numit-o câine, zi și noapte este fierbinte ca un cuptor aprins, și ține trează firea. Ea este trează, ca și Heruvimii, și ia aminte la cele de prin prejur, și precum a zis acel oarecine, dacă trece vreo pasăre, pornește împrejurul ei, și intră cu o mânie iute și nespusă. Și frica aceea când se întâmplă, se îndoiește de Providența lui Dumnezeu în credință, și uită cum se îngrijește Dumnezeu de nevoitorii spre virtute, și îi cercetează în tot ceasul, precum zice Duhul cel Sfânt prin gura Prorocului: „Ochii Domnului sunt deasupra drepților“ (ps. 8, 1) și celelalte. Și iarăși: „Domnul este tăria celor ce se tem de El“ (Ps. 25, 15). Și Însuși a zis despre Sine; către cei ce se tem de El: „Nu vor

veni asupra ta rele și bătaia nu se va apropia de lăcașul tău" (Ps. 8, 10).

Iar dacă omului îi e teamă pentru suflet, pentru cele ce se întâmplă, și urmează virtuții, nu cumva să fie jefuit sau vătămat, gândul acesta este dumnezeiesc și grija este bună, și mâhnirea și chinul acesta sunt din Providența lui Dumnezeu. Iară al treilea chip, adică puterea și ațâțarea în al doilea fel a acelui câine, se face prin sporirea cât mai mare a dorinții de virtute. Căci pe cât crește în suflet dorința de virtute, tot pe atât se aprinde și acest câine, adică râvna firească spre virtute. Prima pricină de răcire este contenirea și împuținarea dorinții de suflet; a doua este intrarea în suflet a unui gând de nădejde și de îndrăzneală, care ar rămâne în suflet, și omul ar nădăjdui și ar crede că lui nu îi e frică de nici un lucru, care ar putea să-l păgubească, și de aceea el dezleagă de pe el armele și rămâne ca o casă nepăzită (pustie). Și doarme câinele și multă vreme casa e nepăzită.

De gândul acesta sunt jefuite cele mai multe case. Și se întâmplă așa, când se întunecă strălucirea cea curată a cunoștinții celei sfinte din suflet; dar de ce se întunecă ea ? Fiindcă vreun gând prea subtil de mândrie a intrat în suflet, și s-a cuibărit acolo, sau omul a urmat mai mult grijii de cele trecătoare și s-a întâlnit prea des cu lumea, care-l amăgește pe el, sau pricina este pântecele, domn al tuturor relelor. Căci totdeauna, când nevoitorul se apropie de lume, îndată îi slăbește sufletul. La fel când iese din mulțimea care îi zdrobește sufletul, prin slava deșartă. Și, ca să nu mai lungesc vorba, se aseamănă mintea pustnicului (când iese în lume) cu un cârmaciu, care plutește pe marea liniștită, și dintr-odată cade în mijlocul pietrelor și se îneacă. Iar Dumnezeului nostru Slavă să-I înălțăm, și cinste, că a Lui este puterea și marea cuviință în veci. AMIN.

LXII.

DESPRE CELE TREI FELURI DE CUNOAȘTERE, ȘI DESPRE DEOSEBIREA ACȚIUNII LOR ȘI A ÎNȚELEGERII LOR, ȘI DESPRE CREDINȚA SUFLETULUI, ȘI DESPRE COMOARA CEA ASCUNSĂ ÎN EA, PRECUM ȘI DESPRE DEOSEBIREA ÎNTRE CREDINȚA LUMII ACESTEIA CEA ÎN MULTE FELURI ȘI DINTRE CREDINȚA CEA SIMPLĂ

Sufletul care călătorește în cărările rânduite și în calea credinții, și adesea a lucrat fapte bune în ea, dacă s-ar întoarce iarăși la felurile cunoștinței, ar șchiopăta în credință, și îndată i-ar lipsi puterea înțelegătoare, care se arată în sufletul cel curat, când îi lipsește ajutorul, și rămâne cu simplitate în toate părțile acelui suflet, fără de cercetare. Un suflet, care cu credință s-a dăruit odată lui Dumnezeu, și a gustat din ajutorul Dumnezeiesc, în vremea ispitelor, nu se apucă iarăși să se îngrijească de sine; că uimirea și tăcerea îi astupă gura, și nu mai poate să se întoarcă la chipurile cunoașterii și nici să zăbovească în ele. Ca nu cumva să se lipsească de Providența lui Dumnezeu, care neîncetat se uită la el pe ascuns și-l îngrijește, și-l însoțește neîncetat, în fel și chip. Fiindcă a înnebunit, socotindu-se destul de puternic, să se îngrijească singur, prin puterea cunoștinții. Căci aceia, în care răsare lumina credinții se sfiesc să se roage prentru ei înșiși, sau să ceară de la Dumnezeu: „dă-mi asta“ și „ia de la mine

cealaltă". Și nu se îngrijesc în niciun fel de ei înșiși. Fiindcă ei văd mereu cu ochii cei înțelegători ai credinții, Providența cea părintească, care îi umbrește pe ei din partea adevăratului Părinte, care prin dragostea Sa cea multă și nemăsurată, întrece orice dragoste părintească, care este în măsură și are puterea, cu îndestulare să ne ajute nouă, mai mult decât toți, mai presus de cererea, de cugetele și de ideile noastre.

Cunoașterea este protivnică credinții. Iară credința cu toate ale ei este o nimicire a legilor cunoașterii, nu însă ale cunoașterii celei duhovnicești. Că ispita cunoașterii este faptul, că nu poate face nimic fără cercetare și probare; ci ea cercetează, dacă sunt sau nu cu putință cele dorite și cugetate de ea. Dară cel cu credința ? ea, dacă cineva se apropie pe nedrept de ea, nu se înduplecă să rămână în el.

Cunoașterea nu poate fi recunoscută, fără cercetarea și repetiția modurilor. Și aceasta este un semn, că ne îndoim de adevăr. Credința însă caută o înțelegere curată și simplă (a adevărului). Care este departe foarte de orice vicleșug și de orice căutare a modurilor. Vezi, câtă opoziție este între ele ? Casă a credinții este mintea de copil și inima simplă. Că zice: „Cu simplitatea inimii lor slăveau pe Dumnezeu" (Col. 3, 22), și: „De nu vă veți întoarce, să fiți ca copiii, nu veți intra întru Împărăția Cerurilor" (Mat. 18, 3). Cunoașterea este însă dușmană și opusă acestor două.

Cunoașterea limitează firea și o păzește în orice cărare ar umbla ea. Credința însă călătorește mai presus de fire. Cunoașterea nu lasă să se apropie de ea nici un lucru, care nimicește firea, ci îl depărtează de la ea. Dar, credința cu ușurință îl lasă să se apropie și zice: „Vei călca peste aspidă și peste vasilisc, și în picioare vei lua pe leu și balaur" (Ps. 90, 13). Cunoștința este însoțită de teamă, iar credința, de nădejde. Cu cât cineva,

merge mai adânc, în modurile cunoașterii, cu atât este mai înlănțuit de teamă, și nu se poate învrednici de libertate. Iară cine urmează credinții, se face îndată slobod și de sine stătător; și toate le face cu libertate, neatârnat, ca un fiu al lui Dumnezeu. Omul, care a îndrăgit credința aceasta, se poartă cu toată firea cea zidită ca un Dumnezeu. Că puterea are credința să zidească fire nouă după asemănarea lui Dumnezeu. Că zice Scriptura: „Ai venit, și toate s-au oprit în fața ta" (Iov, 13, 23). Și adesea credința poate face orice, chiar din nimic. Cunoașterea însă nu poate plăsmui nimic, fără materie. Cunoașterea se sfiește să facă cele ce sunt date firii. Cum așa ? Așa că firea cea lichidă a apei nu primește întipărirea urmelor pe fața ei, și focul arde pe cel ce se apropie de el, și dacă omul nu se sfiește de apă și de foc, cade în primejdie.

Cunoașterea este îngrădită de aceste caractere firești și nici de cum nu se încumetă să treacă peste marginea lor. Credința însă trece peste ele cu ușurință și zice: „De vei trece prin foc, nu te vei arde, și râurile nu te vor înneca" (Is. 43,2). Și adesea credința a făcut așa, în fața întregii zidiri. Și dacă i s-ar fi dat cunoașterii (prilejuri) să facă acestea, ea nu s-ar fi lăsat înduplecată. Că mulți prin credință au intrat în flăcări, și au înfrânt puterea cea arzătoare a focului și nevătămați au trecut prin mijlocul ei, și au umblat pe coama valurilor, ca pe uscat. Și toate acestea sunt mai presus de fire, și protivnice modurilor cunoștinții, și au arătat cât de zadarnică este ea, cu modurile și cu legile și cu tot. Văzut-ai acum, că cunoștința păzește margini firești ? Văzut-ai că credința trece mai presus de fire, urmându-și cărarea ei ? Vreme de cinci mii de ani, sau mai mult, sau mai puțin, de atâta, cât timp cunoștința a ocârmuit lumea, omenirea n-a putut să-și ridice capul ei de la pământ, nici să simtă puterea Ziditorului ei; până când, în sfârșit, ne-a răsărit credința, și ne-a slobozit pe noi din lucrarea cea pământească și din robia cea deșartă a răspândirii zadarnice. Și

acum, din nou, dorim să ne abatem către izvoarele cele de nimic, deși am aflat marea cea limpede și comoara cea nedeșertată. Orice cunoștință, oricât de bogată ar fi, este totuși, lipsită (săracă). Dar comorile credinții, sunt mai mari decât cerul și pământul. Cel ce-și sprijinește inima din nădejdea din credință, nu este lipsit de nimic, și chiar, dacă nu are nimic, prin credință le are pe toate, precum este scris: „Câte veți cere în rugăciune cu credință, le veți primi (Mat. 21, 22), și: „Domnul este aproape, nu vă îngrijiți de nimic“ (Filip 4, 5).

Cunoștința caută mereu modul să păzească pe cei ce o au pe ea. Iar credința zice: „Dacă Domnul nu zidește casa și nu zidește cetatea, atunci zadarnic se ostenesc ziditorii, și în deșert priveghează păzitorii (Ps. 127, 1). Cel ce se roagă cu credință, niciodată nu folosește moduri și nu zăbovește cu modurile. Căci cunoașterea în tot locul „preamărește frica“, după cuvântul înțeleptului: „Fericit cel ce se teme din inimă“ (Sirah 34, 15). Dar ce zice credința ? Ea zice: „S-a temut (Petru) și se cufundă“ (Mat. 14, 30). Și apoi: „Nu ați primit duhul robiei spre teamă, ci duhul înfierii, spre slobozenia credinței și a nădejdii în Dumnezeu“ (Rom. 8, 15). Și iarăși: „Să nu cruți, nici să nu fugi din fața lor“... Întotdeauna, după teamă vine îndoială, cercetarea; după cercetare, modurile; după moduri, cunoașterea; și prin iscodire și prin cercetare, totdeauna frica este aceea, care iese la iveală. Fiindcă nu totdeauna cunoașterea le îndreaptă pe toate, așa cum am arătat pentru cele dintâi. Căci de multe ori vin peste suflet întâmplări și năpaste grele, și multe pricini, pline de primejdii, în acestea cunoașterea și modurile înțelepciunii, nu pot de fel să ajute nimic. Și întors: în împrejurări grele, care întrec puterea cunoștinții omenești, credința niciodată nu este biruită de vreuna din ele. Căci, cum ar fi de ajuns cunoașterea cea omenească, ca să ne ajute în războaiele cele nevăzute, sau împotriva ființelor celor nevăzute, și împotriva puterilor celor din trupuri, împreună cu multe altele ? Vezi acum, cât de neputincioasă

este puterea cunoașterii, și cât de tare este puterea credinții ? Cunoașterea oprește pe ucenicii ei să se apropie de toate cele străine de fire. Dar ia să vezi, ce putere are credința în privința aceasta, și ce poruncește ea celor ce i se fac ucenici.

— „Întru Numele Meu“ — zice „veți scoate draci“, veți lua șerpi, și chiar otravă de veți bea, ea nu vă va vătăma pe voi“ (Marcu 16, 17). Cunoașterea poruncește tuturor celor ce merg, pe drumul ei, să cerceteze după legile ei, întâi sfârșitul, înainte de a începe un lucru; pentru ca nu cumva, sfârșitul lucrului aflându-se prea greu, fată de puterile omenești, să-și piardă omul osteneala în zadar. Și lucrul să fie greu, sau chiar cu neputință de făcut. Dar credința ce zice ? „Celui ce crede toate îi sunt cu putință“ (Mat. 9, 23). Toate sunt cu putință la Dumnezeu. O! Ce negrăită bogăție, ce mare de avuții, cu valurile ei și cu comorile ei cele minunate, care se revarsă din puterea credinții ! O ! De câtă îndrăzneală, de câtă dulceață și de câtă nădejde este plină călătoria cea făcută cu credință ! Și ce ușoare sunt sarcinile ei ! Și câtă dulceață are lucrarea ei !

Întrebare: Cel ce s-a învrednicit de a gustat dulceața credinții și s-a întors iarăși la cunoștința sufletului, este oare deosebit în lucrarea lui prin ceva ?

Răspuns: Așa unul se aseamănă cu cel ce a aflat mărgăritarul de mult preț și l-a dat în schimbul unui bănuț de aramă; că și-a dat libertatea stăpânirii de sine, și s-a întors la modurile cele sărace (ale cunoașterii) cele pline de frică și de robie.

Eu nu prihănesc cunoașterea, dar mai înaltă este credința. Chiar de ar fi să prihănesc, eu nu cunoașterea o prihănesc. Să nu fie (Nu, deloc!) Ci numai vreau să deosebesc modurile cele înșelătoare, prin care se pornește împotriva firii, și cum se înrudește ea cu cetele drăcești. Aceste lucruri le voi deosebi limpede după aceea. Și prin câte trepte călătorește (urcă) cunoașterea; și prin ce se deosebește fiecare treaptă; și prin ce

chip din acestea toate (când cunoașterea merge în aceste chipuri) ea se împotrivește credinții și iese din calea firii. Și mai vreau să cercetez, cum se deosebește cunoașterea prin sine, și la ce treaptă (când se întoarce la ținta ei cea dintâi) ajunge ca prin firea ei, așezându-se pentru o viață îmbunătățită, pe o treaptă în față (față-n față cu) credinții. Și până în ce clipă cunoașterea rămâne la modurile ei; și cum trece apoi de la ele la lucruri mai înalte; și care sunt modurile acestei alte trepte (care este prima). Când se unește cunoașterea cu credința, făcându-se una cu ea și se îmbracă prin credință cu idei de foc și se aprinde prin Duhul și-și câștigă aripile nepătimirii și se înalță prin robia celor pământești înspre Ziditorul ei, împreună cu alte chipuri. Dar, cum trebuie să știm că credința și treptele ei este mai înaltă (mai mare) decât cunoașterea.

Și însăși cunoașterea se desăvârșește prin credință și prin ea primește puterea de a se ridica deasupra și să simtă pe Acela Care întrece orice simțire, și să vadă Raza cea necuprinsă cu mintea și cu cunoașterea făpturilor. Cunoașterea este însă o treaptă prin care se ridică omul la înălțimea credinții. Și odată ajuns la credință, omul nu mai are nevoie de cunoaștere. Că zice: „Noi acum numai în parte cunoaștem. Când însă va veni ceea ce este desăvârșit, va conteni ceea ce este în parte“. Credința ne arată așa dar, ca și cum am vedea cu ochii, adevărul desăvârșit; și prin credința noastră aflăm noi cele necuprinse, nu prin iscodirea și puterea cunoașterii.

Iată accestea sunt lucrurile dreptății; postul, milostenia, privegherea, curăția și celelalte care se fac cu trupul; apoi dragostea către aproapele, smerenia inimii, iertarea greșalelor, pomenirea celor bune (recunoștința), cercetarea tainelor ascunse în Sfânta Scriptură, cugetarea de fiecare clipă la lucruri bune, ca să păzească hotarele de patimi sufletești, și alte virtuți, care se împlinesc cu sufletul. Toate acestea au nevoie de cunoaștere. Fiindcă ea le păzește și le învață rostul lor. Și acestea nu sunt decât trepte, prin care sufletul se urcă la sublima înălțime a credinții, și ele se

numesc virtuți. Dar credința este mai presus de virtute, și lucrarea ei nu este lucrare, ci odihnă desăvârșită și ea aduce mângâiere și-și are locul în inimă și în părțile sufletești. Credința lucrează toate modurile cele minunate de viață duhovnicească, din care vine simțirea vieții celei duhovnicești, desfătarea și dulceața sufletului, setea și bucuria de Dumnezeu, și toate celelalte, care sunt hărăzite unui suflet vrednic, în această viețuire, de darul fericirii de dincolo. Acestea toate se desăvârșesc prin Sfânta Scriptură, ca o prevestire, prin credință, de la Dumnezeu Cel ce are belșug de Haruri.

O nedumerire. Dacă însă ar zice oarecine: toate acestea, bunuri, lucrarea virtuții, despre care s-a vorbit mai sus, abținerea de la rău, despărțirea de gândurile cele subtile, care răsar în suflet, lupta cu gândurile, războiul împotriva patimilor celor ațâțătoare, și toate celelalte, fără de care nici credința nu-și arată puterea ei, dacă toate acestea se desăvârșesc prin cunoaștere, cum o socotești pe aceasta protivnică credinții ?

O dezlegare din îndoială. Răspundem:

Sunt trei moduri logice, prin care cunoașterea se suie și se coboară; și în măsura în care schimbă modul, la care ajunge, în aceeași măsură se schimbă și în interiorul fiecărui mod, putând sau vătăma, sau folosi. Și cele trei moduri sunt: trup, suflet și duh. Și cu toate că cunoașterea este una, prin firea ei, totuși, după cum se aplică la lucruri logice și simțitoare, se subțiază și își schimbă modurile și acțiunile ideilor sale. Acum auzi, cum este orânduită lucrarea ei, și pricinele, pentru care ea vatămă sau folosește. Cunoașterea este un dar de la Dumnezeu către firea cea cuvântătoare, date lor de la începutul zidirii lor. Ea este simplă și prin fire nu se poate împărți, precum nu se poate împărți nici lumina soarelui. Dar ea se împarte și se schimbă, după felul acțiunii ei.

LXIII.

DESPRE TREAPTA PRIMĂ A CUNOAȘTERII

Când pofta trupească este însoțită de cunoaștere, se adună la un loc următoarele lucruri: bogăția, slava deșartă, împodobirea, odihna trupului, sârguința spre înțelepciunea cea logică, cu care putem să ocârmuim lumea aceasta, și din care izvorăsc înnoirea născocirilor, și ale meșteșugurilor și celelalte, care alcătuiesc o cunună a trupului în această lume văzută. De aceea cunoașterea aceasta se face dușmană credinții, după cum am văzut, și se numește „cunoaștere deșartă“, fiindcă este goală ea de orice grijă de Dumnezeu, aducând în minte neputința dobitocească, ca una care este cu totul în stăpânirea trupului. Și toată grija ei, în lumea aceasta este. Și măsura cunoașterii este să fie o putere gânditoare, care să călăuzească într-ascuns pe om, și nu crede că este o grijă dumnezeească, care se îngrijește de el, nici providența cu hotărârile ei; ci ea pune pe seama omului și a sârguinții sale firești, tot binele care este în om, și mântuirea de cele vătămătoare, și păzirea de cele grele, cea după fire, și de toate protivniciile care ne însoțesc pe noi din fire, în ascuns sau la arătare. Atâta poate cunoașterea cea lăudăroasă; ea crede că toate sunt sub îngrijirea ei, după cei ce zic, că nu ocârmuiește nimeni lumea văzută. Dar ea nu poate scăpa de grija cea neîncetată, și nici de frica pentru trup. De aceea este stăpânită de îngustimea sufletului, de întristare și deznădejde, de frica cea de draci, de groaza de oameni, de zvonurile despre tâlhari, de strigoi, de grija sa să nu se îmbolnăvească, sau să nu sufere lipsuri în cele de trebuință, de teama de moarte și de patimă, și de fiarele sălbatice, și de

altele asemenea acestora, care sunt ca marea mereu tulburată, zi și noapte de valuri, revărsându-se ca și ele. Fiindcă n-a știut omul să-și arunce (pună) grija lui asupra lui Dumnezeu, cu nădejdea credinții întru El. De aceea cu uneltiri și cu vicleșuguri petrece cunoștința aceasta. Iară când în vreo pricină, meșteșugurile ei se vădesc a fi zadarnice, ea, nevăzând Providența cea tainică, luptă împotriva oamenilor, care-i stau în cale.

În cunoașterea aceasta crește pomul cunoștinții binelui și al răului, care dezrădăcinează dragostea. Ea cercetează cu deamănuntul micile scăderi ale celorlalți oameni, pricinele și neputințele lor și pregătește pe om să-și facă de cap și să vorbească împotriva altuia și să uneltească vicleșuguri rele, și să ocărască și în alte feluri pe semenul său. Din cunoașterea aceasta ne vine îngâmfare și mândrie; căci ea pune în ea însă-și tot lucrul cel bun și nu-l lasă să se ridice la Dumnezeu.

Dimpotrivă, credința pune faptele ei în seama Harului (Fil. 4, 13). De aceea ea nu cunoaște trufia, după cum este scris: „Toate le pot pentru Hristos, Cel ce-mi dă puterea!“ Și iarăși: „Însă nu eu, ci Harul lui Dumnezeu, care este cu mine“ (1, Cor. 15, 10). Și precum zice fericitul Apostol: „Cunoștința îngâmfă pe om“. Acestea zice el despre această cunoștință, care nu are nimic de a face cu credința și cu nădejdea în Domnul, nu despre cunoștința cea adevărată. Nicidecum.

Cunoașterea în smerenie, a adevărului desăvârșește sufletele celor ce o au. Așa pe Moise, pe David, pe Isaia, pe Petru și pe PAVEL și pe ceilalți sfinți, care s-au învrednicit de acea cunoașterea desăvârșită, pe cât îi este dată firii omenești. Și schimbându-li-se vederile, cunoașterea lor este înghițită cu totul de cele prea înalte și ei își socotesc sufletul cenușă, din pricina descoperirilor Dumnezeești a prea înaltei contemplații duhovnicești și a tainelor nespuse. Iar cealaltă cunoaștere devine îngâmfată în mod necesar.

Căci ea umblă în întunerec și, în asemănarea cu cele de pe pământ, vrea să-și dea seama, de cele ce sunt în ea, și nu recunoaște că este ceva mai bun decât ea. Și toți se rănesc la inimă cu trufie, fiindcă sunt pe pământ și în trup își așează viața lor, și în trup își sprijină faptele lor și nu se gândesc că sunt lucruri necuprinse de mintea lor. Ei pătimesc așa câtă vreme înnoată în valurile acestea. Sfinții însă săvârșesc slăvita virtute a Dumnezeirii. Și ei se înalță prin lucrarea lor, și mintea lor nu se abate la cele prezente și deșarte. Căci nu pot rătăci cei ce umblă în lumină. De aceea toți cei ce rătăcesc de la lumina cunoștinții Fiului lui Dumnezeu, și se abat de la adevăr, toți trec în aceste cărări. Aceasta este prima treaptă a cunoașterii, când omul urmează pofta trupului. Pe aceasta, nu numai că o defăimă, dar o declară protivnică, atât credinții, cât și lucrării oricărei virtuți.

LXIV.

DESPRE A DOUA TREAPTĂ A CUNOAȘTERII

Când însă părăsind cineva prima treaptă, se întoarce spre gândurile și dorurile sufletului, atunci acele bunuri despre care am scris mai sus, se împlinesc cu gândul în suflet, împreună cu simțurile cele trupești, prin lumina firească a sufletului. Și iată anume, care bunuri: postul, rugăciunea, milostenia, citirea Sfintei Scripturi, chipurile virtuții, lupta cu patimile și celelalte. Pentru orice lucruri bune, și deosebitele bunătăți, care se văd în sufletul omului, și feluritele minuni, care slujesc la curtea lui Hristos, pe toate Sfântul Duh le desăvârșește, în această a doua treaptă de cunoaștere, prin lucrarea puterii ei. Și ea este aceea, care

îndreptează inimii cărările, și povățuindu-ne spre credință și prin ea ne adunăm merinde pentru veacul cel adevărat. Până și pe treapta aceasta însă, cunoașterea este trupească și compusă. Dar prin ea duce drumul, care ne face să ajungem la credință. Și dacă cineva sporește cu viața, se va sui la ea, cu ajutorul lui Hristos, când își va pune temelie a lucrării ei, prin liniște și depărtarea de oameni, prin citirea Scripturilor, prin rugăciune, și prin celelalte fapte bune, prin care se desăvârșește treapta a doua a cunoașterii și prin care lucrează tot binele. De aceea se și numește cunoaștere a lucrurilor (pragmatică), fiindcă lucrarea ei și-o îndeplinește în lucrurile cele sensibile, prin simțurile cele trupești, pe treapta cea mai dinafară. AMIN.

LXV.

DESPRE TREAPTA A TREIA A CUNOAȘTERII, CARE ESTE TREAPTA DESĂVÂRȘIRII

Așadar, ascultă, cum se subțiază omul și cum își câștigă viața duhovnicească, și asemănarea cu petrecerea puterilor celor nevăzute, care nu slujesc cu lucrarea sensibilă a faptelor, ci cu lucrarea care se săvârșește sub îngrijirea minții. Când se înalță cunoașterea de cele pământești și de la grija de a le face pe ele și începe să cerceteze gândurile ei cele ascunse de ochii omenești și să disprețuiască acele lucruri, care strâmbă sufletul spre patimi, și se întinde în sus și însoțește credința în grija de veacul cel viitor, și în dorirea lucrurilor celor făgăduite nouă, și în cercetarea tainelor celor ascunse, atuncea această cunoaștere ne absoarbe în credința

însăși; și se întoarce credința; și o naște de la început așa că acea cunoaștere se face cu totul și cu totul în duh.

Atunci ea poate să-și ia zborul, cu aripile, spre țara celor nemateriale și să se atingă de marea cea adâncă a celor nepipăite, gândind la ocârmuirile cele minunate din lumea logică și din lumea simțurilor, și cercetează tainele cele duhovnicești, cele percepute cu mintea cea simplă și subtilă. Atunci simțurile cele lăuntrice se deșteaptă, ca să împlinească lucrarea duhului, întocmai ca în viața nemuritoare și nestricăcioasă. Căci ea a primit, încă de aici o înviere cu gândul, ca pe o taină, și ca pe o mărturie adevărată a înnoirii tuturor.

Iată cele trei feluri de cunoașteri, în care se cuprinde toată calea unui om, în trup, în suflet și în duh. De aici începe el să deosebească binele de rău. Și tot timpul vieții sale, cunoașterea sufletului său pătrunde prin aceste trei trepte. Și aceeași cunoaștere lucrează prin treptele amintite, toată desăvârșirea nelegiuirii sau a cuviinții, a dreptății și a cufundării în adâncul tainelor Duhului. Și prin cunoaștere este orice pornire a minții, fie că se ridică la fapte bune, fie că se coboară la fapte rele sau mijlocii. Iară treptele acestea Părinții le numesc fire, împotriva firii, mai presus de fire. Și acestea sunt cele trei părți, în care amintirea sufletului rațional se suie și se coboară, după cum am zis. Căci dacă cineva lucrează dreptatea după fire, sau se răpește mai presus de fire prin contemplarea lui Dumnezeu, în afară de fire, sau iese să-și pască porcii, ca unul care și-a prăpădit rațiunea averii sale și care lucrează cu mulțimea dracilor.

RECAPITULARE A CELOR TREI CUNOAȘTERI

Prima treaptă a cunoașterii răcește sufletul din faptele căii sale, celei pe urmele lui Dumnezeu. A doua treaptă îl încălzește, ca să alerge cu grabă, la cele ce sunt pe treapta credinții. A treia

este încetarea oricărei lucrări (odihnă desăvârșită). Aceasta este un chip al celor viitoare care se desfătează prin cugetarea cu mintea la cele viitoare. Dar fiindcă sufletul nu și-a înălțat cu totul firea de pe treapta morții și a greutății trupului, și n-a devenit desăvârșit, suindu-se la treapta cea duhovnicească, mai înaltă decât celelalte, care se abate, el nu poate nici să ajungă la acea desăvârșire, care nu e lipsită de slujire, ci rămâne în lumea morții, și firea trupului nu și-o dezbracă cu totul. Și câtă vreme mai este în ea, sufletul schimbă schimbarea, și în una și în alta. Și dintr-odată sufletul ajunge, ca un cerșetor și ca un sărac, să slujească pe treapta a doua, cea din mijloc, prin virtuțile care sunt sădite în fire, ca să fie împlinite cu trupul în chip firesc.

Și la vreme potrivită, ca și cei ce au primit duhul înfierii prin taina slobozeniei, sufletul primește Harul Duhului, pe măsura vredniciei Aceluia, Care dă Harul, și din nou se întoarce la smerenia faptelor sale. Și acestea le face prin trup. Și smerenia le păzește pe ele, ca nu cumva vrăjmașul să robească sufletul, prin amăgirile care se află în lumea cea vicleană, și prin cugetările cele tulburi, și lăturalnice. Căci atâta timp, cât omul este acoperit cu ușa cea încuiată a trupului, el nu are nădejde. Căci el nu are desăvârșită libertate, spre veacul fără de sfârșit. Căci toată lucrarea cunoașterii este făptuire și viețuire. Dar lucrarea credinții nu cu lucrul se plinește; ci prin gândurile cele duhovnicești se înfăptuiește, în lucrarea cea dezlegată de toate cele ale sufletului, și este deasupra simțurilor. Fiindcă credința este mai subtilă decât cunoașterea, precum mai subtilă este cunoașterea decât lucrurile cele sensibile. Căci toți sfinții care s-au învrednicit de această treaptă (care este răpire la Dumnezeu), petrec prin puterea credinții, în desfătarea acestei vieți suprafirești.

Numim credință, nu pe aceea, în virtutea căreia crede cineva, în deosebirea sfintelor și veneratelor ipostasuri, și în firea prea aleasă și deosebită a Dumnezeirii, și în iconomia cea minunată în ce privește omenirea, și primirea firii noastre, deși o așa credință

este foarte înaltă. Ci numim credință pe aceea, care răsare în suflet din lumina Harului, și care prin mărturia minții, întărește inima să fie lipsită de orice îndoială întru adeverirea nădejdii, care stă departe de toată părerea. Credința aceasta nu se arată prin auzirea cu urechile, ci se arată ochilor celor duhovnicești, cu tainele cele ascunse în suflet, și cu comoara cea ascunsă și dumnezeiască, tăinuită de ochii fiilor trupului, dar descoperită, în Duhul, acelora care se ospătează la cina lui Hristos, precum a zis El: „Dacă veți păzi poruncile Mele, vă voi trimite pe Mângâietorul, Duhul Adevărului, pe care lumea nu-l poate primi și El vă va învăța pe voi tot adevărul" (Ioan 14, 15, 16). Aceasta îi arată omului, că o putere sfântă sălășluiește în el, în orice clipă, și că are un acoperământ, o tărie logică, și ea îl apără totdeauna pe om, și gonește de la dânsul toată vătămarea, și n-o lasă să se apropie nici de trup, nici de suflet. Pe aceasta o simte mintea luminată și rațională, cu ochii credinții, în chip nevăzut; pe aceasta o cunosc sfinții prin experiență.

Și puterea aceasta este Însuși Mângâietorul (Duhul cel Sfânt), care arde părțile sufletului cu puterea credinții, ca cu foc. Și se dă năvală, disprețuind toată primejdia, prin nădejdea cea în Dumnezeu, și pe aripile credinții se înalță din firea cea văzută și, ca și cum ar fi beată, petrece mereu în răpire, cu grija de Dumnezeu, și în contemplația cea simplă și în nevăzuta cugetare la firea cea Dumnezeiască, obișnuind pe minte să ia seama la îndeletnicirea cu cele ascunse ale ei. Căci până vine acela, care este desăvârșirea tainelor, și până ne învrednicim de o descoperire pe față a lor, credința este slujitoare de taină negrăită, între Dumnezeu și sfinți. De acestea să ne învrednicim și noi, prin Harul lui Hristos, aici ca arvună, și dincolo cu adevăr adevărat, în Împărăția cerurilor, împreună cu toți cei ce-l iubesc. AMIN.

LXVI.

DESPRE ALTE MODURI ȘI CONCEPȚII (IDEI), ÎN CE PRIVEȘTE DESCOPERIREA CUNOAȘTERII

Cunoașterea care se învârtește mereu în cele văzute, sau în cele sensibile, și primește învățătură de la ele, se numește cunoașterea firească; iar aceea care se ocupă cu puterea celor inteligibile, și are înlăuntru și firea celor nemateriale, se numește cunoaștere duhovnicească. Căci ea simte prin duh, nu prin simțuri. Și acestea amândouă se nasc în suflet, pentru ca sufletul să le înțeleagă. Și cunoașterea, care se face despre cele Dumnezeiești, este necunoscută și mai presus de cunoaștere și se numește cunoașterea „peste fire". Și sufletul primește contemplația acestei cunoașteri, nu de la materia exterioară lui, ca în primele două, ci ea se ivește în el îndată, în chip nematerial, ca un dar neașteptat dezvăluindu-se prin cele lăuntrice. Fiindcă: „Împărăția cerurilor este înlăuntrul vostru" (Luca 17, 21). Ea este în lăuntrul nostru nu ca o nădejde de împlinit, nici nu vine, dacă o pândim, după cuvântul lui Hristos, ci ea se dezvăluie înlăuntrul icoanei ascunse în minte, fără pricină știută, și fără să ne îndeletnicim de ea. Fiindcă mintea nu află în ea nimic material.

Lămuriri despre acestea.

Cea dintâi cunoaștere se naște în suflet prin necontenita cugetare și prin învățătură sârguincioasă; a doua dintr-o viață îmbunătățită, și prin credința minții, iar a treia este sortită numai credinții. Căci prin credință cunoașterea încetează, lucrurile iau sfârșit, iar simțurile devin de prisos în întrebuințare. Deci, cu cât

se coboară cunoașterea la această limită, cu atât se cinstește, și cu cât se coboară mai tare, cu atât mai multă cinste își agonisește. Și când cunoașterea ajunge la pământ, și la cele pământești, atunci ea stăpânește toate și pe lângă ea, toate sunt șchioape și zadarnice. Dacă însă sufletul își ridică privirea în sus și își întinde cugetul spre cele cerești și dorește după cele ce nu se văd cu ochii trupului, care nu sunt sub stăpânirea cărnii, atunci toate lucrurile sunt născute din nou prin credință. Fie ca să ni-o dăruiască nouă Domnul Iisus Hristos, Cel ce este binecuvântat în veci. AMIN.

LXVIII.

DESPRE CONDIȚIA SUFLETULUI, CARE CAUTĂ CONTEMPLAȚIA CEA ADÂNCĂ, CA SĂ-ȘI CUFUNDE ÎN EA GÂNDURILE CELE TRUPEȘTI, CARE-I VIN DIN AMINTIREA LUCRURILOR

Orice lucru, mai înalt decât altul, este ascuns în dosul aceluia, care este mai înalt. Și în fața acestui lucru nu este nici o perdea a altui lucru, prin fire, adică nu i se poate descoperi ascunzișuri. Fiindcă orice ființă logică (rațională) nu deosebește lucrurile ei după criterii din afară, ci le definește după mișcările cele lăuntrice ale ei. Adică să poată primi, în chip cât mai strălucit, lumina cea dintâi, nemijlocită, sau și după alta rânduită, fără deosebire de loc. Ci numai după curăție cu care poate primi lumina, și după înălțime, și după cât pot mințile să primească contemplația celor de sus și a puterilor. Și toată ființa cea rațională este ascunsă de privirile celor ce sunt sub ea, dar nu prin firea

lor, ci prin pornirea spre fapte bune. Și acestea le zic și despre Sfintele Puteri, și despre Cetele Sufletești, și despre draci.

Cele dintâi sunt ascunse din fața celor din mijloc, acestea sunt ascunse din fața celor de al treilea rând; fiecare ceată este ascunsă prin fire și prin cunoaștere și prin porniri, și rămâne necunoscută prin sine celorlalte, ori de se văd, ori de sunt nevăzute (fie că se văd, fie că nu); și prin fire sunt ascunse de cele de jos. Fiindcă contemplarea celor nemateriale nu este exterioară lor, cum se întâmplă cu cele materiale; ci se zice că este propriu virtuților, și mișcărilor lor, că se pot vedea una pe alta, înlăuntrul mișcărilor lor. Pentru aceasta ele (Cetele) sunt slăvite în aceeași măsură, oricât sunt de depărtate una de alta și se văd unele pe altele, nu cu închipuirea, ci cu neprefăcută vedere și cu adevărata lor fire, toată, afară doar de cauza tuturor, care este mai înaltă decât aceste deosebiri și care este singura închinare (căreia ne închinăm). Însă dracii, deși sunt cu totul necurați, prin cetele lor nu se ascund întreolaltă, dar ei nu văd cele două cete care sunt deasupra lor. Căci contemplația duhovnicească este o lumină a mișcării. Și această lumină este oglindă și vedere. Și când li se întunecă mișcările, ei nu văd cetele care sunt mai înalte. Căci ca unii ce au fire mai grosolană decât a cetelor duhovnicești, se văd unii pe alții, după rânduiala lor. Și iată, așa stau lucrurile în ce privește pe draci.

Iară sufletele nu se pot vedea, nici pe ale însile, nici unele pe altele, în măsura în care sunt ele întinate și întunecate. Dacă se curăță și se întorc însă la vechea lor zidire, atunci văd limpede cele trei cete; adică și pe cea de deasupra și pe cea dedesubt, și unele pe altele se văd. Nu doar că își schimbă firea, făcându-se materie și așa se pot vedea fie pe îngeri, fie pe draci, fie sufletele între ele. Ci ele pătrund cu privirea după firea și rânduiala duhovnicească. Iar dacă ar zice cineva, că dracul sau îngerul nu

poate fi văzut, dacă nu se întrupează, luând vreo formă, apoi atunci nu sufletul vede, ci trupul. Și dacă ar fi așa, atunci la ce trebuie să ne curățim sufletul (ca să vedem)? căci iată, și celor necurați li se arată câteodată dracii și Îngerii; dar cei necurați îi văd cu ochii trupului, când îi văd; pentru asta nu trebuie curățire. Altfel însă vede sufletul cel curățit, că vede în chip duhovnicesc cu ochiul firesc, adică ochiul cel văzător, care este și ochiul minții. Și să nu te miri, dacă sufletele se văd unele pe altele, fiind însă în trup. Că eu îți voi dovedi aceasta în chip lămurit, cu cuvântul adevărat al unui mărturisitor, adică a fericitului Athanasie cel Mare, care zice în scrierea lui despre sfântul Antonie că: „Odată stând marele Antonie în rugăciune, a văzut sufletul cuiva înălțându-se cu cinste multă, și a fericit pe acela, care se învrednicise de atâta slavă. Și acela era fericitul Ammon din Nitria (de la Nistria). Iar muntele în care viețuia sfântul Antonie, era la o depărtare de treisprezece zile de Nitria". Este vădit deci, prin pilda aceasta, că firile cele duhovnicești se văd una pe alta, oricât de departe ar fi ele una de alta. Și că depărtările și simțirea trupească nu le opresc să se vadă unele pe altele. De asemenea și sufletele, după ce s-au curățit, nu mai văd cu trupul, ci cu duhul. Fiindcă vederea trupească nu-i ascunsă (e fățișă) și vede cele de aproape. Cele de departe însă au nevoie de o altă vedere.

Cetele cele prea înalte sunt multe și, după ființa lor, sunt nenumărate, și își iau numele după deosebirile și rangul lor. Căci de ce se numesc „Începătorii, Stăpânii, și Puteri". Și poate ca unele ce sunt cinstite, s-au numit Domnii. Și cu adevărat ele sunt mai puțin (la număr) decât cele supuse lor, cum a zis sfântul Dionisie, Episcopul Atenei. În ce privește stăpânirea și cunoașterea, ele sunt cele mai mari, și sunt foarte deosebite față

de mărimea cetelor lor. Căci ele se întind de la o treaptă la alta, până ce vom ajunge la unitatea Celui mare și Puternic peste toate, Care este Cap și temelie a întregii zidiri. Și cap nu numesc pe Ziditorul, și pe Călăuza spre toate lucrurile minunate ale lui Dumnezeu (pe Hristos adică). Ele (Cetele) sunt mai prejos de purtarea de grijă a Înțelepciunii lui Dumnezeu, făcătorul lor și al nostru. Și ele sunt cu atât mai prejos, cu cât sunt mai prejos de ele cetele de sub ele. Și le zic mai prejos în ce privește faima sau smerenia, nu după loc, ci după puterea și cunoștința, în măsura în care au atins-o, cu cunoștința lor mai mare sau mai mică. Căci pe toate aceste ființe înțelegătoare Dumnezeeasca Scriptură cu numiri duhovnicești le-a numit, împărțindu-le în trei pe fiecare: Pe cea dintâi, în scaunele cele mari, cele înalte și prea sfinte, Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu șase aripi; pe a doua după rând, Scriptura o împarte în Stăpânii, Puteri și Domnii; pe a treia în Începătorii, Arhangheli și Îngeri. Și numele cetelor acestora se tălmăcesc din limba ebraică astfel: Serafimii însemnează fierbinte și arzător; Heruvimii, cei cu multă cunoștință și înțelepciune; Scaune, cei ce primesc și odihnesc pe Dumnezeu. Și cetele acestea s-au numit așa după faptele lor. „Scaune" se zice celor cinstiți; „Domnii" celor ce au în stăpânire împărăția toată, „Începătorii" celor ce ocârmuiesc eterul (văzduhul); „Stăpânii" celor ce sunt stăpânii noroadelor și ai fiecărui om: „Puteri" li se zice cetelor ce sunt puternice în tăria lor, și înfricoșate la vedere; „Heruvimi" celor ce țin (susțin); „Serafimi" celor ce sfințesc; „Arhangheli" păzitorilor celor treji și „îngeri" li s-a zis crainicilor (celor ce sunt trimiși).

În ziua întâia a facerii, Dumnezeu a zidit cele nouă (feluri de) ființe inteligibile prin tăcere și prin glas, și aceasta este lumi-

na; în ziua a doua, a făcut tăria; în ziua a treia a făcut Domnul mulțimea apelor și creșterea plantelor; iar în ziua a patra, a împărțit lumina; într-a cincea, păsările și târâtoarele și peștii; în ziua a șasea, a făcut animalele și pe om. Care este așezarea întregei lumi, în lungime și în lățime? Răsăritul este începutul, apusul este sfârșitul; la dreapta este miază-noapte; la stânga este miază-zi. Și a pus Dumnezeu pământul ca un așternut și cerul ca un cort, ca o boltă și ca un cerc. Și al doilea cerc ca o roată, lipită de cel dintâi și cele de lângă cer și pe lângă pământ le-a lipit Dumnezeu alături. Oceanul care înconjoară, ca un brâu, pământul și cerul, înlăuntrul brâului, munții înalți care ajung până la ceruri; și a făcut soarele să treacă toată noaptea în dosul munților. Și dinlăuntrul munților a făcut Domnul marea, cea mare, care se întinde peste a opta parte din pământul cel uscat. Iară Slava să fie a Domnului Dumnezeului nostru. AMIN.

LXVIII.

DESPRE PAZA INIMII ȘI DESPRE CONTEMPLAȚIA MAI SUBTILĂ

Dacă ești singur în chilia ta, și încă n-ai câștigat puterea adevăratei contemplații, îndeletnicește-te cu troparele și cu catismele, cu aducerea aminte de moarte și cu nădejdea celor ce vor să fie. Toate acestea țin mintea adunată și n-o lăsa să se răspândească, până când va ajunge la adevărata contemplație. Că mai mare este puterea Duhului decât cea a patimilor. Cugetă la nădejdea celor viitoare, aducându-ți aminte de Dumnezeu, și

te gândește bine la înțelesul troparelor, și păzește-te de lucrurile cele din afară, care-ți dau pornire spre patimi. Păzește și rânduielile cele mici pe care le-ai făcut în chilia ta pe lângă celelalte, și cercetează-ți mereu gândurile tale, și roagă-te să primești ochi pentru orice ai face. De aici începe să izvorască pentru tine bucuria. Și atunci necazurile ți se vor părea mai dulci decât mierea.

Nimeni nu poate birui patimile, fără numai cel ce lucrează virtutea în chip simțit la arătare. Și nimeni nu poate birui răspândirea minții, fără numai cel ce se îndeletnicește cu gândul în cunoașterea cea duhovnicească. Mintea noastră este ușoară, și dacă n-o legăm cu vreun gând, nu mai încetează de a fi răspândită. Și nu poate să capete cineva paza aceasta, decât numai prin lucrarea virtuților, de care a fost vorba mai sus. Că de nu va birui cineva, pe vrăjmași, nu poate trăi în pace. Și dacă nu va împărăți pacea, cum poate cineva să afle cele ce zac înlăuntrul păcii (cele ale păcii)? Căci patimile sunt gard de despărțire pentru virtuțile din suflet. Și de nu va cădea gardul prin cele vădite, atunci nu se văd cele închise în acestea. Că nu poate unul din afara zidului cetății să petreacă cu cel dinlăuntrul zidului. Și nimeni nu vede soarele, când e ceață, nici virtutea firească a sufletului, împreună cu (în aceeași vreme) turburarea cea nepotolită încă, a patimilor.

Roagă-te lui Dumnezeu să-ți dea să simți dorul și setea de Duhul. Și când va veni la tine simțirea aceasta și dorul de Duhul, atunci te vei lepăda de lume și lumea aceasta se va lepăda de tine. Iar dorul acesta nu-l poate simți nimeni, fără a face liniștire, nevoință și cetiri alese tocmai pentru aceasta. Și fără de acesta, să nu cauți dorul de duhul. Că dacă îl cauți în afară de liniștire, nevoință și rugăciuni, dorul se face trupesc. Cela ce înțelege, să înțeleagă. Cu sudoare vrea Domnul cel Preaînțelept să mâncăm pâinea aceasta. Nu din răutate a făcut așa, ci ca să nu ni se întâmple să murim de indigestie (neputând mistui). Căci fiecare

virtute este mama celei de a doua. Dacă, lăsând la o parte pe mama virtuţilor te duci să cauţi pe virtuţile fiice, atunci aceste virtuţi se fac ca nişte vipere, pentru sufletul tău. Şi dacă nu le arunci de la tine, vei muri.

LXIX.

DESPRE FELURITELE PĂRERI ŞI CARE ESTE FOLOSUL TUTUROR ACESTORA

Simţirea duhovnicească este aceea, care a fost obişnuită să primească puterea contemplativă, precum primeşte pupila ochilor celor trupeşti lumina cea sensibilă. Contemplaţia cu gândul este o cunoaştere firească, unită cu o restaurare a firii, şi se numeşte lumina firească. Puterea sfântă un Har al celui socotitor (Har al dreptei socoteli), care a fost aşezat la mijloc, între lumină şi contemplaţie. Sunt unele firi, care urmează celor raţionali, mergând din lumină spre contemplaţie, şi opresc raţiunea să deosebească lucrurile. Curăţia este străvezimea văzduhului celui închipuit, în sânul căruia firea noastră cea lăuntrică se ridică, în zbor. Dacă mintea nu e sănătoasă, cunoaşterea nu lucrează în ea, tot aşa simţul trupesc, dacă e vătămat de oarecare pricini, rămâne lipsit de vedere. Dar chiar de ar fi mintea sănătoasă, de n-ar avea cunoştinţă, mintea fără cunoştinţă n-ar putea deosebi cele duhovniceşti; precum ochiul cel sănătos cu totul, dar adeseori lipsit de simţul vederii. Însă dacă toate sunt păzite bine, în toate părţile lor, dar nu au har, rămân fără de nici o ispravă în slujba raţiunii, ca ochiul noaptea. Căci rămân lipsiţi de vedere, pentru că soarele nu le luminează lor. Chiar şi atunci, când toate cele ale

ochiului și ale vederii sunt sănătoase și desăvârșite, și toate lucrurile care nu sunt socotite sau care se socotesc. Și despre acestea a zis: „Întru lumina Ta vom vedea lumină“ (Ps. 35, 10). Iar dacă Harul Soarelui celui înțelegător, se apropie de suflet, și-i pornește dorul, îl ațâță și îl trezește, dar sufletul acela nu e curat, e ca un văzduh gol. Că văzduhul cel gol strălucește din pricina norilor celor groși și a materiilor care se întind ușor și întunecos în fața luminii soarelui, de care ne bucurăm prin desfătarea acestei contemplații.

Când contemplația șovăie în socotință, firea rămâne fără lucrarea ei. Sufletul nu mai simte dulceața celui de al doilea soare, care răsare peste toate, pentru că au căzut asupra lui cele materiale, prin care sunt acoperite strălucirile adevărului, ca să nu ajungă la noi. De altfel cu anevoie sunt căutate cele zise mai sus, atât fiindcă se găsesc foarte greu într-un singur om, fără să lipsească nici una și fără vreo pricină, cât și fiindcă mulțimile nu pot să ajungă la vreo cunoaștere duhovnicească desvârșită. Și lipsa aceasta vine din neajunsurile minții, din turburarea voinții, din ținta greșit pusă, din lipsa de curăție, din negăsire de învățător și de călăuză, din lipsa Harului, căci zice: „Nu i se potrivește celui scurt la vorbă, nici bogăția, nici stăpânirea celor mari“, (Sirah, 14, 3), și din pricina piedicilor locului, a timpului și a modului.

Alegere de capete scurte:

Adevărul este o simțire după Dumnezeu, în simțurile unei minți duhovnicești, din care gustă câte unii înlăuntrul lor. Dragostea este rodul rugăciunii, care prin contemplație călăuzește mintea cu nesaț spre obiectul dorului ei, când mintea rămâne în rugăciune fără trândăvie; și se roagă cu gânduri tăcute cu foc și cu căldură.

Rugăciunea este moartea gândurilor voinții de viață a trupului. Că cel ce se roagă cu sârguință este asemenea cu cel ce a murit pentru lume. Și a se lepăda de sine este tot una cu petrecerea cu râvnă în rugăciune. Deci dragostea de Dumnezeu se află în lepădarea de sine a sufletului.

Precum din sămânța ostenelii postului, crește spicul înțelepciunii, tot astfel din saturare crește lipsa de măsură și din sațiu crește necurăția. Căci în pântece flămând și chinuit, niciodată nu se ivesc gânduri de spurcăciune. Toată hrana pe care o mâncăm, sporește umorile trupului și se preface, înlăuntrul nostru, în fața firească (fizică). Și când se umplu toate mădularele din întinderea întregului trup, care este alcătuit din ele, când se întâmplă să vadă omul ceva trupesc, sau se pornește în inimă vreun gând, fără voie deodată din aceste întâmplări se ațâță materie de plăceri și se răspândește în tot trupul. Și dacă mintea unui om înțelept și curat cu gândul, este tare, atunci pe urma acestei simțiri din trupul lui, ea se tulbură în rațiunea ei, și se coboară din locul, în care stătea, ca dintr-un loc înalt. Se pângărește sfințenia gândurilor și înțelepciunea cea strălucită se tăvălește în noroi, din pricina tulburării patimilor, care intră în inimă prin trupul cel aprins. Și atunci puterea lui slăbește la jumătate, încât putem zice că își uită ținta primă a nădejdii sale, și înainte de osteneală se arată vinovat în fața vrăjmașilor săi, supunându-se voii celei neputincioase a trupului. La toate acestea se vede silită voința omului celui virtuos, prin dorința cea mare de a fi sătul mereu. Pentru că, deși a trăit cu dreptate în limanul înțelepciunii, s-a abătut să se dedea la fapte, pe care niciodată nu le-ar fi dorit cu inima lui. Și când doarme singur, îl înconjoară mulțime de gânduri cu năluciri zadarnice și de rușine, și fac din așternutul lui cel curat, casă de prostituție și de teatru cu vedenii. Și când stă de vorbă cu nălucile sale, și-și îmbată gândurile, și-și necinstește

trupul lui sfinţit, fără să se apropie în realitate de vreo femeie, poate fi vreo mare mai turburată şi mai bântuită de furtună, decât este mintea aceluia, în mijlocul tăriei valurilor, care se ridică împotriva ei, în marea trupului, prin săturarea pântecelui?

O! Înţelepciune, cât de mult străluceşte frumuseţea ta, prin culcarea pe jos, şi prin chinurile foamei, care iau de la tine somnul, şi prin durerile cărnii, care scobesc adânc între plămâni şi măruntaie, din lipsă de hrană! Orice hrană şi orice odihnă, pe care le primim înlăuntrul nostru, dau naştere la semănări urâte şi la chipuri necuviincioase, şi ieşind se arată în locul cel tainic al minţii noastre, şi ne aţâţă pe noi să fim părtaşi, pe ascuns la fapte ruşinoase. Dar pântecele gol face ca mintea noastră să fie ţară pustie, care goală este de orice gânduri, şi liniştită de gândurile cele tulburătoare. Pântecele cel plin este loc al vedeniilor, şi face pe om o casă deschisă din toate părţile pentru nălucile cele necuviincioase, oricât am fi de singuri şi în pustie. Căci „pântecele", zice, „pofteşte multe".

Când te învredniceşti de Harul Dumnezeesc, şi de nepătimirea sufletului, să ştii că războiul nu s-a ridicat de la tine, nici fiindcă n-au trecut prin tine gânduri ruşinoase sau mişcările gândurilor celor trupeşti (căci nimeni nu poate scăpa de ele). Nici din pricina acelor gânduri, pe care uşor le-ai învins (căci atunci mintea nu se întinează de fel şi nu se tulbură, oricât ar fi de înalt). Dar din pricina gândurilor spre o faptă mai bună, decât gândul, mintea nu-i lăsată să lupte împotriva lor, şi să le piardă. Şi când se ivesc gândurile, mintea este răpită de extaz, departe de cele ce o înconjoară, cu sila şi fără să vrea; căci din obişnuinţă şi din Har-are extazul aluat în inimă, care este casa minţii.

Una este mintea pentru luptă, şi alta este rânduiala preoţiei (Nu tot cel ce se luptă cu mintea, poate fi rânduit preot).

Mintea, care cu mila cerului, a murit pentru lume, are gânduri subtile, fără de luptă şi fără de nevoinţe, dar numai

asupra unor anumite obiecte. Desăvârșirea, întrucât e legată cu trupul și cu sângele, cu tărie stăpânește asupra gândurilor, care izvorăsc din trup și din sânge; dar nu le pune capăt, nici acelora, nici celor ale firii, câtă vreme cugetarea vieții omului se mișcă în jurul vieții stihiilor. Din cele patru umori, mintea primește temeiul schimbărilor ei. Slava Dumnezeului nostru în veacul veacurilor. AMIN.

LXX.

DESPRE CUVINTELE DIN DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ, CARE ÎNDEAMNĂ SPRE POCĂINȚĂ, CĂ ELE S-AU ZIS DIN PRICINA NEPUTINȚII OAMENILOR ȘI CĂ NU TREBUIE LUATE ÎN LOC DE (DREPT) SCUZĂ A PĂCATULUI

Îndrăzneala pe care Părinții au pus-o în Dumnezeieștile lor Scripturi, și puterea cu care scriu Apostolii și Prorocii despre pocăință, noi nu trebuie să le luăm ca ajutoare la păcătuire, nesocotind astfel hotarele, pe care Domnul le-a statornicit, cele de netrecut, care din zilele cele de demult, au fost hotărâte prin gura tuturor sfinților, în toate scripturile și legile, prin puterea lui Dumnezeu spre nimicirea păcatului, căci pentru ca să avem nădejdea în pocăință, sfinții s-au silit în fel și chip să scoată din simțirea noastră frica cea deznădăjduită, pentru ca tot omul să alerge la pocăință, și să păcătuiască cu frică. Că iată, în toate scripturile a hotărât Dumnezeu că omul trebuie să se teamă și a

arătat că urât îi este păcatul. Că în ce chip (de ce) s-a înnecat neamul omenesc în timpul lui Noe, în apele potopului? Oare nu pentru că și-a pierdut mințile, prin curvie din pricina frumuseții fiicelor lui Cain? Căci în vremea aceea nu era nici iubirea de argint, nici războaie. Și pentru ce a căzut foc din cer peste cetatea Sodomei? Oare nu fiindcă sodomiții, s-au dedat cu totul poftei și necurăției, încât aceste două patimi au pus stăpânire pe ei, pe toți, cu voia lor, prin faptele cele necurate și necuviincioase? Și oare nu pentru curvia săvârșită de un singur om, au murit într-o clipă douăzeci și cinci de mii de fii ai lui Israil, cel întâi născut al lui Dumnezeu? Și pentru ce a părăsit Dumnezeu pe Samson, cel uriaș, cel ce din pântecele maicii afierosit și sfințit a fost lui Dumnezeu, și a cărui naștere a fost vestită de un Înger, ca și lui Ioan, fiul lui Zaharia, și care s-a învrednicit de mare putere și de mari minuni? Oare nu pentru că și-a pângărit trupul său cel sfințit cu păcatul curviei? Pentru aceasta nu s-a depărtat Dumnezeu de la Dânsul, dându-l pe mâna dușmanilor săi? Dar David cel iubit de Dumnezeu, care s-a învrednicit să ducă la îndeplinire, prin seminția lui făgăduința dată părinților, și din ea să strălucească Hristos, spre mântuirea lumii întregi, oare nu pentru preacurvie cu o femeie a fost pedepsit, când văzându-i cu ochii frumusețea, a primit în inimă săgeata? Numai pentru aceasta a ridicat Dumnezeu cu război asupra lui pe cei din casa lui, și l-au prigonit pe el cei mai apropiați ai săi; și pocăindu-se pentru aceasta, cu lacrimi își uda așternutul său și i-a zis lui Dumnezeu prin Prorocul: „Domnul a ridicat păcatul tău“ (2. Împ. 12, 13).

Vreau să amintesc aici și fapte mai vechi. Pentru ce a căzut urgia și moartea asupra casei bătrânului și dreptului preot Eli, cel care vreme de patruzeci de ani a fost podoabă a preoției? Oare nu pentru nelegiuirea fiilor săi Ofni și Finees? Căci nici el n-a greșit, dar nici n-a neîncuviințat greșala lor; ci fiindcă n-avea

bătrânul râvnă, ca să ceară de la fiii lui să răzbune pe Dumnezeu și-și iubea mai mult fiii decât poruncile lui Dumnezeu. Și, ca să nu creadă cineva că Domnul își arată mânia Sa numai împotriva acelora, care și-au trăit toate zilele vieții lor în nelegiuire, iată că pentru cei ce cu adevărat sunt ai Lui, El își arată râvna Sa, fie pentru Preoți, fie pentru judecători, fie pentru domnitori, fie pentru oamenii sfințiți de El, cărora le-a încredințat darul minunilor. S-a dovedit că Dumnezeu nicidecum nu trece cu vederea, o călcare a așezămintelor lui, precum este scris la Iezechil: „Zis-am omului, când i-am poruncit să prade Ierusalimul cu sabia cea nevăzută, să înceapă în jurul altarului Meu și să nu cruțe nici pe bătrân nici pe tânăr“... (Iez. 9, 7). Aceasta a zis-o, ca să arate, că El cu adevărat iubește pe aceia, care cu frica și plini de cucernicie, merg înaintea Lui și fac poruncile Lui. Și sfinte sunt pentru Dumnezeu fapta cea bună și conștiința cea curată. Iar pe cei ce disprețuiesc căile Domnului, și Domnul îi disprețuiește pe ei, și-i leapădă de la fața Sa și ridică (ia) de la ei Darul Său. Căci pentru ce a venit dintr-odată osânda asupra lui Baltazar și l-a lovit pe el, ca o mână? Oare nu pentru că a îndrăznit să se atingă de vasele cele sfinte, pe care le furase din Ierusalim, și a băut din ele, el însuși și femeile (amantele) sale? Tot așa și aceia, care și-au închinat mădularele lor lui Dumnezeu, și au îndrăzneala să le întrebuințeze iară și la lucruri lumești, vor pieri de o lovitură nepăzită.

Așadar, prin nădejdea de pocăință și prin îndrăzneala dată nouă de Dumnezeiasca Scriptură, să nu cumva să trecem cu vederea cuvintele și amenințările lui Dumnezeu, și, să nu cumva să-L mâniem, prin necuviința faptelor noastre, pângărindu-ne trupurile, pe care le-au închinat mai înainte slujirii lui Dumnezeu. Căci, iată, și noi Îi suntem închinați (afierosiți), (sfințiți), ca Ilie, ca Elisei, ca fiii Prorocilor, și ca ceilalți sfinți și celelalte Fecioare,

care săvârșeau minunile cele mari, și stăteau de vorbă cu Dumnezeu, față în față. Și câți au mai venit după aceștia, ca Ioan, cel cu suflet de fecioară, și sfântul Petru și ceata întreagă de vestitori și crainici ai Legii Celei Noi, care s-au închinat pe sine Domnului, și au primit din mâna Lui Tainele, unii, din gura Lui, alții prin descoperiri. Și s-au făcut mijlocitori între Dumnezeu și oameni, și crainici ai împărăției în lume.

LXXI.

DESPRE MIJLOACELE PRIN CARE ÎȘI POATE OMUL SCHIMBA, ATÂT INIMILE CELE ASCUNSE, CÂT ȘI FELUL DE VIAȚĂ CEL EXTERIOR

Cu cât este cineva mai sărac, cu atât se gândește mai adesea la clipa mutării din viață, și mereu cugetă la viața cea de după înviere și se pregătește cu orice preț pentru ea, în orice clipă, câștigându-și răbdarea împotriva gândurilor de cinste și odihnă trupească, care se ivesc în el. Și în tot ceasul are în gând disprețul de lume. Și este îndrăzneț cu gândul și tare cu inima, în orice vreme, împotriva oricărei primejdii și a oricărei frici, aducătoare de moarte. Ba nici de moarte nu se teme. Căci, neagonisitorul în tot ceasul se gândește la moarte, ca la un lucru din ce în ce mai apropiat și o așteaptă. El își aruncă grija lui asupra lui Dumnezeu, cu neîndoită nădejde. Și când vin asupra lui necazurile, el se umple de nădejde, fiindcă știe, că ele îi aduc o cunună. Și el le rabdă cu toată bucuria și cu deplină veselie le primește pe ele.

Căci el știe că Dumnezeu Însuși i le-a orânduit, ca să câștige pricinele cele necunoscute, printr-o iconomie nearătată. Dacă însă, prin lucrarea și măestria celui înțelept în răutăți, omul acela câștigă prin ceva vreun lucru din cele pieritoare, atunci, din ceasul acela, începe să simtă în suflet pofta trupească; atunci își dorește o viață lungă și gânduri trupești se urcă în mintea lui și înfloresc acolo, în tot ceasul, și cele trupești îl stăpânesc cu totul, și dorește, dacă este cu putință, să-și agonisească toate cele ce-i pot da bunăstarea trupului. Și iată-l. părăsindu-și libertatea, care nu este supusă gândurilor celor fricoase. Și din pricina aceasta el cugetă și socotește mereu gândurile, care îi aduc teamă. Pentru că a pierdut acea îndrăznire a inimii, pe care o avea, când stătea deasupra lumii prin sărăcia (neagoniseala) lui, care era o bogăție a sufletului lui, pentru că acum este moștenitor al lumii, în măsura în care are avere. Atunci el devine fricos, după legea și iconomia lăsată de Dumnezeu. căci ori în ce parte trupul nostru se pregătește să slujească, suntem robi și supuși ai lucrării lui cum zice Apostolul (Evrei 2, 15).

Înainte de orice patimă este iubirea de sine. Iar prima dintre toate virtuțile, este disprețul de odihnă trupească. Cel ce își predă trupul la odihnă, nu are parte de pace. Cine s-a desfătat în tinerețe, la bătrânețe robește, și la moarte oftează. Precum, avându-și cineva capul afundat în apă, el nu poate să respire aerul cel fin, care se revarsă în pieptul lui cel gol, tot așa când își înfundă cineva mintea în grija celor de aici, el nu poate să primească suflul lumii celei noi (înnoite). Precum, mirosul de mort turbură echilibrul trupesc, tot așa turbură vederea necuviinței, pe mintea pașnică. Precum nu se poate să stea alături într-unul și același trup sănătatea și boala, fără să se nimicească (anuleze) una pe alta, tot așa nu se poate să fie într-o casă banul și dragostea, fără

să (nu) se nimicească una pe alta. Precum sticla nu poate să rămână întreagă, atunci când o lovim cu piatra, tot așa nici sfântul nu poate să rămână curat și neîntinat, când petrece și stă de vorbă cu o femeie. Precum copacii sunt smulși de un șuvoi repede, care curge peste ei, tot așa este anulată din inimă dragostea de lume, de ispitele, care vin peste trup.

Precum bucuriile curăță murdăria sucurilor celor rele din trup, tot așa asprimea necazurilor, curăță răutățile din inimă. Cum nu poate mortul să simtă lucrurile celor vii, tot așa sufletul călugărului, care s-a îngropat în liniște, ca într-un mormânt, nu poate să simtă furtuna, care se iscă de obicei din lucrurile, care se petrec în mijlocul oamenilor. Precum nu poate rămâne nevătămat războinicul, dacă cruță pe vrăjmaș de învălmășeală, tot așa nu poate nevoitorul să-și izbăvească de pieire sufletul, dacă își va cruța trupul. Precum copilașii, când se înspăimântă de vreo priveliște îngrozitoare, se apucă de poalele părinților, fugind, tot astfel cu cât sufletul este strâmtorat și chinuit de frica ispitelor, cu atât mai mult se alipește de Dumnezeu, și-L cheamă în rugăciune neîncetată. Și cu cât ispitele persistă, căzând unele peste altele asupra lui, cu atât se roagă mai mult. Și dacă iese la larg, cade în risipire.

Precum făcătorii de rele, când sunt dați pe mâna judecătorilor, ca să-i pedepsească, dacă,în apropierea chinurilor, își mărturisesc relele, smerindu-se, li se micșorează pedeapsa și scapă mai ieftin, dar dacă se încăpățânează și nu mărturisesc, unii din ei că sunt nelegiuiți, chinul li se mărește, iar dacă la urmă totuși mărturisesc, după multe chinuri, când le sunt coastele pline de răni, nu au nici un folos (din încăpățânarea lor). Așa și noi, când din pricina greșalelor pe care le-am făcut cu nesocotință, din milă suntem dați pe mâna dreptului Judecător al tuturor, și

primim poruncă să ne aplecăm sub varga ispitelor (biciul ispitelor) până ce ni se va ușura pedeapsa cea de dincolo; dacă, în clipa când varga judecătorului se apropie de noi, ne smerim, aducându-ne aminte de nedreptățile făcute, și facem mărturisire înaintea Biruitorului, atunci ne mântuim curând, prin ispite scurte; dacă însă ne învârtoșim prin necazurile noastre și nu mărturisim că suntem vinovați de acele păcate, și vrednici să pățim rele și mai mari; ci dimpotrivă, învinovățim noi pe oameni, ba chiar și pe draci, și câteodată băgăm vină dreptății lui Dumnezeu, și strigăm că suntem nevinovați de păcatele acestea, și gândim că Dumnezeu nu cunoaște și nu știe și că judecățile Lui nu sunt peste tot pământul, deși fără porunca Lui nici un om nu este pedepsit, din pricina aceasta, toate întâmplările ne mâhnesc mereu, necazurile noastre se fac cumplite, și fiecare este o nouă verigă a lanțului cu care ne legăm, până ce în sfârșit, ajungem să ne cunoaștem și să ne smerim, și să simțim fărădelegile noastre. Căci fără să le simțim, nu le putem îndrepta. Și în cele din urmă, mărturisirea este de prisos, după ce ne-am chinuit prin atâtea necazuri, și când mângâierea este cu neputință. Iar recunoașterea păcatelor este Har de la Dumnezeu, pe care ni-l dă în mintea noastră, când vede El, că ne chinuim, în multe soiuri de ispite, ca să nu plecăm din viață cu toate necazurile noastre fără nici un folos. Dar noi din neștiința noastră nu pricepem, nu fiindcă ispitele ar fi greu de priceput. Că unii, fiind ispitiți, s-au făcut vinovați până la moartea lor, fără să mărturisească, ci tăgăduind și învinuind ei pe alții. Însă Dumnezeu, Milostivul, îi aștepta pe ei, doar-doar se vor smeri, ca să le poată ierta lor și să-i poată chema la El. Și nu numai ispitelor le-ar fi pus capăt, ci și păcatele li le-ar fi iertat, îndurându-se din pricina unei scurte mărturisiri a inimii lor.

Precum un om, care duce un dar mare împăratului, are fața veselă, tot așa Dumnezeu iartă oricâte păcate, celui ce se roagă cu lacrimi, și-l face să aibă fața veselă, căci El este Împăratul veacurilor. Precum oaia, care iese din staul și rătăcește în pășune, ajunge în vizuina lupilor, tot așa și călugărul, care se desparte de obștea fraților, sub cuvânt că se așează în liniște, dar trăiește în întâlniri, ducându-se și venind la priveliști diferite, și străbătând cetățile.

Precum un om, ducând pe umeri un mărgăritar de mult preț și mergând un drum bântuit de tâlhari, când aude vești rele, se îngrozește în fiecare clipă, să nu cumva să cadă în mâna tâlharilor, tot așa, cel ce duce mărgăritarul înțelepciunii, și călătorește prin lume în calea vrăjmașilor, înainte de a ajunge la lăcașul mormântului (adică la nădejde), nu poate nădăjdui să scape de tâlhari și de jefuitori. Oare poate să nu se teamă, când poartă mărgăritarului cel neprețuit? Căci el nu știe în care loc, în ce clipă, în ce împrejurări îi vor răsări în cale tâlharii și-l vor despuia de nădejdea lui; și iată-l jefuit, stând la ușa casei sale, adică în vremea bătrâneții.

Precum un om, dacă bea în ziua, când i-a murit cineva (zi de doliu, de jale), se îmbată și-și uită toată durerea, tot astfel cel ce e beat de dragostea față de Dumnezeu, în lumea aceasta, — care este un locaș de jale, — uită (din pricina beției sale), toate durerile și necazurile sale, și nesimțitor se face față de patimile cele cu păcat. Că inima lui este întărită de nădejdea în Dumnezeu, și sufletul lui e ca o pasăre ușoară. Și mintea lui mereu se ridică de la pământ, și se ridică deasupra celor omenești, prin cele ce le cugetă și se desfătează în nemuritoarele lucruri ale Celui Prea Înalt, că a Lui este Slava și Puterea, în vecii vecilor. AMIN.

LXXII.

DESPRE IDEI (PRICINI) FOLOSITOARE, PLINE DE ÎNȚELEGEREA DUHULUI

Credința este ușă a Tainelor. Ceea ce sunt pentru lucrurile simțite, ochii trupului, aceea este credința pentru lucrurile ascunse. Prin ochii cei înțelegători, am primit doi ochi sufletești, cum zic Părinții, cum sunt cei doi ochi trupești, dar vederea fiecărora, are altă întrebuințare. Prin ochii trupului vedem cele ascunse, cele ale Slavei lui Dumnezeu, care sunt ascunse în fire, adică puterea Lui, și Înțelepciunea Lui și purtarea de grijă cea veșnică către noi, care se poate cunoaște din măreția economiei Sale. Tot cu ochiul acesta vedem cetele îngerești care-i slujesc Lui, împreună cu noi. Iară cu ochii ceilalți vedem Slava Firii Sale celei Sfinte, atunci când va binevoi Dumnezeu să ne lase să pătrundem tainele cele duhovnicești, și marea credinții să o deschidă în mintea noastră.

După botez li s-a dat oamenilor pocăința, ca Har peste Har. Pentru că pocăința este a doua naștere de la Dumnezeu. Și Harul, a cărui arvună am primit-o prin credință, prin pocăință îl primim întreg. Pocăința este ușă a milei, deschisă celor ce o caută pe ea. Prin această ușă intrăm la mila cea dumnezeească, și în afară de această intrare, nu vom găsi milă. Că toți au greșit, după Dumnezeească Scriptură: „dar s-au îndreptat prin Harul Lui, în dar primind îndreptarea“ (Rom. 3, 24). Pocăința este al doilea Har, și se naște în inimă din credință și din teamă, iară frica este varga cea părintească, cu care ne îndreptează pe noi Dumnezeu, ca să ajungem în raiul cel duhovnicesc al bunătăților (cel plin de bunătăți). Și când ajunge în el, ne părăsește frica și se întoarce.

Raiul este dragostea lui Dumnezeu, căci în ea se află desfătarea tuturor fericirilor. În ea, fericitul Pavel a mâncat o hrană mai presus de fire. Și după ce a gustat din pomul vieții, a strigat cu glas tare, zicând: „Ceea ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit a pregătit Dumnezeu pentru cei ce-L iubesc pe El" (1 Cor. 2, 8). De la pomul acesta a fost oprit Adam prin sfatul diavolului. Pomul vieții este iubirea lui Dumnezeu, din care a căzut Adam, pierindu-i din ceasul acela toată bucuria. Ci a trebuit să lucreze și să se nevoiască în pământ spinos. Cei lipsiți de dragostea lui Dumnezeu, pâinea lor o mănâncă amestecată cu sudorile muncilor lor, oricât ar fi calea lor de dreaptă. Căci așa i s-a poruncit primului om, după căderea în păcat. Până ce ajungem la dragostea lui Dumnezeu, noi muncim în pământ spinos, în mijlocul spinilor semănăm și secerăm; oricât ar fi sămânța noastră sămânța dreptății, spinii ne înțeapă, și oricât de drepți am fi, trăim totuși în sudoarea feții. Și după ce am ajuns la dragoste, ne hrănim cu pâine cerească, întărindu-ne fără de muncă și fără de osteneală. Iară pâinea cerească este Hristos. Cel ce s-a pogorât din ceruri, și dă viață lumii; și aceasta este hrana Îngerilor.

Cine a aflat iubirea de Hristos îl mănâncă în fiecare zi și în fiecare ceas, și se face nemuritor. Căci zice: „Cel ce mănâncă din pâinea, pe care Eu i-o voi da, nu va vedea moartea în veac" (Ioan 8, 58). Ferice de acela care mănâncă pâinea dragostei, care este Iisus. Pentru că cine mănâncă din dragoste, mănâncă pe Hristos, Dumnezeu cel mai presus de toate, după cum mărturisește Ioan, zicând: „Dumnezeu este dragostea" (1 Ioan 4, 8). Deci, cel ce viețuiește cu dragoste, câștigă de la Dumnezeu viață și respiră în lumea aceasta, aerul învierii, din cele de aici. Cu aerul acesta se desfătează cei drepți,

la înviere. Dragostea este Împărăția, despre care a vestit Domnul Apostolilor, că vor mânca în Împărăția Sa.

Că ce însemnează cuvintele: „Veți mânca și bea la masa Împărăției Mele“ (Luca 22, 38), dacă nu dragostea? Că dragostea poate hrăni pe om, ținând loc de mâncare și băutură. Acesta este „vinul care veselește inima omului“ (Ps. 108, 18). Fericit este cel ce bea din acest vin. Din el au băut desfrânații și s-au rușinat; și păcătoșii au băut și și-au uitat căile poticnirilor; au băut bețivii, și au început să postească; au băut bogații, și și-au dorit sărăcie; au băut săracii și s-au îmbogățit de nădejde; au băut cei bolnavi și s-au făcut sănătoși; au băut cei simpli și s-au făcut înțelepți.

Cum nu poate nimeni să treacă marea cea întinsă, fără de luntre și fără de corabie, la fel nimeni nu poate trece către dragoste, decât prin frică. Marea cea urât mirositoare, care ne desparte pe noi de raiul cel înțelegător, o putem străbate cu corabia pocăinții, care are de vâslași, frica. Dacă acești vâslași ai fricii nu cârmuiesc corabia pocăinții, cu care trecem marea lumii acesteia, în drumul spre Dumnezeu, ne cufundăm în mare cea rău mirositoare. Pocăința este o corabie, frica îi este cârmaciul și dragostea este limanul cel Dumnezeiesc. Așadar, frica ne așează pe noi în corabia pocăinții și ne trece pe noi dincolo de marea cea puturoasă a vieții acesteia, călăuzindu-ne spre portul (limanul) cel Dumnezeiesc, adică spre dragoste. Că spre ea trec toți, cei ce se ostenesc și se chinuiesc în pocăință. Și când ajungem la dragoste, ajungem la Dumnezeu. Și iată, călătoria noastră se sfârșește, și ajungem la Ostrovul de dincolo de lume. Acolo este Tatăl și Fiul și Sfântul Duh. A Lui este Slava și Puterea și El să ne facă vrednici de Slava Lui și de dragostea cea din teamă către El. AMIN.

LXXIII.

SFATURI PLINE DE FOLOS PE CARE CU DRAGOSTE LE-A SPUS (SFÂNTUL) CELOR CE-L ASCULTAU PE EL CU SMERENIE

Toate gândurile cele bune vin în inimă de la Harul Dumnezeiesc. Şi toate gândurile cele rele se apropie de suflet numai ca să-l încerce şi să-l ispitească. Omul, când ajunge să cunoască măsura neputinţii sale, a ajuns la desăvârşirea smereniei. Cine călăuzeşte spre om Harurile lui Dumnezeu, acela pururea se bucură în inima sa. Cine călăuzeşte ispita spre sufletul omului, acela are gând de cârtire, care mereu i se mişcă în suflet. Toate neputinţele oamenilor le poartă Dumnezeu; dar pe omul, care cârteşte, El nu-l rabdă, decât doar ca să-l pedepsească. Sufletul care este departe de toată lumina cunoştinţei, se află în gânduri ca acestea (de cârtire). Gura, care mulţumeşte pururea, primeşte binecuvântarea de la Dumnezeu; şi inima care mulţumeşte pururea, primeşte binecuvântarea de la Dumnezeu; şi inima care stăruieşte în mulţumire, primeşte Harul. Înaintea Harului, aleargă smerenia; şi părerea de sine aleargă înaintea pedepsei. Cel mândru este lăsat să cadă în hulă; cel ce se înalţă din pricină că lucrează virtutea, este lăsat să cadă în curvie; şi cel ce se mândreşte cu înţelepciunea sa, este lăsat să cadă în bezna necunoştinţii.

Omul, care este departe de aducerea aminte de Dumnezeu, poartă în inima sa grija aproapelui său, cu ţinerea în minte de rău. Cine cinsteşte pe tot omul, prin aducerea aminte de Dumnezeu, acela este ajutat de tot omul, printr-o voinţă ascunsă a lui Dumnezeu. Cel ce ia apărarea unui nedreptăţit, află pe

Dumnezeu apărător al său. Când omul ajută cu brațul său pe aproapele său, și brațul lui Dumnezeu îi ajută lui. Cel ce acuză pe fratele său, fiind el plin de răutate, află că și Dumnezeu îl acuză pe el. Când cineva ia apărarea fratelui său, în casa lui, el își vindecă răutatea; când însă osândește în adunare pe frate, atunci rana lui se mărește. Cine își vorbește în ascuns de bine pe frate, acela își vădește puterea dragostei; iar cine îl face de rușine în fața prietenilor, arată puterea pismei din el. Doctor înțelept este prietenul, care ceartă între patru ochi; cel ce laudă însă pe cineva în fața multora, acela de fapt îl face de ocară. Cel cu adevărat milostiv, iartă orice greșală; dar cel cu gând dușmănos, învinuiește pe cel ce a greșit. Cine pedepsește ca să îndrepteze, acela pedepsește cu dragoste; dar este gol de dragoste acela, care dorește răzbunare. Dumnezeu cu dragoste pedepsește, nu din răzbunare; ci caută să îndrepteze chipul Său, și nu ține mânia, mai mult decât trebuie. Acesta este felul de dragoste din îndreptare, care nu se abate spre răzbunare pătimașă. Dreptul cel înțelept se aseamănă lui Dumnezeu; căci nicidecum nu pedepsește pe om, ca să-i plătească răutățile lui cu rău, ci fie ca omul acela să se îndrepteze, fie ca să se înfricoșeze alții. Iară pedeapsa care nu mai seamănă cu asta, nu este pedeapsă. Cine face binele în vederea răsplătirii, se schimbă curând spre rău. Iar cine, cu puterea cunoașterii sale, este uimit de cunoașterea care este în Dumnezeu, prin contemplație, acela, chiar dacă trupul i-ar fi tăiat în bucăți, nici nu se înalță cu mintea, nici nu se abate de la virtute. Cine-și luminează mintea, ca să aibă răspuns vrednic la Dumnezeu, a ajuns la adâncimea smereniei, și cu sufletul și cu trupul. Căci până a nu se apropia cineva de cunoaștere, viața lui, când suie, când coboară; când însă se apropie de cunoaștere, toată viața lui se înalță. Dar oricât de sus s-ar și înălța, cunoașterea lui nu este desăvârșită decât atunci când va veni veacul slavei — și atunci

își va primi bogăția lui întreagă. Căci cu cât omul se desăvârșește înaintea lui Dumnezeu, cu atât el călătorește pe urmele lui Dumnezeu; dar în veacul cel adevărat, Dumnezeu îi arată omului fața Sa, nu numai ceea ce este El. Cu cât drepții înaintează în contemplația Lui, cu atât îi văd chipul ca într-o oglindă; însă dincolo, vor vedea descoperirea adevărului.

Pârjolul aprins într-un vraf de lemne uscate, cu greu se stinge și căldura lui Dumnezeu, care arde într-un suflet, gol de lumea aceasta, nu se stinge și este mai aprigă ca focul. Când intră într-un trup puterea vinului, atunci mintea uită orice adeverire; și când paște în suflet aducerea aminte de Dumnezeu, atunci, ea face să piardă din inimă orice vedere. Mintea, care a găsit înțelepciunea Duhului, este ca un om, care a găsit o corabie în mijlocul mării; căci de se va așeza în ea, ea îl va face să treacă marea lumii acesteia și să ajungă la ostrovul veacului celui viitor. Simțământul despre veacul cel viitor, este în lumea aceasta ca o insulă în mijlocul mării, și cine se apropie de ea nu se mai chinuiește de valurile nălucilor veacului acestuia.

Negustorul, când se apropie de sfârșitul negustoriei sale, se grăbește să plece către casa lui. Și călugărul, câtă vreme nu are fapte bune, se mâhnește la gândul ieșirii din trup; când însă simte în sufletul său că și-a răscumpărat vremea și a primit arvuna, atunci dorește cu dorire veacul cel viitor. Câtă vreme negustorul este pe mare, petrece cu frica în sân, ca nu cumva să se ridice valurile asupra lui și să se înnece nădejdea muncii lui. La fel și călugărul, câtă vreme este în lume, frica îi stăpânește viața toată, ca nu cumva furtuna să se ridice împotriva lui și munca lui, cea din fragedă tinerețe până la bătrânețe, să se piardă. Negustorul stă cu ochii ațintiți spre uscat, călugărul spre ceasul morții.

Corăbierul, câtă vreme trece prin mijlocul mării, privește spre stele și după stele își îndreaptă corabia sa, până ce ajunge la

liman. Şi călugărul priveşte la rugăciune ca să-i fie îndreptarea, şi să-i îndrepteze călătoria, în spre limanul spre care îl îndreaptă toată vieţuirea lui, cu rugăciunea de fiecare ceas. Corăbierul vede o insulă în care îşi va ancora corabia, şi de acolo, după ce-şi va pregăti cele de trebuinţă, pleacă mai departe, spre altă insulă. La fel este şi călătoria călugărului, câtă vreme este în această viaţă, că trece din insulă în insulă, adică din cunoştinţă în cunoştinţă, şi înaintează prin schimbarea insulelor, adică a cunoştinţelor, până când iese din mare şi ajunge la acea cetate adevărată în călătoria lui. Iar cei ce ajung să locuiască în acea cetate, nu se mai apucă de negustorie. Ci fiecare se odihneşte în bogăţia pe care o are. Ferice de acela, a cărui negustorie n-a avut amestec cu lumea aceasta zadarnică, din mijlocul mării celei mari! Ferice de acela a cărui corabie nu s-a sfărâmat, ci cu bucurie a ajuns la liman.

Înotătorul gol se cufundă în mare, ca să afle un mărgăritar. Şi călugărul cel înţelept gol să călătorească în viaţă, ca să afle înlăuntrul său pe Iisus Hristos Mărgăritarul; şi după ce-l află, nu va mai căuta nimic din cele reale. Mărgăritarul este păzit în visterii, iar desfătarea călugărului este păzită prin viaţă liniştită. O fecioară, dusă prin adunări şi în mulţime de noroade, îşi pierde feciorie, şi mintea călugărului în convorbirile cu mulţimea se strică. Pasărea, din orice loc ar fi, se grăbeşte spre cuibul ei, ca să scoată puii; şi călugărul cel socotitor se grăbeşte spre locaşul lui, ca acolo să rodească rodul vieţii. Şarpele, când tot trupul îi este zdrobit, îşi fereşte capul, şi călugărul cel înţelept, îşi păzeşte în toată vremea credinţa, care este începutul vieţii lui. Precum un nor acoperă soarele, aşa acoperă multă vorbire un suflet, care începe să se lumineze prin contemplaţie în rugăciune.

Este o pasăre anume „Erodiu“, care, după spusele înţelepţilor, atunci se bucură şi se veseleşte, când se desparte de lume şi se duce să locuiască în pământul liniştirii şi acolo îşi

așteaptă clipa morții. S-a zis despre pasărea numită Sirenă, că oricine aude cântecul vocii ei, este cu totul robit de ea în drumul prin pustiu, încât uită până și viața din pricina dulceții cântecului ei, și căzând, moare. Cu aceasta se aseamănă și viața sufletului. Căci, atunci, când vine în suflet dulceața cea cerească, prin glasul cel lin al cuvintelor lui Dumnezeu, pe care le simte sufletul în minte; atunci el așa de mult se ia după acea dulceață, încât își uită de viața aceasta trupească și sufletul lipsește pe trup, de poftele sale, și din viața aceasta se înalță spre Dumnezeu.

Copacul, până ce nu-și leapădă mai întâi frunzele cele vechi, nu dă ramuri noi, și călugărul, până ce nu se leapădă în inima sa, de amintirea faptelor sale celor vechi, nu poate da roade și ramuri noi în Iisus Hristos.

Vântul face pomii să lege rod, și grija de Dumnezeu face sufletele să lege rod. Scoica în care se naște mărgăritarul, se zice că își face un fel de scânteie din fulger în ea, luându-și materia din aer, dar până atunci, este goală. La fel și inima călugărului, până ce primește în înțelegere (cu înțelegere) materia cea cerească, deșartă este toată lucrarea ei și nu are rod al mângâierii în scoicile ei.

Câinele când își linge nasul, bea propriul lui sânge, dar din pricina plăcerii de a linge sânge, nu-și dă seama că e sângele lui. Tot așa și călugărul, când se înduplecă să bea din slava deșartă, își bea viața împreună cu ea, fără să simtă răul, din pricina plăcerii momentane (de o clipă). Slava lumească este ca o stâncă pe fundul mării, care e acoperită de ape, pe care corăbierul n-o cunoaște, până ce partea de jos a corăbiei nu se lovește de ea și corabia se umple de apă; așa face și slava deșartă cu omul, până îl cufundă și-l pierde. Și despre ea au zis Părinții, că în sufletul iubitor de slava deșartă, se întorc iarăși patimile, care au fost odată biruite și care ieșiseră din acel suflet. Un nor mic acoperă

tot discul soarelui, dar în dosul norului, soarele este foarte arzător; tot așa o trândăvie mică acoperă sufletul, dar mare este bucuria ascunsă în dosul ei (trândăviei).

Să nu te apropii de cuvintele tainelor din Dumnezeiasca Scriptură, fără să ceri prin rugăciune ajutor de la Dumnezeu, ci zi așa: (Rugăciune înainte de citire): „Doamne, dă-mi să simt puterea cea din Scriptură". Să crezi că rugăciunea este cheia înțelegerilor adevărate a Dumnezeieștilor Scripturi. Când vrei să te apropii de Dumnezeu cu inima ta, arată-I mai întâi dorul tău, prin ostenele trupești. Căci cu acestea se începe viețuirea cea bună. Pentru că foarte mult se apropie inima de Dumnezeu, prin lipsa lucrurilor celor de nevoie și prin nevoința postului (a unui singur fel de hrană), și urmează faptelor. Căci și Domnul a făcut din aceasta temelia desăvârșirii. Pentru că nelucrarea o socotește început al întunecării sufletului. Iar multa vorbărie o socotește întunecare peste întunecare. Iară a doua este pricina celei dintâi. Căci dacă și cuvintele cele folositoare sunt pricină de întunecare, când n-are măsură, cu cât mai mult cele deșarte? Căci sufletul se umple de multă defăimare prin multă vorbărie, oricât ar fi vorbele cu frică de Dumnezeu. Deci sufletul se întunecă din pricina vieții fără rânduială.

Măsura și marginile în viața călugărească luminează mintea și gonesc turburarea. Turburarea minții din pricina neorânduielii aduce în suflet întunecare. Și întunecarea aduce turburarea. Pacea se naște din buna rânduială și lumina se naște în suflet din pace și din pace strălucește în minte un văzduh curat (limpede). Și cu cât inima se apropie de înțelepciunea duhului, înstrăinându-se de lume, cu atât omul primește bucurie mai mare de la Dumnezeu și poate deosebi în sufletul său înțelepciunea duhului de acea a lumii. Căci, prin înțelepciunea duhului, stăpânește în suflet tăcerea. Iar prin înțelepciunea lumii, în suflet se naște un izvor de răspândire. Și după ce a aflat înțelepciunea duhului, sufletul se umple de smerenie multă și de blândețe și pacea împărățește

peste toate gândurile lui. Apoi și trupul se odihnește și se liniștește de orice turburare și neastâmpăr.

Iar după dobândirea înțelepciunii celei lumești, vei avea în cugetul tău mândria și gânduri schimbătoare în multe feluri, mintea ți se va turbura, simțurile vor desfrâna și te vei umple de îngâmfare. Să nu crezi că omul cel lezat de lucruri materiale, are îndrăzneală în rugăciunea lui către Dumnezeu. Sufletul cel zgârcit este lipsit de înțelepciune; iar cel milostiv va fi înțeleptit de la Duhul.

Precum untdelemnul arde ca să lumineze în candelă, tot așa milostenia hrănește cunoștința în suflet. Cheia spre inima Harurilor Dumnezeiești, ni s-a dat în dragostea către aproapele, și în măsura în care inima se desface de legăturile materiei, în aceeași măsură se deschide înaintea ei și ușa cunoașterii. Prin trecerea sufletului dintr-o lume într-alta, el primește puterea de a înțelege. Ce frumoasă și ce vrednică de laudă ar fi dragostea de aproapele, dacă grija ei nu ne-ar smulge din dragostea de Dumnezeu. Ce dulce ar fi întâlnirea cu frații noștri cei duhovnicești, dacă în același timp am putea fi și cu ei și cu Dumnezeu! Bine este să ne îngrijim și de ei, cât ne îngăduie cuviința. Și nu ne îngăduie cuviința ca, sub pretextul iubirii de frați, să cădem din lucrarea cea tainică, și din rânduiala și din necontenita vorbire cu Dumnezeu. Căci turburarea vorbirii cu Dumnezeu vine din vorbirea cea cu oameni. Căci nu poate mintea să ducă deodată două convorbiri.

Vederea mirenilor turbură sufletul, care s-a lepădat de ei pentru lucrurile lui Dumnezeu. Dar și convorbirea neîntreruptă cu frații cei duhovnicești ne vatămă; dar și vederea numai pe dinafară a mirenilor ne păgubește. (Cât despre mireni, ajunge să-i vedem pe dinafară, ca să ne păgubim). Simțurile nu turbură (împiedică) lucrarea cea materială. Dar cine vrea să culeagă bucuria lucrării tainice din pacea minții, este turburat în odihna inimii chiar numai când aude, necum să mai și vadă. Nu poate

cineva muri pe dinlăuntru, dacă nu-i stau simțurile în nelucrare și viața cea după trup cere trezirea simțurilor, iar viața sufletească cere trezirea inimii.

Precum sufletul din fire este mai bun decât trupul, așa mai bună este lucrarea sufletului decât a trupului. Și precum la început, mai întâi s-a zidit trupul, apoi sufletul, așa și lucrarea trupului o ia înaintea lucrării sufletești. Mare putere arată, când cineva ține multă vreme aceeași rânduială, chiar dacă e ușoară; că și picătura cea mică și moale, căzând mereu, găurește piatra cea tare.

Când omul cel duhovnicesc din tine va fi aproape să învie, tu vei muri pentru toate și sufletul tău se înfierbântă de o bucurie nefirească, și gândurile tale se închid în tine, în desfătarea cea dinlăuntrul tău. Iar când va fi să învie lumea dinlăuntrul tău, va crește răspândirea minții tale și cugetele tale vor fi mărunte și nestatornice. Și, lume numesc patimile, care se nasc din răspândire. Și după ce s-au născut, ajung mari, se fac păcate și omoară pe om. Precum tot copilul se naște dintr-o mamă, așa și patimile se nasc din răspândirea minții; și săvârșirea păcatului se naște din convorbirea minții cu patimile.

Când se va înmulți răbdarea în sufletele noastre, vom avea semnul acesta: am primit în ascuns darul mângâierii. Puterea răbdării este mai mare decât gândurile de bucurie care vin în inimă. Viața în Dumnezeu este o nimicire a simțurilor. Învierea simțurilor este o moarte a inimii. Și când ele învie, este semn, că inima e moartă pentru Dumnezeu. Conștiința nu se îndreaptă prin faptele cele virtuoase, care se fac printre oameni.

Virtutea, pe care o facem (pentru) alții, nu poate să curețe sufletele noastre. Fiindcă ea e socotită ca o plată a faptelor înaintea lui Dumnezeu. Iar virtutea, pe care omul o face prin sine, cu sine, se socotește o virtute desăvârșită, și pe deoparte este socotită ca o răsplată, iar pe de alta ea curăță sufletul. De aceea, las-o pe cea dintâi și împlinește-o pe cea de a doua. Că de nu vei avea

grijă să părăsești pe cea dintâi, vei cădea, (e vădit), de la Dumnezeu. Iară cealaltă ține și locul acelei dintâi, fără s-o facem pe aceasta.

Odihna și trândăveala sunt pieirea sufletului și pot să-l păgubească mai mult, decât dracii. Pe trupul cel neputincios, dacă-l silești să facă lucruri mai presus de puterile lui, aduci în sufletul tău întunerec peste întunerec și mai multă turburare. Pe trupul cel plin de vigoare însă, dacă-l dedai la trai bun și trândăvie, se desăvârșește toată răutatea în sufletul, care locuiește în trupul acela. Și oricât ar fi cineva de dornic de bine, își va pierde peste scurtă vreme, până și ideia de bine, pe care o avea. Când sufletul se îmbată de bucuria nădejdii sale și de veselia lui Dumnezeu, trupul este nesimțitor la necazuri, oricât ar fi el de neputincios. Atunci trupul poartă o sarcină îndoită și nu slăbește, ci se desfătează împreună cu sufletul și conlucrează la desfătarea acestuia, oricât ar fi trupul de slab. Așa se întâmplă, când sufletul intră în bucuria cea duhovnicească.

Dacă-ți păzești limba, frate, ți se dă de la Dumnezeu Harul umilinții inimii, ca să-ți vezi sufletul prin el. Și prin umilință vei ajunge la bucuria Duhului. Iară dacă limba ta te va birui, crede-mă, când îți spun, că nu vei putea scăpa de întuneric. Căci dacă nu poți avea inimă curată, aibi măcar gura curată, precum a zis fericitul Ioan.

Când vrei să dai cuiva sfat spre îmbunătățire, începe prin a-l odihni trupește și a-l cinsti cu cuvinte de dragoste. Că nimic nu-l înduplecă pe om spre cuviință și nu-l face să-și schimbe purtările rele, în purtări mai bune, decât numai bunătățile cele materiale, și cinstea, pe care o vede că o ai tu față de el. Căci, cu cât cineva intră mai mult în lupta pentru Dumnezeu, cu atât câștigă și inima lui îndrăzneală prin rugăciune. Cu cât omul se simte atras spre mulțime, cu atât este mai lipsit de ajutorul lui Dumnezeu. Nu te mâhni de bunăstarea trupului, fiindcă Dumnezeu o va lua cu desăvârșire de la tine. Nu te teme de moarte, fiindcă Dumnezeu poate să te ridice, mai presus de ea. Că a Lui este Slava și puterea în vecii vecilor. AMIN.

LXXIV.

DESPRE ASEMĂNAREA ȘI PILDA PRIVITOARE LA DUMINICĂ ȘI SÂMBĂTĂ

Duminica este taina cunoașterii adevărului, care nu poate fi împreună cu materia și cu sângele, deși este mai înaltă decât toate ideile. În veacul acesta nu este cu adevărat a opta zi, nici Sâmbăta (Fac. 2,2); pentru că atunci când zice Scriptura: „S-a odihnit Dumnezeu în ziua a șaptea“, vrea să arate încetarea călătoriei acestei vieți. Căci mormântul este trupul, care este din lumea aceasta. Șase zile le petrecem cu lucrarea vieții acesteia, prin plinirea poruncilor; a șaptea o petrecem toată, în mormânt, și a opta ieșind din mormânt.

Precum cei vrednici primesc în viața aceasta, tainele Duminicii, printr-un simbol, și nu însuși ziua Domnului, în chip material așa și nevoitorii primesc în simbol, tainele Sâmbetei, iar nu Sâmbăta, în realitatea ei, adică primesc încetarea oricărei mâhniri și lipsa desăvârșită, de orice supărări. Pentru că Dumnezeu ne-a dat să trăim în viața aceasta o taină, și nu o lucrare reală. Adevărata Sâmbătă, iar nu numai un simbol, este mormântul, care închipuie și arată o totală încetare a necazurilor pricinuite de patimi și a lucrării patimilor, care se împotrivesc odihnei. Întreaga omenire așa serbează Sâmbăta, și cu sufletul și cu trupul. În șase zile Dumnezeu a alcătuit lumea aceasta, a zidit stihiile și a hotărât să se miște cu necontenită mișcare, pentru ca să-i slujească; și ele nu-și vor opri călătoria, până la nimicirea lumii. Și trupurile noastre sunt făcute din (prin) puterea lor, adică a stihiilor celor întâi născute. Dar Dumnezeu nu le-a dat odihnă nici stihiilor, din mișcările lor, nici trupurilor noastre, care sunt făcute din stihii, nu

le-a dat să se odihnească din lucrarea lor. Iar termenul încetării acestei lucrări în noi l-a fixat Dumnezeu pentru clipa în care urmăm înrudirii cu stihiile și ne dezlegăm de viață. Așa i-a zis și lui Adam: „În sudoarea feței tale vei mânca pâinea“... Și până când? „până când te vei întoarce în pământul din care ești luat“ (Fac. 3,18), și care spini și mărăcini vor răsări pentru tine.

Aceștia închipuiesc tainele lucrării din viața aceasta, câtă vreme trăiește omul. Dar din noaptea în care fața Domnului a fost udă de sudoare, El a schimbat sudoarea care rodește spini și mărăcini, într-o sudoare a rugăciunii și a faptelor celor drepte.

Cinci mii și cinci sute și mai bine de ani, a lăsat Domnul pe Adam să se chinuiască în sudoarea spinilor. Pentru că în acea vreme nu se descoperiseră calea sfinților, cum zice Dumnezeescul Apostol: „Iar în zilele cele mai de pe urmă a venit Mântuitorul (Efes. 3,5) și a poruncit lui Adam să schimbe o sudoare cu alta, dar nicidecum n-a poruncit să înceteze sudoarea, ci numai să se schimbe; așa a făcut iubire de oameni, pentru că aveam să pătimim mai departe pe pământ. Deși, dacă pe pământ încetează sudoarea noastră, fără îndoială spini vom culege. Căci încetarea rugăciunii este o urmare a materialității pământului, și din pământ răsar spini în chip firesc. Căci în realitate, patimile sunt spini și răsar în noi din sămânță, care este în trup. Iar în măsura în care purtăm chipul lui Adam, și patimile lui le purtăm, negreșit. Căci pământul dă vlăstare, după firea lui. Iară tată al firii este chiar pământul trupurilor noastre, după mărturia lui Dumnezeu: „pământul din care ești luat“ (Fac. 3,9). Acesta răsare spini, iară pământul cel logic, patimi.

Dacă Domnul ne este pilda în toate, prin taina întregii sale economii, și dacă El n-a încetat să se nevoiască și să lucreze până în ceasul al nouălea al zilei de Vineri (și nevoința este taina lucrării din întreaga viața noastră), iară Sâmbăta s-a odihnit în mormânt, cum de zic unii, că este în această viață o Sâmbătă, adică o încetare a patimilor? Iară despre Duminică, sunt lucruri

mari de spus. Sâmbăta noastră este ziua îngropării. În mormânt firea noastră serbează cu adevărat Sâmbăta. De aceea, trebuie neapărat să smulgem în fiecare zi spinii din pământul trupului, până când îl mai avem. Și prin plugăria noastră, dacă stăruim în ea, spinii vor pieri, fiindcă pământul nostru încă nu este pe deplin curățit de ei. Și dacă lucrurile stau așa, că din pricina unei trândăvii scurte sau a unei mici leneviri se înmulțesc spinii și acoperă fața pământului nostru, și sămânța ta o înneacă, și zădărnicesc oboseala ta, trebuie deci să-l curățim zi de zi. Căci prin încetarea curățirii crește mulțimea de spini. De aceștia să ne curățim, prin Harul Fiului lui Dumnezeu, Celui de o ființă și unul născut. Că Lui I se cuvine Slava, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte și cu făcătorul de viață Duh, în veci. AMIN.

LXXV.

POVESTIRI ALE SFINȚILOR ȘI CUVINTE DE-ALE LOR PREA CUVIOASE ȘI DESPRE VIAȚA LOR CEA MINUNATĂ.

Într-una din zile m-am dus în chilia unui cuvios frate, și, din pricina neputinței mele, m-am abătut într-un loc, ca să mă grijesc de cele ale lui Dumnezeu, fiindcă nu aveam pe nimeni cunoscut din partea locului. Și l-am văzut pe acel frate, sculându-se noaptea, înainte de vreme, căci avea obiceiul să-și înceapă pravila înainte de frații lui. După ce citea câțiva psalmi și cu totul era dus, deodată își lăsa pravila, și cădea cu fața la pământ câte o sută de ori, ba și mai mult, lovindu-se cu capul de pământ, cu căldura cea aprinsă în inima lui din Har; după aceea se scula, săruta Crucea Stăpânului, iarăși se închina, iarăși săruta Crucea,

și iarăși se arunca cu fața la pământ, și așa petrecea, încât eu nu puteam să număr de câte ori își pleca genunchii. Cine ar fi putut să numere metaniile, pe care acel frate le făcea în fiecare noapte? De douăzeci de ori a sărutat Crucea cu frică și cu căldură, cu amestec de dragoste și evlavie, și iarăși se apuca să citească psalmii, și câte odată din pricina arderii gândurilor celor ce se aprindeau în el cu fierbințeală, striga cu bucurie, căci nu mai putea suporta arderea acelei flăcări, că nu mai putea să se stăpânească. Încât mult mă minunam eu de Harul, care era peste acel frate, de nevoința lui și de trezia, pe care o avea spre lucrul lui Dumnezeu. Iar dimineața, după ceasul întâi, când ședea la citire, era asemeni unui om robit, și după fiecare capitol, pe care îl citea, se arunca de mai multe ori cu fața la pământ, și între mai multe stihuri își ridica mâinile la cer și slăvea pe Dumnezeu. Era în vârstă de patruzeci de ani. Mânca foarte puțin și numai hrană uscată. Și părea o umbră, căci de multe ori se nevoia cu trupul peste măsură și peste putere. Încât mă cuprindea mila, când îi vedeam fața slabă, care slăbise de nemâncare, încât nu măsura nici două degete. Și de multe ori îi ziceam: „Aibi milă de tine, frate în felul viețuirii tale, pe care l-ai câștigat, și nu-ți pângări și nu-ți scurta viețuirea ta, care se aseamănă unui lanț duhovnicesc și din dorința de a adăuga o mică oboseală ca nu cumva să rămâi pe loc, și să fii oprit în călătoria ta întreagă. Mănâncă cu măsură, ca să nu trebuiască să mănânci mereu, și nu-ți întinde picioarele până unde nu poți, ca nu cumva să nu mai poți face nimic". Și era acel frate milostiv și foarte rușinos și cu veselie milostenie făcea; era cu firea curat, se pleca să mângâie pe alții, și era înțelept în ale lui Dumnezeu. Și din pricina curăției lui era îndrăgit de toți. Era lucrând cu frații, când aveau trebuință de el, câte trei sau patru mile, dar în fiecare seară se ducea în chilia lui. Era iscusit la orice slujbă. Și când avea vreun lucru, oricât de trebuitor

i-ar fi fost, nu-l putea ascunde, căci era prea sfios și față de cei mai mari, și față de cei mai mici. De cele mai multe ori, când lucra împreună cu frații, o făcea oarecum cu rușine, și grăbit, căci nu-i plăcea să se afle afară de chilie. Și iată, așa era viața și petrecerea acelui frate minunat. Iară Dumnezeului nostru I se cuvine Slavă în veci. AMIN.

LXXVI.

DESPRE BĂTRÂNUL CEL DE DEMULT

Altă dată iarăși m-am dus la un bătrân foarte înaintat în vârstă, bun și îmbunătățit cu traiul. Iară el mă iubea foarte mult. Și era simplu la vorbă, dar avea cunoștința luminată, inima adâncă și vorbea cele ce-i erau date lui prin Har. Iară din chilia lui ieșea rar, numai când se ducea la adunări sfinte. Era luător aminte la sine și trăia o viață liniștită. Odată i-am spus: „Părinte, mi-a venit un gând, să mă duc Duminică în tinda Bisericii, și să stau acolo, și să mănânc de dimineață, ca orice mirean, pentru ca oricine m-ar vedea să mă defaime“. La acestea, bătrânul mi-a răspuns: „Este scris, că oricine face sminteală mirenilor, nu va vedea lumină. Căci pe tine nimeni nu te știe în părțile acestea, și nici viața ta n-o cunoaște nimeni; ci vor zice oamenii, că și călugării mănâncă de dimineața, și mai cu seamă vor zice, că sunt pe aici frați începători, care nu-și pot stăpâni gândurile. Și mulți din ei, care au încredere în tine, și care se folosesc de la tine, când te vor vedea că faci așa, se vor păgubi. Părinții cei de demult puteau face așa, căci ei săvârșeau minuni multe, erau cinstiți de

oameni și aveau nume mare. Și acestea le făceau ca să sufere necinste și să-și ascundă traiul cel slăvit, și să îndepărteze de la ei pricinile mândriei. Dar pe tine, ce te silește să faci așa ceva? Nu știi că fiecare fel de viețuire își are rânduiala și vremea lui? Felul vieții tale însă nu este așa deosebit, nici numele tău nu-i atât de mare. Căci doar ca un frate trăiești, și, dacă ai face cum vrei tu, nici tu nu te folosești, ba și pe alții îi păgubești. Și iarăși, rânduirea la aceasta nu folosește pe toți, ci numai pe cei desăvârșiți și mari. Că ea cere o dezlegare de simțuri. Că pe cei mijlocii și pe cei începători, îi vatămă. Căci aceștia au multă nevoie de păzire și supunere a simțurilor. Bătrânii însă au trecut peste vârsta păzirii și, în orice lucru vor fi ei sunt în câștig. Fiindcă negustorii cei neiscusiți în lucruri mari, își pricinuiesc lor înșile pierderi însemnate. Iară prin lucrurile cele smerite, ei ajung în curând la starea lor dinainte de pierdere. Și iarăși, precum am spus, pentru fiecare lucru este anumită rânduială și vreme. Oricine se apucă înainte de vreme de lucruri mai presus de măsura lui, își îndoiește paguba și nu câștigă nimic. Dacă dorești necinste, rabdă cu bucurie necinstea, care, din iconomie, vine asupra ta, fără să vrei tu, și nu urî pe cel ce te necinstește, nici nu te turbura."

Stăteam odată de vorbă cu acel înțelept, care gustase din pomul vieții, asudând cu sufletul din zorii tinereții sale, până la amurgul bătrâneții. Și după ce mi-a dat multe învățături despre virtute, mi-a zis: „Orice rugăciune, prin care trupul nu se trudește și inima nu se mâhnește, se socotește ca o lepădătură. Căci așa o rugăciune este fără de suflet". Și mi-a mai zis: „Cu omul certăreț, care-și preface vorbele și e viclean la minte, și nerușinat cu simțurile, să nu ai nimic de împărțit, ca nu cumva să se depărteze de la tine curăția, pe care ai agonisit-o cu multă osteneală și să-ți umpli inima de întuneric și turburare".

LXXVII.

DESPRE ALT BĂTRÂN

Odată m-am dus la chilia unuia dintre părinți. Dar Sfântul acela nu deschidea nimănui prea ușor. Iară când a văzut de la fereastră, că eu sunt, mi-a zis: „Vrei să intri?“ și i-am răspuns: „Da, Cinstite Părinte“. Și după ce am intrat, am spus rugăciune și m-am așezat, ne-am pus pe vorbă și apoi, la urmă, l-am întrebat: „Ce să fac, Părinte, că vin la mine unii oameni, și n-am nici câștig, nici folos din convorbirile cu ei. Dar mi-e rușine să le zic să nu vie. Ba de multe ori nu mă lasă să-mi fac nici obișnuita pravilă. Și de aceea mi-e necaz. La aceasta mi-a răspuns acel fericit bătrân: „Când vin la tine niște oameni, care iubesc deșertăciunea, după ce vor ședea puțin, fă-te că vrei să te scoli, ca să te rogi, și zii celui ce e de față, făcându-i lui metanie: Frate, hai să facem rugăciune, fiindcă a venit vremea pravilei mele și nu pot s-o las să treacă. Căci mi-e greu s-o fac în alt ceas și mă turbur și nu pot să-mi las pravila, fără să fiu silit de ceva. Și acum nimic nu mă silește să-mi fac rugăciunea. Și silește-l și pe el să se roage cu tine. Și dacă va zice: Roagă-te numai tu că eu mă duc, atunci fă-i metanie și spune-i: „În numele dragostei, măcar această rugăciune fă-o cu mine, ca să mă folosesc din rugăciunea ta. Și după ce vă veți scula la rugăciune, lungește-o mai mult, decât de obicei. Și dacă le vei face așa, când vor veni la tine, vor afla că ai altfel de gânduri decât ei și că nu iubești deșertăciunea și, oriunde vor afla că ești tu, nu se vor apropia.

„Vezi însă, nu cumva luând aceeași poziție față de orice om, să strici lucrul lui Dumnezeu. Că de va veni la tine unul din Părinți, sau un străin obosit, a sta cu el este în locul celei mai

lungi rugăciuni. Și chiar dacă străinul este vorbă-lungă, odihnește-l cât poți de bine, și lasă-l să plece în pace“.

„A zis unul din Părinți: Mă mir că am auzit, că unii fac rucodelie în chilie, și pot să-și facă necontenit și pravila și sunt netulburați. Și a zis un cuvânt vrednic de mirare: Chiar când ies numai pentru o nevoie, vă spun adevărat, că mă tulbur din rânduiala cea obișnuită și mă împiedec în săvârșirea socotinții mele.“

LXXVIII.

DESPRE ÎNTREBAREA UNUI BĂTRÂN

Același bătrân a fost întrebat de un frate, care i-a zis: „Ce să fac, că mi se întâmplă să am un lucru, care-mi trebuie, fie din pricina neputinții mele, fie la lucrul meu, fie din vreo altă pricină, și fără de acel lucru nu pot să petrec în liniște. Dar când văd pe cineva, că are nevoie de același lucru, și biruit fiind de milă, îl dau lui. Iar câteodată, fac aceasta ca și când mi-ar fi cerut cineva. Căci sunt silit să dau și din dragoste, și din poruncă, și din lucru de care am nevoie, celui ce mi-l cere. Și după aceea, nevoia de acel lucru mă face să cad în grija și în turburarea gândurilor, sau mintea mi se risipește din singura grijă pe care ar trebui s-o am, a liniștii; și sunt silit să ies chiar din liniștea mea și să plec ca să caut acel lucru. Chiar dacă aș răbda, fără să ies din chilie, mă mâhnesc tare și gândurile mi se tulbură. Deci nu știu ce să aleg: să-mi las și să-mi risipesc liniștea, ca să odihnesc pe fratele meu, sau să trec cu vederea cererea, și să rabd în liniște?“ La acestea

mi-a răspuns bătrânul, zicând: „Orice faptă de milă, de dragoste sau de milostivire, sau orice lucru presupus că-l faci pentru Dumnezeu, dar care te împiedică de la viața cea liniștită și îți ridică ochii tăi spre lume, și te bagă în griji, și-ți turbură aducerea aminte de Dumnezeu, și-ți scurtează rugăciunea, și te bagă în neliniștea și nestatornicia gândurilor, și te face să părăsești citirile cele Dumnezeiești, — care sunt o armă împotriva răspândirii, — și slăbește păzirea ta, și te face să te plimbi, după ce te-ai așezat undeva, și să petreci cu alții, după ce te-ai însingurat, și trezește iarăși împotriva ta patimile cele înmormântate, și dezleagă stăpânirea ta asupra simțurilor tale, și te învie pe tine, care erai mort pentru lume, și te ia de la lucrarea cea îngerească, singura ta grijă, și te pune la partea mirenilor, — ei bine, o așa faptă bună să piară. Că împlinirea datoriei de dragoste prin odihna cea materială, ține de lucrul mirenilor, sau și al monahilor, dar al monahilor celor mai desăvârșiți, nu al acelora, care trăiesc în liniște și nici al acelora, a căror liniștire este amestecată cu viața de obște, ieșind și intrând mereu în chilii. Această faptă este bună și uimitoare, pentru unii ca aceștia. Iară celor care în adevăr și-au luat depărtare de lume și cu trupul și cu sufletul, ca să-și pună cugetarea în rugăciunea cea singuratică, în moartea despre cele trecătoare, și despre vederea și pomenirea lor, acelora nu li se cuvine să slujească prin lucrarea de fapte materiale, nici prin dreptatea la lucrurile cele văzute („ca prin ele să se îndrepteze înaintea lui Hristos“ (Col. 3, 5), ci să slujească prin omorârea mădularelor lor celor de pe pământ, după cuvântul Apostolului, aducându-i jertfa cea curată și neprihănită a gândurilor, rodul lucrării lor, și strâmtoarea trupurilor prin răbdarea primejdiilor, pentru nădejdea celor viitoare. Că viața călugărească este asemănătoare cu a îngerilor. Și nu se cuvine să lăsăm lucrurile Cerești, și să ne luăm după făpturi. Iară slava să fie a Dumnezeului nostru în veci. AMIN.

LXXIX.

DESPRE MUSTRAREA UNUI FRATE

Mustrat a fost un frate odată, că n-a făcut milostenie, și a răspuns cu îndrăzneală și cu nerușinare celui ce-l mustra: „Nu e treaba călugărilor, să facă milostenie“. Și cel ce a mustrat, i-a răspuns: „Este limpede cine e călugărul, care n-are treabă să facă milostenie. Este acela care, cu fața descoperită, poate să-I zică lui Hristos, precum este scris: „Iată noi am lăsat toate și ți-am urmat Ție!“ adică acela care nu are nimic pe pământ (Mat. 19, 26), și nu se tulbură de cele materiale, nici nu are în minte vreun lucru văzut, nici nu se îngrijește de vreun câștig, ba chiar dacă cineva îi dă ceva, primește numai cât are nevoie, iară cele ce trec de această măsură, nici nu vorbește măcar de ele. Și viața lui este ca a unei păsări. Unul ca acesta nu trebuie să facă milostenie. Căci cum poate da altuia din lucrurile, pe care însuși nu le are? Ci mai ales cel ce este învăluit de cele lumești, care lucrează cu mâinile, și primește de la alții, acela are datoria să dea milostenie. A trece cu vederea aceasta, este călcarea poruncii Domnului, și se numește nemilostivire. Căci dacă cineva nici nu se apropie, prin taină de Dumnezeu, nici nu știe să-l slujească cu Duhul, nici nu se îngrijește să facă lucruri văzute, pe care le poate face, ce altă nădejde de a-și câștiga viața poate avea unul ca acesta? Acesta este un nepriceput.

Un alt bătrân a zis: „Mă mir de cei ce-și tulbură viața lor liniștită, ca să odihnească pe alții trupește“. Și a mai zis: „Nu trebuie să amestecăm cu lucrul liniștirii, nici o altă grijă. Ci fiecare lucru să fie cinstit la locul lui, ca nu cumva să fie viața noastră întinată. Căci cine are grijă de multe, este rob al multora; dar cine

le-a părăsit pe toate, și se grijește de zidirea sufletului său, este prietenul lui Dumnezeu. Iată că mulți sunt în lume cei ce fac milostenie și împlinesc dragostea de-a da aproapelui prin fapte trupești; însă deabia se află câte unul, care să fie lucrător al liniștirii celor depline și desăvârșite și să se îndeletnicească de (cu) Dumnezeu. Dar cine din cei ce lucrează milostenia și dreptatea trupește, în lume, au dobândit, vreodată măcar unul din Harurile, de care s-au învrednicit de la Dumnezeu cei ce stau în liniște?" Și a zis iarăși: „Dacă ești mirean, străduiește-te să trăiești cu virtuțile cuvenite mirenilor; iară dacă ești călugăr, să strălucești cu faptele de vitejie ale călugărilor. Dacă totuși vrei să faci ambele feluri de fapte, vei cădea din fiecare. Faptele călugărești sunt: slobozirea din cele materiale, osteneala cu trupul pentru rugăciuni, aducerea aminte cu inima de Dumnezeu (pomenirea necurmată a lui Dumnezeu în inimă). Socotește și tu, dacă îți sunt de ajuns virtuțile mirene, și fără faptele călugărești, sau ba.

Întrebare: Oare nu poate un călugăr, care suferă în liniștire, să dobândească amândouă feluri de virtuți, adică grija de Dumnezeu și să poarte și altă grijă în inimă?

Răspuns: Eu cred că nici chiar atunci, când ar părăsi toate, și nu s-ar mai îngriji decât de sufletul lui, cel ce vrea să petreacă în liniște, nu poate să viețuiască necurmat în lucrurile vieții liniștite, oricât ar ieși din grija lumească, cu atât mai mult dacă se îngrijește și de altceva. Și a lăsat Domnul în lume oameni, care să-I fie robi și să îngrijească de fiii Săi, dar a ales și oameni, care să-i slujească Lui, înaintea Lui. Că nu numai în trebile împăraților de pe pământ putem să vedem deosebite cete de curteni, mai slăviți fiind aceia, care stau pururea înaintea feței împăratului și se împărtășesc de tainele ocârmuirii, decât cei ce au grija afacerilor mai neînsemnate; ci și la Împăratul Cerului se poate vedea, câtă îndrăzneală câștigă (au) cei ce vorbesc în taină cu El prin necurmata rugăciune, și de câtă bogăție cerească și pământească

se învrednicesc ei, și cât de mult își arată stăpânirea asupra zidirii întregi, mai mult decât aceia, care slujesc Lui cu bani și cu lucruri materiale, care I-au bine plăcut Lui prin binefacerile lor, deși este și aceasta o slujire mare și bună. Așa dar, noi trebuie să luăm pildă, nu de la aceia, care au lipsă în lucrul Domnului, ci de la sfinții luptători care au dus o viață îmbunătățită, și de la cei ce au părăsit cele lumești și au pus pe pământ, început împărăției Cerurilor: de la aceia, care au părăsit odată pentru totdeauna cele pământești, și mâinile și le-au întins către ușile Cerului.

Prin ce I-au bine plăcut lui Dumnezeu sfinții cei de demult, care au călătorit înaintea voastră pe această cale? Oare Sfântul Ioan Tebanul (Tebeul) vistierie a virtuților și izvor de proorocii, a bineplăcut lui Dumnezeu prin odihna cea trupească, pe care o dădea fraților înlăuntrul chiliei lui, sau prin rugăciune și prin liniștire? Nu tăgăduiesc că mulți I-au bineplăcut Lui, și prin odihna cea trupească dată fraților; dar mai puțin, decât prin rugăciune și prin lepădarea de toate. Căci ajutorul de la cei ce petrec în liniște și sunt cinstiți de frații lor, este ajutor vădit, adică ajutor dat la vreme de nevoie prin cuvânt sau prin rugăciunile făcute pentru noi. Fiindcă afară de acestea, o amintire sau o grijă de vreun lucru lumesc, dacă (care) doarme în inima de sihaștri, nu face parte din înțelepciunea cea duhovnicească. Pentru acel cuvânt: „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului, și lui Dumnezeu, cele ce sunt ale lui Dumnezeu“ (Mat. 22, 21), și pe cele ce sunt ale aproapelui, aproapelui, și fiecăruia dați-i ale sale, nu s-a spus pentru sihaștri (cei ce petrec în liniștire) ci pentru cei din lume. Căci celor ce trăiesc viața îngerească, adică trăiesc cu grijă de sufletul lor, nu li s-a dat poruncă să-i placă lui Dumnezeu prin lucruri de lume, adică să aibă grijă de rucodelie, sau să primească ceva de la cineva și să dea altuia. Așa că nu se cuvine monahului să aibă grijă de vreun lucru, care să-i clatine și să-i coboare mintea din starea ei înaintea feții lui Dumnezeu.

Dacă cineva împotrivindu-se, îmi pomenește de Dumnezeiescul Apostol Pavel, că el lucra cu mâinile sale și făcea și milostenie, îi răspund, că numai unul Pavel le putea face pe toate; nu știu să mai fie vreun Pavel, care să aibă putere în toate, ca acela. Ci arată-mi tu mie încă un Pavel, și nu mai zic nimic. Deci lucrurile întâmplate din iconomia lui Dumnezeu, nu mi le pune tu în rândul celor obișnuite. Că unul este lucrul propovăduirii Evangheliei și altul este lucrul liniștirii. Iară tu, dacă vrei să te ții de liniștire, fă-te ca Heruvimii, care n-au grijă de nici un lucru lumesc, și crede că nu este nimic pe pământ, a cărui grijă s-o porți tu, afară de Dumnezeu și de tine însuți, precum ai învățat de la Părinții tăi, care au fost mai-nainte de tine. Căci, dacă omul nu-și întărește inima și nu-și stăpânește mila, ca să se depărteze de grija tuturor celor de jos, ba chiar și de grija pentru Dumnezeu, și de grija pentru ori și ce lucru din lume, și dacă nu se îndeletnicește numai cu rugăciunea, în ceasurile anumite, el nu va putea să se dezlege de tulburare și de grijă și nu va putea să se liniștească.

Așa dar, dacă-ți trece prin gând, să te îngrijești de vreun lucru, sub pretextul virtuții, și să alungi din inima ta liniștea, să zici gândului: „Bună este calea dragostei și a milii de dragul lui Dumnezeu, dar tot de dragul lui Dumnezeu, eu n-o doresc".

Un călugăr a zis: „Oprește-te, Părinte, că pentru Dumnezeu fug eu după tine". Și a răspuns Părintele: „Și eu tot pentru Dumnezeu fug de tine". Avva Arsenie nu voia să se întâlnească cu nimeni, nici ca să-l folosească, nici pentru Dumnezeu. Altul însă vorbea toată ziua și primea pe toți străinii care veneau la el, pentru Dumnezeu. Iară Avva Arsenie în locul acestora își alesese tăcerea și liniștirea. Iată de ce vorbea el cu Duhul lui Dumnezeu în mijlocul valurilor vieții acesteia trecătoare și fără furtună plutea în corabia sihăstriei lui, cum s-a arătat limpede nevoitorilor, care au cerut aceasta de la Dumnezeu. Pentru

că hotarul liniștirii este acesta: tăcere desăvârșită. Iară dacă vrând să te liniștești ești plin de turburare, și-ți neliniștești trupul cu rucodelie și sufletul cu câte o grijă, ce fel de liniște aduci lui Dumnezeu, ca cea desăvârșită și fără îndepărtarea oricărei griji, e lucru de ocară să zicem că ținem rânduiala sihăstriei. Iară slava să fie a Dumnezeului nostru. AMIN.

LXXX.

CARE CUPRINDE POMENIREA ZILNICĂ, FOARTE DE FOLOS ȘI FOARTE TREBUITOARE, PENTRU CINE ȘADE ÎN CHILIE ȘI VREA SĂ IA AMINTE NUMAI LA SINE

Un frate scrisese aceste cuvinte și le punea neîncetat înaintea lui, ca să-și aducă aminte de ele și zicea: „Tu ai cheltuit viața ta în nebunie, om plin de rușine și vrednic de tot răul ! Dar păzește-te măcar în ziua de astăzi, care-ți rămâne ție, după ce le-ai trecut pe toate în deșertăciuni, goale de lucrarea virtuții și îmbogățite de răutăți. Nu întreba despre lume, nici despre felul cum trăiește ea, nici despre călugări, nici despre faptele lor, care și cum sunt ele, nici nu te îngriji de toate acestea. Tu ai ieșit din lume în taină și socotit ai fost ca un mort întru Hristos, ca să nu mai trăiești pentru lume, nici pentru cele din lume; ca mai înainte de a-ți ieși în cale odihna și mai înainte de a învia în Hristos, să fii pregătit să înfrunți toată ocara și cearta, și batjocura și mustrarea de la

toți. Și primește-le cu bucurie, ca și cum în adevăr ai fi vrednic de ele, și rabdă orice osteneală, orice necaz și orice primejdie din partea dracilor, fiindcă ai împlinit cu mulțumire voia lor. Toată nevoia și toată întâmplarea firească și orice amărăciune sufer-o cu bărbăție. Și din nădejdea în Dumnezeu rabdă și lipsa celor necesare trupului, care în curând vor fi gunoi. Și primește-le pe acestea pe toate, cu nădejdea la Dumnezeu, fără să aștepți mântuire de la altcineva, nici mângâiere; ci lasă în seama Domnului grija ta, și osândește-te pe tine în toate încercările tale, ca și cum ai fi vrednic de ele. Nu te lăsa smintit de nimic, și nu mustra pe cei ce te-au supărat. Căci și tu ai mâncat din pomul cel oprit și ai multe patimi. Primește amărăciunile cu bucurie, ca să te scuture puțin și să te îndulcești la urmă. Vai de tine și de slava ta cea rău mirositoare ! Că ai lăsat neosândit sufletul tău, cel puțin de tot păcatul, dar pe alții i-ai osândit, și cu vorba și cu gândul. Ajungă-ți, ajungă-ți acum această mâncare porcească, din care te-ai înfruptat până azi. Ce ai tu cu oamenii, necuratule ? Nu ți-e rușine că trăiești cu ei împreună, când viața ta e dobitocească ? Dacă vei lua aminte la toate acestea și le vei păzi, poate că te vei mântui, cu ajutorul lui Dumnezeu. Iară, dacă nu vrei, te vei duce în latura cea întunecoasă, în locașurile dracilor, a căror voie ai împlinit-o cu toată nerușinarea. Iată ți-am dat mărturie prin toate acestea. Deci, dacă ar vrea Dumnezeu să-ți răsplătească cu dreptate, toate ocările și defăimarea, pe care cu gândul sau cuvântul ai adus-o asupra oamenilor, vreme de un an întreg, toată lumea ar avea de lucru împotriva ta. Deci, încetează de pe acum să ocărăști, și rabdă răsplata, care vine asupră-ți".

Despre toate acestea își aduce zilnic aminte fratele, pentru că atunci, când ar veni asupra lui vreo ispită sau vreo supărare, să le poată răbda cu mulțumire, și să se folosească. Fie ca și noi să răbdăm cu mulțumire cele ce vin peste noi și să ne folosim, cu

Harul iubitorului de oameni, Dumnezeu, Căruia I se cuvine Slava și Puterea în veci. AMIN.

LXXXI.

DESPRE DEOSEBITELE VIRTUȚI ȘI SFÂRȘITUL ORICĂREI ALERGĂRI

Toată alergarea se sfârșește prin acestea trei: prin pocăință, prin curăție, prin desăvârșire. Dar ce este pocăința ? Părăsirea celor dinainte și mâhnirea din pricina lor. Și ce este, pe scurt curățenia ? Inimă milostivă, către întreaga fire zidită. Și ce este desăvârșirea ? Un adânc de smerenie, adică părăsirea tuturor văzutelor și nevăzutelor (lepădarea de toate cele văzute și nevăzute). Văzutele însemnează cele sensibile; nevăzutele însemnează cele logice, și cele ce sunt, fără a ne îngriji de ele.

Întrebat a fost (bătrânul) iarăși în altă vreme (altă dată), ce este pocăința? și a zis: „Inimă zdrobită și smerită; îndoită moarte și bună voie față de toate"... Și ce este inima milostivă? Și a zis: „O inimă, care arde pentru întreaga zidire, pentru oameni, pentru păsări, pentru dobitoace, pentru draci și pentru orice făptură. Și când își aduce aminte de ele, sau când le vede pe ele, lacrimi izvorăsc din ochii (celui milostiv). Din mila cea multă și mare, care-i stăpânește inima, și din suferința cea multă, inima omului se mânie și nu poate răbda, sau auzi, sau vedea că vreo făptură este păgubită sau mâhnită. Și din pricina aceasta, el înalță rugăciune cu lacrimi, și pentru dobitoace și pentru vrăjmașii adevărului, și pentru cei ce-l necăjesc în tot ceasul, asemenea și

pentru făpturile cele târâtoare, se roagă el, din mare și nemăsurată milă, a lui, care curge din inima sa, după asemănarea lui Dumnezeu. El se roagă să fie păzită toată firea și iertată".

Și a mai fost întrebat: ce este rugăciunea ? Și a glăsuit: „Un îndemn și o îndeletnicire a minții, ca să iasă din toate cele de aici, și întoarcerea desăvârșită a inimii cu contemplația ei spre acel dor al nădejdii viitoare. Iar de nu le are cineva pe acestea, atunci seamănă sământă amestecată, asemenea cu unul, care a înjugat boul și măgarul în același jug.

Și iarăși a mai fost întrebat: cum poate cineva să dobândească smerenia ? Și a răspuns: „Prin neîncetate aduceri aminte de greșeli și prin nădejdea apropierii de moarte, prin îmbrăcăminte proastă, prin alegerea locului celui din urmă, prin împlinirea, în orice lucrare, a faptelor celor mai mici și mai de nimic, prin ascultare, prin tăcerea necurmată, prin neiubirea adunărilor, prin voința de a rămâne necunoscut și nebăgat în seamă, și prin ținerea tuturor lucrurilor cu o desăvârșită rânduială, prin ura față de convorbirea cu mulți, și prin neiubirea de câștig. Și apoi prin ridicarea minții mai presus de ocară și defăimare din partea oamenilor, și mai presus de pizmă. Și prin aceea că nu tu stăpânești pe toți ceilalți, nici toți ceilalți nu te stăpânesc pe tine, ci tu te-ai însingurat și nu ai grijă de nimeni pe lume, ci numai de tine. Și pe scurt: înstrăinarea, singurătatea și sărăcia, acestea nasc smerenia și curățesc inima.

Iară semnul din care cunoaștem că a ajuns cineva la desăvârșire, este acesta: cei desăvârșiți, chiar dacă de zece ori pe zi ar fi dați pradă focului pentru iubirea de oameni, nu se pot sătura de oameni. Precum și Moise grăia către Dumnezeu: „Dacă le treci lor păcatul, trece-l; iar dacă nu, atunci șterge-mă și pe mine din cartea în care m-ai scris" (Ex. 32, 31). Precum a zis și fericitul Pavel: „Mă rugam să fiu anatema lui Hristos pentru

frații mei“ (Rom. 9, 3). Și mai zice: „Acum mă bucur în necazuri, pentru voi, noroade!“ La fel și ceilalți Apostoli, din dorul de a da viață oamenilor, au primit să moară în multte feluri.

Iară ca încununare a tuturor acestora, Domnul și Dumnezeul nostru, din dragoste față de zidirea Sa, pe însuși Fiul Său pe Cruce la moarte L-a dat (Ioan 3, 16): „Că așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unul Născut Fiul Său L-a dat la moarte pentru ea“. Nu doară că n-ar fi putut să ne mântuiască în alt chip, dar fiindcă a vrut să ne învețe în acest fel, dragostea Sa covârșitoare. Și prin moartea Unuia născut Fiul Său, a vrut să ne apropie de El. Și dacă ar fi avut ceva mai cinstit (de preț) decât Fiul, și aceea ne-ar fi dat-o, pentru că prin aceea neamul nostru să fie al Său. Și din multă iubirea Lui, nu I-a bineplăcut să silească libertatea noastră, deși ar fi putut s-o facă; ci ne-a lăsat să ne apropiem de El prin dragostea cugetului nostru. Și Hristos Însuși, din dragoste către noi, a dat ascultare Părintelui Său, ca să primească cu bucurie asupra Sa ocara și mâhnirea, cum zice Scriptura: „În locul bucuriei, pe care o avea, El a răbdat Crucea, fără să-i pese de rușine“ (Evr. 12, 2). De aceea a și zis Domnul, în noaptea în care a fost trădat: „Acesta este trupul Meu, care se dă pentru lume, ca să aibă viață; Acesta este sângele Meu, care se varsă pentru mulți, spre iertarea păcatelor“ (Mat. 26, 26). Și iarăși a zis pentru noi: „Eu mă sfințesc pe Mine“ (Ioan 17, 18). Așa toți sfinții ajung la această desăvârșire, când se desăvârșesc și se aseamănă cu Dumnezeu, prin dragostea și iubirea de oameni, care izvorăște din ei și se revarsă spre toți.

Și acesta este semnul, pe care îl caută în ei Sfinții: să se asemene cu Dumnezeu prin dragostea de-aproapelui. Așa făceau și Părinții noștri călugări, când primeau desăvârșirea și asemănarea cea plină de viață Domnului nostru Iisus Hristos.

Fericitul Antonie, se zice, că nu s-a hotărât niciodată să facă un lucru, care să-l folosească mai mult pe el, decât pe aproapele său, fiindcă nădăjduia că i se va socoti lui o mare virtute câștigul aproapelui. Și se mai zice despre Avva Agathon, că spunea: „Mult aș fi vrut să găsesc vreun lepros ca, luându-i trupul, să i-l dau pe al meu". Vezi dragostea desăvârșită ? Și până ce iarăși era în starea de răpire, el nu lăsa pe aproapele său neodihnit; și avea o sapă; un frate, când a venit la el, a dorit s-o aibă; și nu l-a lăsat Avva să plece din chilie, fără ea. Mai sunt și altele scrise despre Sfinți. Și ce să mai zic? Mulți și-au dat trupurile lor fiarelor, și sabiei, și focului, din dragoste pentru aproapele. Nimeni nu poate ajunge la treapta acestei iubiri, de nu va simți în taină nădejdea Lui. Și iubitorii de lume nu pot dobândi dragostea de oameni. Când cineva dobândește dragostea, se îmbracă în Însuși Dumnezeu, împreună cu ea. Și trebuie, ca cel ce a dobândit pe Dumnezeu, să nu caute să mai dobândească nimic din cele ale veacului de acum, ci și de trupul lui să se lepede, (să se dezbrace). Că dacă se îmbracă cu lumea aceasta și cu viața aceasta, fiindcă le dorește, nu se va mai putea îmbrăca cu Dumnezeu, până nu se va dezbrăca de acestea. Aceasta a mărturisit-o Însuși Domnul zicând: „Oricine nu se va lepăda de toate, și nu-și va urî sufletul său, nu poate să-Mi fie Mie ucenic" (Luca 14, 27). Și nu zice numai să se lepede de ele, ci chiar să le urască. Și dacă nu-I poate fi cineva ucenic, atunci, cum va locui în el Domnul ?

Întrebare: De ce nădejdea este așa de dulce, pentru ce și trăirea cu nădejde și faptele făcute cu nădejde sunt ușoare? Și faptele nădejdii se împlinesc în suflet repede?

Răspuns: Pentru că s-a deșteptat în suflet o dorire firească și l-a adăpat din paharul acesta și i-a îmbătat pe ei, începând din ceasul acela. Și ei nu mai simt oboseala și se fac nesimțitori față de necazuri, și în tot drumul călătoriei lor, ei socotesc că merg prin văzduh, și nu cu pași omenești, fiindcă

asprimea căii nu este văzută de ei și în calea lor nu sunt dealuri și văi: „Și pentru ei cele aspre vor fi drumuri netede“ și celelalte. Și fiindcă mereu privesc spre sânul Părintelui lor. Și nădejdea însăși le arată lor ca și cu degetul, în fiecare clipă, cele îndepărtate și nevăzute, ca să le vadă într-înșii, cu ochiul cel ascuns al credinței, ca prin închipuire; și fiindcă părțile sufletului lor ard, ca în foc, de dorul de cele îndepărtate, și fiindcă ei cred, că cele îndepărtate sunt de față. Spre acolo își întind ei gândurile lor cele lungi. Și mereu se grăbesc să ajungă. Și când se apropie de o virtute, ca s-o facă, nu o fac numai pe ea, în parte, ci pe toate le fac în același timp. Căci ei nu călătoresc ca toți ceilalți, pe calea cea împărătească, ci-și aleg cărări mici, ca să scurteze drumul, uriașii aceștia.

Pe aceste cărări călătoresc unii, scurtând drumul către locașurile lor. Că îi arde nădejdea ca un foc, și nu pot să se aline din alergarea cea aprigă și neîncetată către bucuria lor. Și li se întâmplă lor, precum s-a zis la Fericitul Ieremia: „Căci am zis: nu-mi voi aduce aminte de El și nici Numele Său nu-l voi grăi; și s-a făcut în inima mea ca un foc aprins și a răzbit oasele mele“. Așa se face aducerea aminte de Dumnezeu în inima lor, a celor ce se îmbată de nădejdea în făgăduințele Sale.

Cărările cele prescurtate ale virtuților sunt: virtuțile generale, pentru că ele nu fac ocol prea mare prin potecile multe ale viețuirii (trăirii), de la una la alta, și nu pretind nici loc, nici vreme, nici risipire, ci se fac îndată și singure se înmulțesc.

Întrebare: Ce este nepătimirea cea omenească ?

Răspuns: Nepătimirea nu este, starea, în care nu simți patimile, ci starea, în care nu le primești pe ele, din pricina virtuților cele multe și de multe feluri pe care le au, pe față și în ascuns și au slăbit în ei patimile și cu greu se mai pot răscula asupra sufletului. Și mintea nu trebuie să fie ațintită mereu asupra patimilor. Căci gândurile ei sunt pline în tot ceasul de îndeletnicirea și vorbirea modurilor celor bune, pornite în minte prin înțelegere.

Iar când începe vreo pornire a patimilor, gândul este deodată răpit din apropierea lor prin vreo idee, care s-a ivit în minte. Și patimile sunt lăsate în nelucrare (sunt zădărnicite), precum a zis fericitul Marcu.

Mintea, care prin Harul lui Dumnezeu împlinește lucrarea virtuților și se apropie de cunoaștere, prea puțin simte din partea rea și neînțelegătoare a sufletului. Că răpită îi este cunoașterea, către înălțimi, și se înstrăinează de toate ale lumii. Și din pricina curăției, a subtilității, a repeziciunii, și a ascuțimii minții lor, din pricina nevoinții lor, mintea lor se curățește și se face luminoasă fiindcă trupul lor s-a uscat. Și prin viața cea linștită și prin stăruința în ea, ușor și repede contemplația cea lăuntrică se așează în ei și îi călăuzește spre extazul (uimirea) care este vecină cu contemplația. Și prin uimire li se înmulțesc clipele de contemplație, și mintea lor nu are niciodată nevoie de materie perceptibilă, și niciodată nu ies din acele stări, pe care i le pricinuiește roada Duhului. Și prin îndelungată obișnuință, amintirile, cele care ațâță patimile, precum și puterea stăpânirii dracilor se șterg din inima lor. Căci, atunci când sufletul nu se împrietenește cu patimile și nu cugetă la ele, fiindcă este stăpânit de alte griji, necontenit, atunci puterea de ghiară a patimilor nu poate răpune simțul duhovnicesc al sufletului.

Întrebare: Care sunt caracteristicile smereniei?

Răspuns: Precum mândria este risipirea sufletului prin închipuirea lui, care-l răspândește și nu-l împiedică de a se înălța în zbor până la nourii gândurilor ei, ca să se învârtească în toată zidirea, tot așa smerenia adună sufletul prin isihie (viața liniștită), așa că sufletul se concentrează în sine. Și precum sufletul e imperceptibil și nevăzut de ochii trupului, așa cel smerit este necunoscut printre oameni. Și precum sufletul înlăuntrul trupului este ascuns de privirile tuturor oamenilor și de amestecul cu ei, așa și cel într-adevăr smerit, nu numai că nu vrea să fie văzut și cunoscut de către oameni, fiindcă el se deosebește și se depărtează

de toți, ba chiar dorește, dacă se poate, să se cufunde în sine însuși, să-și facă sălașul în mijlocul liniștii, intrând în ea, și să-și părăsească gândurile cele vechi, împreună cu toate simțurile, cu tot, purtându-se ca unul, care nu-i în lumea cea zidită și nici nu are ființă, și nu-i cunoscut nici propriului său suflet. Și cu cât este cel smerit mai ascuns, mai închis ca într-o visterie, — mai despărțit de lume, cu atât el se apropie de Stăpânul lui.

Nu se simte bine cel smerit, să vadă (când vede) adunătură și amestec de oameni, mișcare și zgomot, răspândire și grijă și desfătare, din care vine desfrâul, nu se simte bine nici în mijlocul cuvântărilor, al întâlnirilor, al zgomotelor și al râspândirii simțurilor; ci își alege în primul rând viața în liniște și singurătate, deosebită, la mare depărtare de făpturi, ca să-și ducă numai grija sa, într-un loc liniștit. Și el dorește mai mult micimea, neagoniseala, lipsa, sărăcia, decât să fie deasupra celorlalți, prin avere și prin fapte. Și dorește să fie mereu ocupat și fără griji, ca gândurile să nu iasă afară din el. Căci e dovedit, că cineva nu poate rămâne cu gândurile neturburate, dacă va cădea în multiplicitate (în cele multe); fiindcă multe lucruri însemnează griji multe și adunătură de gânduri felurite și compuse. Și iese astfel din starea lui de superioritate față de grijile pământești, cea câștigată prin pacea gândurilor, rămânându-i numai micile nevoi firești, precum și gândul cel prea bun, în care se naște o singură grijă. Iară dacă trebuințele firii nu-l lasă, până nu-l împiedică de gândurile cele bune, atunci cel smerit ajunge să vatăme și să fie el însuși vătămat. Așa se deschide ușa patimilor, se duce liniștea dreptei socoteli, fuge smerenia și ușa păcii se închide. Din pricina tuturor acestora deci, cel smerit se păzește necontenit de multiplicitate, în toată vremea stă liniștit și odihnit, în pace, cu blândețe, și cu bună cucernicie.

Cel smerit niciodată nu se aprinde, nu se iuțește, nu se tulbură, nici gânduri aprinse și ușuratice nu are, ci întotdeauna stă în odihnă, ca într-un popas. Chiar dacă cerul s-ar prăbuși pe

pământ, cel smerit nu s-ar speria. Nu orice sihastru este și smerit; dar cine e smerit, acela e sihastru. Orice smerit este și sfios; dar mulți sunt sfioși, fără să fie smeriți. Iată de ce a zis Domnul cel Blând și Smerit: „Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihna sufletelor voastre". (Mat. 11, 21). Cel smerit se bucură în orice clipă de odihnă, fiindcă nimic nu-i mișcă și nu-i tulbură mintea. Și mintea lui nu se îngrozește, precum nu poți îngrozi un munte. Și dacă se poate spune aceasta, și poate că nu-i la nelocul ei s-o zicem — cel smerit nu-i din lumea aceasta; fiindcă nici în necazuri nu se îngrozește și (nici) nu se schimbă, nici în bucurii nu se miră și (nici) nu se răsfață. Ci el se bucură și se veselește în adevăr numai de acelea, care îl bucură și pe Stăpânul lui. Smerenia este însoțită de blândețe și de concentrare; iar aceasta însemnează cumpătarea simțurilor, glas lin, vorbire scurtă, neprețul ființei proprii, îmbrăcăminte simplă, mers liniștit, privire plecată în jos, milostenie covârșitoare, lacrimi care curg ușor, singurătate sufletească, inimă zdrobită, fire potolită, simțuri concentrate, lucruri de puțină însemnătate, nevoile micșorate, suferință, răbdare, neînfricoșare, tărie de inimă, care se naște din ura față de viața cea vremelnică, răbdare în ispite, gândire gravă și nu ușuratică, stingere a gândurilor, paza tainelor înțelepciunii, sfială și cucernicie, dar, mai mult decât toate, liniștea de toată clipa, adică necontenita chemare la sine a necunoașterii (pretextarea necunoașterii).

Smeritului niciodată nu-i ies în cale nevoia, care să-l (facă să se) turbure și să-i aducă confuzie. Smeritul când e singur, se rușinează de sineși. Tare mă mir, că smeritul într-adevăr smerit, nici să se roage lui Dumnezeu nu îndrăznește, când e să se roage, și n-are îndrăzneală nici să ceară altceva, nici să știe pentru ce se roagă; ci numai tace, cu toate gândurile lui, și așteaptă numai milă. Și așteaptă să vadă, — ce hotărâre ia în privința lui Fața Măririi celei închinate, pe când fața și-o pleacă la pământ, și contemplația inimii și-o ridică spre Înalta și Sfânta Poartă a Sfin-

ților. Căci acolo este Acela, care locuiește în nori, și orbește ochii Serafimilor, și a Căruia bunătate face pe Îngeri să dănțuiască, dar poate să-i facă să și tacă. Și nu îndrăznește să zică să se roage mai mult decât: (Rugăciunea celui smerit) ...: Facă-se voia Ta, Doamne, și în mine". Aceasta s-o zicem și noi, pentru noi, AMIN.

LXXXII.

DESPRE INTRAREA FĂRĂ OSTENEALĂ A SUFLETULUI ÎN ÎNȚELEPCIUNEA LUI DUMNEZEU ȘI ÎN PRICEPEREA ZIDIRILOR LUI, DACĂ PETRECE ÎN LINIȘTE, DEPARTE DE LUME ȘI DE GRIJILE EI; CĂ ATUNCI ÎȘI POATE SUFLETUL CUNOAȘTE FIREA LUI PROPRIE, ȘI COMORILE ASCUNSE ÎNLĂUNTRUL EI.

Când în suflet nu mai intră din afară grijile lumești, ci rămâne așa cum îi e firea, el nu trebuie să se mai ostenească mult, până să poată pricepe înțelepciunea lui Dumnezeu. Fiindcă despărțirea lui de lume și sihăstria lui îl împing în chip firesc spre înțelegerea făpturilor lui Dumnezeu. Și de la înțelegerea făpturilor se ridică la (înțelegerea) lui Dumnezeu, se înspăimântă, plin de uimire și rămâne lângă Dumnezeu. Căci atunci când de afară nu intră apă în izvorul sufletului, atunci apa, care în chip firesc izvorăște din el, aduce cu sine o neîncetată înțelegere a înțelepciunii

lui Dumnezeu. Dacă însă sufletul rămâne fără înțelegerea aceasta, pricina este, fie că are vreo amintire străină, fie că i s-au pornit simțurile să-l tulbure, prin întâlnirea lor cu lucrurile. Când simțurile se încuie prin sihăstrie, și nu pot să sară afară, și, tot cu ajutorul sihăstriei, amintirile se învechesc, atunci poți vedea, care sunt gândurile proprii sufletului; care este firea sufletului, și ce comori are el ascunse înlăuntrul lui. Iară acele comori sunt înțelegerea celor nemateriale, care fără vreo grijă și fără vreo osteneală, se pun în mișcare în suflet. Și nici nu știe omul, că asemenea gânduri se mișcă în firea omenească. Cine i-a fost învățător? Sau cum a priceput un lucru, care deși e perceptibil, totuși nu poate fi arătat altora? Sau cine l-a putut călăuzi spre ceea ce nu l-a învățat altul?

Așa este firea sufletului. Așa dar, patimile sunt un adaos, din pricina sufletească. Pentru că sufletul din fire este nepătimaș. Iară când se vorbește în Scriptură despre patimi sufletești și trupești, să știi că ele sunt numite așa, după pricinile lor. Căci sufletul din fire este nepătimaș. Însă adepții filosofiei exterioare, precum și urmașii lor, nu primesc adevărul acesta. Iar noi așa credem, că Dumnezeu a făcut nepătimaș sufletul, care este după chipul Său; după chip, adică nu după trup, ci după sufletul care este nevăzut. Fiindcă orice chip se alcătuiește printr-un chip, care ne-a fost arătat mai-nainte. Că nu poate nimeni să-și alcătuiască vreun chip în minte, fără să fi văzut ceva asemănător. Așa trebuie să crezi, că patimile, cum am zis mai sus, nu sunt în firea sufletului. Iară dacă cineva se împotrivește spuselor mele, îl voi lua la rost și el va avea să răspundă.

Întrebare: Care este firea sufletului? Oare este nepătimașă și plină de lumină, sau dimpotrivă pătimașă și întunecată?

Răspuns: Dacă firea sufletului a fost odată strălucitoare și curată prin primirea luminii celei fericite, așa va fi și atunci, când se va întoarce la rânduiala ei cea veche; așadar, când se pornește

cu patimă, sufletul este într-adevăr afară de firea lui, precum au arătat Părinții Bisericiii. Întrucât patimile au intrat ulterior în suflet, nu este drept să zicem că ele sunt proprii sufletului, deși el este zguduit de patimi. Deci este limpede, că sufletul este zguduit de lucruri dinafară, nu de ale sale proprii. Și dacă numim „firești" patimile prin care numai sufletul este zguduit, fără trup, apoi atunci foamea și setea și somnul ar fi patimi sufletești: fiindcă și sufletul suferă și suspină împreună cu trupul, pe urma acestora, precum și pe urma schingiuirilor, a frigurilor, a bolilor și a altor asemenea. Fiindcă prin participare sufletul pătimește împreună cu trupul, precum și trupul pătimește împreună cu sufletul și se veselește și se necăjește împreună cu el. Iară Dumnezeului nostru I se cuvine Slavă în veci. AMIN.

LXXXIII.

DESPRE SUFLET ȘI PATIMI ȘI DESPRE CURĂȚIA MINȚII, SCRIS ÎN FORMĂ DE DIALOG (ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI)

Întrebare: Care sunt stările sufletului după fire, împotriva (afară de) firii și mai presus de fire?

Răspuns: Starea cea după fire a sufletului este cunoașterea zidirilor lui Dumnezeu, a celor sensibile și a celor raționale (inteligibile). Starea cea mai presus de fire este pornirea spre contemplarea Dumnezeirii celei mai presus de ființă. Iară împotriva firii (în afara firii) este pornirea cea către patimi, precum a zis Dumnezeiescul și marele Vasile: sufletul când este după fire, se află sus; când se află în afară de fire (împotriva firii), el

este jos pe pământ; iară când este sus, este nepătimaș; când însă firea se coboară din locul rânduit ei, atunci în ea sunt patimile. Așadar e limpede, că patimile cele sufletești nu sunt din fire sufletești. Deși sufletul se mișcă la fel în suferința de foame și de sete, cum se mișcă în patimile cele urâte ale trupului; ci fiindcă sufletul pentru acestea n-are lege anumită, ele nu sunt atât de vrednice de dojană, pe cât sunt celelalte patimi, foarte vrednice de dojenit. Uneori se întâmplă, că-i poruncește cuiva Dumnezeu să facă un lucru, care pare necuviincios, și, în locul dojenirii și a mustrării să primească bună răsplătire. Astfel prorocul Osie, care s-a însurat cu desfrânata. Astfel și Ilie Prorocul, care a ucis din râvnă Dumnezeiască, și tot așa aceia, care și-au ucis părinții cu săbiile, la porunca lui Moise. S-a zis însă, că mânia și pofta sunt în suflet de la fire, fără firea trupului. Și acestea sunt patimi ale sufletului.

Întrebare: Care din două este după fire: când pofta sufletului se aprinde după cele dumnezeiești, sau când se aprinde după cele pământești și trupești? Și de ce are firea sufletului pornire spre mânie? Și cum se zice (cum de se numește) mânia patimă firească? Oare când sufletul se mânie din vreo pricină trupească, pentru ură, pentru slava deșartă? Pentru altele de același fel? Sau este mânia firească pentru alte motive contrare acestora? Cel ce știe a vorbi, să răspundă, că noi vom asculta.

Răspuns: Scriptura Dumnezeiască zice multe și le pune nume întoarse: adică celor trupești le zice, că sunt după suflet. Și întors: celor sufletești le zice, că sunt trupești, și nu deosebește trupul de suflet. Dar cei înțelegători înțeleg aceasta. Așa multe scrie despre Dumnezeirea (firea Dumnezeiască), a Domnului, despre Prea Sfântul Său Trup, care nu se potrivește cu firea cea omenească. Apoi s-au spus și lucruri mici despre Dumnezeirea Lui; acestea privesc firea cea omenească. Și mulți, care n-au

prins înțelesul cuvintelor Dumnezieești, s-au poticnit cu poticnire desăvârșită. La fel este cu cele sufletești. față de cele trupești. Deci, dacă virtutea este din fire sănătate pentru suflet, atunci patimile sunt boli ale sufletului, care s-au strecurat și au intrat din întâmplare în fire, scoțând-o din starea ei de sănătate. E limpede deci că sănătatea era înainte (este preexistentă) de boala, cea occidentală, în fire. Și dacă acestea sunt așa, — precum sunt în realitate, — apoi virtutea este de la fire în suflet; accidentele sunt însă în afară de fire.

Întrebare: Patimile trupești sunt ale trupului de la fire sau accidentale? Și patimile care sunt în suflet, prin legătura trupului cu sufletul, se zic prin fire „patimi sufletești", sau printr-o greșală de cuvinte?

Răspuns: Pe cele ale trupului nimeni nu îndrăznește să zică, că se numesc patimi trupești printr-o greșală de vorbire. Dar pe cele ale sufletului, după ce toți știu și mărturisesc, că în firea sufletului este sădită curăția, trebuie să îndrăznim și să spunem, că patimile nu sunt nicidecum de la fire sădite în suflet. Fiindcă boala vine în al doilea rând, după sănătate. Iar una și aceeași fire nu poate să fie și bună și rea. Așa că una trebuie să fie preexistentă celeilalte. Și aceea este stare firească, care a fost preexistentă alteia. Căci tot lucrul accidental nu este din fire, ci este intrat pe dinafară pe deasupra firii. Și orice accident adăugit, este urmat de schimbare; fiindcă însă nu se schimbă, nici nu se strămută. Orice patimă, care este spre folos, de la Dumnezeu este (dăruită). Și patimile cele trupești sunt puse în trup, spre folosul și spre sporul trupului, precum și cele sufletești, spre folosul sufletului. Iară când trupul este silit să iasă din belșugul său și să rabde lipsa de cele ale sale, și să se ia pe urma trupului, atunci slăbește trupul și suferă. Și când sufletul, părăsind cele ce-i sunt proprii, se ia pe urma trupului, atunci numai decât și el suferă, după cum

zice Dumnezeiescul Apostol: „Duhul, dorește cele protivnice trupului", și „trupul cele protivnice duhului" (Gal. 5, 16). Căci aceștia sunt protivnici unul altuia. Deci nimeni să nu hulească (zicând), că Dumnezeu a pus în firea noastră patima și păcatul. Că El a pus în fiecare fire sămânța, din care crește atât patima, cât și păcatul. Când însă se împreună una cu alta, atunci firea nu mai este cu caracterele ei proprii, ci cu caractere protivnice. Că de ar fi patimile de la fire în suflet, cum de firea este vătămată de ele?

Întrebare: Pentru ce patimile trupești, care dau putere și spor trupului, sunt păgubitoare pentru suflet, cu toate că nu-i sunt proprii? Și de ce prin virtute, pe cât se strâmtorează trupul, pe atât sporește sufletul?

Răspuns: Nu vezi, că cele ce sunt în afara firii, îi sunt spre pagubă? Căci orice fire se bucură, când se apropie de cele ce sunt ale ei (asemenea cu ea). Vrei să știi ce este propriu fiecăreia din aceste firi? Iată, cele ce-i sunt spre folos, îi sunt și proprii din fire; iară cele ce o păgubesc, sunt accidente din afară și străine de firea aceea. Așa dar, fiindcă se știe, că patimile sufletului sunt protivnice patimilor trupului, tot așa se întâmplă cu orice lucru, care odihnește și folosește trupul. Chiar dacă ar petrece sufletul o vreme în acel lucru, totuși, nu putem zice, că acela este din fire al sufletului, Fiindcă cele ce sunt din fire proprii sufletului, sunt aducătoare de moarte pentru trup. În chip abuziv însă acestea sunt puse pe seama sufletului, și el nu poate scăpa de ele, din pricina neputinții trupului, câtă vreme el este în trup. Că sufletul s-a împărtășit în chip firesc cu (de) necazurile trupului, prin unirea mișcării lui (cu mișcarea trupului) prin amestecul făcut de Înțelepciunea cea necuprinsă. Și deși sufletul cu trupul au comunitate, totuși mișcările lor sunt despărțite, voința lor este despărțită, și iarăși este despărțit trupul de Duh. Dar firile nu se

schimbă, și fiecare — a trupului și a sufletului — oricât sunt de înclinate, fie spre virtute, fie spre păcat, se mișcă totuși și prin voința proprie. Și când sufletul se ridică deasupra grijilor celor trupești, atunci cu totul și cu totul prin Duhul înfloresc mișcările lui și plutește prin mijlocul cerului, printre Duhurile cele necuprinse, și sufletul nu iartă trupului, să-și aducă aminte de ale sale, chiar dacă aceasta se întâmplă. Și dacă trupul iarăși se află în păcat, fără încetare se mișcă în minte gândurile sufletului.

Întrebare: Ce este curăția minții?

Răspuns: Curat cu mintea nu este acela ce nu cunoaște răul, fiindcă este ca un animal, nici acela, care este prin fire în treapta copilăriei, nici cela ce-și ia masca de om curat la minte. Ci curăția minții este: gândul înălțat la cele Dumnezeiești, după lucrarea virtuților. Și noi nu îndrăznim să spunem, că cineva a dobândit curăția minții fără să fie ispitit de gânduri, câtă vreme este îmbrăcat în trup. Că noi nu îndrăznim să spunem că înainte de moarte, încetează războiul sau vătămarea din fire. Iar prin a fi ispitit de gânduri, nu înțeleg a se supune lor, ci începutul luptei împotriva lor.

Înșirare (enumerare) a mișcărilor din gânduri.

Gândurile se mișcă în om din patru pricini. Mai întâi, din voința cea firească a trupului, în al doilea rând, prin închipuirea lucrurilor lumii, pe care le vede și le aude, închipuirea simțurilor; în al treilea rând, prin ideile venite în suflet prin simțuri, și prin abaterea de la cele (acele idei) pe care le are în minte; în sfârșit, în al patrulea rând, prin momelile dracilor, care se luptă cu noi, folosindu-se de toate patimile, prin cele trei pricini, pe care le-am pomenit mai sus. De aceea omul până la moarte, are gânduri și luptă, câtă vreme este în viața aceasta a trupului. Acum, judecă și tu, de este cu putință să scăpăm de cele patru pricini, înainte de-a ne izbăvi de lume, înainte de moarte, adică, sau de este ori

nu cu putință, ca trupul să caute cele trebuitoare lui, fără să fie silit să dorească vreunul din lucrurile cele lumești. Iar dacă nu putem să ne gândim la așa ceva, fiindcă firea cere așa ceva, atunci se mișcă, vrând nevrând, în tot omul purtător de trup, patimile. Și de aceea tot omul, ca unul ce are trup, trebuie să se păzească, nu de o anumită patimă, care în chip vădit și adesea se pornește în el, nici de două patimi, ci de mai multe. Cei ce au biruit patimile prin virtuți, oricât ar fi necăjiți de gânduri și de momeala celor patru pricini, nu se lasă totuși biruiți, fiindcă ei au puterea, și mintea lor este răpită de amintirea bunătăților dumnezeiești.

Întrebare: Prin ce se deosebește curăția minții de curăția inimii?

Răspuns: Una este curăția minții, alta este curăția inimii. Căci mintea este unul din simțurile sufletului; iar inima cuprinde și stăpânește simțurile cele lăuntrice. Și ea este rădăcină. Și dacă rădăcina este sfântă, sfinte sunt și ramurile. Adică, dacă inima este curată, e limpede, că toate simțurile vor fi curate. Cu mintea, dacă se sârguiește să citească Dumnezeieștile Scripturi, și dacă se nevoiește cu post, cu priveghere și cu sihăstrie, își uită de viața cea de mai înainte și se face curată, când se depărtează de petrecerea cea de rușine; dar încă nu este întărită în curăție. Căci precum repede, ajunge să se curețe, tot așa se și pângărește repede. Dar inima se curățește prin multe necazuri și lipsuri, prin depărtarea de orice părtășie cu toate lucrurile cele lumești din lume și prin moartea față de ele. Și odată curată, nu se mai pângărește curăția ei prin lucruri mici, nici nu se mai înfricoșează de lucrurile cele mari și fățișe, oricât de îngrozitoare ar fi. Fiindcă acum are stomac tare (sănătos), care poate să mistuie orice hrană, chiar și pe aceea, care rămâne nemistuită de cei slabi. Că așa spun medicii; orice mâncare de carne este greu de mistuit, dar ea dă multă putere trupurilor sănătoase, atunci când o primește un

stomac puternic. Așa orice curățire, făcută repede și cu puțină osteneală și în scurtă vreme, iute se și desface și se pângărește. Iară curăția câștigată în vreme lungă și venită prin multe necazuri nu se teme de nici o asuprire măsurată, care vine asupra vreunei părți a sufletului, Că pe așa curățire o întărește Dumnezeu, a Căruia este Slava în vecii vecilor. AMIN.

LXXXIV.

DESPRE VEDEREA FIINȚELOR IMATERIALE, ÎN FORMĂ DE DIALOG.

Întrebare: În ce chip și după ce criterii firea omenească primește darul de a vedea ființele nemateriale?

Răspuns: Înțelegerea ființei simple și subtile a trupurilor celor duhovnicești, cade sub simțirile firii omenești în următoarele trei chipuri: fie luând ființă ipostatic și atunci firea noastră o concepe ca pe ceva dens (gros), fie în subtilitatea ipostasului ei, fără să fi luat ființă; fie prin contemplația cea adevărată, care este contemplația ființială. Și după chipul dintâi, stăpânesc simțurile; după cel de al doilea, sufletul vede o parte, și aceea mărginașă; abia în chipul al treilea stăpânește puterea minții. Iarăși, voința și mintea au stăpânire asupra fiecărui chip. Voința este mai întâi pricină, și a voinții, și a laudei sufletești, și a acelor elemente din care este ea alcătuită. Și ele sunt mama stăpânirii de sine, și voința, în măsura în care are loc lucrarea, și întrucât se oprește la acel loc; și ea arată numai după un singur chip, și este fără voia celui ce o primește pe ea și fără adevărata cunoaștere. Fiindcă

simțurile, fără să vrem, sunt receptive față de (primesc) toate cele ce se întâmplă în jurul nostru. Într-aceste trei chipuri Sfintele Puteri slujesc, spre împărtășirea cu noi, ca să ne învețe și să statornicească viața noastră.

Însă dracii cei necurați, când se apropie de noi spre pierzarea noastră, nu spre folos, nu pot să miște în noi decât cele două chipuri. Prin chipul al treilea dracii nu se pot apropia de noi, ca să ne rătăcească, fiindcă dracii nu au puterea de a pune în mișcare în mintea noastră, gânduri firești. Căci e cu neputință, ca fiii întunericului să se apropie de lumină. Sfinții Îngeri, însă, pot atât să biruie, cât să și lumineze. Că dracii sunt stăpânii și ziditorii gândurilor celor mincinoase, care nasc întunericul. Fiindcă de la cei luminoși, primim lumina; iar de la cei întunecați, primim întuneric.

Întrebare: Și pentru ce unora li s-a dat, iar altora nu li s-a dat (al treilea chip)?

Răspuns: Fiecare din acești învățători, contemplă mai întâi întru sine doctrina pe care o propune și mai întâi o gustă, o primește, și apoi poate să o propună învățăceilor lui. Învățătorii cei dintâi predau adeverirea lucrurilor din cunoașterea lor cea sănătoasă; căci ei pot să înțeleagă prin priceperea cea iute ascuțită, a minții lor celei foarte ascuțite și foarte curate. Iară dracii pot să aibă repeziciune, dar n-au lumină. Una este ascuțimea, alta este lumina. Ascuțimea (acuitatea minții) fără de lumină, duce la pieire pe cei ce au câștigat-o. Că lumina arată adevărul, ascuțimea (minții) arată însă o nălucă a adevărului. Fiindcă lumina arată (descoperă) realitatea lucrurilor; și se înmulțește sau se împuținează, după cum viețuim noi.

Sfinții Îngeri revarsă asupra noastră, din cunoașterea lor despre pornirile lucrurilor, cunoaștere din care ei au gustat mai întâi, pe care au primit-o, și acum ne-o dau nouă.

Iară ceilalți învățători — dracii— se mișcă întru noi, pe măsura cunoașterii lor despre felul cum se mișcă lucrurile. Pentru că prin lucruri, care nu ne-au rămas, ei trebuie să pornească în noi gânduri drepte. Însă crede ceea ce-ți spun, că oricât am fi noi de vrednici să primim învățătura, totuși ei ar fi neputincioși să învețe adevărata contemplație, măcar că la început au fost în ea. Iarăși, fiecare după iconomia pe care o urmează, sprijin le dă învățăceilor, fie spre una, fie spre cele protivnice. Eu cred că acesta este adevărul, că mintea noastră, fără mijlocirea Sfinților Îngeri, neînvățată, de la sine poate să se miște spre bine (simțurile) însă nu primesc conștiința răului, și nu se pornesc spre rău, fără mijlocirea dracilor. Și mintea noastră nu poate lucra răutatea, de la sine. Căci binele este sădit în fire, iar răul nicidecum. Și orice idee străină, care vine dinafară, pentru a fi cuprinsă de cunoaștere, are nevoie de un mijlocitor. Dar ideea, care este sădită înlăuntrul nostru, se strecoară, fără să fie nevoie de deprindere, în fire, puțin câte puțin. Și dacă firea este așa, adică de la sine și pornită spre bine, atunci ea se poate lumina și poate spori; fără contemplația cea îngerească. Dar îngerii sunt învățătorii noștri, precum își sunt unii altora învățătorii. Cei mai de jos învață de la cei ce au răsărit deasupra lor, care au lumina, și așa învață unii de la alții, până ce ajung la unitatea, care are de învățător pe Sfânta Treime. Și iarăși treapta cea mai înaltă, Sfânta Treime, îndrăznește să zică, că învățătura nu-i de la Ea, ci are de ajutor pe Iisus, de la care ea primește și dă mai departe treptele celor de sub ea, învățătura.

Eu cred că mintea noastră are din fire puterea de a porni spre contemplația dumnezeiască. Și cu o singură mișcare de coborâre (a cerului) noi suntem asemenea cu firile cele cerești. Căci și în ele, ca și în noi, se mișcă Harul. Harul însă este străin de fire, de mintea omenească și îngerească; căci contemplația Dumnezeirii nu se numără la un loc cu alte contemplații. Că

pentru toate fiinţele cuvântătoare, pentru cele sporite şi pentru cele mijlocii, contemplaţia se mişcă spre toate câte sunt, prin Har, nu prin fire, spre cele cereşti şi spre cele pământeşti; şi nu **firea** le cuprinde, cum se întâmplă cu toate celelalte lucruri.

Contemplaţia minţii, întru care petrece ceata cerească, şi vederea, nu le era dată lor (în stăpânire) înainte de venirea în trup a lui Hristos, ca să intre spre tainele acestea; iară când s-a întrupat Cuvântul, li s-a deschis lor uşa în Hristos, cum zice Apostolul (1 Cor. 16, 8). Dar eu cred, — şi acesta este adevărul — că oricât ne-am curăţi, noi oamenii, minţile noastre nu pot să se apropie de descoperirile şi cunoştinţele, care ne duc spre contemplaţia vieţii veşnice, care este cu adevărat o descoperire a tainelor, — fără de mijlocirea puterilor cereşti. Că mintea noastră nu are o aşa putere, cum au făpturile cele de sus; că ele primesc nemijlocit, de la Cel Veşnic, descoperirile şi contemplaţia. Dar şi ei le primesc într-o icoană, nu goale, fără nici o icoană. Şi tot aşa şi mintea noastră. Căci prin transmiterea de la o treaptă la alta, după iconomie şi cunoştinţă, trece taina de la treapta cea dintâi la a doua, prin toate treptele. Dar multe taine se opresc la prima treaptă, fără să treacă la celelalte. Că nu pot să primească oamenii mărimea acelor taine, fără să ajungă la treapta cea dintâi. Şi alte taine care vin de pe treapta cea dintâi, se descoperă numai treptei a doua, şi acolo păstrează tăcerea, iar celelalte trepte nu le înţeleg. Şi unele ajung până la treapta a treia şi a patra. Şi se sporesc sau se micşorează descoperirile, care se arată Sfinţilor Îngeri. Iară dacă acestea sunt aşa, apoi cu atât mai mult noi, cum vom putea primi descoperirea unor taine ca acestea?, fără de mijlocire şi fără de ajutorul lor?

De la ei însă se întâmplă să cadă în mintea sfinţilor simţământul descoperirii oricărui fel de taine. Şi când îngăduie Dumnezeu să facă o descoperire din treaptă în treaptă, de la cea

mai înaltă până la cea mai de jos, și în chipul acesta, când este îngăduit ceva printr-un semn dumnezeiesc, descoperirea va ajunge până la firea cea omenească, la cei ce sunt cu totul vrednici. Că prin sfintele puteri primesc preacuvioșii lumina contemplației, până la slăvita veșnicie, adică primesc taina cea neînvățată, dar și unii de la alții primesc descoperirile. Căci duhuri slujitoare sunt, „trimise să slujească celor ce vor avea să moștenească viața" (Evr. 1, 14). Însă în veacul cel viitor, rânduiala aceasta se va strica. Căci atunci nu unul de la altul vor primi descoperirea lui Dumnezeu, ca să fie lăudat sufletul și să se veselească. Și fiecăruia în parte i se va da ceea ce e vrednic să primească, pe măsura biruințelor lui, iar darul nu-l va primi de la altul, ca în viața aceasta. Că acolo, (în veacul viitor), nu va mai fi nici ucenic, nici învățător, și nimeni nu va fi nevoit să-și îndeplinească (împlinească) scăderile sale, prin învățătură de la alții. Căci acolo este un singur Dăruitor, Care în chip nemijlocit dăruiește celor ce primesc. Și de la El primesc veselia cei ce se veselesc cu cereasca bucurie. Acolo nu mai sunt trepte de învățăcei și de învățători, și de unul singur atârnă ascuțimea dorului fiecaruia.

Iară eu zic, că și cei ce sunt biciuiți în gheenă, cu biciul dragostei sunt biciuiți. Cât de amară este și de cumplită chinuirea din dragoste! Adică, aceia care au simțit, că în dragoste au greșit, suferă mai mult decât orice chinuri îngrozitoare. Căci durerea, care lovește inima, în urma păcatului împotriva dragostei, este mai ascuțită decât orice chin. Nu se cuvine să creadă cineva, că păcătoșii, cei din gheenă, sunt lipsiți de dragostea lui Dumnezeu. Dragostea naște cunoștința, care se dă tuturor ca o mărturisire, de obște. Prin puterea ei, dragostea însă lucrează în chip îndoit: chinuind, pe de o parte, pe cei păcătoși, precum face și aici (în viața aceasta), un prieten prietenului său; veselind, pe de altă

parte prin dragoste, pe cei ce au păzit buna cuviinţă. Şi aceasta este, zic eu, chinul din gheenă, căinţa. Însă sufletele fiilor celor de sus se îmbată de desfătarea dragostei.

Întrebare: Întrebat a fost cineva, după ce va cunoaşte omul, că i s-au iertat păcatele?

Răspuns: Răspunsul ce i s-a dat, a fost atunci, când simte, că desăvârşit le urăşte pe ele, din toată inima; şi când în faptele, pe care le face la arătare, se poartă cu totul dimpotrivă. Aşa unul poate nădăjdui, că a dobândit de la Dumnezeu iertarea păcatelor sale, ca unul care (fiindcă) a urât păcatul, de la mărturia cunoştinţii, pe care o are în el, după cuvântul Apostolului, care zice (Romani 2, 15): „conştiinţa nevinovată îşi este martoră sieşi". Fie ca primim şi noi iertarea păcatelor noastre, cu Harul şi cu iubirea de oameni a Tatălui celui fără de început, a Unuia născut Fiului Său, şi a Duhului Sfânt; că Lui I se cuvine Slava în vecii vecilor. AMIN.

LXXXV.

ÎN FORMĂ DE DIALOG DESPRE FELURITE CHESTIUNI.

Întrebare: Cu ce fel de lanţ trebuie legată inima omului, ca să nu alerge spre răutăţi?

Răspuns: Cu lanţul călcării pe urmele înţelepciunii, şi al lăcomiei de învăţăturile vieţii. Că legătură mai mare (decât aceasta), pentru neorânduiala minţii nu este.

Întrebare: Care este hotarul până unde trebuie să alerge cel ce urmăreşte înţelepciunea? Şi prin ce se sfârşeşte învăţătura ei?

Răspuns: De fapt, e cu neputință să ajungem la acest hotar, fiindcă și sfinții sunt lipsiți de înțelepciunea cea desăvârșită. Căci trupul înțelepciunii nu are sfârșit. Și ea duce până acolo, încât unește cu Dmnezeu pe cel ce o urmărește. Iar semn al înțelepciunii este, că nemărginită (este) se arată înțelegerea ei (cuprinderea ei). Fiindcă înțelepciunea este Însuși Dumnezeu.

Întrebare: Care este cărarea, care ne face să ne apropiem de începutul înțelepciunii?

Răspuns: Cărarea este să mergem pe urmele lui Dumnezeu din toată puterea și din tot sufletul, să ne străduim, să călcăm pe urmele înțelepciunii Sale, până la sfârșit, și chiar viața de ar trebui s-o dezbrăcăm și s-o lepădăm, să nu ne lenevim.

Întrebare: Cine se poate numi pe drept cuvânt priceput (înțelegător)?

Răspuns: Cel ce a înțeles într-adevăr că viața aceasta are un hotar, numai acela poate să pună hotar greșalelor sale. Căci ce pricepere sau înțelepciune, este mai mare, decât a aceluia, care se pricepe să iasă din viață în nestricăciune, fără să fie de loc întinat cu putoarea dulceții ei (a vieții aceștia)? Căci dacă un om își subțiază gândurile, ca să intre în (să pătrundă) tainele întregii zidiri și se îmbogățește prin cunoașterea, cu înțelegere și gândire, și sufletul îi este întinat cu întinăciunea păcatului, și încă n-a dobândit mărturie prin nădejdea sufletului său, ci i se pare că a ajuns cu bine la limanul nădejdii, nu e pe lume unul mai nebun ca el. Că faptele lui, pe care le-a lucrat, alergând necontenit spre lume, îl duc abia până la nădejdea de lumea aceasta.

Întrebare: Care om are putere mai mare?

Răspuns: Cel ce are voie bună în mijlocul supărărilor vremelnice, în care se-ascunde viața și slava biruinții sale, și n-a dorit răspândirea, care miroase a rușine, și care adapă în cupa suspinului pe acela, care dă peste ea.

Întrebare: De ce iese din calea către Dumnezeu, tot cel ce se abate de la faptele bune, din pricina ispitelor?

Răspuns: Nu-i este dat nimănui să se apropie de Dumnezeu, fără suferință, și fără ea, nici un drept nu rămâne neschimbat (mereu drept). Și dacă cineva va curma lucrurile prin care durerea crește, curmă și pe acelea, prin care dreptul rămâne drept, și dreptatea va fi ca o comoară nepăzită, ca un luptător (atlet) fără armă, și ca o corabie, care nu-și are pânzele, și ca o grădină, căreia i s-au tăiat izvoarele de apă.

Întrebare: Cine are lumina înțelegerii?

Răspuns: Cine a ajuns să afle amăreala cea ascunsă în dulceața lumii, și și-a oprit gura de a o bea din acel pahar, și caută mereu mântuire pentru sufletul său; cine fără încetare, călătorește, până se dezleagă de lumea aceasta, și închide ușile simțurilor lui, ca nu cumva să intre vreodată în el dorul de viața aceasta, și să-i răpească dinlăuntru comorile cele ascunse ale lui.

Întrebare: Ce este lumea? Și după ce s-o cunoaștem? și întrucât vatămă (păgubește) pe cei ce o iubesc?

Răspuns: Lumea este o curvă, care trage la ea cu pofta cea pentru frumusețea ei, pe cei ce o văd pe ea cu dorire. Și cine se lasă biruit în parte de dorul ei, și se împleticește — în ea, acela nu poate să-i scape din mâini, până când nu-l dezbracă de viața lui. Iară după ce l-a golit de toate ale lui și când, în ziua morții, îl scoate din casă, atunci abia o cunoaște omul, cât este de amăgitoare și de înșelătoare. Când însă cineva se nevoiește să iasă din întunericul lumii acestia, atâta vreme cât mai este învăluit în el, nu vede împleticirile ei. Și lumea aceasta stăpânește nu numai pe învățăceii, pe fii, și pe cei ce sunt prinși în lanțurile ei, ci și pe cei neagonisitori, pe cei ce trăiesc în sihăstrii și au sfărâmat legătura ei, și s-au ridicat deodată deasupra ei. Iată, a început lumea să-i vâneze, prin lucrurile (faptele) ei și în orice chip, îi calcă în picioare și-i pune pe ei (așternut) sub picioarele ei.

Întrebare: Ce să facem cu trupul, când îl îmbulzesc durerea și oboseala? Căci împreună cu trupul slăbește și voința doririi de bine și a puterii de mai-nainte a trupului (voința, din vremea când trupul dorea binele și era puternic).

Răspuns: Cade adeseori ispita asta peste unii: că o jumătate a lor a plecat pe urma Domnului și cealaltă jumătate rămâne în lume, și inima lor nu a tăiat legătura cu cele de aici, ci este împărțită în ei. Și uneori privesc înainte; alteori înapoi. Și eu cred că înțeleptul, pe cei ce în felul acesta sunt împărțiți și se apropie de calea lui Dumnezeu, îi sfătuiește zicând: „Nu te apropia de ea cu inima îndoită (cu două inimi), apropie-te de ea ca semănătorul, ca secerătorul“ (Sirah 1, 26). Și Domnul știind pe cei ce nu s-au lepădat desăvârșit de lume, și sunt împărțiți și se întorc la cele vechi cu cuvântul, și, mai ales cu gândul, sub pretextul fricii de necazuri; știind Domnul că nu s-au lepădat de pofta trupului, când El a binevoit să scuture de pe ei trândăvia minții, le-a grăit cuvânt hotărât: „Cine vrea să vină după Mine, mai întâi să se lepede de sine“ etc. (Mat. 16, 27).

Întrebare: Dar oare ce este lepădarea de sine?

Răspuns: Cum face omul, care se pregătește să fie întins pe cruce, că nu primește în gândul său decât numai ideia morții și așa iese (din viață) ca un om care nu se mai așteaptă să aibă parte de viață în veacul acesta, așa să facă și acela, care vrea să împlinească lepădarea de sine. Căci Crucea este voința pregătită pentru orice necaz. Și când a dorit Domnul să ne arate, pentru că sunt acestea așa, a zis: „Acela, care voiește să fie viu întru lumea aceasta, pierdut va fi din viața cea adevărată; iar cine-și pierde viața aici pentru Mine, acolo o va afla“ (Mat. 10. 38). Acesta este cel ce pășește pe calea Crucii, și pașii îi pune în ea. Că dacă cineva iarăși are grija lumii, și-a prăpădit nădejdea, pentru care a plecat la necazuri.

Fiindcă grija aceasta nu-l lasă să se apropie de suferința cea pentru Dumnezeu; ci dacă omul petrece cu grija aceeea, ea îl trage puțin câte puțin, și îl scoate din lupta cea pentru viața dumnezeiască și prea fericită și sporește în om gândul acesta, până-l biruiește pe el. Iară cel ce-și pierde sufletul pentru Mine (zice Domnul) în cugetul Său, pentru că m-a dorit, afla-l-va pe el păzit nevătămart și neprihănit în (spre) viață veșnică. Și acesta este cuvântul: „Cine-și va pierde sufletul pentru Mine, acela îl va afla". De aceea, de bună voie pregătește-ți sufletul din lumea aceasta, să-și piardă viața lui de aici. Și dacă te vei pierde în viața acesta, Domnul îți va zice în cugetul acesta (Ioan 10, 18): „Și-ți voi da ție viață veșnică, după cum ți-am făgăduit". Iară dacă rămâi în viața aceasta îți voi arăta aici de fapt făgăduința mea și adeverirea bunătăților ce vor să fie; și atunci vei afla viața cea veșnică; în clipa când vei începe să disprețuiești viața aceasta, și când vei intra în luptă cu o pregătire ca aceasta, atunci în ochii tăi toate ostenelile și scârbele se vor socoti ca un nimic. Căci dacă mintea este pregătită în felul acesta, ea n-are nici luptă, nici necaz în vremea morții. De aceea cu tot dinadinsul trebuie să știm, că de nu-și va urî omul viața în lumea aceasta, din dorul de viață cea viitoare, cea fericită, de fel nu poate să sufere ostenelile și necazurile de tot felul, care în tot ceasul năpădesc asupra lui.

Întrebare: Cum să taie omul obișnuințele cele vechi, ca să se obișnuiască cu viața în sărăcie și pustnicie (asceză)?

Răspuns: Trupul nu-l poți convinge să trăiască fără cele de trebuință, câtă vreme este înconjurat de pricinele desfătării și ale lenevirii. Și mintea nu-l poate stăpâni, să nu cadă în desfătare și lene, până ce numitul trup nu se înstrăinează de toate cele aducătoare de slăbănogire. Căci dacă se întâmplă să vadă o priveliște de desfătare și, în rezumat, vede în fiecare ceas pricini de slăbire, atunci se trezește în el o dorință aprinsă după ele și

așa îl ațâță, ca și cum l-ar arde. Iată de ce prea bine a poruncit Mântuitorul și Domnul celui ce trebuie să-L urmeze, să se dezgolească de lume și să iasă din ea. Pentru că mai întâi trebuie omul să smulgă din sine pricinele slăbiciunii, și așa să se apropie de făptuire. Și Domnul Însuși, când a început să se războiască cu diavolul, într-o pustie uscată, a bătut război cu el. Și Pavel la fel sfătuiește să iasă din cetate, cel ce i-a asupră-și Crucea Domnului: „Să ieșim, zice el, din cetate, și ocara Lui s-o luăm asupra noastră — căci El a pătimit în afară de cetate“ (Evr. 13, 12). Căci prin aceea că se desparte cineva de lume și de ale ei, el uită în curând obiceiurile cele vechi, viața de mai nainte și nu se mai nevoiește cu ele multă vreme. Iar faptul, că se apropie de lume și de lucrurile ei, îl face pe om să-i slăbească puterea gândirii. Se cuvine să știi, că este un lucru, care ajută foarte mult și călăuzește gândirea în lupta aceasta grea și mântuitoare. Se cuvine să fie chilia călugărului așezată în sărăcie și lipsă, și să fie goală, fără lucrurile, care-l îndeamnă spre odihnă. Așa o chilie este spre ajutor în luptă. Căci dacă pricinele slăbiciunii sunt depărtate de om, atunci omul nu este primejduit într-un dublu război, dinlăuntru și din afară. Și astfel omul care a depărtat de el pricinele de plăcere biruiește oarecum față de osteneală, față de acela care are lângă el acele lucruri, care-l ațâță spre poftă. Că la așa unul lupta este îndoită.

Fiindcă atunci, când omul simte trebuință pentru ca să-și întrețină cortul sau (trupul), atunci, pe de o parte, trebuința lui, i se pare de disprețuit, pe de altă parte nici chiar în clipa în care simte cel mai mult nevoia și când se împărtășește cu hrană, el nu cu poftă se uită la ea, și cu o fărâmă alină trupul și se uită la el ca la ceva vrednic de dispreț, și nu din plăcerea de a mânca se apropie de hrană, ci ca să dea sprijin și putere firii. Aceste pretexte (pricini) înalță degrabă pe cineva la asceză, fără să sufere și fără

să se nevoiască cu gândul. Deci trebuie călugărul s-o ia la picior cu grabă, din fața acelor lucruri, care se luptă cu un călugăr, fără să se întoarcă înapoi, și să nu se amestece cu acel fel de lucruri, care-l luptă pe el; ba și de la priveliștea lor cea subtilă să se înfrâneze și, pe cât se poate, să se depărteze din apropierea lor. Și aceasta o zic nu numai despre stomac, ci și despre toate cele supuse ispitelor și luptelor, prin care este încercată și ispitită libertatea călugărului. Căci, atunci când omul ajunge la Dumnezeu, el face cu Dumnezeu o înțelegere, ca să fie departe de toate acestea. Și acestea sunt: să nu vadă față de femeie, să nu privească fețele celor împodobiți, să nu poftească nimic, să nu se desfăteze cu nimic, să nu vadă podoaba hainelor, să nu caute spre rânduiala laică, să nu asculte cuvinte lumești, să nu caute să afle ceva despre laici. Că mare putere câștigă patimile, din apropierea de toate lucrurile de acest fel, care slăbănogesc pe luptător și îi schimbă cugetul și hotărârea lui. Și dacă vederea unor fapte bune de fapt mișcă voința celui cu râvnă și o abate, să facă binele, apoi e limpede că și răul are puterea să robească mintea, ca să-l facă. Și chiar dacă mai mult nimic nu i se întâmplă minții aceleia, în liniștea ei, dar ea se bagă singură pe sineși în război, și aceasta este o pagubă destul de mare: că se aruncă cineva din pace în tulburare de bună voie.

Și dacă unul din asceți și nevoitorii cei bătrâni, la vederea unui frate spân, care seamănă cu o femeie, a socotit că acesta vatămă și păgubește gândul, luptându-l pe el, cine poate să se lenevească în celelalte, dacă acest sfânt n-a primit să vie să îmbrățișeze pe acel frate? Că s-a gândit bătrânul cel înțelept: „Dacă doar mi-aduc aminte la noapte, că este aici așa ceva, mare păgubire voi avea din asta“. Și de aceea nu s-a dus, ci a zis fraților: „Copiii mei, eu nu mă tem, dar de ce să-mi iau asupră-mi un război zadarnic? Căci amintirile de soiul acesta fac tuburarea

fără de folos în suflet. Că în fiecare din mădularele din trupul nostru este ascunsă o undiță, și omul are război mare cu ele și trebuie să se păzească și să micșoreze războiul lui împotriva lor prin fugă. Căci dacă se apropie de ele, oricât s-ar sili omul spre virtute, totuși se primejduiește prin ele, privindu-le și dorindu-le mereu.

Pentru că și multe otrăvuri, vedem ascunse în pământ și vara din pricina arșiței nimeni nu le simte pe ele; iar când pământul se moaie de apă și se simte mirosul tare al umezelii din aer, atunci iese la iveală fiecare fel de otravă de unde a fost îngropată în pământ; tot așa și omul când are harul liniștii, și prin odihna înfrânării, se odihnește din patimi multe. Dar dacă face ale lumii, atunci vede cum se trezește fiecare patimă și-și scutură capul, mai ales dacă simte mireasma odihnei. Și aceasta am zis-o, ca nu cumva să se încreadă cineva în trup, până va fi viu, înainte de a muri și ca să arăt, că fuga și depărtarea de pricinele patimilor, sunt de mare ajutor în lupta ascetică. De aceea trebuie să ne temem mereu de acele lucruri, care aduc rușine prin amintirea lor, și să nu călcăm în picioare conștiința, nici să n-o facem, de ocară. Deci, să încercăm acum să trăim cu trupul în pustie și să-l facem să-și agonisească răbdare. Dar cel mai bine asta este = oriunde s-ar afla, să se silească omul să se depărteze de pricinele războiului (căci oricât ar suferi cineva, este în cazul aceste neînfricat) ca nu cumva la vreme de nevoie omul să cadă în păcat, fiindcă era prea aproape de pricinele păcatului.

Întrebare: Cel ce a lepădat de la dânsul orice răspândire și a intrat în luptă, oare este începutul războiului acestuia cu păcatul? Și cum se începe lupta?

Răspuns: Toți știu, că oboseala privegherii și a postului este începutul oricărei lupte împotriva păcatului și a poftei, mai ales pentru acela care se luptă împotriva păcatului celui dinlăuntrul

nostru. Şi semnul, că urăşte cineva păcatul şi pofta lui, se vede din aceasta, că se arată celor ce se luptă în războiul cel nevăzut; ei încep cu postul şi apoi se ajută la nevoinţă cu privegherea.

Despre post şi despre priveghere.

Celui ce în toată viaţa îi place să stea de vorbă cu tovărăşia aceasta, acela se face prieten al înţelepciunii. Precum săturarea pântecelui este începutul tuturor relelor, împreună cu lenea somnului, care aprinde pofta curviei, tot astfel calea lui Dumnezeu cea sfântă şi temeiul oricărei virtuţi, este postul şi privegherea şi trezvia pentru slujirea lui Dumnezeu (prin), răstignindu-ne trupul toată ziua şi toată noaptea, în ciuda plăcerii somnului. Postul este pavăză a oricărei virtuţi, începutul luptei, cunună a celor înfrânţi, frumuseţe a fericirii şi a sfinţeniei, strălucire a înţelepciunii, început al căii spre încreştinare, maică a rugăciunii, izvorul curăţiei şi al înţelegerii, maestrul al sihăstriei şi călăuza a toată fapta bună. Precum şi dorul de lumină este legat, de nişte ochi sănătoşi, tot astfel de postul făcut cu socoteală, se leagă dorul de rugăciune.

Pentru că atunci, când începe să postească cineva, din post îi vine dorul să stea de vorbă cu Dumnezeu în mintea lui. Că trupul, când posteşte, nu poate să doarmă toată noaptea pe aşternutul lui, când trupul omului este pecetluit cu pecetea postului (când gura omului este pecetluită cu pecetea postului) gândurile lui sunt pline de umilinţă, inima lui este izvor de rugăciune, pe faţa lui zace mâhnire, gândurile ruşinoase (neruşinate, de ruşine) sunt foarte departe de el, nici o veselie nu se vede în ochii lui, este vrăjmaşul tuturor poftelor şi al vorbelor deşarte. Nimeni n-a văzut robit de pofte rele pe unul care posteşte cu socoteală, şi cel ce nu se grijeşte de post, clatină tot binele. Că porunca postului este o poruncă dată de la începutul firii noastre. Deci, de unde

s-a făcut cea dintâi pierdere, de acolo încep luptătorii pentru teama de Dumnezeu, când se apucă să-I păzească poruncile.

Dar, și Mântuitorul, când s-a arătat lumii în Iordan, cu postul a început. Că după botez a fost dus de Duhul în pustie și a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți. Tot astfel toți câți ies, ca să calce pe urmele Lui, pe această temelie încep să clădească nevoința lor. Că postul este-o armă făcută de Dumnezeu. Și cum să nu mustri pe cel ce nu ia aminte la el? Și dacă postește Cel ce a dat legea, cum să nu postească aceia, care păzesc Legea. De aceea, neamul omenesc n-a cunoscut până atunci biruința, nici vrăjmașul n-a încercat vreo înfrângere din partea firii noastre, ci prin această armă a început el să slăbească. Și Domnul nostru a fost începătorul și întâiul născut al biruinții, ca să pună întâia cunună de biruință pe capul firii noastre. Și când vede diavolul arma aceasta la vreun om, îndată se înfricoșează protivnicul și tiranul și-și aduce aminte de înfrângerea lui, pe care a suferit-o de la Mântuitorul în pustie, și i se frânge puterea, și se arde la vederea armei, celei date nouă de comandantul nostru. Care armă este mai puternică și dă mai multă îndrăzneală inimii în lupta împotriva duhului răutății, decât foamea pe care o suferim pentru Hristos? Că în măsura în care pătimește trupul și ostenește, când este înconjurat omul de tabăra dracilor, inima lui primește mângâiere din nădejde. Că cine se îmbracă cu arma postului, arde mereu de râvnă. Și Ilie cel plin de râvnă, când ardea pentru Legea lui Dumnezeu, a petrecut postind. Că postul amintește celui care-I ține poruncile Domnului și mijlocește între boala cea veche și harul dăruit nouă de la Hristos. Și cine n-are grijă de post, trândav este și în celelalte lupte, este leneș și neputincios, și dă un semn rău de slăbire a sufletului și face cu putință biruința din partea protivnicului său. Deoarece a intrat gol și neînarmat în luptă, e limpede că fără de izbândă va

ieși din ea. Fiindcă trupul lui nu se înfierbântă de foamea postului. Așa este postul. Și dacă cineva postește, mintea lui nu se clatină și stă pregătită să întâmpine și să abată toate patimile cele grele.

Se spune despre mulți Sfinți Mucenici, că în ziua în care se așteptau să primească cununa de mucenic, dacă știau aceasta mai-nainte fie din descoperire, fie din vorbele vreunui prieten, în noaptea aceea nu mâncau nimic, ci de seara până dimineață stăteau de veghe, rugându-se preamărind pe Dumnezeu prin pslami, prin imnuri, și prin cântări duhovnicești; și așteptau ceasul acela cu bucurie și veselie, ca unii care se pregătesc de nuntă, și postind așteptau să înfrunte sabia. Deci și noi, cei chemați la o nevăzută mucenicie, ca să primim cununa sfințeniei, să ne trezim și să nu dăm niciodată vrăjmașilor noștri semn de lepădare, prin nici un mădular, prin nici un os din trupul nostru.

Întrebare: Cum se poate că unii, și sunt mulți din aceștia — postesc și priveghează, dar nu simt alinarea, și odihna din partea patimilor, nici pacea gândurilor?

Răspuns: Patimile cele ascunse în suflet, frate, nu se îndreptează numai prin ostenele trupești, și nici nu opresc gândurile să vie asupra celor ce mereu veghează cu simțurile. Căci ostenelele acestea păzesc omul împotriva dorințelor, ca să nu fie biruit de ele, și împotriva amăgirilor dracilor; dar nu dau sufletului alinarea și pacea. Că faptele și ostenelele numai atunci dau sufletului nepătimire, și omoară mădularele cele de pe pământ, și dau odihnă gândurilor, când simțurile cele din afară încetează orice tulburare, și petrec o vreme lucrând cu înțelepciune. Căci câtă vreme omul nu se lipsește de întâlnirile cu alți oameni, și nu se desparte trupul lui de revărsarea gândurilor lui, și nu se adună în el, nu-și poate cunoaște patima. Că liniștirea (sihăstria), după cum zice sfântul Vasilie, este începutul curățirii sufletului. Căci atunci, când organele cele exterioare ne opresc din starea lor

exterioară, și de răspândirea lor în părți exterioare, atunci mintea se întoarce de la cele exterioare, de la răspândire și rămâne singură în sine, și inima se trezește, ca să pună la încercare gândurile cele exterioare ale sufletului. Și dacă omul le suferă pe acestea cum trebuie, ajunge puțin câte puțin să călătorească spre curăția cea sufletească.

Întrebare: Și oare nu se poate sufletul curăți stând în fața ușii (în afară de ușă)?

Răspuns: Când se va usca oare rădăcina unui copac, care este udat în fiecare zi? Când se va deșerta vasul, în care torni în fiecare zi? Și dacă curățirea sufletului nu este altceva decât să stai ascuns în fața vieții celei slobode și să părăsești obiceiurile ei, cum și când vrea să-și curețe sufletul acela, care cu lucrul, prin sine sau prin alții, împrospătează mereu amintirea obiceiului celui vechi, adică cunoștința răutății? Când va putea sufletul să se curețe de ea? Sau când va înceta cu luptele cele din afară, ca cel puțin să se poată cunoaște pe sineși? Căci dacă în fiecare zi inima se întină (spurcă), oare când să se mai curețe de întinăciune? Ba nici împotriva lucrării exterioare nu poate sta, și cu atât mai mult nu poate să-și curețe inima omul, când stă în mijlocul taberii și primește zilnic să audă mereu veste de război. Și cum să îndrăznească a vesti pace sufletului său? Iară dacă se depărtează de la acestea, atunci puțin câte puțin cele dintâi fac să înceteze cele dinafară. Fiindcă nu seacă apele râului la gură, decât atunci când astupi izvorul. Când ajunge cineva la liniște, atunci poate sufletul să-și judece patimile și să puie la încercare cu pricepere înțelepciunea lui. Atunci și omul cel dinlăuntru se deșteaptă ca să facă lucrul duhului, și simte înflorind pe zi ce merge, înțelepciunea cea ascunsă în sufletul său.

Întrebare: Care sunt asemănările și semnele cele adevărate, din apropierea cărora simte omul că începe să vadă înlăuntrul său, adică în sufletul său, rodul cel ascuns?

Răspuns: Semnul este când se învredniceşte cineva de Harul lacrimilor, care vin nesilite. Căci lacrimile sunt puse pentru minte ca un hotar între cele trupeşti şi cele sufleteşti, între împătimire şi curăţie. Câtă vreme n-a primit cineva Harul acesta, lucrul lui este lucrul omului dinafară şi încă de fel n-a simţit lucrarea tainică a omului celui duhovnicesc. Fiindcă atunci, când cineva începe să părăsească faptele cele trupeşti ale veacului celui de acum şi se vede petrecând în hotarul acesta al firii, îndată ajunge la harul acesta al lacrimilor. Şi la primul popas al vieţii celei tainice, aceste lacrimi încep să curgă şi-l duc pe om spre desăvârşirea dragostei de Dumnezeu. Şi cu cât merge de acolo înainte, cu atât se îmbogăţeşte de dragoste, până ce ajunge să le bea pe ele în mâncarea şi băutura lui, din pricină că mereu varsă lacrimi.

Şi stă semnul de adeverinţă, că a ieşit mintea din lumea aceasta şi a simţit lumea cea duhovnicească. Şi cu cât omul se apropie cu mintea de lume, cu atât şi lacrimle se împuţinează. Şi când mintea se face cu totul lumească atunci omul este cu totul lipsit de lacrimile acestea. Şi aceasta este un semn, că omul s-a îngropat în patimi.

Despre deosebirile între lacrimi

Sunt lacrimi, care ard; dar sunt şi lacrimi, care îngraşă. Toate lacrimile, care curg din umilinţă şi din cuviinţa inimii pentru păcate, usucă trupul şi-l ard; şi adesea chiar mintea este vătămată de curgerea lor. Şi omul intră mai întâi în această primă treaptă de lacrimi, prin care i se deschide poarta de intrare la treapta a doua, mai bună decât prima; căci aici este ţara bucuriei, şi omul primeşte milă. Şi acestea sunt lacrimi vărsate din pricepere. Şi ele împodobesc şi îngraşă trupul, şi curg nesilite, de la sine. Şi nu numai hrănesc trupul omului, precum am spus, ci şi aspectul lui

se schimbă (înfățișarea lui). că zice: „Când inima se bucură, fața înflorește. Când inima este mâhnită, fața se posomorăște" (Pilde 15, 13).

Întrebare: Ce este învierea sufletului, despre care zice Apostolul: „Dacă ați înviat împreună cu Hristos..."? (Col. 3, 1).

Răspuns: Prin cuvintele Apostolului: „Dumnezeu cel ce a zis să strălucească lumină în întuneric, a strălucit în inimile noastre" (Cor. 4, 6), El a arătat învierea sufletului, adică ieșirea din cele vechi, că așa se cuvine s-o numim, adică, să se înnoiască omul și să nu mai aibă nimic din omul cel vechi, cum zice Prorocul: „Și le voi da lor inima nouă și duh nou" (46, 6). Și atunci va fi în noi chipul lui Hristos prin duhul înțelepciunii și al descoperirii cunoștinții despre El.

Întrebare: Care este, pe scurt, puterea acțiunii liniștii (sihăstriei)?

Răspuns: Liniștea (isihia) omoară simțurile cele dinafară și trezește mișcările lăuntrice. Iar viața în lume lucrează tocmai întors: trezește simțurile cele dinafară și mișcările lăuntrice le omoară.

Întrebare: Care e pricina contemplației (vedeniilor) și a descoperirilor? Fiindcă unii văd, iară alții deși se ostenesc atâta, vederea lor n-are atâta putere asupra lor.

Răspuns: Sunt multe pricini ale vedeniilor și unele sunt din iconomie și pentru obște; iar altele vin ca să mângâie pe cei neputincioși, sau ca să dea îndrăzneală și învățătură. Și mai întâi, acestea se orânduiesc de la Dumnezeu, din milă pentru oameni, și cel mai adesea, lucrurile de acest fel se orânduiesc de la Dumnezeu pentru cele trei feluri de oameni; fie pentru cei simpli, și cu desăvârșire lipsiți de răutate, fie pentru unii desăvârșiți și sfinți; fie pentru cei ce ard de dragostea Lui

Dumnezeu, ne mai nădăjduind în lume, și s-au lepădat desăvârșit, și s-au despărțit, ne mai locuind împreună cu oamenii, și goliți de toate, au ieșit pe urma lui Dumnezeu, ne mai așteptând nici un ajutor de la cele văzute; și-l apucă o spaimă din pricina izolării lor, sau îi înconjoară o primejdie să moară de foame, sau de boală, sau din vreo împrejurare cu necaz, încât sunt aproape de deznădejde. Așadar, mângâierile care se dau unora ca aceștia, și nu se dau acelora ce-i întrec pe ei în osteneli, au ca primă pricină curăția sau necurăția cunoștinții. Iară a doua pricină este cu adevărat aceasta: Întrucât primește cineva mângâiere de la oameni sau de la vreun lucru văzut, astfel de mângâiere de la Dumnezeu nu-i este dată, decât prin vreo iconomie aparte, în folosul obștei. Iară noi vorbim de anahoreți, iar mărturie despre cele spuse, că unul din Părinți, care s-a rugat să primească asemenea mângâiere a auzit glas: „ajungă-ți mângâierea de la oameni și convorbirea cu ei“.

Și tot astfel, un altul, când petrecea în singurătate și viețuia ca un pustnic, se desfăta în tot ceasul de mângâierea Harului, dar când se apropia de lume, căutând, după obiceiul său, mângâiere și negăsind-o, s-a rugat lui Dumnezeu, să-i arate, din ce pricină n-a găsit-o, zicând: „Doamne, nu cumva din pricină că m-am făcut episcop, s-a dus Harul de la mine“? Și i s-a dat lui răspuns: „Nicidecum, ci fiindcă Dumnezeu poartă de grijă celor ce petrec în pustie, și îi învrednicește pe ei de asemenea mângâiere“. Căci nu se poate să aibe cineva mângâierea cea văzută de la oameni, și să primească și pe aceasta a Harului, decât numai prin vreo iconomie a celor zise mai sus, iconomia ascunsă și cunoscută numai Aceluia, care pe toate le iconomisește“!

Întrebare: Vedenia și descoperirea este același lucru, sau nu?

Răspuns: Nicidecum: ele sunt cu totul deosebite. Prin „descoperire“ însă se înțeleg deseori amândouă, căci orice

vedenie se numește descoperire, fiindcă un lucru ascuns se face văzut; dar nu toată descoperirea este o vedenie. Că descoperirea o primim despre cele cognoscibile, — care se pot gusta cu mintea și se pot gândi (cugeta). Iară vedenia oricum, ia formă și chip, precum li se arată celor vechi, în vechime, și în som greu, dar și când priveghează. Și vedeau câteodată deslușit, iar alteori, ca într-o nălucire și întunecat. De aceea văzătorul însuși nu putea să spună, dacă era treaz sau dormea, când a avut vedenia. Uneori, i se dă sprijin prin auzirea vreunui glas, alteori prin vederea unui chip, ba câteodată vede limpede, de la obraz. Și vedenia, și vorbirea, și întrebarea și convorbirea, toate sunt puteri sfinte, care sunt văzute de cei vrednici și fac descoperirile. Și lucruri ca acestea se fac în locurile cele mai pustii și depărtate de oameni, unde omul are numai decât nevoie de ele, fiindcă în locul acela el nu are alt sprijin și altă mângâiere. Descoperirile însă, care sunt simțite în minte din curăție, pe de o parte viu de-a gata, pe de alta, nu le primesc decât cei desăvârșiți și cunoscători.

Întrebare: Care este semnul, că a ajuns cineva la curăția inimii? Și când află omul, că inima lui a ajuns la curăție?

Răspuns: Când cineva vede buni pe toți oamenii și nici unul nu i se pare necurat și spurcat; atunci este într-adevăr curat în inimă. Căci în ce fel s-ar putea împlini porunca Apostolului, care zice: „Socotiți-i pe toți deopotrivă mai înalți decât voi, din inima curată“ (Fil. 2, 3), dacă n-ar ajunge cineva la zisa Prorocului: „Ochiul cel bun nu va vedea rele?“ (Avac. 1, 13).

Întrebare: Ce este curăția? Și care sunt marginile ei?

Răspuns: Curăția este uitarea chipurilor cunoașterii celor împotriva firii, pe care le-am aflat de la fire. Iară marginea de la care începem să scăpăm de ele și să ne găsim în afara lor, este aceasta: omul ajunge la simplitatea cea dintru început și la nerăutatea cu firea lui și este ca un copil, fără să aibe neajunsurile vârstei copilărești.

Întrebare: Și poate cineva să ajungă la treapta aceasta?

Răspuns: Desigur că da. Căci iată, au ajuns unii la măsura aceasta, precum într-adevăr și Avva Sisoie a ajuns până la măsura aceasta, încât întreba pe ucenicul său, dacă a mâncat sau ba. Și un altul dintre Părinți, la așa simplitate și nerăutate, — aproape copilărească — ajunsese încât uita cu desăvârșire de cele de aici, așa că s-a întâmplat să mănânce înainte de Sfânta Împărtășanie și s-ar fi împărtășit așa, dacă n-ar fi fost împiedicat de ucenicii săi. Și-l duceau ucenicii ca pe un copil la împărtășanie. Și de fapt pentru lume, copil era; cu sufletul însă era desăvârșit în fața lui Dumnezeu.

Întrebare: Ce fel de îndeletnicire trebuie să aibă un ascet în sihăstria lui, când stă în liniște? Și ce să lucreze mereu, pentru ca mintea lui să nu alunece în gânduri deșarte?

Răspuns: Mă întrebi despre îndeletnicirea cu care omul șade ca un mort în chilia sa? Dar oare omul sârguincios și treaz cu sufletul are nevoie să întrebe cum să petreacă în singurătatea lui? Căci cu ce s-ar putea îndeletnici un călugăr în chilia lui, dacă nu cu plânsul? Și oare plânsul îi lasă vreme să se întoarcă spre alt gând? Și ce îndeletnicire este mai bună, decât aceasta? Fiindcă însăși șederea în singurătate a călugărului îl învață asemănarea cu șederea cea în mormânt, departe de bucuriile toate, ale oamenilor. Că lucrarea lui este plânsul și numele însuși de „monah“ — la aceasta îl îndeamnă și îl aduce. Că el se numește „plângător“, adică amărât la inimă. Și toți sfinții, plângând au ieșit din viața aceasta. Și cine să nu plângă, dacă sfinții plângeau, și ochii le erau mereu plini de lacrimi, până ce ieșeau din viața aceasta? Mângâierea călugărului din plâns se naște. Și dacă au plâns aici cei desăvârșiți și cei biruitori, cum va suferi să i se aline plânsul, cel plin de răni? Acela care are un mort al lui, zăcând înaintea lui, și văzându-se și pe sine omorât

cu păcatele, are el nevoie de învățătură, prin ce fel de gânduri se cheamă lacrimile? Sufletul tău, care este mort din pricina păcatelor și zace înaintea ta, este el oare mai bun, după părerea ta, decât lumea toată, și nu are nevoie să fie plâns? Deci, de vom intra în sihăstrie și vom suferi cu răbdare să stăm în ea, vom putea să petrecem în plâns. De aceea să ne rugăm neîncetat Domnului cu mintea, să ne dea lacrimi. Căci dacă vom primi darul acesta, mai bun decât toate darurile celelalte și mai covârșitor, prin el ajungem la curăție. Și când vom ajunge la darul lacrimilor, atunci nu se va mai lua de la noi curăția, până la ieșirea noastră din viața aceasta.

Așadar ferice de cei curați cu inima că ei în fiecare clipă se desfătează cu desfătarea aceea a lacrimilor, și prin ea pururea văd pe Domnul; și cu ochii încă plini de lacrimi, ei se îndeletnicesc să vadă descoperirile Lui, prin rugăciunea lor prea înaltă, și orice rugăciune a lor este însoțită de lacrimi. Și acesta este cuvântul Domnului: „Fericiți sunt cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Mat. 5, 9). Fiindcă din plâns ajunge cineva la curăția sufletului; de aceea, când zice Domnul, că aceia se vor mângâia, nu spune cu ce fel de mângâiere. Căci atunci, când se va învrednici călugărul să treacă prin lacrimi de țara patimilor, și să ajungă în câmpia curăției sufletești, atunci îi iese lui în cale această mângâiere. Dacă trece deci cineva din cei ce au aflat mângâiere aici, și ajunge la acea mângâiere, care nu se află aici, atunci va înțelege, ce fel de mângâiere primește la sfârșit plânsul, mângâiere pe care o dă Dumnezeu din pricina curăției lor, celor ce plâng. Că nu se poate, că cel ce plânge mereu, să fie supărat de patimi. Că darul acesta al lacrimilor și al plânsului este al celor nepătimași. Și dacă pe cel ce lăcrimează din când în când și plânge, lacrimile au puterea, nu numai să-l călăuzească spre nepătimire, ci și mintea să i-o facă desăvârșit curată și să i-o scape de aducerea aminte a

patimilor, ce să spunem despre cel ce ziua și noaptea cu tot dinadinsul au lucrarea aceasta (plâng)?

Dar, ajutorul, pe care-l primește omul în urma plânsului, nimeni nu-l cunoaște, decât numai acela, care sufletul și l-a dedat la lucrul plânsului. Toți sfinții doresc această intrare fiindcă prin lacrimi se deschide înaintea lor o ușă de intrare în țara mângâierii în care se închipuiesc prin descoperiri (iau chip) urmele prea bune și mântuitoare ale lui Dumnezeu.

Întrebare: Pentru că sunt unii, care nu pot să plângă mereu, din slăbiciunea trupului, prin ce trebuie să-și păzească mintea, ca să nu răscoale patimile asupra ei, ea fiind goală?

Răspuns: Nu pot patimile să se răscoale asupra sufletului și să tulbure pe nevoitor, când inima nu îi este cuprinsă de cele ale lumii, în depărtarea lui de orice grijă, afară numai dacă nu se va lenevi să facă cele cuvenite. Și mai cu seamă, dacă el petrece necontenit meditând asupra Dumnezeieștilor Scripturi, cercetându-le înțelesul, el rămâne nesupărat de patimi. Fiindcă stăruiește și sporește în el gândul la Dumnezeieștile Scripturi, fug de la el gândurile cele deșarte, și mintea lor nu se poate depărta de dorul Scripturilor, adică de gândul la ele, și nici nu poate să ia aminte la viața aceasta la fel, din pricina desfătării celei mari a neîntreruptei meditări, ridicându-se deasupra acestora prin viața lui cea liniștită în pustiu. Așa că uită și de sine și de firea lui, și se face ca un om răpit, care la fel nu-și aduce aminte de lumea aceasta. Mai ales atunci, când cugetă și se gândește la slava (măreția) lui Dumnezeu și zice: „Slava Dumnezeirii Sale". „Preaslăvite sunt toate lucrurile Lui, și minunate: că a înălțat smerenia mea, cu ce lucruri (alese) m-a învrednicit să mă îndeletnicesc, și cu ce fel de gânduri îndrăznește sufletul meu să se desfăteze". Și stăruind în asemenea gânduri minunate și fiind mereu în răpire, se îmbată mereu și petrece ca în viața cea de după înviere. Liniștea (sihăstria)

ajută foarte mult acestui Har. Căci mintea omului află chip, să stăruiască pacea, pe care a aflat-o în sihăstrie. Și împreună cu ele, mintea pornește să se miște și prin amintire, tot după alcătuirea vieții în sihăstrie. Că primind în minte slava veacului celui viitor, și nădejdea care va fi dată ca o visterie, celor drepți, în această viață duhovnicească, care se mișcă spre Dumnezeu, și gândindu-se la noua restaurare, mintea nu se gândește și nu-și amintește de lucrurile lumii acesteia. Și când este beată de acestea, iarăși se întoarce de acolo prin contemplația despre veacul acesta și se sperie și zice: O adâncul bogăției, înțelepciunii, cunoștinții, priceperii, înțelegerii și al rânduielii lui Dumnezeu, cel neurmat. Cât sunt judecățile Lui de neîncercate și căile Lui de neurmate!..." (Rom. 11, 35). Când El a gătit alt veac minunat, ca să-i aducă acolo pe toți oamenii, și să-i păstreze pe ei în viața fără de margini, din ce pricină oare a făcut El mai întâi lumea aceasta, creind-o largă și bogată în feluri și feluri de multe ființe și a pus în ea pricini și materii și lupte de ale patimilor? Și cum de ne-a pus la început în lume și a sădit în noi dragostea de viața lumii, și apoi dintr-odată ne mută pe noi din lume prin moarte și ne ține pe noi multă vreme nesimțitori, și nemișcați, făcând să piară forma noastră, și strică compoziția trupului nostru și o amestecă cu țărâna, și îngăduie să se topească și să se scurgă alcătuirea noastră, până ce se desface cu totul de regnul animal; și apoi în vremea în care a hotărât El, prin preaînchinata Sa înțelepciune, când vroiește El, ne va deștepta pe noi, într-alt chip, numai de Dânsul știut, și ne va duce pe noi într-o altă stare. Și acestea nu le nădăjduim numai noi, oamenii; ci și înșiși Sfinții Îngeri, care nu au trebuință de lumea aceasta, fiindcă sunt aproape desăvârșiți, prin firea lor preaslăvită, așteaptă și el scularea noastră din stricăciune; adică așteaptă să se ridice din țărână neamul nostru, și din stricăciune să răsară neam nou. Că îngerii sunt

împiedicați să intre (în împărăție) din pricina noastră; și ei așteaptă să se deschidă ușa și să intre deodată cu noi în veacul cel nou. Că și zidirea aceea a îngerilor împreună cu noi se va odihni, lepădând greutatea trupurilor, după cum zice Apostolul: „Căci însuși zidirea așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu, ca să se libereze de robia stricăciunii, prin slobozenia slavei fiilor lui Dumnezeu“ (Rom. 8, 21). Aceasta va fi, după ce veacul acesta va pieri cu desăvârșire cu toată alcătuirea lui, și după ce firea noastră va fi restaurată în starea ei cea dintâi.

Și apoi se ridică omul cu mintea lui la cele ce erau mai înainte de facerea lumii acesteia, când nu era făptură, nici cer, nici pământ, nici Înger, nici nimic făcut și cum El pe toate din neființă la ființă le-a adus, prin singur bunul Său plac. Și toate lucrurile săvârșite au stat în fața Lui. Și iarăși se pogoară cu mintea lui spre toate zidirile lui Dumnezeu și ia seama la toate minunile zidirilor Lui și la înțelepciunea alcătuirilor Lui, zicându-și cu spaimă mare: O, minune, cât de mult covârșește icnonomia lui Dumnezeu și purtarea Lui de grijă, toată înțelegerea, și cu cât este mai puternică decât toate făpturile Sale, minunata Lui putere? Și cum a adus din neființă la ființă lumea, adică marea felurime a lucrurilor celor nenumărate? Și cum El iarăși va destrăma lumea, prin minunata Lui rânduială, pentru binele zidirilor și pentru călătoria cu bună rânduială a făpturilor! Cum a făcut El ceasurile și clipele, împreunarea zilei cu noaptea (împerecherea), și schimbarea din care rezultă vremea, feluritele flori de pe fața pământului, clădirile cele prea frumoase din orașe, și palatele cele mândre, călătoria cea repede a oamenilor și firea lor cea plină de necazuri, de la naștere până la moarte. Și cum dintr-odată se răstoarnă toată rânduiala aceasta minunată, și va veni un alt veac, și nimeni nu-și va mai aduce aminte de starea cea de acum, și se va face o altă schimbare și alte gânduri vor fi și alte

griji! Și tot așa firea omului nu-și va mai aduce aminte de lumea asta și nici de viața ei de mai- nainte. Căci mintea lor va fi legată de contemplația stării aceleia, și nu va mai avea vreme să se întoarcă încă odată în lupta trupului și a sângelui. Că, în clipa în care piere veacul acesta, se începe îndată cel viitor. Și atunci tot omul va zice așa: „Mamă, tu ești lăsată în uitare de fiii tăi pe care i-ai născut, și i-ai învățat, care într-o clipă se strâng la sânul alteia și se fac fiii adevărați ai celei sterpe, care n-a născut niciodată (Is. 54, 1): „Tu, cea stearpă, veselește-te de copii, pe care ți i-a născut pământul" Și atunci omul cugetă ca un scos din sine și zice: „Oare câtă vreme mai stă în ființă veacul acesta? Când va începe cel viitor? Și iarăși, oare câtă vreme vor dormi corturile acestea ale noastre în chipul acesta, și câtă vreme trupurile noastre fi-vor amestecate cu țărână? Și oare cum va fi viața aceea și sub ce înfățișare va învia și se va ridica firea aceasta? Și în cel fel va ajunge la a doua zidire?"Și când cugetă omul așa, este cuprins de extaz (uimire), de teamă și de tăcere, așa că în vremea aceea se scoală, pleacă genunchiul, înalță mulțumiri și cu lacrimi preamărește pe Unul Înțeleptul Dumnezeu, cel ce este preaslăvit în lucrurile Sale cele preaînțelepte, în veci.

Ferice de acela, carele s-a învrednicit de asemenea daruri, ferice de acela, care zi și noapte se învrednicește cu acestea! Ferice de acela, care se învrednicește în toate zilele vieții sale cu asemenea lucruri! Iar dacă cineva nu simte puterea acestor vedenii de la începutul retragerii (liniștirii) sale, din pricina răspândirii sale, și nu are puterea să se ridice la sus pomenitele și marile minuni ale lui Dumnezeu, să nu cumva să se dedea la lene, nici să nu-și părăsească pustiul sihăstriei sale. Că nici semănătorul, când aruncă sămânța pe pământ, nu vede totodată și spicul. Pentru că după semănat vine zăbavă, osteneală, durere a tuturor mădularelor semănătorului, despărțire de tovarăși, depărtare de

prieteni. Iară după ce suferă toate acestea, apoi vine altă vreme, în care se desfătează și se veselește, saltă și se bucură lucrătorul (nevoitorul). Și care vreme este aceea? Este clipa în care mănâncă din pâinea sudorii sale și el petrece cu liniște. Cu multă și nesfârșită desfătare pornește în inimă viața sihăstrească, și împinge mintea spre o nepovestită uimire, când omul rabdă cele pomenite. Și fericit este care rabdă, căci înaintea lui s-a deschis o fântână cu izvor la Dumnezeu, și a băut din ea și s-a îndulcit, și nu va înceta să bea din ea, întotdeauna, și pururea, în orice clipă din noapte și din zi, până la sfârșitul și la marginea întregii sale vieți trecătoare.

Întrebare: Ce cuprins au ostenelile sihăstriei, pentru ca după ce a ajuns cineva la ea, să afle că a ajuns la desăvârșire în viețuirea lui?

Răspuns: Când ajunge să petreacă în rugăciune. Când a ajuns aici, a ajuns la culmea tuturor virtuților și deci a ajuns să fie lăcaș al Sfântului Duh. Căci atâta vreme, cât cineva n-a primit anume Harul Mângâietorului, nu poate să desăvârșească în parte această petrecere în rugăciune. Că atunci, când Duhul se va sălășlui în vreun om, El nu încetează de a se ruga, că Duhul, însuși este totdeauna în rugăciune. Atunci, nici când doarme omul, nici când e treaz, rugăciunea nu se curmă în sufletul lui; ci fie că mănâncă, fie că bea, fie că doarme, fie că lucrează orice, fie că e scufundat în cel mai adânc somn, din inima lui se ridică de la sine, fumul binemeritat al rugăciunii. Iar rugăciunea lui nu mai are hotar, ci întotdeauna se roagă; și dacă pe dinafară nu vede rugăciunea, el totuși slujește pe ascuns în chip lăuntric. Căci unul din Purtătorii de Hristos, numește tăcerea celor curați „rugăciune". Fiindcă gândurile lor sunt mișcări dumnezeești. Căci, mișcările inimii și ale minții curate, sunt glasuri blânde (line), prin care ele îi cântă în taină Celui Tăinuit.

Întrebare: Ce este rugăciunea duhovnicească și cum se învrednicește nevoitorul de ea?

Răspuns: Rugăciunea duhovnicească este o seamă de mișcări sufletești, care participă la lucrarea Duhului Sfânt, printr-o nevinovăție și curăție adevărată. Și din zeci de mii de oameni, numai unul și unul se învrednicește de ea; că ea este taină a lumii și a vieții viitoare. Căci se înalță omul și firea rămâne nelucrătoare în ce privește orice mișcare și orice amintire a celor de aici. Și sufletul nici nu se mai roagă cu rugăciune, ci simte numai cu simțirea lui, lucurile cele duhovnicești ale veacului aceluia, care covârșesc gândirea omenească. Iar a cugeta la acele lucruri i se dă sufletului prin puterea Sfântului Duh. Acesta este contemplația inteligibilă, și mișcare și căutare a rugăciunii; dar pricina și-a luat-o din rugăciune. De aceea, așa unii au ajuns curând la desăvârșita curăție. Și în toată vremea, precum am zis mai sus, mișcarea lor lăuntrică este în rugăciune. Și, oricând se ivește Duhul cel Sfânt, îi află mereu în rugăciune. Duhul îi aduce spre contemplație, adică spre vederea cea duhovnicească. Că ei n-au nevoie de o rugăciune lungă, nici de o stare multă la rânduiala slujirii. Le este de ajuns aducerea aminte de Dumnezeu și iată-i făcuți robi ai dragostei Lui. Dar ei nu se lasă fără să stea la rugăciune până la sfârșit, atâta vreme, cât își împărtășesc cinstea cu rugăciunea, și stau în picioare (în fața altarului) atât în clipele cele alese, cât și în afară de ele.

Că am văzut pe Sfântul Antonie, stând la rugăciune până la ceasul al nouălea: că a simțit mintea lui răpită la cer. Și altul dintre Părinți; întinzându-și spre cer mâinile, pe când stătea la rugăciunea lui, a ajuns la un extaz de patru zile. Și tot așa mulți alții, atât de mult au fost robiți de aducerea aminte de Dumnezeu și de dragostea Lui, încât au căzut în uimire, când se dezbracă pe dinlăuntru și pe dinafară, de păcat, prin păzirea poruncilor celor protivnice păcatului, ale Domnului.

Dacă iubește cineva aceste porunci și după rânduială le păzește, pentru el devine o nevoie să iasă deasupra mulțimii de

fapte omenești, adică să se dezbrace de trup, și să iasă din sine, prin faptă, nu de la fire, ca să zic așa. Nimeni. când petrece în felul poruncit de legiuitor, și care-I împlinește poruncile, nu va avea păcatul locuind într-însul. De aceea „Domnul își va face locașul într-însul“ (Ioan 14, 24) cum a făgăduit în Evanghelie, celor ce-I păzesc poruncile.

Care este desăvârșirea multelor roade ale Duhului?

Răspuns: Când se învrednicește cineva de dragostea cea desăvârșită de Dumnezeu.

Întrebare: Și după ce semn cunoaște cineva că a ajuns la ea ?

Răspuns: Când amintirea despre Dumnežeu se înfățișează minții lui, atunci inima lui se pornește spre dragostea de El, și ochii lui izvorăsc șiroaie de lacrimi. Ca de obicei dragostea depinde de lacrimi prin amintirea celor dragi. Și așa, fiind cineva, niciodată nu-i lipsit de lacrimi. Că niciodată nu-i lipsește obiectul, care să-i aducă aminte de Dumnezeu. Ba și în somn stă de vorbă cu Dumnezeu. Că are obicei dragostea să facă lucruri de felul acesta. Iată la ce desăvârșire pot ajunge oamenii în viața aceasta a lor.

Întrebare: Dacă din multă osteneală, trudă și nevoință, pe care a făcut-o omul, gândul trufiei ar da năvală cu obrăznicie asupra lui, fiindcă s-ar hrăni din frumusețea virtuților și ar ajunge omul să creadă că a lui este oboseala, pe care a răbdat-o, atunci omul prin ce să biruiască gândul său și cum să-și pună la cale sufletul, ca să nu se supună acestui gând ?

Răspuns: Când știe cineva că poate să cadă de la Dumnezeu, cum cade frunza veștedă din pom, atunci își cunoaște și sufletul cât e de tare. Dacă prin propria lui putere a câștigat acele virtuți și s-a luptat pentru ele, când Domnul își va ridica de la ei ajutorul

Său și va îngădui să intre omul singur în luptă cu diavolul, și Domnul nu va fi cu el, — că are Domnul obicei, că intră în luptă cu nevoitorii și să conlucreze cu ei, atunci iese la iveală puterea omului, — adică slăbiciunea lui — și zăpăceala lui. Căci purtarea de grijă a lui Dumnezeu este în orice vreme cu sfinții, păzindu-i și întărindu-i pe ei. Și toată ceata omenească biruiește prin ea, dacă omul se luptă în lupta muceniciei și în suferințe și în alte greutăți, care pentru Dumnezeu vin asupră-i și pe care omul le rabdă. Și acestea sunt vădite și lămurite, și fără îndoială. Căci ce putere are acea fire, să biruiască gâdilarea cea neîncetată din mădularele oamenilor, care-i supără pe ei și-i poate birui cu totul? Și cum unii doresc și iubesc biruința, dar n-au putere să stea împotriva gâdilării (ațâțării), ci în fiecare zi sunt biruiți de ea, și plâng, se ostenesc și suferă pentru sufletul lor, iar tu cu ușurință porți sarcina trupului, oricât ar fi de grea, și nu ești deloc strâmtorat? Și cum este cu putință ca un trup pătimaș să fie luptat cu tăișul fierului și să rabde să-i fie zdrobite mădularele, și să sufere orice fel de chin, omul care nu putea să rabde nici rana făcută de un spin, care-i înfipt în unghia lui, dar care nu simte, după obiceiul firii, muncile acestea de multe feluri, dacă n-ar fi vreo altă putere, afară de puterea firească, care oprește de la om puterea chinurilor? Și, deoarece am vorbit despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu, trebuie să ne sârguim să povestim o întâmplare de suflet folositoare, care înalță pe om în luptele lui.

Povestire

Un tânăr fiind ajuns la chinuri cu tot trupul lui, când a fost întrebat de cineva: „Cum ai simțit durerile ?“, a răspuns: „La început le-am simțit, dar pe urmă am văzut pe un tânăr, care ștergea cu un burete sudoarea chinurilor mele, m-a întărit și m-a

odihnit, făcându-mă să uit de chinuri". Cât de îndurat este Dumnezeu. Cât de mult se apropie Harul Său de cei ce pătimesc pentru numele Lui, ca să rabde cu bucurie patimile, pentru El !

Așa dar, omule, să nu fii nerecunoscător față de purtarea de grijă a lui Dumnezeu către tine ! Dacă este vădit lucru, că nu ești tu biruitorul, ci tu ești numai o unealtă, și Domnul este cel ce biruiește prin tine și tu primești în dar numele biruinții, atunci ce te oprește să nu-I ceri în tot ceasul aceeași putere, ca să biruiești, să fii lăudat și să mărturisești lui Dumnezeu biruința ta ? Oare, n-ai auzit, omule, câți luptători au căzut din înălțimea viețuirii lor și din înălțimea luptelor lor, fiindcă s-au arătat nerecunoscători față de Harul acesta, de la zidirea lumii și până astăzi ? Și pe cât sunt de multe și de felurite darurile lui Dumnezeu, făcute neamului omenesc, tot așa pe atât de multe sunt deosebirile dintre primitori, după asemănarea celor ce primesc aceste daruri. Și între darurile lui Dumnezeu unele sunt mari, altele sunt mici, și, cu toate că ele sunt toate înalte și minunate, este însă unul, care le covârșește pe toate în slavă și cinste. Și, o treaptă întrece altă treaptă. Și a se închina cineva pe sineși lui Dumnezeu și a trăi în virtute, este unul din darurile cele mai mari ale lui Hristos. Că mulți, neluînd în seamă darul acesta, că adică s-au învrednicit a fi despărțiți de oameni, fiind închinați lui Dumnezeu, fiind făcuți părtași și primitori ai Harurilor Sale, fiind aleși și învredniciți să-I slujească liturghia lui Dumnezeu, ei, în loc să mulțumească lui Dumnezeu din gură în orice ceas pentru aceste daruri, ei au căzut în trufie și în cugetare înaltă despre sine. Și ei nu sunt ca unii, care au primit darul slujirii, ca să-I slujească lui Dumnezeu cu viață curată și cu lucrare duhovnicească, ci se cred ca unii ce fac un dar lui Dumnezeu; în loc să creadă că Dumnezeu i-a ales pe ei dintre oameni, făcându-i casnici ai Lui, ca să-I cunoască tainele. Și nu se cutremură din tot sufletul lor, când cugetă acestea, mai ales

când văd, că cei ce înaintea lor au crezut așa, dintr-odată și-au prăpădit vrednicia și cum i-a lepădat pe ei Dumnezeu într-o clipită, din măreția, din cinstea și starea pe care o aveau ? Și au căzut în necurăție, în vinovăție și în fapte de rușine, în chipul dobitoacelor. Fiindcă ei nu și-au cunoscut puterea, și nu și-au amintit pururea de Cel ce le-a dat lor Harul, ca să-I poată sluji Lui și în Împărăția Lui să intre, și să fie în petrecere împreună cu Îngerii, ca să se apropie de El, prin viață îngerească, Dumnezeu i-a lăsat să cadă din lucrarea lor, și le-a arătat schimbându-le viața, că acea putere nu era a lor, putere, prin care au răbdat o viață bine rânduită și n-au fost supărați de puterea firii, a dracilor și a altor protivnici; ci aceea care lucra îi era puterea Harului, și ea lucra în ei lucrări, pe care lumea nu le poate cuprinde, nici auzi, căci sunt prea grele. Iară ei au răbdat prin ele vreme lungă, fără să fie biruiți. Cu adevărat era o putere în ei, care-i urma pe ei, și era în stare să le ajute la orice, să-i păzească. Dar, pentru că au uitat puterea aceasta, s-a împlinit la ei cuvântul Apostolului: „Și precum ei n-au îngrijit, să-L aibă pe Dumnezeu în cuget, i-a dat și Dumnezeu în seama minții lor celei rătăcite și au primit necinstea, ce li se cădea, pentru rătăcirea lor“ (Rom. 1, 28). Că Dumnezeu, Stăpânul lor, îi pregătise pentru o slujbă bisericească, duhovnicească.

Întrebare: Dacă cineva, când cutează să se lepede dintr-odată de conviețuirea cu oamenii, și să iasă în pustie nelocuită și înfricoșătoare cu râvnă de bine, oare moare pentru aceasta de foame, din pricina lipsei de acoperământ sau din alte lipsuri?

Răspuns: Cel ce a gătit lăcașuri animalelor celor necuvântătoare, mai-nainte chiar de a le zidi pe ele, și are grijă de nevoile lor, nu va trece cu vederea făptura sa, mai ales dacă se teme de El și Îl urmează pe El cu simplitate și fără îndoială. Cel ce-și închină voia sa întru toate lui Dumnezeu, niciodată nu se îngrijește de nevoile trupului său, sau de ticăloșia și patima lui, ci

dorește să trăiască în ascuns, și să sufere o viață de smerenie. Nu ca unul, care se teme de necazuri. Ci ca unul, care socotește înstrăinarea de toată lumea, un lucru dulce și de dorit, din pricina vieții sale curate, se ostenește între dealuri și munți, și ca un rătăcit cu mintea, se pogoară până la viața animalelor, necuvântătoare, fără să primească odihnă trupească și viață necurată. Și, când se apropie moartea, așa unul se tânguie și se roagă în toată clipa, să nu fie lipsit de Rânduiala cea curată a lui Dumnezeu. Și atunci primește ajutorul lui Dumnezeu. Lui I se cuvine și cinstea și slava și El să ne păzească pre noi întru curăția Lui și să ne sfințească pe noi cu sfințenia Harului Sfântului Duh, spre cinstea Neamului Său Sfânt, ca să slăvim în curăție, Numele Lui, în vecii vecilor. AMIN.

LXXXVI.

DESPRE CHESTIUNI DIFERITE ÎN FORMĂ DE DIALOG

Întrebare: Este oare bine să ne depărtăm de toate cele ce stârnesc (ațâță) patimile și oare această fugă este ea socotită ca o biruință a sufletului, sau ca o înfrângere, când fuge de război și se alipește de odihnă ?

Răspuns: Îți voi vorbi pe scurt despre asta. Călugărul trebuie să fugă absolut de toate ațâțările patimilor rele și să taie pricinile și materia patimilor, prin care ele se împlinesc cu lucru și cresc, oricât de mici ar fi ele. Și, când vine vremea să ne împotrivim lor și să ne luptăm cu ele, și aceasta s-o facem, nu ca și cum ne-am juca, ci cu măiestrie; când stă la pândă prin contemplația Duhului, el trebuie să-și întoarcă mintea mereu de la patimi spre bunătatea

firească, care e pusă în fire de Ziditorul, oricât a întors-o diavolul spre iscusința vicleniei. Și dacă trebuie îți spun, că un călugăr nu numai din supărarea din partea patimilor să fugă, ci și de simțirile sale, cufundându-se cât mai mult în omul său cel lăuntric și acolo să petreacă în via inimii prin lucrarea statornică în chip călugăresc, până când faptele lui vor fi în armonie cu numele lui de călugăr, cu care este numit, atât în ascuns, cât și la arătare. Și poate așa petrecând îh apropierea omului nostru cel lăuntric, ne vom uni desăvârșit cu cunoașterea nădejdii noastre, cu Hristos cel ce locuiește întru noi. Căci, atunci când mintea noastră rămâne acolo, în singurătate și retragere nu ea, ci harul se luptă împotriva patimilor. Afară de asta nici patimile nu se mișcă în minte, ca să fie împlinite cu lucrul.

Întrebare: Dacă omul face un lucru, ca să-și curețe sufletul, și alții, care nu se pricep la viața lui duhovnicească, se smintesc, oare trebuie el să-și lase viața lui cea dumnezeiască, din pricina smintitelor, sau să facă, ceea ce este de folos, ca să-și ajungă ținta, oricât de mult ar păgubi pe cei ce-l văd ?

Răspuns: Despre aceasta îți zic: orice ar face oricând omul, ca să-și curețe mintea — dacă lucrează după lege, cum a învățat de la Părinții lui, — dacă și-a propus această țintă, adică să ajungă la curăție, — iar alții, neștiind, se smintesc din pricina acestui scop, atunci nu e de vină el, ci aceia. Că el, nu pentru a sminti pe alții, se înfrânează, postește, stă închis în chilia lui și face orice este de folos țintei; ci ținta lui e, să i se curețe sufletul. Iară ei, fiindcă nu cunosc ținta vieții lui, își bat joc de el, făcându-se vinovați față de adevăr. Căci din nebăgare de seamă, nu poți simți scopul cel duhovnicesc, pe care și l-a propus el, ca să-și curețe sufletul. Despre ei a scris fericitul Pavel: „Cuvântul despre Cruce este nebunie pentru cei ce pier“ (1 Cor. 1, 18). Iar acum ce se întâmplă ? Oare pentru că acel cuvânt despre Cruce era nebunie, pentru cei ce nu simțeau puterea cuvântului, trebuia Pavel să înceteze de a mai propovădui ? Și iată că până astăzi

cuvântul despre Cruce este poticnire și sminteală pentru iudei, și pentru elini. Să tăcem așa dar, încetând vestirea adevărului, pentru ca ei să nu se smintească ? Dar Pavel nu numai că nu tăcea, dar striga în gura mare: „Cu altceva nu mă voi lăuda, fără numai cu Crucea Domnului nostru Iisus Hristos“ (Gal. 6, 14). Această laudă cu Crucea Domnului, n-o pomenește sfântul ca să smintească pe alții, ci ca să propovăduiască marea putere a Crucii. Tot așa acum și tu, prietene, desăvârșește-ți viața prin ținta, pe care ți-ai ales-o înaintea lui Dumnezeu, că acolo conștiința ta nu e osândită, — și-ți cercetează viețuirea în lumina dumnezeieștilor Scripturi, și a învățămintelor pe care le-ai primit de la Sfinții Părinți. Și dacă ei nu te osândesc, să nu te temi de acele fapte, care smintesc pe alții. Că nu este om, care să poată plăcea tuturor, convingându-i pe toți, dar în același timp să lucreze în taină pentru Dumnezeu.

Prietene, ferice de călugărul, care în adevăr aleargă după curăția sufletului, din toate puterile sale, și merge în calea cea inteligibilă, în care au călătorit Părinții noștri, când mergeau spre curăție; ferice de cel ce calcă pe treptele ei, în care au călcat Părinții, suindu-se după rânduială, din treaptă în treaptă; ferice de cel ce se înalță cu înțelepciune până aproape de curăție și rabdă necazurile, fără să caute treptele străine ale măestriilor.

Curăția sufletului este primul har, dat firii noastre. Căci fără să ne curățim de patimi, nu se vindecă sufletul de bolile păcatului, și nici nu dobândește acea slavă, pe care a pierdut-o prin călcarea poruncii. Iară dacă se învrednicește cineva de curăție, adică de sănătatea sufletului, el primește de fapt, chiar prin lucruri, bucuria simțirii duhului în mintea lui, că de aci înainte se face fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Hristos, și nu mai are vreme să simtă bunătatea și răutatea celor înconjurătoare. Iară cel ce are canon să stea în liniște șapte ceasuri pe săptămână, sau toată săptămâna și după ce și-a săvârșit canonul se duce de se amestecă cu oamenii și se mângâie (mănâncă) împreună cu ei, și nu bagă de seamă la

fraţii lui, care sunt în necazuri, când i se pare că este legat în lanţul canonului săptămânal, acela este nemilostiv şi tăios. Şi e limpede, că din pricina nemilostivirii lui şi prin părerea de sine, şi prin gândurile lui cele mincinoase el nu va putea să se împărtăşească de asemenea lucruri.

Cel ce dispreţuieşte pe un neputincios, nu va vedea lumina. Şi întunecată va fi ziua aceluia, care-şi întoarce faţa de la cel strâmtorat. Iară fiii celui ce n-a luat în seamă strigătul unui necăjit, vor bâjbâi în orbie. Să nu necinstim bunul nume al isihiei (liniştirii) prin neştiinţa noastră, fiindcă orice fel de vieţuire îşi are vremea, felul şi caracterele ei deosebitoare. Şi totdeauna ştie Dumnezeu, dacă toată lucrarea vieţuirii tale e dreaptă. Şi fără asta, zadarnică este lucrarea tuturor celor ce se îngrijesc de măsura desăvârşirii. Cine lasă ca neputinţa lui să fie mângâiată şi cercetată de alţii, se smereşte pe sine şi pe aproapele lui îl face părtaş la osteneala lui, în ceasul când este ispitit; şi aşa îşi îndeplineşte lucrarea în linişte departe de orice părere şi rătăcire (amăgire) a dracilor.

Zicea unul dintre Părinţii cei văzători, că nimic nu poate curăţi pe călugăr de dracul trufiei, nici nu poate să-i ajute să se înţelepţească în vremea când se aprinde în el patima curviei, decât numai să vadă pe oameni, culcaţi în aşternuturile lor şi munciţi fiind de durerea cărnii.

Mare este lucrarea îngerească a liniştirii, când împreuni cu ea socotinţa după cum cere smerenia. Căci în lucrurile pe care nu le cunoaştem, suntem furaţi şi jefuiţi. Vă spun aceasta fraţii mei, nu care cumva să nu luăm în seamă lucrul isihiei, dispreţuindu-l. Căci eu în fel şi chip v-am sfătuit despre acestea, şi acum, din pricina unei nepotriviri de vorbe, nu vreau să fiu în contrazicere cu mine însumi. Nimeni să nu ia o vorbă de a mea, desfăcând-o de celelalte, nici să n-o ţină în mână nebuneşte.

Mi-aduc aminte că v-am vorbit în multe chipuri zicând că, şi dacă i s-ar întâmpla cuiva să fie în chilia lui, într-o desăvârşită lene, din pricina neputinţii care de multe ori vine asupra noastră,

el nu trebuie să fie învinuit de ieșire din rânduială, și nu trebuie să creadă că lucrarea cea din afară este mai bună decât cea din chilie. Și am numit ieșirea din rânduială, nu când avem absolut trebuință, când te duci pe câteva săptămâni să cumperi hrană și cele de trebuință pentru de aproapele tău, fie că socotești această plecare lene, fie că o crezi odihnă. Dacă însă se crede cineva, că este desăvârșit și este mai presus de toți cei de pe pământ, prin răbdarea lui cea pentru Dumnezeu și prin lepădarea de toate lucrurile cele văzute, cu drept cuvânt este gonit și de ele.

Mare este socotința, în cele ce se fac de Dumnezeu; El, cu mila Lui, să ne dea nouă, să-I împlinim cuvântul Lui, pe care l-a spus zicând: „Tot ceea ce vreți să vă facă oamenii, faceți-le și voi lor asemenea" (Luca 6, 41). Dar unde nu poate omul să împlinească prin fapte văzute și prin trupul lui dragostea față de aproapele, lui Dumnezeu îi este de ajuns să păzim în cugetul nostru numai, dragostea față de aproapele. Mai ales dacă se îngrijește cu retragerea, cu liniștirea și cu bunătatea viețuirii.

Dacă vom trăi în liniște desăvârșită și vom împlini lipsa noastră de la poruncă, prin care ni se cere lucrare sensibilă; pe aceasta să o împlinim ca pe o plinire a odihnei vieții noastre, în vederea trupului, pentru ca nu cumva slobozenia noastră să se prefacă în robie a cărnii. Dumnezeu să ne dea nouă, să-I cunoaștem voia Lui, pentru ca mereu călătorind într-însa, să aflăm în veacul acesta odihna, harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine Slava, cinstea și închinăciunea, acum și în veacul veacului, cel fără de sfârșit. AMIN.

Cu Dumnezeu sfârșit al cuvintelor duhovnicești ale celui întru sfinți Părintelui nostru Isaac Sirul.

Ale aceluiași: ISAC SIRUL

Patru epistole (cărți)
CARTEA I-a
Scrisa către un frate, iubitor de isihie (liniște)

Fiindcă știu că iubești liniștea și te împleticești diavolului în multe — sub pretextul binelui, — fiindcă el cunoaște voința minții tale și vrea să te risipească și să te împiedice de la virtute, care cuprinde în sine toate chipurile bunătății; am avut grijă, iubite Frate, ca un mădular către cel ce trage la același jug, să-ți ajut în dorul tău cel bun și, cu cuvinte folositoare, să fac cele ce le-am dobândit de la bărbații cei meșteri în virtute, sau din scripturi, sau de la Părinți, sau din experiență personală. Că de nu va disprețui omul cinstea și necinstea, de nu va suferi, pentru liniște, ocară, batjocură, pagubă, ba chiar și bătaie, făcându-se de râs, fiind socotit nebun și cârtitor de către oamenii care-l văd pe el, el nu poate avea răbdare pentru ținta cea bună a vieții liniștite. Că dacă numai odată își deschide omul ușa sa, ca să intre pricinile, diavolul nu se mai astâmpără, trimițând mereu la el pe câte cineva sub multe pretexte, prin întâlniri multe și nenumărate. De aceea, O, Frate, dacă iubești cu adevărat virtutea liniștii, în care nu este răspândire, din care nu mai poți sări afară, nici să o tai în două nu poți, prin care au biruit cei din vechime, numai așa vei putea să-ți împlinești dorința ta cea slăvită, dacă te vei asemăna părinților tăi, și te vei îmbrăca pe dinăuntru cu viața lor; căci și ei au iubit

liniștea cea desăvârșită, și nu s-au îngrijit să fie iubiți de ai lor, nici n-au căutat să se odihnească, nici nu le-a fost rușine să fugă de întâlnirea cu persoane simandicoase.

Și așa au călătorit ei, și nu erau judecați ca unii care pribegesc pe frați (față de) cei înțelepți și cunoscători, nici ca unii care trec cu vederea, sau sunt fără de grijă, sau sunt lipsiți de socoteală, precum s-a dat răspuns unuia din ei, care cinstea mai mult liniștea și retragerea, decât societatea oamenilor: „Omul, zice, care știe din experiență cât e dulce liniștea în chilia lui, nu din dispreț față de aproapele fuge de întâlnirea cu el, ci de dragul rodului, pe care-l va culege din liniște. Cum fugea, zice-se, Avva Arsenie, fără să se întâlnească cu nimeni? Iară Avva Theodor se întâlnea cu unii, dar întâlnirea cu el era ca o sabie. Dar, când era afară de chilia lui, nu dădea nici bună ziua nimănui. Însă Sfântul Arsenie, nu primea să sărute nici pe cel ce venea la el, ca să-l sărute. Că s-a dus odată unul din Părinți să vadă pe Avva Arsenie, și i-a deschis lui bătrânul, crezând că este ucenicul său. Și, când a văzut cine este, s-a aruncat cu fața la pământ și, oricât îl ruga celălalt, să se ridice ca să-l blagoslovească și apoi se va duce, Sfântul nu s-a învoit zicând: — „nu mă voi scula, până nu te vei duce“ — Și nu s-a sculat, până n-a plecat cel ce venise. Și așa făcea Sfântul, ca să nu le mai dea mâna, să se întoarcă la el.

Dar să vezi și urmarea, ca nu cumva să zici, că poate pe bătrânul acela nu l-a primit Avva fiind om neînsemnat, și față de altul s-a fățărnicit fiindcă era om cu vază și a stat de vorbă cu el; dar Avva Arsenie fugea deopotrivă de toți, mici și mari. Căci el avea în vedere un singur lucru; să disprețuiască întâlnirea cu ei, pentru liniștea sa, fie omul mare sau mic, și să ia asupră-și ocara de la toți, pentru (în) cinstea liniștirii și a tăcerii. Fiindcă se știe, că au mers la bătrânul, Fericitul Teofil Arhiepiscopul având cu el pe judecătorul locului, ca să cinstească și să vadă pe Sfântul. Și

el, când a șezut cu ei, nici măcar cu un singur cuvințel nu i-a îndulcit, oricâtă vază aveau, și oricât de fierbinte doreau să audă cuvânt de le el. Și, dacă l-a rugat mult Arhiepiscopul să vorbească, a tăcut puțin bătrânul cel îmbunătățit, și apoi le-a zis: „Dar dacă vă voi spune un cuvânt, îl veți păzi?" Și ei s-au învoit, zicând: „da" — Iară bătrânul le-a spus: „Ori unde veți auzi că este Arsenie, să nu vă apropiați. Văzut-ai cât de minunat a lucrat bătrânul? Văzut-ai disprețul față de convorbirea cu oamenii? Așa este, cel ce culege rodul liniștii. Și n-a luat în considerație fericitul că, Arhiepiscopul este om sobornicesc și cap al Bisericii; ci se gândea înlăuntrul lui: eu de mult sunt mort pentru lume; ce folos poate aduce un mort, celor vii? Și îl mustra pe el Avva Macarie, cu o mostrare plină de dragoste, zicând: „De ce fugi de noi"? Și a răspuns bătrânul cu cuvintele minunate și vrednice de laudă, zicând: „Dumnezeu știe, cât vă iubesc. Dar nu pot fi în același timp și cu Dumnezeu și cu oamenii. Și această minunată cunoștință n-o am decât de la glasul cel dumnezeiesc, care mi-a zis: „Arsenie, fugi de oameni și te vei mântui".

Așa dar să nu îndrăznească nimeni, — el fiind deșert și iubitor de societatea oamenilor, — să risipească acestea, cu surpare mare, și să se împotrivească cuvintelor zicând că sunt omenești, născocite pentru sprijinul liniștirii; pentru că aceasta este o învățătură din cer. Și, ca să nu credem, că i s-a zis Fericitului Arsenie să fugă de lume și să iasă din ea, dar să nu fugă și de frați, îți spun acesta: După ce s-a lepădat el de lume și a venit să locuiască în lavră, iarăși s-a rugat lui Dumnezeu, să-i arate, cum să-și îmbunătățească viața. Și din nou a auzit acelaș glas al Stăpânului, zicându-i pentru a doua oară: „Arsenie, fugi, taci, liniștește-te! Oricât ar fi de folositoare vorbirea cu frații și vederea lor, dar mai de folos îți este să fugi de ei".

Și, după ce a primit Fericitul Arsenie învățătura aceasta prin descoperire Dumnezeiască, când era în lume și i s-a poruncit

să se retragă, iar după ce trăia cu frații, i s-a zis același lucru, atunci el s-a încredințat și a aflat că, pentru a câștiga viața cea sporită, nu-i de ajuns să fugă de mireni, ci trebuie să fugă la fel de toți. Poate oare cineva să se împotrivească glasului celui dumnezeiesc? Și dumnezeiescului Antionie i s-a spus prin descoperire: „Dacă vrei să fii liniștit, du-te, nu numai în Tebaida, ci în partea cea mai dinăuntru a pustiei". Dacă așadar Dumnezeu ne poruncește să fugim de toți, și atât de mult iubește El liniștea, pe care o rabdă cei ce-L iubesc pe El, cine mai găsește pretexte să rămână în societatea și în apropierea oamenilor? Și dacă Antonie și Arsenie s-au folosit după urma retragerii și a păzirii, oare nu cu atât mai vârtos cei neputincioși? Și dacă pe aceștia, de al căror cuvânt, vedere și sprijin, avea nevoie o lume întreagă, i-a cinstit Dumnezeu mai mult pentru viața lor liniștită, decât pentru folosul frățimii întregi, ba mai mult al omenirii întregi, cu cât mai mult trebuie să se liniștească, cel ce încă nici pe sine nu se poate păzi bine?

Știm și despre altul din Sfinți, că fratele lui (după trup) era bolnav, și închis în altă chilie, și după ce în tot timpul bolii, și-a stăpânit iubirea și nu s-a dus să-l vadă, în vremea morții lui a trimis fratele, să-i spună: „Cu toate că n-ai venit până acum la mine, vino (măcar) acum, ca să te văd înainte de ieșirea mea din lume; vino cel puțin noaptea, ca să-mi iau rămas bun de la tine și să mă odihnesc". Iară Fericitul acela nu s-a lăsat convins, nici măcar în ceasul acela, în care (ceas) de obicei firea își arată iubirea unul față de altul, și trece dincolo de marginile voinții. Ci a zis: „Dacă mă duc, nu mai sunt cu inima curată în fața lui Dumnezeu, căci pe frații mei cei după duh n-am avut nici habar să-i cercetez, iar firea am cinstit-o mai mult decât pe Hristos". Și, a murit fratele lui, fără să-l mai vadă.

Deci, din pricina lenei gândurilor lui, să nu pretexteze nimeni că acestea sunt cu neputință și să le nimicească, părăsindu-și liniștea lui și lepădând purtarea de grijă a lui Dumnezeu cea către el. Și dacă sfinții, au firea, care e atât de puternică, și dacă Hristos iubește pe fiii Lui, când ei nu-și au propria lor grijă, și când liniștea este, așa de prețuită, ce nevoie așa de mare poți avea tu, pe care să n-o poți trece cu vederea, după ce ai căzut în ea? Acea poruncă, care zice (Mat. 22, 37): „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău, mai mult decât orice pe lume, decât firea cu toate ale ei" — poți s-o împlinești, răbdând în liniștea ta; și porunca despre dragostea de-aproapelui, tot în aceasta este închisă. Vrei să câștigi înlăuntrul sufletul tău dragostea de-aproapele, după porunca Evangheliei? Îndepărtează-te de el și atunci se va aprinde în tine focul dragostei de el, și te vei bucura de vederea lui, ca de vederea unui înger al Luminii. Mai vrei ca cei ce te iubesc să te dorească cu sete? Întâlnește-te cu ei numai în zile anumite. Într-adevăr experiența este învățător al tuturor.

Rămâi cu bine, (fii sănătos). Însă Dumnezeului nostru I se cuvine mulțumire și slavă în vecii vecilor. AMIN.

CARTEA A DOUA

Către un frate și după trup și după duh, care îl îndemna și îl ruga prin scrisori să meargă la el, deși locuia în lume, pentru că dorea să-l vadă.

Eu n-am puterea pe care crezi tu c-o am, dragul meu; deci cu ușurință îmi poți fi spre pierzare, și de aceea îmi ceri mereu — ca unul care te aprinzi, din fire, după obiceiul firii, — îmi ceri, zic, un lucru pe care n-ar fi de cuviință să-l dorești, și de care eu

n-ar trebui să am nici habar. Să nu ceri de la mine, frate, un lucru, care odihnește trupul și cugetele trupești, ci să ceri să-mi văd de mântuire. Peste puțină vreme, vom trece din lumea asta. Cu cine mă voi întâlni, când voi ajunge acolo? Și câte feluri de oameni și locuri voi vedea, până să mă întorc la locul meu? Și ce tulburare va suferi el, prin trezirea patimilor, care erau adormite? Și, știi tu aceasta? Căci păgubește cel singuratec în urma întâlnirii cu mireni. Încă și asta o știi. Și iată, cât de mult se schimbă acela, care multă vreme a petrecut singur, în liniște, când deodată cade în aceste tulburări, și aude sau vede ceva, cu care nu mai e obișnuit. Și dacă, și vederea călugărilor, care au altă rânduială, vatămă pe nevoitorul, care se luptă încă împotriva vrăjmașului lui, gândește-te în ce puț cădem, ca să ne izbăvim de acul vrăjmașului mai cu seamă noi, care prin multă experiență am câștigat cunoașterea? De aceea, să nu ceri să fac asta, când nu-i nevoie. Să nu ne amăgească aceea, care spun că auzirea și vederea de lucruri multe, nu ne vatămă. Căci noi suntem aceeași, și în pustie și în lume, în chilie și în afară de chilie, și gândul nostru este același și nu ne tulburăm în liniștea noastră, nici nu ne schimbăm spre rău, nici nu simțim supărare din partea patimilor când ne întâmpină persoane și lucruri. Cei ce zic așa, nici nu știu cu ce rană sunt răniți. Căci noi n-am ajuns încă la atâta sănătate sufletească. Fiindcă avem răni cu puroi, și dacă le lăsăm o singură zi fără îngrijire, nelegate, neoblojite, nelipite cu plasture, ele se umplu de (fac) viermi.

CARTEA A TREIA

Scrisă către un iubit (ucenic) al său, în care îl învață despre tainele liniștii; pe care mulți, necunoscându-le, se lenevesc. Că mulți au respectat șederea în chiliile lor, din toată zestrea de

călătorie a călugărilor, împreună cu o culegere scurtă și folositoare pentru definirea isihiei (liniștei).

Frate, fiindcă am fost silit de datoria mea să-ți scriu despre cele absolut necesare, fac cunoscut Frăției Tale, prin scrisoare, după cum ți-am făgăduit, că te-am aflat cu tot dinadinsul închinat rânduielii care cere să stai liniștit. Așa dar, eu îmi voi aduce aminte de cele ce am auzit de la cei cu socotință despre viața cea liniștită, și voi îngemăna cuvintele lor cu o experiență aspră, prin care eu am încercat realitățile acestea. Apoi le voi tipări în amintirea ta pe scurt, ca să-ți afli un sprijin în scrisoarea aceasta, pentru râvna care te-a cuprins. Căci tu cu priceperea înțelepciunii te vei apropia de citirea cuvintelor, care sunt adunate în cartea mea, pe lângă citirea obișnuită, și prin cealaltă citire; o voi lua ca pe o lumină, prin puterea cea multă, care este închisă în ea, ca să afli: ce este șederea în liniște, care sunt efectele ei, ce taine se ascund în lucrarea aceasta, pentru ce unii socotesc de nimic dreptatea care se lucrează printre oameni și aleg mai bucuros necazurile și luptele vieții liniștite și singuratece. Dacă vrei să afli, frate, în cele câteva zile ale tale viața cea nepieritoare, fii cu socotință când vei începe șederea ta în liniște. Cercetează efectul ei și nu te lua după nume. Ci intră și te scufundă în ea, nevoiește-te și te silește să ajungi, împreună cu sfinții la adâncimea și la înălțimea acestei rânduieli. Că orice lucru al oamenilor, de la începutul înfăptuirii lui și până la sfârșit are un mod de înfăptuire și trezește o nădejde, care îndeamnă pe minte să pună început lucrării. Iar scopul acela dă minții puterea să sufere asuprirea acelui lucru și să se mângâie prin contemplarea lui. Și, precum un om stăpânit își stăpânește mintea, până la sfârșitul lucrării, tot așa și slăvitul lucru al isihiei (liniștei) este un liman al tainelor pentru scopul celui cu socoteală, la care cugetă mintea de la începutul zidirii oaselor, până la sfârșit și în toate faptele lui cele

mari și grele. Și, precum ochii cârmaciului caută, la stele, așa caută cel însingurat, prin contemplație lăuntrică, în tot drumul călătoriei sale, spre ținta, pe care și-a fixat-o în ziua cea dintâiu de sihăstrie, în care a plecat pe marea cea aspră a liniștii. Și face așa, până când va afla mărgăritarul pentru care a plecat spre adâncul oceanului de liniște, cel neajuns. Și nădejdea, la care ia aminte, îl ușurează și-l fac să se ridice deasupra greutăților înfăptuirii și a asprimii primejdiilor celor multe, care-i ies în cale. Și oricine nu-și propune ținta aceasta, de la începutul liniștirii lui, lucrează un lucru cuvenit, fără nici o socoteală, ca și cum s-ar lupta cu aerul. Și unul ca acesta nu se va mântui de duhul trândăviei, niciodată în viața sa. Și i se întâmplă una din două: sau nu rabdă greutatea de nesuferit și se lasă biruit și iese cu totul din liniște; sau rabdă în sihăstrie, dar chilia îi e ca încăperea unei temnițe, și se prăjește ca într-o tigaie, pentru că nu știe să-și pună nădejdea în mângâierea, care vine din împlinirea liniștii. De aceea, el nu poate nici să ceară liniștea, prin zdrobirea inimii, nici să plângă în rugăciune, de dorul ei. Despre aceasta Părinții noștri, cei plini de milostivire și iubitori de fii, ne-au lăsat în scris, semne ca să ne fie de folos în viața noastră.

1. — Și unul din ei a zis: „Liniștea îmi aduce acest câștig; când mă ucid pe mine însumi, prin șederea în chilie, atunci mintea mea nu se mai gătește de război, ci se întoarce spre o faptă mai bună“.

2. — Tot așa altul a zis: „Eu am alergat la sihăstrie, pentru ca stihurile pe care le citesc la rugăciune să sune dulce. Și când, după ce m-am desfătat cu înțelegerea lor, limba mea tace, eu cad, — ca într-un somn, — în adunarea simțurilor mele cu gândurile mele. Iarăși, când inima-mi se liniștește uitând tulburarea aducerii aminte, prin retragerea cu liniște, totdeauna sunt trimise spre mine valuri de bucurie, care vin peste orice așteptare din amintiri, ca

să-mi desfăteze inima. Și când se apropie valurile de corabia sufletului meu, o îneacă pe ea în minunile cele adevărate, în liniștea cea pentru Dumnezeu, scoțând-o din cuvintele cele lumești și din viața trupului".

3. — Și altul a zis iarăși: „Sihăstria taie pretextele și pricinile înnoirii gândurilor și gândurile se învechesc în zidurile sihăstriei, și veștejește amintirea momelii. Și când se învechește materia de gânduri în minte, se întoarce mintea la rânduiala ei și îndreaptă și acea materie".

4. — Și a zis altul iarăși: „Măsurile celor ascunse în tine le cunoști după aceea, că înțelegerea ta are puterea de discernământ, dar o are totdeauna, nu numai din întâmplare, ci și pentru câte un ceas. Că, nici un om purtător de trup nu poate ieși din casa sa, fără să se întâmple în el o schimbare spre bine sau spre rău. Dacă este harnic, se întâmplă o schimbare din lucruri mici ale firii (la așa cap, așa căciulă). Iar dacă omul trândav, se schimbă din lucrurile cele mai înalte, ale harului care a fost frământat la un loc cu firea noastră".

5. — Și altul a zis: „Alege-ți desfătătoarea lucrare a trezviei și a privegherii în toată vremea nopții, prin care toți părinții s-au dezbrăcat de omul cel vechi și s-au învrednicit de înnoirea minții. În aceste ceasuri simte sufletul nemurirea lui și prin această simțire se dezbracă el de hainele de întuneric și primește Duhul cel Sfânt".

6. — Altul zice iarăși că: de câte ori vede cineva priveliști felurite, și aude sunete de multe soiuri, care-i schimbă cugetarea de cele duhovnicești, dacă stă de vorbă cu ele, și pierde mintea lui ușurința de-a îl vedea pe el în ascuns, și de-ași aduce aminte de păcatele lui și de a-și face gândurile curate. Și nu mai poate să ia aminte la vrăjmași, nici să vorbească pe ascuns (cu Dumnezeu) prin rugăciune.

7. — Și iarăși a zis: „E cu neputință să-ți supui simțurile acestea stăpânirii sufletului, fără să trăiești din liniște și fără să te înstrăinezi de oameni. Căci sufletul rațional (mintea) este unit cu ele (simțurile) în chip ipostatic și este tras în jos împreună cu gândurile lui, dacă omul nu e treaz prin rugăciunea cea ascunsă.

8. — Și iarăși: „O! Cât de mult desfătează și înveselește, îmbucură și curățește pe un suflet trezvia împreunată cu citirea și cu rugăciunea! Asta o știu mai bine aceia care în toată vremea vieții lor trăiesc cu ele în adevărata asceză (nevoință).

Tu, așa dar frate, dacă iubești sihăstria, să aibi pururea în fața ochilor semnele lăsate de Părinți din cunoștința lor ca pe o țintă și drumul faptei tale să te îndrepteze către apropierea lor. Și mai înainte de toate, lămurește-te care lucruri se cuvine să fie în armonie cu ținta ta. Căci fără de ele, nu poți tu avea cunoștința adevărului. Și fii în ele cu tot belșugul răbdării.

DESPRE TĂCERE

Tăcerea este o taină din lumea viitoare. Iar cuvintele sunt uneltele acestei lumi. Un om care postește este ispitit să-și asemene sufletul cu ființele cele duhovnicești (cu firea duhurilor) atât prin tăcere, cât și prin îndelungat post. Când omul este despărțit prin faptele sale cele dumnezeiești, și petrece în tainița sufletului său, prin aceste taine el ajunge la desăvârșire. Și plină e slujirea lui de tainele cele dumnezeiești, de acele nevăzute puteri și de sfințenia aceea a stăpânirii Domnului asupra zidirilor. Și toți cei ce s-au despărțit de lume ca să intre în tainele cele dumnezeiești, au purtat pecetea tăcerii. Și unora din ei le-au fost încredințate, — ca să le arate (altora), — ascunzișurile cele ascunse în tăcerea Domnului cea tainică, spre o înnoire a celor de mijloc. Că nu se cuvenea ca astfel de taine să fie săvârșite de oameni cu burta

plină și cu mintea tulbure de neînfrânare. Dar nici sfinții nu îndrăznesc să stea de vorbă cu Dumnezeu și să se ridice către cele mai ascunse taine, decât numai cu trupul slăbit, cu fața plină de chinurile foamei, cu mintea netulburată și cu lepădare de orice gânduri. Căci, după ce vei fi petrecut vreme îndelungată în chilia ta, ostenind cu fapta și păzind cele ascunse, și ținându-ți simțurile în neputință de-a întâlni vreun obiect, puterea liniștii te va umbri, și mai întâi va veni în calea ta o bucurie, care din vreme în vreme îți va stăpâni sufletul, fără să poți ști de ce, și apoi ți se vor deschide ochii ca să vadă puterea zidirii lui Dumnezeu; și când mintea va fi călăuzită spre minunea acelei contemplații, atunci ziua și noaptea vor fi una pentru mintea aceea, prin minunile cele slăvite ale făpturilor lui Dumnezeu. Și atunci dulceața acestei contemplații fură din suflet simțirea patimilor. Și, prin ea (contemplația) sufletul calcă pe cele două trepte ale descoperirilor raționale (vedere), care urmează după această treaptă a curăției, și mai sus. Dumnezeu să ne învrednicească de ele. AMIN.

CARTEA A PATRA

Către Sfântul Părintele nostru Simeon, făcătorul de minuni.

Cartea Sfinției Tale nu este doară o înșiruire de cuvinte, ci dragostea ta către mine ca-ntr-o oglindă ai zugrăvit-o, și ai arătat-o. Și ai scris, după chipul meu, pe care-l ai în minte și ai arătat că mă iubești, peste măsură. Încât, din multă dragoste ai uitat cât sunt de mic. Că toate lucrurile despre care eu trebuie să scriu Cuvioșiei Tale, și dacă aveam grijă de mântuirea mea, trebuia să le întreb și să le deprind de la tine, acelea mi le-ai scris mie, luând-o înainte prin dragoste. Și poate că ai făcut acestea cu arta înțelepciunii, ca prin întrebările tale cele subtile și duhovnicești, pe care mi le pui mie, sufletul meu să se trezească din trândăvie,

în care e cufundat cu totul. Însă și eu, prin acea dragoste a Cuvioșiei Tale, prin care ai uitat de nevrednicia mea, îmi uit posibilitățile mele, încât nu iau aminte la ce pot eu îndeplini ci la ce putere are rugăciunea Cuvioșiei Tale. Căci, dacă eu îmi voi uita propria mea micime, și dacă Cuvioșia Ta te vei ruga lui Dumnezeu să-ți îndeplinească cererea, atunci de sigur, ți se va da de la Dumnezeu, — ca unuia, care cu adevărat Îl iubești — ceea ce ai cerut prin rugăciune.

Întrebare: Deci cea dintâi întrebare din cartea Cuvioșiei Tale este aceasta: Toate poruncile Domnului trebuie să le păzim? și nu este putință de mântuire, pentru cel ce nu le păzește pe ele?

Răspuns: Despre aceasta, pe cât mi se pare, nici nu e nevoie să mai întrebe cineva. Căci, deși sunt mule, trebuie să le păzim pe toate. Că de nu, Mântuitorul nu ni le-ar fi dat. Că Stăpânul nostru — pe cât cred — n-a făcut nici un lucru de prisos, nici n-a zis, nimic fără pricină. Căci scopul venirii Lui a fost să curețe din suflet răutatea primei călcări a poruncii și să restaureze sufletul la starea lui cea veche, când ne-a dat poruncile Lui cele de viață făcătoare, ca pe niște leacuri, cu care să ne curețe de împătimirea noastră. Căci ce sunt leacurile pentru un trup bolnav, acelea sunt poruncile (Domnului) pentru sufletul plin de patimi. Și este limpede că poruncile sunt rânduite împotriva patimilor, spre tămăduirea sufletului celui călcător de porunci, precum cu multă limpezime a grăit Domnul către ucenicii Săi: „Cine are poruncile Mele și le păzește, acela mă iubește. Iar cine mă iubește, va fi iubit de Tatăl Meu. Și eu îl voiu iubi și Mă voi arăta lui, și vom veni la el și ne vom face lăcaș în el“. (Ioan 14, 21). Și iarăși a zis: (Ioan 15,35): „După asta va cunoaște lumea că sunteți ucenicii Mei, de vă veți iubi unul pe altul.“ Și e limpede că, dragostea se dobândește abia după însănătoșirea sufletului. Iară sufletul nu se însănătoșește decât după ce păzește poruncile.

Păzirea poruncilor este încă dedesuptul dragostei celei duhovnicești. Și, fiindcă sunt mulți, care păzesc poruncile din frică sau pentru răsplata cea din viața viitoare, — nu din dragoste, — foarte mult ne sfătuiește Domnul să păzim poruncile din dragoste, care dă sufletului lumina. Și iarăși (Mat. 5,16): „Ca să vadă oamenii faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri". Și faptele cele bune, despre care ne-a învățat Domnul, nu pot fi văzute, decât prin păzirea poruncilor. Și despre faptul că poruncile Domnului nu sunt grele pentru cei iubitori de adevăr, a spus Domnul (Mat. 11, 28-30): „Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pre voi. Că, jugul Meu este bun și sarcina Mea ușoară." Dar El a arătat și aceea, că toate poruncile Lui trebuie să le împlinim, cu sârguință, când a zis (Mat. 5,9): „Cel ce va dezlega una din aceste porunci mai mici de-ale Mele și va învăța pe oameni, acela mic se va numi în Împărăția „Cerurilor". După ce acestea ni s-au rânduit cu putere de lege, eu nu pot nicidecum să zic, că nu trebuie să ținem **toate** poruncile; dar nici sufletul nu poate să se curețe, dacă nu va împlini poruncile, care sunt date de la Domnul, ca să curețe — ca niște leacuri — patimile și păcatele.

Bine știi Cuvioșia Ta că prin călcarea poruncilor a năvălit asupră-ne răutatea; deci e limpede că sănătatea se va întoarce tot prin păzirea poruncilor. Dar nici curățirea sufletului nu trebuie s-o dorim și s-o nădăjduim, fără de lucrarea poruncilor; dacă de la început nu mergem pe cărarea aceea, care ne duce spre curăția sufletului. Și să nu spui că Dumnezeu poate să ne hărăzească în dar curăția sufletului, fără să fi lucrat poruncile. Căci acestea sunt judecățile Domnului.

Și nu ne îngăduie Biserica să cercetăm noi asemenea fapte. Și Evreii în vremea întoarcerii lor de la Babilon la Ierusalim au mers pe o cale bătută de fire și așa au ajuns în sfânta lor cetate și

au văzut minunile Domnului. Iezechiel însă, a fost răpit mai presus de fire printr-o lucrare de descoperire, și a ajuns în Ierusalim, și pentru descoperirea dumnezeiască s-a făcut văzătorul înnoirii orașului Sfânt. Așa se întâmplă cu sufletul cel curat. Că unii intră (ajung) la curăția sufletului, prin calea cea umblată și legiuită, prin păzirea poruncilor printr-o viață de nevoințe și prin propriul lor sânge; și sunt alții care se învrednicesc de ea prin dăruire de Har. Și aici este minunea: că nu ni s-a poruncit să cerem prin rugăciune curăția care ni se dă prin Har, și nici să părăsim rânduiala lucrării (poruncilor). Căci bogatului aceluia, care L-a întrebat (Luca 10, 25): „Cum voi moșteni viața veșnică?“ răspuns-a limpede Domnul: „Păzește poruncile“. Iar când L-a întrebat, care sunt poruncile? I-a răspuns: „Întâi să te depărtezi de faptele cele rele și astfel i-a adus aminte de fire. Iară când el a încercat să mai afle ceva, i-a zis (Mat. 19, 21): „Dacă vrei să fii desăvârșit, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, apoi ia-ți crucea ta și vino după Mine“. Iar asta s-o faci, ca să fii mort pentru averile tale și viu pentru Mine. Ieși din lumea cea veche a patimilor, ca să intri în lumea cea nouă a duhului. Leapădă și te dezbracă de haina cunoașterii modurilor și a vicleniilor, și astfel vei fi îmbrăcat cu simpla cunoaștere a adevărului. Căci prin cuvintele: Ia-ți Crucea ta, Domnul ne-a învățat să murim pentru toate lucrurile din lume. Și când omul a omorât înlăuntrul său pe omul cel vechi, adică patimile, atunci îi zice Domnul: Vino după Mine. Căci nu poate omul cel vechi să călătorească în calea lui Hristos, precum a zis Fericitul Pavel (1 Cor. 15, 50); „Nu poate trupul și sângele să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea să moștenească nestricăciunea“. Și apoi (Efes. 4, 22): „Dezbrăcați-vă de omul cel vechi, carele putrezește în patimi și atunci vă veți putea îmbrăca cu cel nou“, care s-a înoit prin cunoașterea asemănării sale cu Ziditorul. Și iarăși (Rom. 8,7):

„Cugetul trupesc este vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu. Că nu se supune legii lui Dumnezeu, și nici nu poate". Iară cei ce sunt în trup, cugetă cele ale trupului, și nu pot să-I placă lui Dumnezeu cu gândurile duhului. Dar Cuvioșia Ta, Sfinte, dacă iubești curăția inimii, și cugetele cele duhovnicești — despre care ai vorbit, — lipește-te strâns de poruncile împărătești, precum a zis Domnul nostru (Matei 18, 8): „Dacă vrei să intri în viață, păzește poruncile"... din dragoste pentru Cel ce le-a dat, nu de frică, sau în vederea răsplătirii. Căci nu atunci când lucrăm dreptatea gustăm desfătarea cea ascunsă în ea, ci atunci, când setea de dreptate usucă inima noastră. Și nu când săvârșim păcatul suntem noi păcătoși, ci când nu-l urâm și nu ne căim de el. Și eu nu zic că a fost cineva, fie de demult, fie de curând, care să fi ajuns la curăția inimii și să se fi învrednicit de contemplația duhului, fără să fi păzit poruncile; ci eu cred că oricine n-a păzit poruncile și n-a călcat în urmele fericiților Apostoli, nu este vrednic să se numească, „Sfânt".

Fericitul Vasile și Fericiții Grigorie (de Nisa și de Nazianz) despre care zici că iubeau pustia, și erau stâlpi și lumină a Bisericii, și proslăveau viața cea liniștită, s-au dus să se liniștească, nu atunci când erau goi de lucrarea poruncilor; ci mai înainte au locuit cu pace, și au păzit poruncile pe care trebuie să le păzească cei ce trăiesc în societate și așa au ajuns la curățenia sufletului și s-au învrednicit de contemplația duhului. Și într-adevăr, eu cred că atunci când locuiau acei sfinți în cetăți, primeau pe străini, cercetau pe bolnavi, îmbrăcau pe cei goi și spălau picioarele celor istoviți. Și dacă cineva îi silea, să meargă împreună o milă, ei mergeau două. Și dacă au trăit în paza poruncilor, pe care se cuvine să le păzească cei ce petrec între oameni, și mintea lor a ajuns la nemișcarea ei cea de la început, și la contemplația cea dumnezeiască și tainică, din clipa aceea s-au silit să meargă la

liniștea pustiei și de atunci încolo au suferit cu omul lor lăuntric atât de mult încât s-au făcut văzători, și au trăit în contemplația Duhului, până ce au fost chemați de Har, să păstorească Biserica lui Hristos.

Cât privește lucrul de care-mi spui, că adică Marele Vasile slăvește, când conviețuirea cu mulțimea, când retragerea (pustnicia), iată ce zic eu: în adevăr, câștigul îl află în două chipuri (feluri, moduri) cei ostenitori, fiecare după puterea pe care o are, după deosebirile metodei și după ținta pe care și-a propus-o. Căci le vine câteodată și celor puternici (tari) folos din conviețuirea cu obștea și altă dată celor slabi; tot așa se întâmplă cu viața în pustie. Pentru omul statornicit în sănătatea sufletului, a cărui minte este una cu duhul, și care a murit pentru viața cea omenească, pentru așa unul conviețuirea cu obștea nu poate fi păgubitoare, dacă va fi mereu treaz, și asta, nu ca să se folosească el, ci ca să fie de folos altora; că a fost chemat de Dumnezeu în numele celorlalți Părinți. Și pe cel slab, care mai are nevoie să crească (hrănindu-se) cu laptele poruncilor, îl folosește conviețuirea cu obștea, până ce câștigă iscusința, și este muncit și pălmuit de ispite, și cade și se ridică, împreună cu cei din obște, și-și dobândește sănătatea sufletului. Nu este copil, care să nu fi fost hrănit cu lapte; nu este călugăr care să nu fi fost hrănit cu laptele poruncilor, ca să-și îndrepte și să-și biruiască patimile și să se învrednicească de curăție. Și în același fel și pustia, precum am zis, — uneori este folositoare celor ce fug și celor slabi, iar alteori, celor tari. Pentru unii, nu cumva patimile lor să sporească și să se aprindă, găsind materie; pentru ceilalți, să nu mai fie în mijlocul materiei și să nu ajungă în război cu vicleanul.

Căci, în adevăr, după cum ai spus, pustnicia (singurătatea) adoarme patimile. Dar nu se caută numai aceasta, ca cineva să-și adoarmă patimile, ci trebuie să le încerce să le smulgă. Adică, să

le biruiască pe ele, când ele se ciorovăesc cu noi (se hărțuiesc cu noi). Fiindcă patimile cele adormite se trezesc, îndată ce găsesc vreun pretext să se desfășoare.

Iată cum vei afla, că nu numai pustia adoarme patimile, precum ai zis? Adu-ți aminte că ele nu se luptă cu noi așa de tare, în vreme de neputință și de boală. Nu numai atâta, ba ele se adorm unele pe altele, ca să-și dea prilej una alteia. Că slava deșartă de pildă, înlătură curvia. Și iarăși, desfrânarea, îmblânzește nebunia slavei deșarte (îndrăcirea după slavă). De aceea, să nu umblăm după viața pustnicească, doar pentru că ea adoarme patimile, ci mai mult pentru că prin ea ne înțelepțim, lipsindu-ne de cele sensibile, și trăind departe de toți, și așa omul nostru cel lăuntric al duhului se înnoește întru Hristos, și suntem mereu în contemplație, văzându-ne pe noi înșine, și câștigă mintea noastră trezvia, și întotdeauna se păzește, ca să nu i se fure cumva aducerea aminte despre nădejdea ei. Cred că acestea sunt de ajuns, ca să-ți lămurească prima întrebare. Dar să răspund și la a doua, care era:

Întrebare: Pentru ce când Domnul nostru a spus despre milostenie că este măsura asemănării noastre cu Tatăl nostru cel din Ceruri, Călugării dau întâietate liniștirii?

Răspuns: Acesta este răspunsul: E bine, că ai luat din Evanghelie pilda și chipul pentru cercetarea rânduielii celei mari a netulburării. Noi ne închinăm în fața ei nu încercăm s-o distrugem, ca pe un lucru oarecare de prisos. Domnul a spus despre milostenie că ea este măsura asemănării noastre cu Tatăl Ceresc, fiindcă ea apropie de El pe aceea, care fac milostenie. E adevărat. Dar nici noi, călugării, nu cinstim liniștea — fără milostenie; doară atât, că ne străduim să stăm departe de tulburare și de grijă, cât putem mai mult. Nu că ne-am împotrivi celor de trebuință, când ne lovim de ele; ci, ne străduim să rămânem în liniște, ca să ne putem îndeletnici cu Dumnezeu. Prin liniște ne

putem strecura din tulburări, și ne putem apropia de Dumnezeu. Iară dacă, după mai multă vreme, ne iese în cale vreo mare nevoie de-a fraților, trebuie să-i ajutăm. Deci, să ne silim mereu, să fim miloși cu toată firea cea cuvântătoare. Că așa ne învață Domnul. Și asta este semnul deosebitor al celor ce se liniștesc. Și milostivirea nu trebuie s-o avem numai înlăuntrul nostru, ci la vreme potrivită și în împrejurări anevoioase trebuie să ne arătăm dragostea pe față. Cu atât mai mult, când cineva și-a ales — nu o liniștire desăvârșită — adică să nu se mai întâlnească cu nimeni — ci ține canonul săptămânal și al celor patruzeci și nouă de liniștiri. Că unii ca aceștia, nu sunt opriți de a săvârși faptele milei, nici chiar în mijlocul pravilei lor fiind. Dacă nu cumva este cineva cumplit și neomenos, și plin de cruzime, și sihăstrit de ochii lumei și înaintea oamenilor. Fiindcă știm bine, — că fără dragoste pentru de-aproapele, nici mintea nu poate să fie luminată prin convorbirea cu Dumnezeu și prin dragostea Lui.

Și acum, care călugăr înțelept, de are hrană și haine și vede pe aproapele său înfometat și gol, nu-i face parte din cele ce are, ci dimpotrivă, le pune bine? Sau cine, când vede pe cineva, care e mădular al aceluiaș trup, din care el însuși face parte, — ars de boală și sfârșit de oboseală, — și când îl vede că are nevoie să fie cercetat, de dragul liniștii, prețuiește mai mult canonul închiderii în chilie, decât dragostea față de aproapele? Întrucât însă nu se întâmplă unele ca acestea, să păzim în mintea noastră dragostea de aproapele și mila către frați. Căci fiindcă avuția ne este aproape, Domnul ne cere să le împlinim pe acestea și cu fapta și să le și desăvârșim. Dar e limpede că, dacă nu câștigăm nimic, nu trebuie să avem grijă și să ne tulburăm din pricina săracilor. Că dacă avem, ni se cere. Și iarăși dacă avem așezarea îndepărtată, izolată de oameni și de tulburările lor, nu trebuie să ne părăsim chilia și viețuirea noastră cea călugărească și pustnicească, și să dăm ocol

lumii, și să cercetăm pe bolnavi, și să ne îndeletnicim cu asemenea lucruri; căci e limpede, că astfel de fapte duc de la cele mari spre cele mici. Iară dacă trăiește cineva în obște, și-și are așezarea aproape de oameni, și cu ei, și dacă oamenii aceia prin osteneala lor, îl odihnesc pe el, atunci și el este dator să facă la fel. Dar să nu ceară el de la alții în tot chipul să-l odihnească, iar el, când vede pe fiul născut din același trup și de acelaș chip, — adică pe Hristos în strâmtoare și lepădat, și chinuit, să se dea la o parte și să se ascundă de el, sub cuvânt că trebuie să se liniștească, fiindcă minte. Că fiecare, care face așa, este nemilos.

Și să nu-mi pomenești pe Ioan al Tebaidei și pe Arsenie, și să nu-mi spui că nici unul din ei nu au avut habar de lucruri de acestea nici n-au purtat grijă de cei bolnavi și săraci, și n-au încetat de a-și vedea de liniștea lor... Nu te atinge de faptele unor astfel de sfinți. Căci numai dacă te lepezi de orice întâlnire cu oamenii și de odihna cea de la ei, atunci îți dă Dumnezeu poruncă să nu-ți pese de ei. Dacă însă ești departe de desăvârșirea lor și-ți petreci toată vremea în osteneli trupești și în convorbiri cu oamenii, pentru ce să nu iei seama la porunci (pe care trebuie să le păzești, că încă n-ai trecut de altă măsură) — sub cuvânt că trăiești în felul sfinților celor mari, de care nu te poți apropia?

Iară eu mă voi strădui să-ți reamintesc o întâmplare de-a Sfântului Macarie cel Mare, care s-a însemnat, ca să fie de mustrare pentru aceea care nesocotesc pe frații lor. Că s-a dus odată să cerceteze pe un frate bolnav, și l-a întrebat Macarie ce dorește. A răspuns fratele că vrea puțină pâine proaspătă. Fiindcă făceau călugării odată pe an pâine pentru tot anul, — că, așa era obiceiul locului aceluia. Și îndată s-a sculat acel bătrân vrednic de fericire și s-a dus la Alexandria (deși era de nouăzeci de ani). Acolo a schimbat pâinile uscate, pe care le adusese în traistă cu pâini proaspete și le-a adus acelui frate.

Și Avva Agaton, care era asemenea cu Macarie cel Mare, a făcut un lucru și mai mare. El era cel mai iscusit monah, al vremei sale și cinstea mai presus de toate tăcerea și liniștea. Acest minunat sfânt, s-a dus în vremea adunării poporului să-și vândă rucodelia sa. A dat în piață peste un străin, lepădat și bolnav. A închiriat o casă și a lucrat cu propriile lui mâini, cheltuindu-și toată agonisita cu bolnavul și slujindu-l șase luni, până ce s-a făcut sănătos străinul cel bolnav. Și zicea Avva Agathon: „Ași fi dorit să găsesc un lepros, ca să-i dau lui trupul meu, și să-l iau pe al lui. Iată, aceasta este o dragoste desăvârșită."

Cei ce se tem de Dumnezeu, dragul meu, cu ușurință se silesc și se îngrijesc să împlinească poruncile. Și dacă aflarea poruncilor se întâmplă să atârne numai de oamenii aceștia, apoi ei suferă și primejdii de dragul lor. Că Făcătorul de viață a legat desăvârșirea lor, făcând-o atârnătoare de două porunci, care le cuprind pe toate: dragostea de Dumnezeu și dragostea tot atât de mare față de făptura Sa și de chipul Său. Și cea dintâi ne îndreaptă spre ținta contemplației duhovnicești; iar a doua, spre făptuire și spre contemplație. Că firea dumnezeiască este, prin ea însăși, simplă, necompusă, nevăzută și n-are nevoie de nimic. Ei nu-i trebuie știința firească, care se ocupă veșnic cu faptele materiei, nici nu-i trebuie o acțiune văzută, nici grosolănia gândirii noastre. Ea lucrează cu simplitate, asupra unei părți a minții, în conformitate cu pricina ei preaslăvită, — care este și ea simplă, mai presus de simțirea simțurilor materiale: iar a doua poruncă — iubirea de oameni, după firea noastră cea îndoită, are și o lucrare îndoită. Adică spun, că ceea ce împlinim în conștiința noastră în chip nevăzut, dorim să împlinim și cu trupul și nu numai pe față (la arătare), dar și în ascuns. Că ceea ce împlinim noi cu lucrul, se cere împlinit și cu conștiința.

Căci precum omul este alcătuit din două părți — sufletul și trupul — tot așa toate ale lui trebuie să se împlinească pe două planuri, după compoziția lui. Și fiindcă fapta este premergătoare contemplației, nimeni nu se poate înălța la partea acea prea înaltă, dacă nu va începe prin a împlini cu lucrul cele mai de jos. Și acum nimeni să nu îndrăznească să zică despre dragostea de-aproapele, că o putem dobândi cu sufletul, fără să mai împlinim cu trupul acele fapte, pe care puterea noastră, împrejurările și locul ne dau mâna să le împlinim. Că atunci s-ar putea crede că toată dragostea constă în contemplație și se cunoaște din contemplație. Și după ce am arătat credință în faptele trupești, pe cât cu putință, atunci i se dă sufletului nostru putere spre partea cea mare a contemplației celei înalte și dumnezeiești, ca să ajungă la ea prin gânduri curate și fără seamăn. Iară unde nu poate omul să facă faptele dragostei cu trupul și la arătare, și ajunge (omului) în fața lui Dumnezeu, să săvârșească numai în cugetul lui dragostea de-aproapele nostru, mai ales când întregește lipsa cu partea șederii în chilie și a liniștii și covârșește cu petrecerea aceasta, faptele dragostei.

Dar, de vreme ce suntem lipsiți de acele părți ale liniștii, să împlinim lipsa ei prin porunca cea mai mică decât ea, care este fapta sensibilă, pe care s-o făptuim, ca pe-o odihnă a vieții noastre, ostenindu-ne trupul; ca nu cumva libertatea noastră să fie pretext de a ne supune trupului, și să ne ostenim astfel în zadar, în numele sihăstriei. Căci e limpede, că nu aceluia, care s-a depărtat cu totul de oameni, și mereu se gândește numai la Dumnezeu, — fiindcă s-a despărțit de toate, — i s-a poruncit să se supună și să slujească oamenilor. Iară dacă are cineva un canon de șapte săptămâni sau unul săptămânal de liniște, și după ce l-a făcut, se întâlnește cu oameni și trăiește printre ei, și mănâncă împreună cu ei, dar nu-i pasă de frații lui cei nevoiași, când i se pare că e

legat de canonul lui săptămânal, așa unul este nemilos și crud. E lesne de înțeles că nu canonul îl oprește, ci fiindcă nu are el milă, și e plin de mândrie și de gânduri mincinoase, nu se pleacă el să facă asemenea lucruri.

Cel ce disprețuiește pe neputincios, nu va vedea lumina. Și întunecată va fi ziua celui ce-și întoarce fața de la strâmtoarea altuia. Bâjbâi-vor în întuneric fiii din casa aceluia care-și bate joc de strigătul necăjitului.

Să nu aducem ocară pentru numele cel mare al liniștii, prin neștiința noastră. Căci fiecare rânduială are o vreme a ei, un loc și o caracteristică a ei. Și viețuirea ți-o cunoaște Dumnezeu, dacă a primit toată făptura ta. Și fără asta, lucrarea tuturor acelora care vor să ajungă la desăvârșire, este deșartă. Cine așteaptă să-l mângâie și să-l cerceteze alții la vreme de neputință, frații lui; se smerește pe sine și împreună se nevoiește cu de-aproapele său în clipele, în care este ispitit; ca să fie lucrarea (fapta) liniștirii aducătoare de bucurie, departe de orice părere și amăgire a dracilor.

A zis unul dintre Sfinții cei văzători, că nimic nu poate izbăvi pe un călugăr, de darul trufiei și nimic nu-l ajută să nu treacă hotarul curățeniei în vremea când se aprinde în el patima curviei, decât să vadă pe alți oameni întinși în așternuturile lor, și cu totul topiți de scârba trupului.

Mare și îngerească este fapta liniștii, când se amestecă și cu socotința, de dragul smereniei. Că suntem furați și jefuiți, acolo unde nici nu știm. Eu am zis asta, fraților, nu ca să lenevim și nici ca să disprețuim prin faptă, liniștea. Că eu peste tot locul, acesta v-am spus și v-am sfătuit, și nici acum nu grăiesc altfel. Nimeni să nu ia în mâinile sale, ca un nebun, numai un cuvânt de-al meu, gol, și să-l scoată din context (să le lase pe celelalte). Mi-aduc aminte, că în multe locuri am spus răspicat că, dacă i

s-ar întâmpla cuiva, să stea în trândăvie, în chilia sa, din pricina neputinţii, care ne apucă uneori, pe fiecare, atunci el nu trebuie numai decât să-şi lase şederea în chilie şi să iasă cu totul din ea, şi să puie mai mult preţ pe faptele cele dinafară decât pe cele din chilie. Iară a ieşi cu totul am zis că nu însemnează să ieşi pe câteva săptămâni, când se întâmplă cândva o absolută nevoie, să te duci să cumperi cele de treabă pentru viaţa şi odihna aproapelui tău, că asta nu este trândăvie sau lene. Iară de i se pare cuiva că este desăvârşit, şi că petrecând cu Dumnezeu, este mai presus de toate cele de aici, prin faptul că se abţine de la toate cele văzute, pe drept cuvânt, poate, să se lepede de acele fapte ale dragostei. Mare este puterea socotinţii, la cei ce au ajutorul lui Dumnezeu. Şi El, cu mila Sa să ne dea ca să împlinim şi noi acel cuvânt al Lui, care zice (Luca 6, 41): „Ceea ce vreţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi lor asemenea. Că Lui i se cuvine Slava şi cinstea în vecii vecilor. AMIN.

Şi iarăşi, în scrisoarea Cuvioşiei Tale, scriai că tot călugărul, care voieşte să iubească pe Dumnezeu mai presus de orice, trebuie să se îngrijească să-i fie sufletul curat. Şi bine ai zis, dacă poţi. Şi fiindcă iar zici, că nu are îndrăzneală să se roage, câtă vreme încă nu şi-a biruit patimile, mie, oricât sunt de prost, aceste două mi se par că se bat cap în cap. Căci dacă sufletul n-a biruit patimile, cum să se îngrijească de curăţie? Când el n-a împlinit din canonul său de dreptate duhovnicească, nici măcar biruinţa asupra patimilor, cauţi un lucru mai înalt decât acesta? Că nu din cele ce le doreşte omul îl cunoaştem că iubeşte, ci fiindcă le iubeşte înţelegem, că le şi doreşte. Că iubirea premerge poftei, după fire. Dacă cineva n-ar iubi, nici nu doreşte. Fiindcă, patimile sunt ca o uşă închisă în faţa curăţiei. Şi, de nu va deschide cineva uşa aceea închisă, nu va putea să intre în partea cea curată a inimii. Cât despre faptul că sufletul n-are îndrăzneală în ceasul

rugăciunii, așa este. Că, îndrăzneala nu este numai mai presus de patimi, ci și mai presus de curăție. Și așa, cum zic, se face rânduiala așezământului: răbdarea cea de sila se luptă cu patimile pentru curăție. Deci, dacă ies patimile biruitoare, sufletul pierde curăția. Dacă sunt biruite patimile, sufletul câștigă curăție. Iar curăția cea adevărată face sufletul să aibă îndrăzneală în vremea rugăciunii.

Dar oare, când cerem în rugăciune ceea ce am numit eu curăția sufletului, nu suntem vrednici de mustrare, sau rugăciunea noastră nu este trufie și părere, când cerem de la Dumnezeu acel lucru, pe care Scriptura și Părinții ni l-au dat ca poruncă și pentru care și călugărul a ieșit în sihăstrie? Dar eu cred, Sfinte, că precum un fiu nu se îndoiește de Tatăl său și nu-i cere mereu zicând: învață-mă cutare meșteșug, sau — dă-mi cutare lucru, așa trebuie și călugărul să nu socotească, și nici să nu ceară de la Dumnezeu: dă-mi aceea sau cealaltă. Fiindcă știe, că Dumnezeu se îngrijește de noi, mai mult, decât tatăl de fiul lui. De aceea trebuie să ne smerim și să plângem pentru păcatele care le-am făcut, sau cu gândul, sau cu lucrul, și cu inima zdrobită să zicem cuvintele Vameșului (Luca 13, 18): „Dumnezeule, miluiește-mă pe mine, păcătosul". Și să facem pe față și în ascuns, ceea ce ne-a învățat Domnul, când a zis: când veți face toate, câte vi le-am poruncit vouă, să ziceți: slugi netrebnice suntem, cele ce eram datori să le facem, acelea le-am făcut, ca să-ți mărturisească conștiința ta că ești netrebnic și că ai nevoie de milă. Știi, și Cuvioșia Ta bine, că nu faptele deschid ușa cea închisă din inimă, ci zdrobirea inimii, și smerenia, când prin smerenie vei fi biruit patimile, nu prin dispreț. Că cel bolnav întâi se smerește și are grijă să-și vindece metehnele din el, și apoi abia vrea să fie împărat. Iar curăția și sănătatea sufletului sunt împărăția lui.

Și care este împărăția sufletului? Precum cel bolnav nu zice tatălui său să-l facă împărat, ci se îngrijește mai întâi să se facă sănătos, și negreșit, după însănătoșirea lui, împărăția tatălui este a lui, așa și cel păcătos, care se pocăiește, luîndu-și însănătoșire pentru sufletul său, se duce împreună cu tatăl în partea firii celei curate, și va împărăți cu slava tatălui său.

Când îmi aduc aminte că Sfântul Apostol Pavel povestește greșalele sale și sufletul său așezându-și-l la urmă și dedesuptul tuturor, (1 Tim. 1, 15): „Iisus Hristos, zice: a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu, și de aceea m-a miluit pe mine, ca să-Și arate întru mine îndelung răbdarea Sa", fiindcă de la început eu am prigonit, am ocărât și-am hulit: dar am fost miluit, că făceam așa din neștiință și necredință". Și acestea când, și în ce împrejurări le-a zis Pavel? După luptele cele mari și după faptele cele tari și după propovăduirea în toată lumea a Evangheliei lui Hristos, după morțile cele dese, și după necazurile cele felurite, pe care le-a pătimit de la Evrei și de la neamuri. Și el încă privea spre faptele sale cele dintâi; Și nu numai că gândea, că n-a ajuns încă la curăție, ci se socotea că nu se cuvine să se numere printre ucenici. Căci zicea (1 Corint. 15, 9): „Nu sunt vrednic să mă chem Apostol, căci am prigonit Biserica lui Hristos". Și, după ce a învins patimile mai mult decât orice om, zicea (1 Corint. 9, 26): „Îmi chinuiesc trupul și-l robesc, ca nu cumva, propovăduind altora, eu însumi să fiu neiscusit".

Iar dacă-mi spui, că Pavel povestește și despre sine și fapte mari, el însuși să te plece (înduplece) pe tine în această privință. Căci el spune, că făcea acel lucru fără voia lui, nu pentru el, ci pentru propovăduire. Și când povestește acele fapte mari pentru folosul credincioșilor, se pune în situația unuia care e nevrednic de o laudă ca aceea și strigă zicând: „că voi m-ați silit" (2 Cor. 11, 16). Și mai zice: „Ceea ce zic în starea aceasta de

lăudăroșenie, nu zic după Domnul, ci într-un fel de nebunie". Iată canonul, pe care ni l-a dat Sfântul Pavel, cel cu adevărat drept. Să-l păzim deci, și să-l împlinim cu râvnă. Și să nu mai cerem de la Dumnezeu cele înalte, pe care El nu ni le dă și nu ni le dăruiește; că știe Dumnezeu care sunt vasele cele alese ca să-L slujească pe El. Fericitul Pavel nici după aceea n-a cerut împărăția sufletului, ci zicea (Rom. 9, 3): „Rugatu-m-am să fiu anatema de la Hristos". Cum putem noi să îndrăznim să cerem de la Dumnezeu împărăția sufletului, înainte de vremea, pe care o cunoaște El? Noi, care nici cel puțin poruncile nu le păzim, nici patimile nu le biruim, nici datoria nu o plătim?!

Te rog deci, Cuvioase, să nu se suie gândul acesta în inima ta, ci să-ți câștigi mai presus de toate răbdarea celor ce vin asupra ta. Și cu multă smerenie și zdrobire a inimii pentru cele ale noastre să cerem cu gândul iertare pentru păcatele noastre, și smerirea sufletului.

Un sfânt a scris, că, dacă nu se crede omul pe sine păcătos, rugăciunea nu-i este bine primită la Domnul. Dar dacă vei zice, că unii din Părinți au scris despre aceste chestiuni, ce este curăția sufletului, și ce este sănătatea, nepătimirea și contemplația; dar n-am scris aceasta, ca noi să cerem înainte de vreme, prin nădejde, darurile acestea. Căci scris este (Luca 17, 20): „Împărăția lui Dumnezeu nu vine când stăm la pândă s-o așteptăm". Că cei ce au ajuns la o așa țintă, au căzut în trufie. Și noi să așezăm în latura inimii, lucrarea pocăinții și rânduielile cele bine plăcute lui Dumnezeu, și cele de la Domnul vin singure, de la sine, dacă locul inimii este curat. Iară cele ce le căutăm cu nerăbdare, adică darurile cele mai înalte ale lui Dumnezeu nu sunt de nici o treabă pentru Biserica lui Dumnezeu. Și, cine le-a primit, și-a agonisit trufie și cădere. Și asta nu este la un semn, că cineva iubește pe Dumnezeu, ci este o boală a sufletului. Și cum putem noi să

cerem darurile cele mai înalte ale lui Dumnezeu, când dumnezeiescul Pavel se laudă cu necazurile lui și socotește că participarea la Patimile lui Hristos, este cel mai înalt dar de la Dumnezeu?

Mai scrii în epistola ta, că a îndrăgit sufletul tău iubirea de Dumnezeu dar că n-ai ajuns încă să-L iubești pe Dumnezeu, deși ai dorință (dorești mult) să-l iubești. Mai scrii că, dorești să te retragi în pustie, și ai arătat prin aceasta, că ai ajuns la curăția inimii și că arzi cu sârg la aducerea aminte de Dumnezeu, și se încălzește inima ta. Și toate acestea, dacă sunt adevărate, sunt mărețe, dar n-aș fi vrut să mi le scrii tu. Că nu sunt scrise cu bună rânduială. Iar dacă mi le-ai povestit ca răspuns la întrebare, apoi întrebarea avea alt rost. Pentru că cine zice, că nu are încă îndrăzneală să se roage cu sufletul său, deoarece n-a biruit încă patimile, cum de îndrăznește să zică deodată, că sufletul a îndrăgit dragostea de Dumnezeu? Nu se poate ca în tine să simți mișcarea dragostei de Dumnezeu, după care alergi cu taină în pustnicie, dacă n-ai biruit patimile. Tu însă ai spus că sufletul tău încă n-a biruit patimile, dar a îndrăgit iubirea de Dumnezeu, și asta n-are rost. Că eu nu știu cum poate cineva să zică, că n-a biruit patimile, dar a îndrăgit iubirea de Dumnezeu.

Dar, zici tu, eu n-am zis că-L iubesc pe Dumnezeu, ci numai că doresc să-L iubesc. Dar nici asta nu se poate, decât dacă sufletul a ajuns la curăție. Și dacă ai vrea să zici un cuvânt mai limpede, ai spune răspicat, că nu numai tu dorești aceasta, ci fiecare zice că vrea să iubească pe Dumnezeu. Și aceasta o zic nu numai creștinii, ci și fiecare în parte; dar ei spun cuvintele numai cu limba, iar sufletul nu simte, ce spun ei. Și mulți sunt bolnavi, fără măcar să știe că sunt bolnavi. Căci viclenia, răutatea este boală a sufletului. Și rătăcirea este pieire a adevărului. Și bună parte din oameni fiind bolnavi de aceste două boli, predică

sănătatea și de mulți sunt slăviți. Câtă vreme sufletul nu se vindecă de viclenie, și nu dobândește firea lui cea sănătoasă, cu care-a fost zidit, și până nu se va naște din sănătatea duhului, omul nu poate să dorească viața duhului, cea mai presus de fire. Căci, atâta vreme, cât sufletul este bolnav de patimi, el nu simte cu simțirea lui viața duhovnicească (cele duhovnicești), nici nu știe să le dorească, ci le dorește numai pentru că a auzit de ele, sau a citit despre ele în Scripturi. De altfel pe drept cuvânt am spus mai sus, că doritorii de desăvârșire, trebuie mai întâi să păzească toate poruncile. Fiindcă lucrarea cea tainică a poruncilor vindecă puterile sufletului. Dar asta nu se face simplu, ca din întâmplare. Că scris este, că fără vărsare de sânge nu este iertare. Dar firea noastră s-a înnoit cel dintâi prin întruparea lui Hristos, și părtașă s-a făcut patimilor și morții Sale. Atunci după înoirea jertfei de sânge, s-a înnoit firea noastră și s-a sfințit și-a putut să primească poruncile cele noi și desăvârșite. Că, dacă, poruncile ni s-ar fi dat mai înainte de vărsarea sângelui, mai înainte de înnoirea și sfințirea firii noastre, atunci poate că și poruncile acestea noi, ca și cele de demult, ar fi tăiat din suflet răutatea, dacă n-ar fi putut smulge rădăcinile răutății cu totul. Acum însă lucrul stă altfel. (Acum însă nu-i așa). Căci lucrarea cea tainică, însoțitoare a poruncilor noi, și duhovnicești, pe care sufletul le păzește, aruncând în jur priviri pline de teama lui Dumnezeu, îl înnoiesc și-l sfințesc pe acest suflet, și-i vindecă în taină toate mădularele sale. Căci e limpede că fiecare poruncă vindecă sufletul de câte o patimă. Dar, lucrarea aceasta o simte numai vindecătorul și cel vindecat, ca și în Evanghelia femeii, căreia-i curge sângele.

Prea bine știi, dragul meu, că, dacă nu se vindecă mai întâi partea cea pătimitoare a sufletului, de nu se va înnoi, de nu se va sfinți și de nu se va simți asupră-i legăturile rânduielii celei duhovnicești, sufletul nu se va putea slobozi din lucrurile cele

făcute, care-i ies în cale. Și asta este vindecarea, ca să se facă sufletul prin Har, așa, ca al Sfinților Apostoli, care prin credință s-au desăvârșit în dragostea lui Hristos. Și se întâmplă ca sufletul să se însănătoșească prin lege (după lege). Căci cine a biruit patimile prin săvârșirea poruncilor și prin faptele cele anevoioase ale vieții celei adevărate, acela să știe, că s-a însănătoșit după lege sufletul său și a fost înțărcat de laptele lumii acesteia grosolane, și s-a despărțit de obișnuințele cele vechi, și s-a născut din nou întru viața cea duhovnicească. Să știe că s-a văzut intrat în latura Duhului prin Dar, din pricina cugetărilor sale din omul său cel lăuntric, și că o lume nouă și simplă l-a primit pe el.

Dar când și mintea se va înnoi, și inima se va sfinți, atunci toate gândurile care se mișcă în inimă, se vor mișca în armonie cu lumea cea nouă, în care intră sufletul. Mai întâi se pornește în minte dorul după cele dumnezeiești, și ea dorește cu sete să fie părtașă cu îngerii la descoperirile tainelor cunoașterii celei duhovnicești. Și simte mintea cunoașterea cea duhovnicească, a făpturilor, și răsare în ea contemplația tainelor sfintei Treimi, împreună cu tainele cinstitei Iconomii, celei mai presus de noi. Și atunci se lipește ea cu totul de cunoașterea nădejdii celei viitoare.

Deci, pune pe socoteala mea acele lucruri, pe care ți le-am scris, ca despre tine. Dacă sufletul, închis în țara (locul) patimilor ar fi putut să-L iubească pe Dumnezeu, cu adevărat, n-ar fi avut multă nevoie să cerceteze și să cunoască tainele lumii celei duhovnicești.

Dar e limpede că învățătura și cunoștința nu sunt de nici un folos în starea de împătimire, și nici nu pot să deschidă ușa cea închisă dinaintea curăției. Iară dacă patimile sunt alungate din suflet, mintea se luminează și se așează în locul cel curat al firii, și nu mai are nevoie să-l cerceteze, fiindcă vede lămurit, bunătățile cele ce se află în locul acela al ei. Fiindcă și simțurile noastre din

afară, simt zidirile și lucrurile (faptele) lor, fără să fie nevoie de învățătură sau de cercetare, ci prin firea lor (căci nu învățătura este mijlocitoare între simțuri și lucrul simțit; că oricât i-ai vorbi orbului despre strălucirea Soarelui și a Lunii, despre mersul Stelelor și despre sclipirea pietrelor celor nestemate, el le primește numai cu numirea și-și dă seama prin nume de frumusețea pe care o au; dar cunoașterea și judecata aceasta sunt departe de plăcerea pe care i-ar da-o vederea acestor lucruri). Tot așa să înțelegeți și cuvintele mele despre contemplația duhului. Căci mintea cea văzătoare a tainelor celor ascunse ale Duhului, dacă este în starea de sănătate, pe care o are din fire, vede întreaga slavă a lui Hristos, și nu cercetează, nici nu învață despre ea, ci se desfătează de dulceața tainelor celor noi, cea mai presus de libertatea voinții, pe măsura credinții și a nădejdii în Hristos, cum scrie Fericitul Pavel (Rom. 8, 25): „Dacă vedem ceva, la ce să mai nădăjduim? Cu răbdare să așteptăm“...

Drept aceea, trebuie să așteptăm, petrecând ca niște pustnici, cu simplitate, în omul nostru cel lăuntric, unde nu se întipăresc imaginile gândurilor, unde nu este o vedere, a lucrurilor celor compuse (alcătuite). Căci mintea ia înfățișarea lucrurilor către care privește. Dacă privește spre lume, mintea ia chipul și asemănarea, feluritelor chipuri, care o fac să fie risipită. Și aceste chipuri, după cât sunt de deosebite, și de multe, pun în mișcare gândurile. Și când se pun în mișcare gândurile, ele își pun pecetea în minte. Iară dacă privește mintea spre omul cel lăuntric, unde nu se pot schimba chipurile, nici să se despartă un chip compus de altele, tot compuse, ci, totul cu totul este Hristos, e limpede că mintea primește contemplația cea simplă, fără de care nimic nu îndulcește cu arome gâtlejul sufletului, și care prin firea ei, face sufletul să dobândească îndrăzneală în rugăciune. Că ea este hrana firii sufletului. Și când stă mintea în partea cunoașterii adevărului, atunci nu are nevoie de cercetare. Și precum ochiul

cel trupesc nu întreabă, dar vede soarele, tot așa nici ochiul sufletului nu cercetează, dar vede cunoașterea duhului, Așa și vederea cea tainică (contemplația mistică) se dă minții, abia după însănătoșirea sufletului. Și pe aceasta o dorești Cuvioșia Ta. Iar sufletul, care caută să ajungă la contemplație prin cercetare și prin rațiune să afle așa taine, este nebun. Că fericitul Pavel zice și el, că nu prin învățătură, nici în chip trupesc a aflat și a auzit tainele și cuvintele de nespus, pe care omul nu le poate spune (2 Corint. 12, 4). Ci a fost răpit în extaz, spre latura cea duhovnicească și a văzut descoperirea tainelor.

Așadar, și Cuvioșia Ta, Prea Cuvioase, dacă iubești curăția, taie-ți dragostea de la toți ca să nu se mai reverse asupra tuturor, și, intrând înlăuntrul inimii, lucrează-ți via inimii, și smulge patimile din sufletul tău ca să nu cunoști viclenia omenească. Curăția nu răsare și nu înflorește în suflet, din cerere, ci din faptul că nu cunoaștem răutatea față de nimeni. Ea privește spre Dumnezeu. Și, dacă vrei să se facă inima ta loc al tainelor celor din lumea nouă adună-ți întâi o comoară de fapte cu trupul, prin post, prin priveghere, prin slujire, prin asceză, prin surparea gândurilor, prin răbdare și prin celelalte. Leagă-ți mintea cu lanțul citirii Scripturilor și cu cugetarea celor citite, scrie poruncile înaintea ochilor tăi, și plătește-ți datoria pe care o ai din patimi, ori de câte ori biruiești sau ești biruit. Și stând de vorbă cu Dumnezeu în rugăciune, și în cerere, și cugetând cele ce ceri și te rogi, smulge-ți din inimă orice chip și orice asemănare, în care te-ai prins, prin idee preconcepută. Deprinde-ți mintea să cugete mereu la tainele Iconomiei Mântuitorului, și amână cererea cunoașterii și a contemplației, celor mai presus de cuvânt, până la locul și la vremea lor, și urmează lucrarea poruncilor, celor privitoare la curăție, cerând pentru tine de la Domnul prin rugăciune, mâhnire care arde ca focul în toate (pe care a pus-o

Domnul și în inimile Apostolilor, a mucenicilor, a părinților) și care să pice în inima ta, ca să te învrednicești de viețuirea cea cu mintea. Începutul și mijlocul și sfârșitul acestei viețuiri este: să te desparți de toate prin unirea cu Hristos. Dacă vrei să cunoști tainele, cu fapta împlinește porcuncile, și nu umbla după cunoașterea tainelor. Contemplația duhovnicească lucrează înlăuntrul nostru, prin latura curăției — și tu, află mai întâi cum să intri în latura tainelor duhului și ăsta să fie începutul.

Cea dintâi taină se numește curăție, și constă în împlinirea poruncilor. Contemplația este o vedere duhovnicească a minții, adică să ne uimim și să cugetăm la toate câte s-au făcut sau se vor face. Contemplația este o vedere a minții, adică să ne uimim privind iconomia lui Dumnezeu cea din neam, în neam să cugetăm la Slava Lui și la greutățile înnoirii lumii. Prin aceste cugetări se zdrobește inima, se înnoiește și ca și pruncii cei întru Hristos, se hrănește cu laptele poruncilor celor noi, celor duhovnicești — și-și pierde viclenia și se obișnuiește cu tainele duhului și cu descoperiri de cunoștințe, înălțându-se din cunoaștere în cunoaștere și din contemplație în contemplație și din înțelegere în înțelegere și află și în taină se întărește. Până ce în sfârșit se înalță la dragoste, se unește cu nădejdea, și se sălășluiește în ea bucurie, și se înalță la Dumnezeu și dobândește cununa slavei firești, după cum s-a zidit.

Spre aceste pășuni ale duhului se suie mintea prin descoperirile cunoașterii, și cade, se scoală, biruiește, este biruită, și se prăjește ca într-o tigaie în cuptorul chiliei, curățindu-se și devine în ea însăși milă și se învrednicește cu fapta să contemple Sfânta Treime, ceea ce dorești și tu. Pentru că sunt trei feluri de contemplație ale ființelor prin care mintea se desprinde să se înalțe să lucreze: două sunt contemplații ale ființelor celor făcute, cuvântătoare și necuvântătoare, duhovnicești și trupești, iar a treia

este contemplarea Sfintei Treimi. La început, mintea mergând la toate făpturile, le contemplă pe ele, și prin contemplația lor, trece la descoperirea cunoștinții. Iară pentru cele ce nu cad sub simțuri, contemplația este cu rândul (înțelegătoare). Și mintea se contemplă pe sine însăși. Și, filozofii cei de altă școală și-au răspândit mintea prin contemplația aceasta, să privească închipuirile făpturilor.

Așadar, fiii tainelor credinții au o contemplație care este lipsită de credință și paște în livada scripturilor. Această contemplație face să se concentreze mintea, și să nu se răspândească în afară și o leagă într-o unire cu Hristos, cum s-a întâmplat cu Vasilie și la Grigorie; și atunci contemplația minții gustă din cuvintele cele tainice, care sunt spuse în Scriptură. Și, cuvintele care nu sunt cuprinse cu înțelegerea, trebuie să le primim prin credință. Și, după ce ne-am curățit, primim prin contemplație, cunoașterea lor. Și pentru tainele duhului, care întrec cunoașterea, care nu sunt perceptibile simțurilor, nici rațiunii minții, ne-a dat Dumnezeu credința, prin care aflăm atât că ele sunt. Și prin credință se naște în noi nădejdea cea către ele. Prin credință mărturisim că Dumnezeu este Domn, Stăpân, Făcător și Ziditor al tuturor. Iară prin cunoaștere ne dăm seama, că trebuie să păzim poruncile Sale, și să înțelegem, că poruncile cele din Vechea Lege erau păzite de frică, precum spune însuși (Rom. 8, 15): iară poruncile cele de viață făcătoare ale lui Hristos, sunt păzite din iubire, precum zice (Ioan 15, 18): „Eu am păzit poruncile Tatălui Meu, și rămân în dragostea Lui". E limpede că Fiul nu din frică păzește poruncile Tatălui, ci din dragoste. Și prin aceasta ne dă și nouă îndemn, să păzim poruncile tot din dragoste; precum a zis (Ioan 14, 15): „De mă iubiți, păziți poruncile mele, și eu voi ruga pe Tatăl, să vă trimită alt mângâietor". Venirea Mângâietorului a numit Mântuitorul darurile descoperirii tainelor

celor duhovnicești, ca să primească duhul, cum l-au primit Apostolii, adică plinirea (desăvârșirea) cunoștinții duhului, Și, Domnul a mărturisit despre Mângâietorul și a făgăduit, că se va ruga Tatălui, să li-L dea, ca să rămână cu ei în veac, după lucrarea poruncilor și după curățire. Vezi că prin păzirea poruncilor, mintea se învrednicește de darul contemplației mistice (tainice) și de descoperirea cunoașterii duhului? Că nu-i așa, cum ai înțeles Cuvioșia Ta, că lucrând pentru păzirea poruncilor, împiedici contemplația dumnezeieștilor taine, care se desăvârșesc în liniște!

Așa dar, te rog, dacă simți că ai ajuns în latura dragostei, păzește poruncile Testamentului Nou, din dragoste, nu de frică, precum scrie Fericitul Pavel (Rom. 8,35-38), când se aprinsese de dragostea cea dumnezeiască: „Cine mă va despărți de dragostea lui Hristos? necazul sau temnița? sau prigoana? și celelalte. Apoi adaugă: — Sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici cele de față, nici cele viitoare, nu pot să mă despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea în Iisus Hristos, Domnul nostru". Și ca nu cumva să crezi că și Pavel dorește răsplata cea multă sau cinstea, sau dăruirea cea covârșitoare a celor duhovnicești, precum dorește Sfinția Ta, zice: (Rom. 9,3): „M-am rugat să fiu anatema de la Hristos, ca cei ce-I sunt străini să-I devină casnici". Și ca să știi că Sfântul Apostol n-a urmărit contemplația tainică și pustnicească, precum o urmărești Sfinția ta, și, dimpotrivă, pe aceea de care adesea unii s-au învrednicit prin harul lui Dumnezeu, ascultă ce zice în alt loc (1 Corint. 13, 1-2): „Dacă ași vorbi în limbi îngerești și omenești, și aș ști toate tainele și cunoștința, iar dragoste nu am, m-am făcut aramă sunătoare, și chimval răsunător. De-aș avea darul proorociei, și de-aș ști toate, toate tainele, și de-aș avea credință, încât să mut munții, și dragoste nu am, nimic nu sunt". Fiindcă ușa care, după lege, duce la acestea, este dragostea. Dacă vom câștiga dragostea, ea singură ne va duce la aceasta.

Iară dacă prin har ne învrednicim de ele fără dragoste, desigur că odată le vom pierde. Că avuția cea păzită a sfinților celor mari, și a vieții celei Dumnezeiești, este dragostea. De îndată ce pierde Călugărul dragostea, inima lui își pierde pacea (care este lăcașul lui Dumnezeu), și i se încuie ușa harului, prin care intră și iese Domnul nostru, precum a zis (Ioan 20,9): „Eu sunt ușa vieții, și prin Mine omul intră în viață, și va afla pășune, spre creșterea vieții celei duhovnicești." Nu-i stă în cale nici răutatea, nici înșelăciunea, ci-l duce pre el dragostea la toate înălțimile descoperirilor cunoștinții, și la contemplația cea tainică îl duce dragostea cea dumnezeiască, ca pe cei slobozi ai lui Hristos. Și, ca să știi, adevărul despre acestea, că adică viața duhovnicească este contemplație dumnezeiască a minții, ascultă ce zice Marele Pavel. Căci el strigă că nu-i trebuie acestea, fără dragoste; și chiar dacă mi s-ar dărui în dar, contemplația, și încă nu am intrat prin ușa cea legiuită a dragostei, eu nu doresc s-o am; și nici n-o cer pre ea (contemplația), fiindcă n-am intrat la ea, prin ușa cea firească, care este dragostea. Deci, trebuie să câștigăm mai înainte de toate, dragostea, care este cea dintâi contemplație a Treimii Sfinte, și după aceasta, vom avea în chip firesc fără să ne fie dată, contemplația cea duhovnicească. Gândește-te la înțelepciunea Fericitului Pavel, că el a lăsat deoparte toate darurile, pe care le primește omul prin Har, și a cerut temelia însăși a lucrurilor, care primește darurile și le păzește pe ele, după cum spune cineva. Și lui Moise i s-a dat harul contemplației făpturilor, și mulți s-au învrednicit de el, însă nu prin adeverire, ci prin descoperire. Dar eu, care sunt botezat în Duhul Sfânt, și care sunt plin de Har, doresc să am simțământul lăuntric, că Hristos locuiește în mine. Căci Hristos a înnoit firea noastră lăuntrică punându-Se pe Sine Temelie. Și ne-am îmbrăcat în El, prin apă și Duh, și El ne-a unit pe noi cu El, printr-o taină de nespus — și ne-a făcut mădulare ale trupului Său. Și acestea toate, în această

viață, le avem, ca o arvună; iar în lumea cea nouă, Hristos împărtășește cu viață pe celelalte mădulare. Așadar, de ce cauți și dorești contemplația, mai înainte de a avea dragoste, când dumnezeiescul Pavel zice că este zadarnică o contemplație fără dragoste?

Cât despre cele ce-mi scrii, că lucrarea poruncilor mă împiedică de la contemplație, e limpede că pui puțin preț pe dragostea aproapelui, că dai întâietate contemplației, și vrei s-o iei de unde nu e. Atâta vreme, cât nu putem să vedem în noi contemplația, ea nu ni se arată nouă, în locul ei. Precum sufletul, crescând în vârstă după fire primește diferite trepte de cunoaștere și simte cele din lume și se exercită în ele, din zi în zi (pe zi ce merge); tot așa primește omul pentru cele duhovnicești, vederea duhului și simțirea cea dumnezeiască, și se exercită prin ele, pe măsură ce crește și sporește mintea prin cugetare. Și dacă ajunge cineva la dragoste, el le contemplă pe cele duhovnicești acasă la ele; fiindcă oricât s-ar sili cineva să le coboare la el, ele nu se lasă. Iar dacă omul îndrăznește să-și închipuie, și să privească și să cugete la ele, înainte de vremea lor, vederea lui se tocește îndată, și i se arată chipuri și năluciri, împotriva adevărului. Dacă iei aminte cu socotință la acestea, să nu cauți înainte de vreme contemplația. Iară dacă ți se pare că ai vederea cea adevărată să știi că este umbră și nălucă, nu contemplație. Că fantezia poate închipui o asemănare cu orice lucru inteligibil. Și în orice lucru inteligibil poate fi o contemplație adevărată. Căci iată, și în firele cele compuse poate fi o nălucire. Și se întâmplă să fie și contemplație adevărată. Și dacă e contemplație adevărată, atunci sufletul află lumină și ceea ce vede este aproape de adevăr. Când se întâmplă dimpotrivă, ochiul vede umbră în loc de adevăr, vede apă acolo unde nu este apă, vede case spânzurate în văzduh, când ele sunt zidite pe pământ. Înțelege și pentru cele inteligibile ceea ce am zis despre aceste lucruri materiale.

Și dacă nu s-ar curăți puterea văzătoare a minții prin împlinirea poruncilor, și prin faptele rânduielii isihaste, și dacă nu va dobândi lumină prin iubirea cea desăvârșită, și nu va crește sufletul în vârsta iubirii celei după Hristos, și de nu va fi aproape în cunoaștere de ființele cele duhovnicești, prin viețuirea după felul îngerilor în duh, atunci nu poate fi văzător adevărat prin contemplația dumnezeiască. Și oricâte lucruri asemănătoare crede mintea că vede, sunt închipuire și nu adevăr. Și aceasta se întâmplă din pricină că mintea nu s-a curățit, că vede una în loc de alta. Că firea adevărului rămâne neschimbată, orice asemănare i-am da. Pricina pentru care se nălucesc în minte chipuri, este neputința minții, nu curăția ei.

Aceasta s-a întâmplat cu filosofii cei străini de Biserică, fiindcă au crezut că viața duhovnicească poate fi, fără învățătură primită de la Dumnezeu cu adevărat. Că ei, clătinându-se și mișcându-se în logica lor, și căzând în părere de sine, au socotit că sunt ceva mare, din pricina ideilor lor. Și după aceea, au căutat să-și închipuie și cum sunt. Ca să facă amândouă aceste lucruri: pe de-o parte să fie, iar pe de alta, să se schimbe din felul lor de a fi. Și au grăit despre ele cu părere necuviincioasă, și pe Unul Dumnezeu, L-au împărțit în mulți Dumnezei, grăind și plăsmuind, clevetind cu gândul. Și socoteau că aceste năluci ale minții lor nebune, sunt contemplație a ființelor.

Deci, vederea cea adevărată a ființelor celor sensibile și nesensibile, și chiar vederea Sfintei Treimi, se face prin descoperirea lui Hristos. Pe aceasta El a învățat-o și a arătat-o oamenilor, când a început să facă o înnoire a firii celei omenești, prin pogorârea Lui și ne-a deschis calea să trecem prin poruncile cele de viață făcătoare spre adevăr. Și, atunci poate firea să vadă prin adevărata contemplație, și să nu vadă năluci, când omul mai întâi prin răbdare în patimi, prin fapte și prin necazuri, se va

dezbrăca de omul cel vechi al patimilor, cum se dezbracă pruncul de curând născut de pielițele pântecului mamei sale. Atunci abia poate mintea să se nască și să fie primită în lumea duhului, și să contemple țara ei de baștină.

Prin urmare, contemplația făpturilor, oricât ar fi de dulce, abia o umbră este a cunoașterii, și dulceața ei este împreunată cu nălucile din visuri. Dar contemplația lumii celei noi, prin duhul descoperirii, prin care se desfătează mintea duhovnicește, este o lucrare a Harului, nu o umbră a cunoașterii. Și dulceața acestei contemplații este unită cu aceea, despre care scrie Apostolul (1 Cor. 2,9): „Ceea ce ochiul nu vede și urechea nu aude nici nu se suie în inima omului, le-a gătit Dumnezeu acelora, care-L iubesc". Dar Dumnezeu a descoperit prin duhul, Sfinților Săi (1 Cor. 2,10): „Duhul toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu". Și această contemplație se face hrană pentru minte, până ce ea se va întări, ca să primească o contemplație mai înaltă decât prima. Că o contemplație se împărtășește de alta, până când mintea ajunge în latura dragostei desăvârșite. Căci iubirea este loc al celor duhovnicești, și se sălășluiește în curăția sufletului. Și când mintea se așează în latura dragostei, primește lucrarea harului, și contemplația duhului se face văzătoare a tainelor. Fiindcă am zis că harul descoperirilor contemplației minții se dă în două feluri.

Uneori se dă de la Har, prin căldura credinții. Alteori, prin lucrarea poruncilor prin curăție. De la Har, precum s-a dat Sfinților Apostoli, care nu și-au curățit mintea prin lucrarea poruncilor, și totuși s-au învrednicit de descoperirea contemplației, ce li s-a dat prin Har. Că au crezut cu nevinovăție în Hristos, și I-au urmat Lui, cu inimă aprinsă și fără de îndoială. Și când s-a săvârșit iconomia Lui cea prea închinată, le-a trimis Duhul Mângâietor și a curățit desăvârșit mintea lor, și cu lucrarea Lui a omorât în ei

pe omul cel vechi al patimilor, și a înviat pe omul cel nou al duhului, și ei au primit simțământul amândorór lucrări (a morții și a învierii). Tot astfel și Fericitul Pavel s-a înnoit în chip tainic, și astfel a primit vederea descoperirii tainelor, și cu toate acestea, el n-a nădăjduit în ea.

A primit Harul lucrător, în dar, totuși, în toată vremea vieții sale și-a făcut alergarea ca să răsplătească după putința Harului, de care s-a învrednicit, din clipa în care Domnul a vorbit cu el, ca cu un prieten, și l-a trimis în Damasc. Nu scrie că a vorbit cu el Domnul Iisus, ci i-a zis lui precum scrie și Anania (Fapte 9,16): „Frate Saul, Domnul nostru Iisus Hristos, care ți s-a arătat ție pe cale, m-a trimis la tine, ca ochii tăi să recapete vederea, și să te umpli de Duhul Sfânt." Și, după ce l-a botezat, s-a umplut Pavel de Duh Sfânt, și a simțit tainele descoperirilor celor ascunse, precum li s-a întâmplat celorlalți, când Iisus, care petrecea împreună cu ei, le-a zis (Ioan 17,22): „Că multe mai am să vă spun, dar încă nu le puteți înțelege. Dar când va veni Duhul Sfânt, El vă va călăuzi pe voi spre tot adevărul și vă va vesti cele viitoare".

Și Fericitul Pavel, când a primit Duhul cel Sfânt, și s-a înnoit prin El, s-a învrednicit de descoperirea tainelor, s-a făcut văzător prin duhul descoperirilor, s-a desfătat prin contemplarea lor, și a auzit vorbe, care nu se pot spune, a văzut vederea cea preaînaltă a ființelor, s-a îndulcit de vederea puterilor celor cerești, și s-a desfătat de contemplarea lucrărilor celor duhovnicești. Și asta să nu zică nimeni că s-a întâmplat cu voia sa, precum zic ereticii care se numesc Evchiți (că mintea nu poate de fel să se urce până acolo), ci precum cu duhul descoperirilor a fost răpit cu răpire, precum a scris el în scrisoarea cea către Corinteni, împotriva oamenilor celor deșerți (iubitori de deșertăciune) care se țineau asemenea cu Sfinții Apostoli, și arătările cele din

închipuirea lor le mărturiseau și le numeau contemplație duhovnicească. Acestea li s-au întâmplat multor eretici, adică lui Origene, lui Valentin, fiului (Manes), lui Disan, lui Marcian și lui Manent și celorlalți ereziarhi ai ereziilor cele viclene, care și-au avut începutul pe vremea Sfinților Apostoli și se află până astăzi din loc în loc.

Drept aceea, fiindcă unii oameni, cu mintea stricată de nălucirile cele drăcești, au vrut să strice învățătura Sfinților Apostoli, s-a silit Dumnezeiescul Pavel să rupă slava ereticilor, care se slăvesc cu umbrirea lucrării dracilor celor ce li se arată lor, când povestește el, cu multă smerenie și frică, vedenia cea dumnezeiască, vorbind ca despre altcineva. Căci zice (II Corint. 12,2): „Căci știu pe un om, în Hristos, care, acum patrusprezece ani, a fost răpit la rai, în trup sau în duh, nu știu, Dumnezeu știe, și a auzit cuvinte, pe care omul nu le poate grăi“. Cu răpire a fost răpit, zice, nu prin voința lui s-a suit acolo mintea lui prin vedere, în al treilea cer. Ci el scrie că a avut vederi și că a auzit vorbe. Dar el n-a putut să scrie, ce fel de vorbe anume și ce fel de chipuri. Că mintea văzându-le în felul lor prin duhul descoperirii, n-a primit pe lângă acestea și însușirea de-a vorbi despre ele, într-un fel care nu e al lor. Chiar de ar fi voit, n-ar fi putut să vorbească despre ele. Pentru că nu le-a văzut prin simțurile lui cele trupești. Fiindcă cele ce mintea le primește pe calea simțurilor celor trupești, pot fi tâlcuite iarăși, pe aceeași cale a trupurilor. Iară ceea ce omul vede înlăuntrul său în duh în chip sensibil, sau ceea ce aude, sau ceea ce simte, când încearcă s-o traducă în materie, nu poate s-o exprime; ci își aduce doar aminte, că a văzut. Cum anume, nu poate să spuie limpede.

Și așa se dă de rușine scriptura cea falsă, care se intitulează „descoperire“, și este compusă din capii ereziilor, celor strâmbe, în care este nălucire a dracilor. Ea glăsuiește despre lăcașurile

tăriei, în care duc ei mintea ca să învețe, cu propria ei voie, despre intrările minții în ceruri, și despre locurile cele diferite de judecată, despre felurite chipuri de puteri și despre lucrarea lor. Dar acestea toate sunt o umbră a minții, care s-a obișnuit cu părerea de sine și este foarte rănită de draci. De aceea Fericitul Pavel a încuiat cu un cuvânt ușa către fața oricărei vederi, și a închis totul în tăcere. Căci aici, chiar de-ar putea mintea să înțeleagă descoperirile, n-ar primi adaos, ca să le exprime. Fiindcă zice Apostolul, cu toată contemplația, pe care limba o poate primi, în partea cea materială, este nălucire a gândurilor minții, nu lucrarea harului.

Așa dar, Cuvioșia Ta, ca unul care-ți aduci aminte de acestea, să-mi stai la pândă în preajma nălucirilor din gândurile cele adânci. Căci războiul acesta are obiceiul să se pornească mai ales împotriva acelor monahi, care sunt isteți, și caută slava deșartă și doresc lucruri neobișnuite și petrec cu fățărnicie.

Că unul cu numele Malpos, de neam din Edesa a aflat erezia Rugătorilor, deși petrecea o viață bună și avea răbdare în silnicii și în necazuri. Se spune că, fiind ucenic al Fericitului Iulian, care se numea Saba, s-a dus pentru puțină vreme cu el în Sinai și în Egipt și a văzut pe Părinții cei mari din acea vreme. A văzut pe Fericitul Antonie, și a auzit de la el cuvinte tainice, pe care le grăia el despre curăție și despre mântuirea sufletelor și a auzit întrebări subtile despre patimi, prin care Fericitul Antonie tâlcuia că mintea, după ce se curățește, are vederea tainelor duhului și că poate sufletul să fie învrednicit de nepătimire, prin har, și să fie mereu în starea de sănătate a firii lui celei dintâi. Și Malpos, când a auzit aceste cuvinte, în tinerețile sale, s-a înfierbântat ca focul și s-a dus în cetatea lui de baștină, și a aprins în el patima iubirii de slavă; el și-a ales locaș în pustie, și s-a retras, punându-se pe lucru și pe asprimea necazurilor și pe rugăciuni neîncetate.

Și, după ce s-a îndrăcit de focul slavei deșarte, că nădăjduia să ajungă la înălțime, despre care auzise, — fără să învețe meșteșugul de a se împotrivi vrajmașilor adevărului, și fără să ia seama la pânda și la vicleșugurile și la măestriile protivnicului, prin care răpește spre pierzare pe cei tari și puternici, — a avut îndrăzneală numai în fapte, în necazuri și în sărăcie și în nevoințe, în înfrânare, și nu avea grijă să dobândească prihănirea de sine, smerenia și zdrobirea inimii (care sunt armă nebiruită împotriva celui viclean). El nu și-a mai adus aminte de Scriptură, care zice (Luca 16,10): „După ce veți fi împlinit toate poruncile și veți fi răbdat toate necazurile, să ziceți: robi netrebnici suntem". Și se aprinsese de părerea de sine, în urma vieții, pe care o ducea și se înfierbântase de pofta acelor lucruri sublime, pe care le auzise. Și după multă vreme, când l-a văzut pe el diavolul golit de lucrarea smereniei, și dorind numai să simtă contemplația tainelor, despre care auzise, i s-a arătat lui Malpas, într-o nemărginită lumină, zicându-i: „Eu sunt Mângâietorul, trimis de la Tatăl spre tine, ca să te învrednicesc pentru faptele tale — de vederea, pe care o poftești, și să-ți dau nepătimirea, și să fii odihnit de aici înainte. Iar pentru acestea, meșterul vicleniilor a cerut de la Malpas, să i se închine, ticălosul. Iară el, nebunul de el, pentru că n-a simțit războiul celui viclean, l-a primit îndată cu bucurie și i s-a închinat și îndată a căzut în stăpânirea lui. Și, în locul vederii celei Dumnezeiești, l-a umplut de nălucirile diavolilor, l-a golit de faptele pentru adevăr, l-a făcut să se înalțe, și și-a bătut joc de el, prin nădejdea cea deșartă a nepătimirii, zicându-i: „Acum nu mai ai trebuință de fapte nici de chinurile trupului, nici de lupta împotriva patimilor și a poftelor." Și l-a făcut pe Malpas căpetenie a ereziei rugăciunilor. Și când s-a împlinit și s-a descoperit învățătura lor cea spurcată și mincinoasă, Rugătorii au fost prigoniți de Episcopul din vremea aceea.

Și iarăși altul, anume Asinas, tot din Edesa, care a făcut multe versuri de trei cuvinte care și astăzi se cântă, petrecea o viață sporită, și se supunea la lucruri foarte aspre fără de socoteală, până să se proslăvească. Pe acesta l-a amăgit dracul, de l-a dus la chilia sa și l-au suit pe un munte, anume Stoiul, arătându-i chipuri de care, și de călăreți, și zicându-i: „Dumnezeu m-a trimis, să te iau în Rai, ca pe Ilie“. Și după ce a fost înșelat, din pricina minții lui puține, și s-a dus să se așeze în car, a pierit acea arătare, toată, și Asinas s-a prăbușit de la mare înălțime, și a căzut de acolo pe pământ și a murit, batjocorit.

Eu nu degeaba ți-am spus acestea, ci ca să afli, cum își bat joc de oameni dracii, care însetează după pierderea sfinților, și să nu dorești înainte de vreme, darurile cele înalte, ale vietuirii cu mintea, ca să nu fii batjocorit de vicleanul tău vrăjmaș. Căci văd că și astăzi tinerii cei plini de patimi, cârtesc fără frică și dogmatisesc în jurul tainelor nepătimirii.

Scrie unul din sfinți despre oamenii cei plini de patimi care cercetează cele materiale și cele nemateriale, că sunt ca bolnavii, care fac caz de sănătate, Fericitul Pavel, când simțea, că unii ucenici ai lui disprețuiesc poruncile și nu biruie patimile, dar doresc fericirea contemplației tainelor, care vine odată cu curăția, le-a zis (Efeseni 4,20/2): „Dezbrăcați-vă mai întâi de omul cel vechi al patimilor, și apoi să doriți să vă îmbrăcați în omul cel nou, cel înnoit prin cunoașterea tainelor, după asemănarea Făcătorului“. Și să doriți înnoirea mea, și a Apostolilor celorlalți care s-a bucurat prin Har.“ Și (Rom 3,18): „Dumnezeu pe cine vrea, miluiește, și pe cine vrea, usucă“. Cine se va împotrivi voinței Sale, sau cine va sta înaintea Lui? Fiindcă, uneori, Dumnezeu dă vederea în dar, alteori cere fapte și curăție, și apoi o dă. Alteori, n-o dă nici după fapte, nici după curățire, în viața

aceasta, ci o păstrează, ca s-o dea în locul ei. Și așa face și cu darul cel mai mic decât vederea, adică iertarea păcatelor. Căci iată, Botezul dă iertare în dar, fără să ceară altceva, decât credință; însă prin pocăința pentru păcatele de după botez, iertarea n-o dă în dar, ci ne cere osteneală și necazuri, și durerea umilinței, lacrimi și plâns îndelungat și așa ne dă Dumnezeu iertarea. Că pe tâlharul l-a hărăzit cu iertarea în dar, prin mărturisirea făcută pe Cruce, și i-a făgăduit Domnul Împărăția Cerurilor. Iar de la femeia păcătoasă a cerut lacrimi și credință. De la Mucenici și de la Mărturisitori a cerut apoi Domnul, împreună cu credința din inima lor, necazurile, chinurile, închisoarea, muncile, și moartea în mii de chinuri.

Deci, încredințându-te sfinția ta, prin acestea și prin altele de acest fel, vezi începutul și sfârșitul, și nu cere contemplația, când nu-i vremea ei. Și, câtă vreme ești încă închis în trup, sârguiește la faptele pocăinței, la lupta împotriva patimilor, la suferirea pentru lucrarea poruncilor (a oricâtor potrivnicii, și păzește-te de amăgirile dracilor, și a celor care propovăduiesc o neschimbată desăvârșire, în lumea aceasta pătimașă și schimbată. Căci această desăvârșire nu o au nici Sfinții Îngeri, care sunt slujitorii Tatălui și ai Duhului, pentru că și ei așteaptă înnoirea, prin mijlocire, ca să scape de robia stricăciunii, prin slobozenia de copii ai lui Dumnezeu (Rom. 8,21). Căci desăvârșirea este acolo unde Soarele, fie la răsărit, fie la apus, este în mijlocul norilor; câteodată, este cer senin; alteori este ceață. Adică este uneori bucurie, iar alteori întristare. Iară dacă este altfel, e partea lupilor, precum zice unul din Sfinți, să întărească Dumnezeu temelia vieții noastre, cu tăria cea adevărată, întru sfânta Lui învățătură. Că Lui I se cuvine slava, stăpânirea și Marea cuviință, acum și în veciile cele fără de sfârșit. Amin.

Sfârșit cu Dumnezeu, al scrisorilor celui dintre Sfinți Părintelui nostru Isaac Sirul

Tâlcuitu-s-a această sfântă carte, din limba elinească, pre foarte proastă limbă românească, de către mine, smerita și mult greșita roabă a lui Hristos Dumnezeu, ca să fie de folos duhovnicesc celor din Neamul meu, care doresc să petreacă viața cea îngerească. Și mai vârtos, această tâlcuire am făcut-o spre folosul Prea Cuvioșiei Sale Părintele Nostru, Ieromonahul Arsenie Boca, în chip de monahicească ascultare. Și iarăși scriem, ca să se știe, că am avut un izvod vechi, de la Sfânta Mânăstire Neamțu, dat în tipar la leat 1819. Fiind vechea tâlcuire cam crudă, cam greu de înțeles, o am diartosit-o eu, cum am priceput mai bine, lucrând vreme de un an de zile, câte două-trei ceasuri pe zi.

Și s-au săvârșit tâlcuirea la leat de la Hristos 1947, — iară de la facerea lumii 7455, într-o sfântă zi de Duminică, în 21 ale lunii decembrie. Iară de o va citi părintele meu, și de va găsi întrînsa greșală, foarte îl rog să mă ierte. Ca în valurile lumii, întru care cu greu mă zbat, anevoie găsesc pacea care neapărat se cere pentru așa o lucrare. Cunosc că sunt mult greșită. Și nu știu cu ce îndrăzneală m-am apucat, ticăloasa de mine, să iau în mâna mea pângărită, condeiul Sfinților Părinți. Dar dragostea de Părintele meu duhovnicesc și ascultarea au plinit lipsa îndrăznelii. Ci, Tu iartă-mă, Doamne, și mă miluiește pe mine păcătoasa, după Mare Mila Ta.

Scrisă la Sfânta Mânăstire Constantin Brâncoveanu.
Smerită întru surori,

CUPRINS

Cuvânt înainte cu Dumnezeu, despre (pentru tăcere și liniște, și despre viața cea pașnică la care putem ajunge înainte de toate, prin înfrânarea limbii și prin blândețea inimii, întru care trebuie să se aducă și puțină laudă Sfântului Părintelui nostru Isaac Sirul, adăugându-se și scara cuvintelor lui, celor de Dumnezeu înțelepțite 5

I. Despre lepădarea de sine și pentru rânduiala monahicească 25
II. Despre lepădarea de lume și despre înfrânarea de la vorbirea cu oamenii 32
III. Pentru îndepărtarea din lume. Și că nu trebuie să ne înspăimântăm și să ne temem, ci să ne întărim inima cu îndrăzneala spre Dumnezeu, cu neîndoita credință, ca unii care avem pe Dumnezeu strajă și pază 35
IV. Despre pofta lumii 39
V. Despre depărtarea de lume, și de toate câte ne tulbură mintea 42
VI. Despre folosul pe care-l avem când fugim din lume 54
VII. Despre rânduiala începătorilor. Despre așezarea lor și despre cele ce se cuvin lor 55
VIII. Despre rânduirea cu de amănuntul a judecății 59
IX. Despre concizia și bunătatea rânduielii și vieții monahicești și cum se nasc virtuțile unele din altele 63

X. Despre felul cum să păzim desăvârșirea vieții monahicești și să preamărim pe Dumnezeu 65
XI. Cum că nu se cuvine ca robul lui Dumnezeu, care s-a sărăcit de cele lumești, și care a ieșit să-L caute pe El, să înceteze căutarea, din pricină că n-a putut ajunge să cuprindă adevărul, și nu trebuie să se răcească fierbințeala setei lui de cele Dumnezeiești și a cercetării tainelor lor, și în ce fel se obișnuiește mintea să se amestece cu aducerea aminte a patimilor 67
XII. Despre felul în care se cuvine să șadă în netulburare omul cu dreaptă socoteală 69
XIII. Este de folos celor ce se liniștesc să fie lipsiți de griji, și le este păgubitor să intre și să iasă 72
XIV. Despre schimbarea care se întâmplă, celor ce călătoresc în calea liniștirii, cea de Dumnezeu orânduită 75
XV. Despre cei ce se liniștesc, când încep ei să priceapă, unde au ajuns cu lucrul lor, în arca cea nestrăbătută, adică în petrecerea cea liniștită, și când pot să aibă o mică nădejde, că au început faptele lor să rodească 76
XVI. Despre felurile virtuților 78
XVII. Despre tâlcuirea feluritelor virtuți și care este puterea fiecăreia și prin ce se deosebesc 80
XVIII. Care este măsura cunoștinței și care sunt măsurile credinței 84
XIX. Despre credință și despre smerenie 87
XX. Despre cinstea de care se învrednicește smerenia, și că ea stă pe treapta cea mai înaltă 96
XXI. Cum se folosește omul în apropierea inimii lui de Dumnezeu și care este pricina, pentru care-i vine lui ajutorul; și cum vine omul la smerenie 102
XXII. Despre felurile nădejdii în Dumnezeu, și cine se cuvine să nădăjduiască, și cine are nebuna și nesăbuita nădejde în Dumnezeu 106
XXIII. Despre dragostea de Dumnezeu, despre lepădare și despre odihna pe care o aflăm în Dumnezeu 110
XXIV. Despre semnele și faptele dragostei de Dumnezeu 123

XXV. Despre cele ce le răbdăm pentru dragostea de Dumnezeu și despre sprijinul ce-l aflăm în răbdare 125
XXVI. Despre postul neîncetat și despre concentrare, care sunt urmările lor, și că prin cunoștința cu socotință aflăm trebuința adevărată a lor 128
XXVII. Despre pornirea trupească (a trupului) 136
XXVIII. Despre privegherea în timpul nopții, și despre felurile ei 139
XXIX. Despre toate căile ce ne apropie de Dumnezeu și care se descoperă omului în vremea privegherii; și că cei ce urmează această petrecere, cu miere se hrănesc în toate zilele vieții lor 142
XXX. Despre mulțumirea pe care trebuie s-o aducem lui Dumnezeu, și învățături împărțite în capitole despre aceasta 146
XXXI. Despre feluritele feluri ale socotinții în liniștire, și despre stăpânirea minții și despre limitele ei în pornirea mișcărilor minții (și despre limitele) în feluritele chipuri ale rugăciunii; care este hotarul firesc al rugăciunii și până unde îți îngăduie firea să te rogi; și dacă treci hotarul, nu mai este rugăciune ceea ce faci, deși așa se numește 154
XXXII. Despre rugăciunea cea curată (pură) 155
XXXIII. Despre chipul rugăciunii, și despre alte lucruri, care în chip necesar se caută, în privința necontenitei aduceri aminte, care sunt de folos mare, dacă oarecine, după ce le-a citit, cu socotință le-ar păzi 162
XXXIV. Despre metanii și alte cuvinte 168
XXXV. Despre pricinele pentru care oamenii cei sufletești prin cunoștință se uită la (lucrurile) cele duhovnicești după grosimea trupurilor și cum se poate ridica mintea de la acest obicei, și din ce pricină nu scăpăm de acest obicei, și despre vremea și felul în care poate mintea să rămână fără năluciri, în ceasul rugăciunii 177
XXXVI. Despre faptul că nu trebuie să dorim sau să cerem să avem semne văzute pe mâinile noastre, când nu este nevoie 180

XXXVII. Despre cei ce viețuiesc lângă Dumnezeu și își petrec zilele lor în viața de cunoaștere 183
XXXVIII. Că poate să priceapă oricine, la ce măsură a ajuns, după gândurile pe care le are într-însul 186
XXXIX. Despre mișcarea cea îngerească spre sporirea sufletului în cele duhovnicești, care se trezesc în noi prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu 191
XL. Despre a doua lucrare, care se face în om 193
XLI. Despre păcatele cele cu voie și cele fără de voie și cele care se fac din întâmplare 194
XLII. Despre puterea și lucrarea răutății păcatului, cum se formează și cum lucrează ea 198
XLIII. Despre păzirea și ferirea de cei leneși și trândavi, și ca din apropierea de aceștia, se face stăpână peste om lenea și trândăvia, și omul se umple de toată patima cea necurată și că trebuie să ne ferim de contactul (apropierea) celor mai tineri, ca nu cumva mintea să se spurce cu gândul desfrânării 200
XLIV. Despre simțuri și despre ispite 208
XLV. Milostivirea Stăpânului, pentru care S-a pogorât din înălțimea măririi Lui, la neputința oamenilor, și despre ispite 214
XLVI. Despre chipul diferitelor ispite, și cât de dulci sunt acelea, în care ajungem și pe care le suferim pentru adevăr, și despre treptele de viețuire prin care trece omul cel rațional 216
XLVII. Despre faptul că trupul, temându-se de ispite, se face prieten al păcatului 223
XLVIII. Despre pricinele pentru care îngăduie Dumnezeu ispitele împotriva acelora, care-L iubesc pe El 224
XLIX. Despre adevărata cunoștință și despre ispite; ca să aflăm cu dinadinsul că nu numai asupra celor slabi și neputincioși și neiscusiți, îngăduie Dumnezeu ispitele, ci și asupra acelora, care s-au învrednicit de nepătimire și au ajuns la înțelegerea desăvârșită și la acea curăție, care este legată cu moartea, — ca să le cadă mândria, îngăduie El ispite, din milă 227

L. Despre aceleași învățături din capitolul acesta și despre rugăciune 233
LI. Despre luptele de multe feluri ale diavolului, împotriva celor ce călătoresc în calea cea strâmtă, cea mai presus de lume 237
LII. Despre al doilea fel de război al diavolului 239
LIII. Despre al treilea fel de luptă a vrăjmașului împotriva celor puternici și viteji 242
LIV. Despre al patrulea chip de împotrive din războiul vrăjmașului 243
LV. Despre patimi 247
LVI. Despre faptul că: cu folos a lăsat Dumnezeu să fie sufletul primitor de patimi și despre lucrurile ascetice 250
LVII. Despre schimbările care se fac în suflet, mereu, aci întunerec, aci lumină. Și despre tăcerea în cele de-a dreapta sau de-a stânga 263
LVIII. Despre păgubirea sufletului din râvna cea nebună, care stă oarecum împotriva celei dumnezeiești — și despre ajutorul dat de blândețe și alte chipuri 265
LIX. Despre multe schimbări care se urmează în minte și se lămuresc prin rugăciune 273
LX. Despre gânduri rele, care vin, fără să vrea, când ne lepădăm de trândăvia de mai-nainte de ele 274
LXI. Despre privegherea cea ascunsă, cea dinlăuntrul sufletului, cum s-o păzim și cum vine somnul și răceala în minte și stinge din suflet căldura sfințeniei, și omoară dorul de Dumnezeu din căldura spre cele duhovnicești și cerești 280
LXII. Despre cele trei feluri de cunoaștere, și despre deosebirea acțiunii lor și a înțelegerii lor, și despre credința sufletului, și despre comoara cea ascunsă în ea, precum și despre deosebirea între credința lumii acesteia cea în multe feluri și dintre credința cea simplă 283
LXIII. Despre treapta primă a cunoașterii 290
LXIV. Despre a doua treaptă a cunoașterii 292
LXV. Despre treapta a treia a cunoașterii, care este treapta desăvârșirii 293
LXVI. Despre alte moduri și concepții (idei), în ce privește descoperirea cunoașterii 297

LXVII. Despre condiția sufletului, care caută contemplația cea adâncă, ca să-și cufunde în ea gândurile cele trupești, care-i vin din amintirea lucrurilor ... 298
LXVIII. Despre paza inimii și despre contemplația mai subtilă ... 302
LXIX. Despre feluritele păreri și care este folosul tuturor acestora ... 304
LXX. Despre cuvintele din dumnezeiasca Scriptură, care îndeamnă spre pocăință, că ele s-au zis din pricina neputinții oamenilor și că nu trebuie luate în loc de (drept) scuză a păcatului ... 308
LXXI. Despre mijloacele prin care își poate omul schimba, atât inimile cele ascunse, cât și felul de viață cel exterior ... 311
LXXII. Despre idei (pricini) folositoare, pline de înțelepciunea duhului ... 316
LXXIII. Sfaturi pline de folos pe care cu dragoste le-a spus (sfântul) celor ce-l ascultau pe el cu smerenie ... 319
LXXIV. Despre asemănarea și pilda privitoare la Duminică și sâmbătă ... 328
LXXV. Povestiri ale sfinților și cuvinte de ale lor prea cuvioase și despre viața lor cea minunată ... 330
LXXVI. Despre bătrânul cel de demult ... 332
LXXVII. Despre alt bătrân ... 334
LXXVIII. Despre întrebarea unui bătrân ... 335
LXXIX. Despre mustrarea unui frate ... 337
LXXX. Care cuprinde pomenirea zilnică, foarte de folos și foarte trebuitoare, pentru cine șade în chilie și vrea să ia aminte numai la sine ... 341
LXXXI. Despre deosebitele virtuți și sfârșitul oricărei alergări ... 343
LXXXII. Despre intrarea fără osteneală a sufletului în înțelepciunea lui Dumnezeu și în priceperea zidirilor Lui, dacă petrece în liniște, departe de lume și de grijile ei; că atunci își poate sufletul cunoaște firea lui proprie, și comorile ascunse înlăuntrul ei ... 351
LXXXIII. Despre suflet și patimi și despre curăția minții, scris în formă de dialog (întrebări și răspunsuri) ... 353

LXXXIV. Despre vederea ființelor imateriale, în formă de dialog 359
LXXXV. În formă de dialog despre felurite chestiuni 364
LXXXVI. Despre chestiuni diferite în formă de dialog 392

ALE ACELUIAȘI ISAAC SIRUL

Patru epistole (cărți)

CARTEA I

Scrisă de către un frate, iubitor de isihie (liniște) 397

CARTEA a II-a

Către un frate și după trup și după duh, care îl îndemna și îl ruga prin scrisori să meargă la el, deși locuia în lume, pentru că dorea să-l vadă 401

CARTEA a III-a

Scrisă către un iubit (ucenic) al său, în care îl învață despre tainele liniștii; pe care mulți, necunoscându-le, se lenevesc. Că mulți au respectat șederea în chiliile lor, din toată zestrea de călătorie a călugărilor, împreună cu o culegere scurtă și folositoare pentru definirea isihiei (liniștei) 402

CARTEA a IV-a

Către Sfântul Părintele nostru Simeon, făcătorul de minuni 407

EDITURA BUNAVESTIRE
BACĂU
DIFUZARE: Bacău, Str. Iașilor 32, tel. 034130998
Galați, Str. Libertății 41, te. 036422451

Tiparul executat sub c-da 43 la S.C. Forto-Franco S.A. Galați

Sfântul Isaac se ocupă în mod deosebit de intens cu patru teme capitale, legate însă de o mulțime de altele subordonate acestora: a) importanța nevoințelor și a greutăților pentru desăvârșirea omului, temă în care manifestă o înrudire cu Marcu Ascetul; b) importanța smereniei, în a cărei descriere e poate cel mai mare maestru; c) rolul cunoscător al «simțirii», în care este un predecesor al sfântului Simeon Noul Teolog; d) descrierea insistentă a stării de liniște, strâns legată cu cea a rugăciunii neîncetate și a dragostei.

Despre smerenie, el zice: «A vorbi despre smerenie înseamnă a vorbi despre Dumnezeu însuși». «Smerenia întrece toată zidirea». «Smerenia e o putere ce îmblânzește fiarele și anulează veninul șerpilor» (Cuv. XX). «Smerenia e haina lui Dumnezeu», spune în alt loc.

Pr. Prof. Dr.
DUMITRU STĂNILOAE

I.S.B.N. 973-97729-9-4